

NADİRE DİVANI (İNCELEME – METİN – DİZİN)

**2023
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI**

Zamirakhon KHALMATJANOVA

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Saidbek BOLTABAYEV**

NADİRE DİVANI (İNCELEME – METİN – DİZİN)

Zamirakhon KHALMATJANOV

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Saidbek BOLTABAYEV

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

Ağustos 2023

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI.....	5
ÖNSÖZ.....	6
ÖZ.....	7
ABSTRACT.....	9
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	11
ARCHIVE RECORD INFORMATION.....	12
KISALTMALAR.....	13
TRANSKRİPSİYON TABLOSU.....	14
ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	15
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	15
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	15
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER.....	16
1. SON DÖNEM ÇAĞATAY TÜRKÇESİ VE HOKAND EDEBÎ ÇEVRESİNDE NADİRE'NİN YERİ.....	17
1.1. Son Dönem Çağatay Türkçesi.....	17
1.2. Hokand Hanlığında Kültürel Hayat ve Eğitim.....	20
1.2.1. Hokand Edebî Çevresi.....	25
1.2.2. Hokand Edebî Çevresinde Kadın Şairler.....	30
1.3. Nadire'nin Hayatı ve Faaliyetleri.....	42
1.3.1. Nadire'nin Edebî Mirası ve Divanının Türk Edebiyatındaki Yeri.....	48
1.3.1.1. Nadire Mahlaslı Divan Nüshası.....	49

1.3.1.2. Divan-ı Mecnûne (Muhabbet Aynası)	50
1.3.1.3. Kâmile Mahlaslı Divan Nüshası	51
1.3.1.4. Nadire Defteri	52
1.3.2. Nadire ve Divanı Üzerine Yapılan Çalışmalar	53
2. YAZIM ÖZELLİKLERİ	58
2.1. Ünlülerin Yazımı	64
2.2. Ünsüzlerin Yazımı	66
2.3. Alıntı Kelimelerin Yazımı	69
3. SES BİLGİSİ	70
3.1. Ünlüler	70
3.1.1. Ünlü Gelişmeleri ve Değişmeleri	70
3.1.1.1. Kapalı é Meselesi	70
3.1.2. Ünlü Uyumu	71
3.1.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumu	71
3.1.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu	72
3.1.3. Ünlü Düşmesi	73
3.1.4. Ünlü Birleşmesi	73
3.2. Ünsüzler	73
3.2.1. Ünsüz Değişimleri	73
3.2.2. Ünsüz Türemesi	75
3.2.3. Ünsüz İkizleşmesi	75
3.2.4. Ünsüz Ön Türemesi (Protez)	76
3.2.5. Ünsüz Düşmesi	76
4. CÜMLE BİLGİSİ	78
4.1. Üslup	78
4.2. Kelime Grupları	81
4.2.1. İsim Tamlaması	81
4.2.1.1. Belirtili İsim Tamlaması	82
4.2.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması	84
4.2.2. Sıfat Tamlaması	84
4.2.3. Tekrar Grubu	86

4.2.4. İyelik Grubu.....	86
4.2.5. Sayı Grubu	87
4.2.6. Ünlem Grubu	88
4.2.7. Edat Grubu	90
4.2.8. Bağlama Grubu	92
4.2.9. Birleşik İsim Grubu.....	93
4.2.10. Ünvan Grubu	93
4.2.11. İsim-Fiil Grubu.....	94
4.2.12. Sıfat-Fiil Grubu	94
4.2.13. Zarf-Fiil Grubu.....	94
4.2.14. Birleşik Fiil Grubu	95
4.2.14.1. İsim + Fiil Kalıbında Oluşturulan Birleşik Fiiller	95
4.2.14.2. Fiil + Fiil Kalıbındaki Birleşik Fiiller	97
4.2.15. Kısaltma Grubu	97
TRANSKRİPSİYONLU METİN	99
SONUÇ	173
DİZİN-SÖZLÜK.....	174
KAYNAKÇA.....	262
EK (TIPKIBASIM).....	268
ÖZGEÇMİŞ	278

TEZ ONAY SAYFASI

Zamirakhon KHALMATJANOVA tarafından hazırlanan “NADİRE DİVANI (İNCELEME-METİN-DİZİN)” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Saidbek BOLTABAYEV

Tez Danışmanı, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 07 / 08 / 2023

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Doç. Dr. Hülya UZUNTAŞ (TÜ)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Saidbek BOLTABAYEV (KBÜ)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Esra KILINÇ (KBÜ)

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onarmıştır.

Prof. Dr. Müslüm KUZU

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Zamirakhon KHALMATJANOVA

İmza :

ÖNSÖZ

Çağatay Türkçesinde yazılmış eserler her zaman edebiyat eleştirmenlerinin, dil bilimcilerin dikkatini çekmiştir. Eserlerdeki ifadeler dışında döneme bağlı olarak ortaya çıkan dilin herhangi bir özelliğindeki değişiklikler bakımından bu eserler ilgi odağı olagelmiştir.

Üzerinde çalıştığımız eser XIX. yüzyıl kadın şairinin, üstelik bir hükümdar eşinin eseri olması bakımından Çağatay edebiyatında özel yerine sahiptir. Çalışma için esas alınan *Nadire Divanı* nüshası Özbekistan Bilimler Akademisi Ebu Reyhan Birunî adlı Şarkşinaslık Enstitüsü Kütüphanesinde 4182/1 numarayla kayıtlıdır. Bu numara altında XVIII. yüzyılında hazırlanan bir *Beyaz* (antoloji) bulunmakta ve bu *Beyaz*'ın 1b-52b sayfalarında *Nadire Divanı* yer almaktadır. Mezkûr nüshada toplam 109 şiir mevcuttur. Bu çalışmada öncelikle *Nadire Divanı*'nın Arap harfleriyle yazılan nüshanın Latin harfleriyle transkripsiyonu yapılmıştır. Daha sonra divanda geçen kelimelerin sayfa numaraları ile eser içindeki anlamlarını ihtiva eden Dizin-Sözlük bölümü hazırlanmış, ardından yazım, ses bilgisi, kelime gruplarının incelemesi yapılmıştır. Ek başlığı altında üzerinde çalışılan nüshanın tıpkıbasımından örnekler verilmiştir.

Eğitim hayatım boyunca ve yüksek lisans tezimi hazırlarken birçok kişinin destek ve yardımlarından yararlandım. Yüksek lisans ders döneminde ders aldığım, bilgilerinden, birikimlerinden ve kaynaklarından yararlandığım değerli hocalarıma, tez konumun tespitinden tamamlanmasına kadarki süreçte büyük bir sabır, anlayış ve özveriyle desteğini benden esirgemeyen tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Saidbek Boltabayev'e ve bölümdeki bütün hocalarıma, bugüne kadar her zaman yardımda bulunan Zamira Hamidova' (Öztürk)ya, Gulnoza Saidova'ya, Nazmi Emin'e içten teşekkürlerimi arz ederim.

Rahmetli annem ve babamı minnetle anıyor, bu çalışmayı onlara ithaf ediyorum.

ÖZ

Hokand Hanı Emir Ömer Han'ın eşi olan Mahlar Ayim, Nadire mahlasıyla şiirler yazmıştır. Aynı zamanda Doğu Türklük sahasında kadın şairlerin hamisi olmuştur. Diğer kadın şairlerin eserlerinde olduğu gibi *Nadire Divanı*'nın da kendisine özgü ince anlatımlara sahip olması, eş ve aile gibi konuları ele almasıyla Çağatay Türkçesi ve edebiyatında özel bir yeri vardır. Bunun dışında Nadire'nin Hokand Hanlığında dönemin siyasi ve sosyal durumuyla ilgili görüş ve düşünceleri de şiirlerine yansımıştır.

Bu çalışmada Nadire'nin Çağatay Türkçesiyle yazdığı *Divanın* Özbekistan Şarkşinaslık Enstitüsü Kütüphanesinde bulunan el yazması nüshasından incelenmiştir. Çalışmanın el yazması nüshası esas alınarak yapılmış olması dönemin dil özelliklerinin tespitinin doğruluğu açısından önemlidir. Bu çalışma ile dönemin dil özelliklerinin yanı sıra Çağatay Türkçesiyle eser yazan kadın şairlerin düşünceleri, sıkıntıları gibi hususların aydınlanmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışma, Çağatay Türkçesiyle yazılmış Özbekistan Bilimler Akademisi Ebu Reyhan Birunî adlı Şarkşinaslık Enstitüsü Kütüphanesinde 4182/1 numarayla kayıtlı *Nadire Divanı* nüshasının dil bilgisi özelliklerini, transkripsiyonlu metnini, dizin-sözlük çalışmasını içermektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde Son Dönem Çağatay Türkçesi, Hokand Hanlığında eğitim ve kültürel hayat, Hokand edebî çevresi, Nadire'nin hayatı ve faaliyetleri, onun edebî mirası ve divanının Türk edebiyatındaki yeri hakkındaki bilgilere yer verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde nüshanın yazım özellikleri üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde Divan, ses bilgisi açısından incelenmiştir. Dördüncü bölümde ise Divan'da görülen kelime grupları ele alınmıştır. Çalışmanın beşinci bölümü, Özbekistan Bilimler Akademisi Ebu Reyhan Birunî adlı Şarkşinaslık Enstitüsünde 4182/1 numarayla kayıtlı *Nadire Divan* nüshasının transkripsiyonunu içermektedir. Ardından Dizin-Sözlük bölümünde ise metinde geçen kelimelerin alfabetik gramatikal dizini, özel adlar dizini hazırlanmış ve kelimeler eser içerisindeki

kullanımlarına uygun olarak anlamlandırılmıştır. Bütün bu çalışmaların ışığında Nadire'nin Çağatayca *Divan*'ının dönemin söz varlığı, dil özellikleri, anlam bilimi açısından oldukça değerli bir kaynak olduğu ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çağatay Türkçesi, Hokand Hanlığı, Kadın Şair, Nadire, Divan, Dil İncelemesi, Kelime Grupları

ABSTRACT

Mahlar Ayim, wife of Emir Ömer Khan, Khan of Kokand, wrote poems under the pseudonym Nadire. She has also been the patron of women poets in the field of Eastern Turkishness. As in the works of other women poets, the Nadire Divan has a special place in Chagatai Turkish and literature, with its own fine expressions and dealing with issues such as spouse and family. Apart from this, Nadire's views and thoughts on the political and social situation of the period in the Khanate of Kokand were also reflected in his poems.

In this study, the manuscript copy of the Divan, written by Nadire in Chagatai Turkish, in the Library of Uzbekistan Orientalism Institute was used. The fact that the study was based on the manuscript copy is important in terms of the accuracy of the language characteristics of the period. With this study, it is aimed to contribute to the enlightenment of the issues such as the thoughts and troubles of the female poets who wrote works in Chagatai Turkish, as well as the language characteristics of the period.

This study, which was prepared as a master's thesis, includes the grammar features, transcription text, index-dictionary work of the *Nadire Divanı* copy, which was written in Chagatai Turkish and registered with the number 4182/1 in the Library of the Uzbekistan Academy of Sciences, Ebu Reyhan Birunî.

In the first part of the study, information about the Last Period Chagatai Turkish, education and cultural life in the Kokand Khanate, the literary environment of Hokand, the life and activities of Nadire, his literary heritage and the place of his divan in Turkish literature are given. In the second part of the study, the writing features of the copy are emphasized. In the third chapter, Divan is examined in terms of phonetics. In the fourth chapter, the word groups seen in the Divan are discussed. The fifth part of the study includes the transcription of the Nadire Divan copy registered with the number 4182/1 in the Institute of Oriental Studies named Ebu Reyhan Birunî of the Uzbekistan Academy of Sciences. Then, in the Index-Dictionary section, the alphabetical

grammatical index of the words in the text, the index of proper names were prepared and the words were interpreted in accordance with their use in the work. In the light of all these studies, it has been revealed that Nadire's Chagatai Divan is a very valuable resource in terms of vocabulary, language features and semantics of the period.

Keywords: Chagatai Turkish, Hokand Khanate, Female Poet, Nadire, Divan, Language Analysis, Phrases

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Nadire Divanı (İnceleme-Metin-Dizin)
Tezin Yazarı	Zamirakhon KHALAMATJANOVA
Tezin Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Saidbek BOLTABAYEV
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans Tezi
Tezin Tarihi	07.08.2023
Tezin Alanı	Türk Dili ve Edebiyatı
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	278
Anahtar Kelimeler	Çağatay Türkçesi, Hokand Hanlığı, Kadın Şair, Nadire, Divan, Dil İncelemesi, Kelime Grupları

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Divan of Nadire (Analysis-Text-Index)
Author of the Thesis	Zamirakhon KHALMATJANOVA
Advisor of the Thesis	Assist. Prof. Dr. Saidbek BOLTABAYEV
Status of the Thesis	Master's Degree
Date of the Thesis	07/08/2023
Field of the Thesis	Turkish Language and Literature
Place of the Thesis	UNIKA/IGP
Total Page Number	278
Keywords	Chagatai Turkish, Hokandd Khanate, Female Poet, Nadire, Divan, Language Analysis

KISALTMALAR

Ar.	:	Arapça
bk.	:	bakınız
Hz.	:	Hazret
krş.	:	karşılaştırınız
s.	:	sayfa
F.	:	Farsça
T.	:	Türkçe
vb	:	ve benzeri
vd	:	ve diğerleri
[]	:	metne eklenen kelime, harf, hece
()	:	varak ve satır numarası
<	:	kelimenin orijinal hâlini gösterir
>	:	harf değişimini gösterir
-	:	alıntı kelimelerdeki tamlama, fiil kökü, fiil kökü veya gövdesine eklenen yapım ya da çekim eki; birleşik yazılmış kelime; ayrı yazılan kelime veya ek; devamı sonraki satırda bulunan kelime
+	:	isim köküne, isim gövdesine eklenen yapım veya çekim eki

TRANSKRİPSİYON TABLOSU

ا	a, e, ā	ذ	z
آ	a, ā	ط	ṭ
ب	b, p	ظ	ẓ
پ	p	ع	ʿ
ت	t	غ	ġ
ث	ṯ	ف	f
ج	c, ç	ق	q
چ	ç	ك	k, g
ح	ḥ	ل	l
خ	ḫ	م	m
د	d	ن	n
ذ	ẓ	و	v, u, ü, o, ö, ū, ō
ر	r	ه	h, a, e
ز	z	ی	y, è, ı, i, ĩ
س	s	ز	ŋ
ش	ş	ء	ʾ
ص	ṣ		

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Çalışmanın konusu Çağatay Türkçesiyle yazılan *Nadire Divanı*'nın transkripbe edilip incelenmesidir. Çalışma, Divan'ın el yazması nüshasına dayanılarak hazırlanan transkripsiyon metnini, dil bilgisi incelemesi ve gramatikal dizin-sözlük çalışmasını kapsamaktadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Hokand Hanı Emir Ömer Han'ın eşi olan Mahlar Ayim, *Nadire*, *Kâmile*, *Meknûne* mahlasıyla şiirler yazmıştır. Aynı zamanda Doğu Türklük sahasında kadın şairlerin hamisi olmuştur. Çalışmanın başlıca amacı, son dönem Çağatay edebiyatında önde gelen isimlerden biri olan Nadire ve onun *Divanı* hakkındaki bilgileri, Hokand Hanlığındaki edebî çevrenin oluşumunda mühim yer alan kadın yazarlar adlarını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Yapılan bu çalışma ile şairin kullandığı yazı dilinin özellikleri, söz varlığı hususlarının ortaya konulmasının yanı sıra son dönem Çağatay Türkçesinin dil bilgisi ve söz varlığı çalışmalarına katkı sunulması amaçlanmıştır. Kadın şairlerin kullandığı üslup ve söz varlığı dikkat çektiğinden *Nadire Divanı*'nın bu açılardan incelenmesi önem kazanmaktadır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Tez çalışması sürecinde ilk olarak literatür taraması araştırma yöntemine başvurulmuştur. Bu yöntem uygulanırken önce ayrıntılı bir şekilde kaynak taraması yapılmış, Çağatay Türkçesiyle ilgili çalışmalardan, sözlüklerden, ses ve şekil özelliklerini inceleyen kitaplardan, makale ve tezlerden yararlanılmıştır. Kaynaklara ulaşıldıktan sonra elde edilen bilgiler sınıflandırılmış, ardından çözümlene yöntemine geçilmiştir. *Nadire Divanı*'nın transkripsiyonlu metni hazırlandıktan sonra son dönem Çağatay Türkçesi, tarihî Türk yazı dilleri çalışmaları konusunda bulunan bütün bilgiler

sentezlenmiştir. Bir araya getirilen bu bilgiler ışığında tez çalışmasında sonuca ulaşılmıştır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Çağatay Türkçesinin en önemli dallarından birini kadın şairlerin eserleri oluşturmaktadır. Çağatay Türkçesinin son döneminde yazılan *Nadire Divanı* dönemin dil özelliklerinin yanı sıra kadınların devlet ve toplumdaki yeri, kullandığı söz varlığı gibi hususları bakımından önem arz etmektedir. Bu çalışmayla birlikte son dönem Çağatay Türkçesinin farklı dil özelliklerinin tespiti ile yazı diline mahalli unsurların tesiri gibi araştırmalara katkıda bulunması amaçlanmıştır. *Divan*'ın el yazması nüshasına dayanan transkripsiyonlu metin çalışmasının bugüne dek yapılmamış olması çalışmaya özgünlük kazandırmaktadır. Ancak *Nadire Divanı*'nın yazma nüshalarının az sayıda olması, mevcutlarına da ulaşmanın kolay olmaması çalışma sürecinde karşılaşılan güçlükler arasında gösterilebilir. Bunun dışında fotoğrafları elde edilen nüshanın bazı kısımlarının silik olması sebebiyle metinde okunamayan yerlerin olması, nüshada Farsça şiirlerin de verilmiş olması güçlük doğurmuştur. Bütün bu problemler güçlükler *Nadire* ve *Divanı* ile ilgili sahada yapılan çeşitli araştırmaların yardımıyla giderilmeye çalışılmıştır.

1. SON DÖNEM ÇAĞATAY TÜRKÇESİ VE HOKAND EDEBÎ ÇEVRESİNDE NADİRE’NİN YERİ

1.1. Son Dönem Çağatay Türkçesi

Çağatay Türkçesi, XIV. yüzyılın sonları XV. yüzyılın başlarından itibaren Karahanlı Türkçesinin devamı olarak başlayan Kuzey-Doğu Türkçesinin ikinci döneminin adı olup XX. yüzyıl başlarına kadar olan dönemi kapsayan bir konuşma ve yazı dilidir (Argunşah, 2017, s. 15).

Çağatay ismi Maveraünnehir’deki Türk ve Türkleşmiş göçebe unsurlara, nihayet Timurlular zamanında gelişen edebî Türk lehçesiyle bu lehçede meydana getirilen Orta Asya Türk edebiyatına da verilmiştir. Fuat Köprülü, Çağatay ismini en geniş manasıyla, Moğol istilâsından sonra Cengiz’in çocukları tarafından kurulan Çağatay, İlhanlı ve Altın Orda devletlerinin medeni merkezlerinde XIII-XV. yüzyıllarda inkişaf eden ve Timurlular devrinde zengin bir edebiyat meydana getiren Orta Asya edebî lehçesi şeklinde tarif eder. XV. yüzyılın ikinci yarısında Ali Şir Nevâyî ile klasik bir edebiyat ortaya koyan bu yazı dili, Babur’un zamanında ve Babur’dan sonra Hindistan’da uzun bir süre varlığını devam ettirmiştir (Köprülü, 1981, s. 272-284).

Çoğu kaynaklarda ilk eserlerini Timur döneminde veren bir edebî dilin Çağatay adına bağlanması uzun zaman dil bilgisinde çok tartışmalara sebep olmuştur. Çağatay Türkçesi veya Çağatayca olarak isimlendirilen bu yazı dili bu isme rağmen Çağatay Hanlığı döneminde doğmamıştır (Argunşah, 2017, s. 14).

Ahmet Caferoğlu’na göre Çağatayca, Göktürk-Uygur devriyle müşterek Orta Asya yazı dilinin kaynaşması sonucu ortaya çıkmış edebî bir dil olarak telakki edilmelidir. Ayrıca araştırmacı Ali Şir Nevâyî’nin, Uygur resmî yazı dilinin mirasına sahip olmakla beraber bu yazı dilini aynen devam ettirmediğini belirtmektedir (Caferoğlu, 1964, s. 205-235).

János Eckmann ise Çağatayca’yı XV. yüzyılın başından itibaren kullanılan edebî dil olarak kabul eder ve onu Karahanlı ile (XI-XIII. yüzyıllar) Harezmi (XIV. yüzyıl) edebî dilinin devamı olarak gösterir (Eckmann, 2011. s. 208-243).

Eski Türkçeden sonra oluşan Karahanlı Türkçesi bütün Türklerin ortak yazı dili idi. Karahanlı Devleti'nin dağılmasından sonra bir taraftan Harezm Türkçesi, diğer taraftan Kıpçak Türkçesi ortaya çıkmıştı. Bunlar birer geçiş dönemi dili idi. XIV. yüzyılın sonlarında Asya'da Timur'un Türk birliğini sağlamasıyla oluşan çevrede bu diller yerini tekrar ortak bir dile yani Çağatay Türkçesine bırakmışlardır. Timur döneminden itibaren gelişen kültür ve sanat merkezlerinde meydana gelen Çağatay Türkçesi dağılan Türk lehçelerini yeniden birleştirmiş ve XX. yüzyılın başlarında modern yazı dillerinin ortaya çıkmasına kadar devam etmiştir. Çağatay Türkçesi, XV. yüzyıldan itibaren Timurlular Devleti, Şibaniler (Özbekler¹) Devleti, Babur Hint İmparatorluğu ile Buhara, Hive ve Hokand Hanlıklarında resmi devlet dili olarak kullanılmıştır (Argunşah, 2017, s. 15).

İlmî literatürlerde, XVII. yüzyıl Orta Asya Türkleri için sadece siyasi ve iktisadi bakımdan değil sosyal ve kültürel bakımdan da bir gerileme ve çöküş devri olmuştur. Bu devirde yazı dili ve devlet dili olarak Çağatayca İran'dan Çin sınırlarına kadar uzanan geniş sahada kullanılmışsa da özellikle XVIII. yüzyıldan sonra bu dille yazan hemen hiçbir büyük şair ve yazar çıkmamıştır. Bu dönemde de eski şair ve yazarları örnek alan bazı isimler bilinmekle beraber bunların hiçbiri önemli bir varlık gösterememiştir. Bu yüzyılda kaleme alınan Farsça ve Çağatayca dinî, edebî ve tarihî eserlerin, kültür seviyesinin her alanda gerilediğini gösteren basit taklit ve tercümelere ibaret olduğu söylenmektedir. Buna rağmen son devirde Buhara ve çevresinde Çağatay edebiyatının gittikçe gerilemesine karşılık Hive ve Hokand çevrelerindeki siyasi gelişmelere paralel olarak oldukça canlı bir edebî faaliyet göze çarpmaktadır. Bu yüzyılda Batı medeniyeti karşısında Doğu'nun içine düşmüş olduğu buhranın da rolü vardır. Dolayısıyla bu gerileme sadece Çağatay edebiyatında değil Osmanlı, Azerbaycan, hatta klasik İran edebiyatında da kendini göstermektedir (Eraslan, 1993, s. 175).

Sovyetler Birliği döneminde bu devir tarihi, edebî muhiti, medeniyeti, yetiştirdiği şahsiyetleri hakkında çok az bilgilere ulaşıldığı bilinmektedir. Çünkü bu dönemde yazılan eserlerin çoğu sadece arşivlerde ya da sansür altında kısaltılmış hâlde

¹ Bu konu da çok tartışmalı konulardan biridir. Bk. Omorov. Türkistan'daki Özbek Hanlığının Kısaca Tarihi ve Özbek Boyları. *TUBAV Bilim Dergisi*, Ankara. 2012, Cilt:5, Sayı:2, Sayfa: 7-18

istifadeye sunulmuştur. Örneğin, Hokand Hanlığı tarihi ile ilgili ilmî araştırmaların çoğunun Özbekistan’da bağımsızlık döneminden sonra yapıldığı bilinmektedir.

Bu devirde yetişmiş, çoğu Nevâyî, Fuzulî, Bidil, Yesevî taklidi şiirler yazan, zaman zaman aruz veznini de kullanan şairler arasında Ubeydî, Fakirî, Beyzâ, Gedâ, Gazâlî, Tufeylî, Râcî ve Hüveydâ sayılabilir. Hive ve Hokand’da yetişen şairler arasında ise Emirî, Ebulgazi Bahadır Han’dan başlayarak Mevlânâ Yahyâ, Seyyid Muhammed Ahmed, Molla Niyaz Muhammed, Fâzıl Nemengânî, Hâzık, Fazlî, Nadim, Muhammed Emîn Andicânî, Hazînî, Muhî, Mukimî ve Furkat gibi isimler zikredilebilir (Eraslan, 1993, s. 175).

Bilhassa bu devir edebiyatında Nevâyî dönemi edebî türlerinin etkisi ağırlıklı olarak hissedilmektedir. Halk edebiyatından etkilenecek, onun ürünlerinden yararlanarak yazılan eserlerin ortaya çıktığı bilinmektedir. Her ne olursa olsun Hokand Hanlığında Türkçenin kullanımı ve Türkçe ile eserlerin yazılmasına hükümdarlar tarafından önem verilmiş, bizzat yönetimde olanlar bu işte öncülük etmiştir. Ancak hükümdarların verdiği önem yeterli olmamış, doğal olarak yeni Özbek edebiyatı kuruluncaya kadar Çağatay edebiyatı, yaklaşık dört yüzyıl boyunca Nevâyî ve Fuzulî ile Hoca Ahmed Yesevî’nin tesiri altında gelişmiştir (Köprülü, 2004, s. 174).

Bu devir dilinde, ses ve biçim özelliklerinin değişimi görülmektedir. Göze çarpan dil olaylarından bazılarını şöyle sıralayabiliriz: 1) iki vokal arasındaki t, umumiyetle sedasız olarak kalır: ...êşitip (êşit-), étîl- (ét-), kéter- (két-), kütul-; 2) ilgi hâli eki (-nIn), iyelik eki (-uñız/-üñgiz/-uñuz: yüz-üñiz); sıfat-fiil (-GAn), zarf-fiil (-GInçA/-GUñçA; -mAdIn/-mAyIn, -Ay), eklerindeki ses değişiklikleri; 3) ikizleşme (ikki/iki, yètti/yèti, sèkkiz/sèkiz, toqkuz/toquz, ottuz/otuz) ses olayındaki değişiklikler vb. (Eckmann, 1988. s. 15-30).

Hanlıklar dönemi olan bu devrin dili, Çağatay Türkçesinin ve bu yazı diliyle oluşturulan edebiyatın son devri olarak tanımlanmaktadır (Eckmann, 2003. s. 208).

Aynı zamanda Çağatay Türkçesinin son dönemi Orta Asya’da müşterek Türk yazı dilinin hem edebiyat hem de dil alanında gerilemesi, yerini XIX. yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın başında meydana gelen Özbek edebiyatı ve Özbek diline bırakması sürecinde mevcut olan geçiş dönemi olarak düşünülebilir.

1.2. Hokand Hanlığında Kültürel Hayat ve Eğitim

Özbek tarihçileri Eşonov ve Odilov'un *Özbekistan Tarihi* adlı kitabında, XVIII. yüzyılın ikinci yarısı ve XIX. yüzyılın başlarında Hokand Hanlığında güçlü hâkimiyet oluşturulduğu ve bunun hanlığın medeni hayatını yeterince etkilediği belirtilmektedir. Mimari abidelerin yanı sıra köprüler, hamamlar, medreseler inşa ettirilmiş, sanatın hattatlık türüne önem verilmiştir. 1842 yılında Hokand'da medreselerin sayısı 15 olup bu sayı hanlıkta eğitime önem verildiğini göstermektedir. Oldukça ünlü medreseler arasında Hakimhan Töre, Mahlar Ayim (devrin ünlü şairlerinden Mukimî de bu medresede okumuştur), Muhammed Ali Han, Narbota Biy, Camî, 'Alî, Sultan Muradbek, Hoca Dadhah, Ming Ayim medreseleri (Gülhenî'nin ilim aldığı medrese) yer almaktadır. Bu medreselerde ise yaklaşık 180 hücre vardır (Eşonov ve Odilov, 2020, s. 336). Hokand'da yer alan Çalpak medresesinin yanı sıra, Takaçılık sokağında yer alan Mahlar Ayim medresesi ve Dahme-yi Şahanî Nadire tarafından inşa ettirilmiştir (Bobobekov, 1996, s. 171).

Bu dönemde inşa edilmiş türbelerin içki tasarımlarında XI-XII. yüzyıllardaki iç mimarinin unsurları bolca kullanılmış olup, döneme hangi yönden bakılırsa da tamamen önceki dönem özelliklerini yansıttığı göze çarpmaktadır.

János Eckmann da son dönem Çağatayca hakkındaki görüşlerini belirtirken, XIX. yüzyılda Türkistan'ın kültür hayatında köklü bir yenileşme olmadığını, yurdun kültür seviyesinin, önceki yüzyıllarda olduğu gibi, çok düşük olduğunu, birçok yeni medreseler açılmışsa da bunların programında ve öğrenim metodunda bir değişiklik olmadığını söylemektedir (Eckmann, 1996, s. 122-157). Ama Hokand Hanlığındaki medeni hayat ve eğitim Türkistan ülkelerinde bulunan başka bölgelerdeki medeni hayattan –özellikle eğitimde– daha canlı ve etkili olması bakımından farklılık göstermektedir.

Hokand Hanı Emir Ömer Han'ın "Emirül-Müslimin" unvanını alması ve halkın gözünde güç kazanmasının, Hanlıkta yeni dönem için yeterince yeni fırsatlara yer açtığı görülmektedir. Bu dönemde Ömer Han, klasiklerin yolunu tutmaya çalışmıştır. Hokand'ın, *Şehr-i Hokand-ı Latif* olarak adlandırılmasını, eğitim ve medenî hayatta

ikinci Herat adını kazanmasını sağlamıştır. Diğer taraftan ise hükümdarların *Altın Beşik Efsanesinin*² yaygınlaşmasıyla Timurlular Hanedanının münasip varisi olarak yol tutmaya çalışıldığı görülmektedir. Dönemin göze çarpıcı özelliklerinden biri bu dönemde Çağataycanın edebiyat alanındaki konumunun artmasıdır. Farsça ve Türkçe şiir tarzlarının sentezi oluşturulmuştur. Timurlular dönemindeki geleneklerin yeniden canlandırılması ve tüm bunların Emirî mahlasıyla şiirler yazan hükümdar Ömer Han'ın çabaları sayesinde gerçekleşmiş olması, onun Orta Asya Türk kültürü tarihinde maneviyat ve kültürü yükselten bir kişi olduğunu kanıtlamaktadır. Bu nedenle Ömer Han, siyasi, edebî ve eğitimdeki faaliyetleriyle Özbek devlet tarihi, kültürü ve edebiyatı tarihinde eşsiz bir kişi olarak ön plana çıkmaktadır. Hüseyin Baykara ve Ali Şir Nevâyî döneminden sonra gerileyen ilim ve kültür hayatı Ömer Han ve eşi Nadire Begim döneminde canlanmış, onların sayesinde millî edebiyat, yeni isim ve eserlerle zenginleştirilmiştir.

XIX. yüzyıl Türkistan coğrafyasında bulunan Emir Timur Devleti'nin bakiyesi olan hanlıklar birçok açıdan gerileme dönemini yaşamış, siyasi çöküş arefesindeydi. Aynı zamanda bölge, kuzeyden gelen Rusların işgal ve iskân politikalarına maruz kalmıştır. Türkistan sahasında yaşanan siyasi, ekonomik kriz, gerileme ve düşüşe rağmen edebiyat ve tarih yazıcılığında bir yükselme görülmüştür. Türkistan'da aynı siyasi kökten gelen, idari yapısıyla birbirine benzeyen üç devletten birisi olan, Ming Hanedanı tarafından yönetilen Hokand Hanlığı (1709-1876) bölgede coğrafi açıdan geniş topraklara sahip olmuştur. XIX. yüzyılın en önemli sosyal hadiselerinden sayılan hanlığın adıyla "Hokand Edebî Muhiti" diye anılan bir edebî ekolün meydana gelmesi ve gelişmesinde neticede birçok tarihî kitabın, edebî eserin ortaya çıkmasında Hokand hanlarının büyük desteğinin olduğu bilinmektedir. Ömer Han dönemi (1810-1822) ve Muhammed Ali Han döneminde (1822-1842) Hokand Hanlığı edebiyat, kültür ve sanat alanında parlak bir dönem yaşamış, bölge siyasi anlamda mahdut kalmasına rağmen kültürel hayat gelişim göstermiştir (Kamalova, 2020, s. 4).

Hokand Hanlığının diğer önemli özelliği, bu dönemde Türkçe ve Farsça yazan birtakım ünlü şairlerinin yetişmesi ve bunların iki dilli şiirler yazmasıdır. Dilşad Âtın, Zebunisa, Zinnet, Mahzade Begim, Mahzune, Muşterî, Nadire, Nazik Hanım, Üveysî gibi kadın şairler bunların arasında gösterilebilir. Hokand'da oluşan edebî çevre

² Efsaneye göre Ömer Han'ın soyu, Babur Şah'ın neslinden gelmektedir. Bk. Erkinov, A. "Altın Beşik Afsonası ve Dakayıkiy Semarkandiying "Bahtiyarname" eseri". *Cahan Edabiyati Jorrali*, 2014, s. 181-188.

neticesinde Mukimî, Furkat, Zevkî gibi sanatkârlar yetişmiş ve halklarının iradesine, hürriyetine hizmet etmişlerdir.

Hokand'daki okul ve medreselerde de eğitim esasen dinî olarak yönlendirilmesine rağmen bu dönemde sadece iktisat ve ev hayatında yani amelde kullanılan müspet ve tabii ilimler alanlarına ağırlık verilmiştir. Tıp günlük yaşamda, matematik ve geometri mimaride, bitki bilimi, hidroloji ve mühendislik tarımda kullanılmıştır. Buna göre hanlıkta tabii ilimlerden tıp, coğrafya ve tabii ilimlerle uğraşan bilim adamlarının mevcut olduğunu söylemek mümkündür. Genel olarak XIX. yüzyılın ortalarına gelindiğinde Orta Asya hanlıklarında edebiyat ve tarih yazıcılığının yanı sıra matematik, tıp, coğrafya, astronomi gibi bilimler üzerinde de çalışmalar yapılmıştır. Bu bilimler ile ilgili eserlerin yanı sıra dinî eserler de oluşturulmuştur. Minyatür ve hat sanatı da revaçta olmuştur.

Hokand Hanlığının özel yönlerinden biri, Hanlıkta büyük bir tarihçilik mektebinin bulunmasıdır. Hanlık tarihinin incelenmesinde yerel tarihçilerin eserleri ilk ve en önemli tarihî kaynaklardır. Aynı zamanda yerel tarihçiler kaynaklarının önemine göre farklılık göstermektedir. Örneğin, saray tarihçilerinin eserlerinin veya yönetici hanedana yakın tarihçilerin eserlerinin Hokand Hanlığının geçmişine dair güvenilir gerçekler açısından zengin olması, yazarların güncel olaylardan yeterince haberdar olmaları ile açıklanmaktadır. Tarihçi Bobobekov, R. Arslanzada'nın, "Ancak hanlıktan uzakta yaşayan tarihçiler tarihî olaylar hakkında başkalarından duyduklarını yazmışlardır ve bu nedenle eserlerinde birçok yanlışlık vardır," diyerek, tarihçilerden İbret, Muhammed Aziz Mergilanî gibi tarihçilerin isimlerini aktardığını belirtmektedir (Bobobekov, 1996, s. 173).

Bunlar arasında Niyaz Muhammed Hokandî'nin *Tarih-i Şahruhiye*, Mirza Alim ibn Mirza Rahim Taşkendi'nin *Ensabü's-Selatin ve Tevarihü'l-Hevakin*, Atabek Fazıl'ın *Mükemmel Tarih-i Fergana*, Ekmel Şir Muhammed Hokandî'nin *Emirnâme*, Fazlî Ferganî'nin *Ömernâme*, Mirza Kalender Müşrif'in *Şahnâme-yi Nusretnâme*, Hakimhan Töre'nin *Müntehabü't-Tevarih*, Molla Avaz Muhammed'in *Tarih-i Cihannemayî*, Tacir Hocendî'nin *Garayib-i Sipeh* gibi pek çok tarihî eserler bulunmaktadır (Eşonov ve Odilov, 2020, s. 341).

Hokand Hanlığı tarihini incelerken yerel tarihçiler tarafından kaydedilen bilgiler, bu bilgilerde atıfta bulunulan eserler ve ulema müellifleri önemli bir yer tutmaktadır. Orta Asya Türk cumhuriyetlerinin bağımsızlığına kadar yapılan hanlık tarihiyle ilgili çalışmalarda, özellikle Rus turistler ve büyükelçilerin eserlerine daha çok önem verildiği gözlemlenmektedir. Ancak hanlık tarihinin incelenmesinde yerel tarihçiler tarafından yazılan kaynaklar çok değerlidir (Bobobekov, 1996, s. 3-5).

XIX. yüzyılın eşsiz kültürel yaşamında eğitime verilen önem özel bir rol oynamaktadır. Hokand Hanlığında mektep, karihane (kırathane) ve medrese şeklinde eğitim kurumları bulunmaktaydı. Mektep olarak isimlendirilen okullar, ağırlıklı olarak camilere bağlı veya özel evlerde açılmıştır. Hanlar sarayında hanzadeler ve zengin ailelerin çocukları için de özel mektepler açılmıştır. Bu tür okullarda, dinî bilgi aktarmanın yanı sıra okuma, yazma, aritmetik ve edebiyat öğretilmiştir. Karihanelerde ise görme engelli çocuklar için ağırlıklı olarak Kur'an, destan ve gazellerin ezberlenmesine dayalı derslerin verildiği bilinmektedir. Özbek tarihçisi Bobobekov, Hokand Hanlığındaki eğitim üzerine yaptığı araştırmasında, 1841 yılına göre Hokand'ın han medreselerinde 1000'den fazla kişinin eğitim aldığını söylemektedir. Bu medreseler "Baş Müderris" unvanı ile görevlendirilen İşan Mevlanî ve Mahzum-ı Buharî gibi o dönemin büyük âlimleri olan iki kişi tarafından yönetilmiştir (Bobobekov, 1996, s. 145).

Şunu vurgulamak gerekir ki Hokand Hanlığında şimdiki eğitim sistemlerinde olan staj yapma, yüksek lisans yapma gibi eğitim aşamalarının olduğu görülmektedir. Çünkü öğrenciler hanlıktaki medrese eğitiminden mezun olduktan sonra kendi bilimlerini güçlendirmek için Buhara ve Semerkant'taki medreselerde eğitimini devam ettirmişlerdi.

Ev mektebi sahibi olan hocaların hepsinin eğitim-öğretim üzerinde kendi üslubu bulunmaktaydı. Bazıları küçük öğrencilerin yaşlarına uygun olarak güzel hat ve aritmetik, daha büyük yaştaki öğrenciler için ise Kur'an eğitimi dışında Arap, Fars ve Türk dillerinde yazılmış onlarca kitap okutmuştur. Böylece ilk eğitimden sonra Kur'an'a geçilmiş, sonrasında *Çar Kitap* ve Sufî Allahyâr'ın kitapları okutulmuştur. Ardından *Kelile ve Dimne*, *Kabusnâme* gibi eserler okutulmuş, *Âdâbnâme* programları ile eğitim verilmiştir. Bu programlarda halk arasında meşhur olan ahlaki ve öğretici atasözleri,

deyimler, masallar, rivayetler ve hikâyeler eğitim unsuru olarak kullanılmıştır (Bobobekov, 1996, s. 144-145).

Medreselerde müfredat temel olarak üç aşamalı şekilde yürütülmüştür: *edna* (ilk ya da başlangıç eğitim), *avsat* (orta) ve *a'la* (yüksek). Medreselerde Türkçe, Arapça ve Farsça mükemmel bir şekilde öğretilmiştir. Medreselerde Kur'an ilimleri, fıkıh, geometri, astronomi, ahlak, felsefe, mantık, edebiyat, coğrafya, tarih ve tıp öğretilmiştir. Öğrenciler eğitim sürecinde Arapça ve Farsça olarak Attar'ın *Mantıkü't Tayr*, *Şirazi Divanı*, *Bidil Divanı*, Nevâyî'nin *Hazayinü'l-Maanî* külliyyatı, *Fuzulî Divanı* yanı sıra *Meslekü'l-Müttekin*, *Evvel-i İlm*, *Mu'z-ı Vezencanî*, *Evamil*, *Hereket*, *Kafiye*, *Şark-ı Molla-yı Câmî*, *Risale-yi Şemsiye* gibi çeşitli risale ve tezkireler okutulmuş, dünyayı anlama ve düşünme biçimlendirme açısından sanatsal eserlere özel önem verilmiştir. Dinî, ilmî ve kültürel konularda halk arasında tanınan hoca ve bilim adamlarının bulunduğu medreselerde eğitim alma imkânı nedeniyle farklı bölgelerden de çok sayıda öğrenci Türkistan'a okumaya gelmiştir (Yoldaşev ve Hasanov, 1994, s. 5-6).

Eğitimdeki göze çarpan hususlardan biri öğrencilerin medrese dışında bulunmasının müderrisler tarafından hoş karşılanmamasıdır. Öğrenciler zamanlarını çoğunlukla damollaların (yani müderrislerin) derslerini takip etmek, kitap okumak ve hat sanatı ile ilgilenmek ile geçirmişlerdir (Bobobekov, 1996, s. 146).

Öğrenciler, cuma günü tatil vakitlerinde Hokand Hanının ve âlimlerin gittiği camilerde bulunmaya çalışmışlardır. Camilerde Cuma namazından sonra Kur'an ve şeriat ile ilgili münazaralar düzenlenmekte ve öğrenciler bu tür tartışmalarda âlimlerin ve saygın kişilerin ilgisini çekerek kariyerlerini yükseltme imkânları elde etmekte idi. Yetenekli kişiler, han tarafından mutlaka fark edilir ve daha sonra yeteneklerine göre mevkilere getirilirdi. Han, böyle günlerde genellikle âlimleri yanına çağırır ve onlardan şeriatın bazı meselelerini tarif etmelerini ve yorumlamalarını isterdi. Âlimlerden biri fikrini ifade eder, daha sonra tartışma başlatılır, her bir katılımcı fikrini açıklar ve bunu örneklerle kanıtlamaya çalışırdı. Böyle tartışmalar saatler sürebilirdi. Buradan anlaşıldığına göre Ömer Han döneminde, ülkedeki bilim ve düşüncenin gelişmesine sebep olan kültürel hayata yeterince önem verilmiştir (Bobobekov, 1996, s. 172).

Kıscacası bu döneme ait arşivlerdeki kayıt altına alınan evraklardan hareketle Hokand'da 45 medresede 6929 öğrencinin eğitim gördüğü bilinmektedir (Bobobekov, 1996, s. 144).

Bunun yanı sıra Hokand Hanlığının eğitim sistemindeki önemli yönlerden biri, erkeklerin eğitiminin dışında kızların da okuma fırsatının bulmuş olmasıdır (Muhtarov, 1969, s. 301). Hanlıkta kadınların durumu, eğitimi ve etkisi tezin sonraki kısımlarında ele alınacaktır.

1.2.1. Hokand Edebî Çevresi

Hokand Hanlığında özellikle belli bir dönemde canlı bir edebiyat çevresinin şekillendiği bilinmektedir. Kamalova'nın 2019' da *Hüdayar Han Döneminde Hokand Hanlığı (1845-1875)* adlı yayımlanmamış doktora tezinde, M. Hartman'ın (1902), Ömer Han dönemini yeni bir "Timur Rönesans'ı" diye değerlendirdiği hakkında bilgiler bulunmaktadır (Kamalova, 2019, s. 40).

János Eckmann, *Çağatay Edebiyatının Son Devri* başlıklı yazısında Hokand Hanlığında edebiyat ile ilgili şunları kaydeder:

XIX. yüzyıl başlarında Hokand hanlığında klasik Çağatay edebiyatının son bir hamlesine şahit oluyoruz. Ömer Han (1810-1822) ve oğlu Muhammed Ali Han (1822-1842) devri, bu edebiyatın en parlak ve en canlı zamanıdır. Bu edebiyat, o sırada, adeta Nevaî ve Fuzulî'yi taklideden şairlerin bir kuvvet gösterişi olmuştur. (Eckmann, 2003, s. 217)

Ömer Han döneminde hükümdarın kendisinin önderliğinde Hokand'da öyle edebî çevre meydana geldi ki, bu edebiyat bilimcilerinin Hokand'ı ikinci Herat diye nitelendirmesini sağladı. Dilşad-ı Berna'nın belirttiği gibi on iki kapılı Hokand'ın dört yüz kırk mahallesi olup, her mahallesinde en az üç şair bulunmaktaydı (Bobobekov, 1996, s. 167-168).

Hokand Hanlığında edebî çevrenin oluşumundan bahsederken bu konuda önemli katkı sağlayan şahsiyetleri zikretmek gerekir. Bunların başında bu tarihî sürecin en başında gelen kişilerden biri Emir Ömer Han, ardından onun oğlu Muhammed Ali Han

dikkat çekmektedir. Aşağıda Hokand edebî çevresinde yetişen şahsiyetler ve katkıları üzerinde durulmaktadır:

Emir Ömer Han

Tam ismi Emir Seyyid Muhammed Ömer olan ve 1810-1822 yılları arasında Hokand Hanlığını yöneten Ömer Han 1787 yılında dünyaya gelmiştir. Hokand Hanlığında 37 yıl (1763-1800) hükümdarlık yapan babası Narbota Biy vefat ettiğinde o 12 yaşındaydı. Narbota Biy'in vefatının ardından başlayan taht kavgalarında Ömer Han'ın ağabeyi olan büyük oğul Âlim Han galip gelerek tahta çıktı. Âlim Han'ın döneminden itibaren Hokand Hanlığının yöneticileri biy (<bey) yerine han unvanını kullanmaya başladı. Gençlik yıllarını sarayda geçiren Ömer Han, sonra Hokand medresesinde eğitimine devam etti. Arap ve Fars dillerini öğrenerek Klasik edebiyata ilgisi arttı. Döneminin meşhur bilgini Muhammed Yakub'dan dinî ve tasavvufî eğitim gördü. Eğitimdeki başarısı ve üstün bir zekâyâ sahip olmasının yanı sıra askerî yetenekleri sayesinde genç yaşlarından itibaren önemli görevlere getirildi. 1807 – 1808 yıllarında ağabeyi Âlim Han, Fergana hâkimliğini Ömer Han'a vermiştir. Bu dönemde dayısı olan Andican hâkimi Rahmankulı Biy'in kızı Mahlar Ayim Nadire ile evlendi. Kâmile, Meknûne mahlaslarıyla şiirler yazan Mahlar Ayim Nadire'nin Ömer Han ile evliliği, aile hayatı ve çocuklarıyla ilgili bilgiler XIX. yüzyılda yazılan tezkirelere konu olmuştur (Vohidov, 2010, s. 295).

Ömer Han, Emirî mahlasıyla yazdığı eserlerini Çağatay Türkçesinde ve Farsça yazmıştır. Kendisi, şairlerin, yazarların, ressamın, hattatların ve diğer sanatçıların hamisi olarak tanınmıştır. Ömer Han'ın hükümdarlığı döneminde Hokand'ın edebî çevresi oluşturulmuş, birçok medrese, cami ve okullar inşa edilmiştir. Yukarıda vurgulandığı gibi edebiyattaki gerilemenin etkisi olarak Arapça ve Farsça yazılan kitaplar Çağataycaya çevrilmiş, Kur'an nüshaları, dinî ve klasik eserler hattatlar tarafından süslenerek çoğaltılmış, Çağatay şiirini, edebiyatını, dilini korumaya çaba gösterilmiştir. Emirî'nin şiirleri Divan'da toplanmış, bazı eserleri birçok tezkire veya beyaz adı verilen antolojilerde yer almıştır. Onun Çağatay Türkçesi ve Farsçada şiirlerinden oluşan Divan'ı 1882'de İstanbul'da, 1905'te Taşkent'te yayımlanmıştır.

Ömer Han'ın emriyle Fazlî ve Müşrif tarafından hazırlanan *Mecmuatü'ş-Şuara*, Nevâyî'nin geleneklerine göre derlenmiş olup eserde Hokand Hanlığında yaşayan birçok şair ve yazar hakkında bilgiler ve şiirlerinden örneklere yer verilmiştir.

Ömer Han, kendisi de bir şair olarak sanat faaliyetleri için imkân oluşturmaya çalışmıştır. Hokand edebî muhitindeki şairleri desteklemiş ve yönlendirmiştir. Mıyân Büzrük'ün 1930'da Taşkent'te yayımladığı *Özbek Edebiyatı Tarihine Genel Bakış* adlı kitabında, Hokand'ın bu dönemdeki edebî çevresi *Altın Beşik Dönemi Edebiyatı* olarak adlandırılır (Bobobekov, 1996, s. 235). Bu tanım öncelikle saray tarihçileri tarafından dile getirilmiş olan *Altın Beşik* ve Babur efsanesi ile bağlantılıdır. Aftandil Erkinov'un *Altın Beşik Efsanesi* ile ilgili makalesinde bu efsanenin Ömer Han'ın mührüyle Han sarayı kütüphanesinde bulunan *Şahname-yi Ömer Hanî* eserinde da görülmesinin çok ilginç olay olduğunu, bu efsanenin de ilk önce Ömer Han döneminden ortaya çıktığını vurgulamaktadır (Erkinov, 2014, s. 181-188).

Özbekistan'ın çeşitli kütüphanelerinde divanının toplam 26 nüshası Nevâyî adlı Edebiyat Müzesi tarafından tavsif edilmiştir. Ayrıca Özbekistan Bilimler Akademisinin Ebu Reyhan Birunî adını taşıyan Şarkşinaslık Enstitüsü Yazma Eserler Kütüphanesinde *Ömer Han Divanı*'nın 17 nüshası bulunmaktadır (Madaminov vd, 2008, s. 24). Divan Özbekistan'da 1888-1910 yıllar arasında 6 kez matbu olarak basılmıştır. Ömer Han'ın edebî faaliyeti Polatcan Kayyumov'un *Tezkire-yi Kayyumov* (1998) ve Aziz Kayyumov'un *Hokand Edebî Muhiti* (1961) adlı çalışmalarında ele alınmış olsa da divanında bulunan Türkçe şiirler ilk olarak Emirî Divanı adıyla M. Kadirova tarafından yayımlanmıştır (2008). Daha sonra yeni bulunan nüshalarda tespit edilen Emir Ömer Han'ın Türkçe gazellerinin tamamı Özbekistan'da A. Madaminov, E. Açilov, Z. Kabilova tarafından yayımlanmıştır (2008). Son olarak Emir Ömer Han'ın bütün şiirleri 2 cilt hâlinde *Emirî-Divan* adıyla 2017'de yayımlanmıştır. Bu çalışmada *Emir Ömer Han Divanı*'nın 1877 yılında istinsah edilen Salıcan Yoldaşev'in özel kütüphanesinde bulunan diğerlerine göre tam ve güvenilir bir nüshası esas alınmış, şairin 465 gazel, 53 muhammes, 5 müsemmen, 6 müseddes, 16 tuyug olmak üzere toplam 545 şiirinin (toplam 10.229 mısra) Özbek Latin harfleriyle metnine yer verilmiştir. Bu şiirlerin 307'si Türkçedir (Boltabayev, 2021, s. 107-130).

Şunu belirtmek gerekmektedir ki, Ömer Han, Hokand Hanlığının topraklarını genişletme ve hâkimiyetinin gücünü sağlamlaştırma politikasını yürütmüştür. Buhara Emirliğinin elinde bulunan Türkistan (1815) ve Oratepe (1817) şehirlerini ele geçirmiştir. Sirderya nehri kıyısındaki topraklarda bulunan ve Orta Asya'yı Rusya'ya bağlayan önemli bir ticaret yolu üzerinde bulunan Yeni Korgan, Jülek, Kamış Korgan, Ak Mescit, Kuş Korgan adlı askerî surlar inşa ettirmiştir. Rusya ile diplomatik ilişkiler kurmaya çalışmıştır. Bu, Ömer Han'ın öncelikle Hokand Hanlığı ve Türkistan halkının hayatında değişikliklere neden olmuş olabilir. Ancak her şeyden önce Ömer Han şiir sevgisi ile özellikle Hokand edebî çevresine büyük katkıda bulunmuştur. Bu konuda Rus tarihçisi N. Petrovskiy'in Ömer Han hakkındaki şu tespitlerini kaydetmek mümkündür: “Ömer Han'ın hanlığı önceki hanlar gibi devam etti, yani o Hanlığın topraklarını genişletti. Bu hanın saltanatı sırasında Türkistan Müslümanlarının Hezret-i Sultanü'l-Arifin Ahmet Yesevî'nin defnedildiği Türkistan şehrini ele geçirdi. Ömer Han, halkın sevdiği ve kıymet verdiği hanlardan biri oldu. Hokand'da Ömer Han hakkında söylenen iki mısra şiir ünlü oldu.” (Eşonov, 2012, s. 314) Burada Eda'nın aşağıdaki mısraları kastedilmiştir (Eckmann, 2003, s. 217), (Boltabayev, 2021, s. 108-109):

Ger Nevâyîdin Edâ sözün ötkerse ne tañ
Şâh ‘Umar afzal mu yâ sultân Huseyn-i Baykara.

Muhammed Ali Han

Ömer Han ve Nadire'nin oğlu Muhammed Ali Han (1822-1842) da şair olarak şiirler yazmıştır. Onun döneminde de Hokand edebî çevresi annesi Nadire Begim'in sayesinde faaliyet göstermeye devam etmiş ve çok sayıda eserler kaleme alınmıştır. *Han* mahlasıyla şiirler yazmış, şiir konusunda babası Ömer Han'a uymuş olan Muhammed Ali Han Türk edebiyatına katkı sağlamıştır (Kayyumov, 1998, s. 108).

Eckmann, 1964 yılında yayımladığı “Çağatay Edebiyatının Son Devri (1800-1920)” başlıklı yazısında Ömer Han'ın oğlu Muhammed Ali (Medeli)'nin edebiyatla ilgilendiğini söylemektedir. Kaynaklarda, Muhammed Ali'nin Çağatayca *Leyla u Mecnun* adlı bir destan kaleme aldığı ama tamamlayamadığı kaydedilmiştir (Eckmann, 2003, s. 219).

Jalolov'un, Muhammed Ali Han'ın edebiyata olan ilgisi hakkında kaydettiklerine göre Fuzulî'nin şiirlerini çok sevmiş ve aşağıdaki şiirlerini Özbekçe libas giymiş güzellere benzetmiştir (Jalolov, 1970, s. 149-150):

Ayrı düşdim yana ul gonça-i hendanımdan
Nâle ger tınmasa el nâle vü efganımdan.

Dirilür zar tenim la'l-ı bedehşanımdan
Açılur ukdan dil gonça-i hendanımdan

Verirem istediğin can ise yok imkânı
Padşahım başa çılmak sanı fermanımdan.

Tarihçi Hacır'ın kayıtlarına göre 1882 yılında Ömer Han'ın vefatından sonra iktidara gelen Muhammed Ali Han (Medeli Han) döneminde annesi Nadire Begim tarafından Hokand'da diğer şehirlerden âlimler, nakkaşlar, hattatları saraya getirilmiş, hatta hattatlar için *Zerrin Kalem* görevi tesis edilmiştir. Yetenekli kâtip hattatlar için altın kalem, gümüş kalem ödül olarak verilerek bu göreve alınmışlardır. Muhammed Ali Han döneminde Muhammed Latif, Mirza Şerif Debir, Abdülgazî Hoca Hokandî, Turdı Ali, Mirza Babakelan Hokandî, Mirza Mir Mahmudî, Mir Efzal Hokandî, Mukimî, Muhammed Tahir Hokandî, Abdükadir Karı, Mir Muhammed Karı, Mir Alim, Râcî, Hüseyincan Hacı, Mirza Hayrullah, Abdülmecid Karı Mühr Han, Mevlankul Karı, Muhammed Yusuf, Ahmed Can, Nasır Hacı Muhammed, Muhammed Emin Can gibi ünlü hattatlar tarafından *Zafanâme-yi Hüdayar Han*, *El-İzzi fi'-Tasrif*, *El-Kafiye*, *Gülşen-i Râz*, *Divan-ı Lutfî*, *Heft Evreng*, *Hazayinü'l-Maanî*, *Garayibü's-Sıgar*, *Divan-ı Fuzulî*, *Külliyat-ı Bidil*, *Kur'an-ı Kerim* gibi kitapların nüshaları çoğaltılmıştır (Bobobekov, 1996, s. 170).

Türk edebiyatında Çağatay edebiyatının son devrinin de önemli bir yeri vardır. Gülhenî, Üveysî, Nadire, Mahmur, Fazlî, Edâ ve adları veya eserleri yeni yeni bilim dünyasında bilinmeye devam eden çoğu şahsiyetlerin, Hokand'da yetişmiş nice sanatçıların eserleri olmadan Türk kültürel mirasının zenginliğini tasavvur etmek zordur. Ünlü edebiyat bilimcisi Abdür-rauf Fıtrat, "XVI Asırdan Songgi Özbek

Edebiyatıya Umumî Bir Kararş” başlıklı yazısında Fergana bölgesinde gelişen edebiyata dikkat çekmiş, başarılarından ve eksikliklerinden bahsetmiştir. Fıtrat’ın dikkat çektiği tüm olumlu yönlerin ve yukarıda sayılan edebî faaliyetlerin gelişiminin hamisi ve önderinin Emir Ömer Han’ın olduğunu belirtmek gerekir. Emir Ömer Han, tezkire kültürünün son dönemde yeniden gelişmesine önemli bir katkı sağlamış ve tezkire yapma geleneğini şiirlerden başlatmıştır. Fıtrat’ın da belirttiği gibi, bu gelenek daha sonra diğer edebiyat çevrelerinde de sürdürülmüştür. Yine de Fergana şairlerinin Harezmi şairleri üzerinde büyük bir etkisinin olduğu inkâr edilemez. Hokand’da oluşturulan *Mecmuatü’ş-Şuara* benzeri bir *Mecmuatü’ş-Şuara*’nın Harezmi’de de yazılması bunu göstermektedir.

Dilşad, *Sebatü'l-Beşer* eserinde Emir Han’ın şiir ülkesinin şahı, kalem ehlinin koruyucusu, gazelhanlar ordusunun öncüsü, edep gül bahçesinin rehberi olduğunu kaydeder (Kadirova, 1972, s. 36).

Görüldüğü gibi Emir Han, son dönemde Çağatay edebiyatının gelişimine birçok yönden katkı sağlamış şahsiyetlerin başında gelir.

1.2.2. Hokand Edebî Çevresinde Kadın Şairler

Hokand edebî çevresi hakkında bahsederken hanlıktaki edebî çevreyi oluşturan ve önceki dönemlerde görülmemiş bir durumdan bahsetmek gerekmektedir. Bu da kadın şair ve yazarlar konusudur. Hokand edebî çevresinin gerekirse latif sıfatıyla dile getirilmesinde kadın şairlerin oldukça önemli bir yeri vardır. Bu sebeple aşağıda Hokand edebî çevresine katkı sağlayan kadın şairlerden bahsetmek yerinde olacaktır.

Bu dönemdeki kadın şairlerin çoğunun edebî faaliyetleri öncelikle Nadire Begim’in adıyla bağlantılı olmuştur. Emir Han’ın eğitim ve medeni hayatla ilgili başlattığı faaliyetler, özellikle edebiyat, sanat ve eğitim sahasında eşi Nadire’nin hamiliği ile başarıyla devam etmiştir. Dilşad Berna, *Tarih-i Muhaciran* adlı eserinde Hokand ve Hokand’daki tüm kalem ehli hakkında şu bilgileri aktarmaktadır:

Benim uzun zamandır yaşadığım Hokand, şairler şehridir. On iki kapılı bu şehrin dört yüz kırk mahallesinin olduğunu söylerler ve her birinde şairler vardır...

Hokand meydanının Sarı Mezar mevkiinde bir mahalle yok ki orada birer şair veya edebiyat ehli olmasa. Hoca Kelan Töre mahallesinde ben hariç Mahzanî, Tubabî ve Baharî mahlaslı şairler ve Fedâyî adlı kadın şair yaşıyorlardı.

Bize komşu Büzruk Hoca mahallesinde zamanında çok yetenekli, tatlı dilli şair Bagdar İşan Nizamî de oturmuştur. Şimdi bu mahallede Mahine Banu ve Hafize Âtın ve şair Sabuhî oturmaktadırlar. Bunlar dışında benim yetenekli öğrencilerimden Bahrı Âtınça ve Anber Âtınçalar edebî faaliyetlerinin zirvesindedir. Yine komşu Kâhane mahallesinde genç şair ve usta sanatçı hattatlar oturmaktadırlar...

... Eğer kible tarafına bakarsak Pencereciler mahallesini görmüş oluruz. Orada kendi divanına sahip Sadayî ve Karı Divane adlı şairler vardır. Kısacası Maverâünnehir'in payitahtı olan bu şehirde her bir döneme mensup olan binlerce şair ve aydın kişiler, âlimler yaşamış ve faaliyet göstermişlerdir.

Söz ve gazel ustalarından Anber Âtın, Cihan Âtın Üveysî isimli kadın şairler de bu şehirde yaşamış ve vefat etmiştir. Çok fazla şair ve bilgeler kendilerinden güzel ve cazibeli eserler bırakıp gittiler (Bobobekov, 1996, s. 167).

Bu bilgiler sayesinde Hokand'ın her mahallesinde en az dört şairin bulunduğu, dolayısıyla Türk edebiyatı tarihinde Hokand edebî çevresinin önemi anlaşılmaktadır.

Aşağıda Hokand edebî çevresinde yetişen kadın şairlerin en çok bilinenleri hakkında bilgi verilmektedir.

Anber Âtın (1870-1908³)

Anber Âtın Fermankul kızı, XIX. yüzyılda Hokand Hanlığı'nda yaşayan kadın şairlerdendir. Özbek edebiyat bilimcisi Begali Kasimov, Anber Âtın'ın ne zaman öldüğünün bilinmediğini, bazı şiirlerinde Birinci Dünya Savaşı ile ilgili olayların bir imgesinin de bulunduğunu söyler. Buna dayanarak tarihçi uzmanlar onun ölümünün 1914-1917 yılları arasında olduğunu kaydeder (Kasimov vd., 2004, s. 24).

Babası, kendisi gibi kadın şair olan Üveysî'nin yeğenidir. Annesi Aşur Bibi, bir çiftçinin kızıdır. Anber Âtın, kendisi hakkındaki *Tercüme-yi Hal* şiirinde babasının annesiyle yollarının ayrıldığını, onları terk edip Hokand'dan Mergilan'a geri döndüğünü, sonra annesinin Beşkavaklı bir çiftçiyle evlendiğini, üvey babasının onları

³ bk. Kayumov, L., Husainova, F. (1963.). *Anber Atın. Şiirler*. Taşkent. ÖzEdebiNeşr. s. 5.

kendi çocuğu yerine koyduğunu, Hokandlı Zahidhoca adlı ekmekçi ile evlendirildiğini, dört çocuğu olduğunu belirtir (Kayumov ve Husainova, 1963. s. 62-63).

Anber Âtın, Dilşad-ı Berna'nın okulunda okumuştur. Şiir yazmanın yanı sıra mahallesindeki genç kızlara eğitim ve öğretim vermesinden dolayı ona Âtın adı verilmiştir. Dilşad-ı Berna, Anber'deki yeteneği önceden görmüş ve şöyle söylemiştir: "... Nevâyî, Fuzulî, Hafız, Bidil'in nazmına tutkun olanlardan biri Anber Ay'dır. O, sekiz yaşında onların gazellerini öğrenmeye ilgi duyar. Onun zekasının hayranı idik. Umudum var ki bu gencecik kız ünlü bir şair olacaktır" (Kadirova, 1972, s. 16-17).

Hatta Dilşad'ın Anber hakkında gazel yazdığı da bilinmektedir.

İsming Anber cisming anber lale-ruhsar-sên la'l-leb

Sözleseng körgen her adam aytur ahsen la'l-leb (Kadirova, 1972, s. 23).

1963'te yayımlanan *Anber Atın* adlı yayında şairin oğlu Osmanhoca Zahidov'un hatıralarına yer verilmiştir: "Mektepten ya da dışarıdan eve döndüğümde annemin ellerinde her zaman kitap, defter, kalem bulunurdu. Gözleri nemli; okur ya da yazı yazar hâlde görürdüm. Yastığı altında her zaman kâğıt ve kalem bulunurdu." (Kayumov ve Husainova, 1963, s. 5). Anber Âtın, şiirlerini Türkçe ve Farsça yazmıştır. Eserlerinde çoğunlukla Üveysî'yi takip etmiştir. Nevâyî'yi ilk öğretmen olarak kabul eden şair, Mukimî, Furkat ve Zevkî gibi devrin önde gelen şairleri ile tanışmıştır. Şiirlerinde onlara hitap etmiş ve yeri geldiğinde onlarla tartışmıştır. 1905 yılında Çağatay Türkçesindeki şiirlerinden oluşan bir *Divan* tertip etmiştir. Bu *Divan*'da Çağatayca 48 şiir, 4 muhammes, 1 kıta, 1 mesnevi, 1 müstezat yer almıştır. 1970'lerin başında şairin yaklaşık 90 şiirinden oluşan bir yazma eser, *Risale-i Felsefeyi Siyahan (Karalar Felsefesi)* risalesi, 160 tek beyit şiirden ibaret bir külliyat bulunmuştur (URL 1). Farsça gazellerinden bir divan oluşturmak istediği bilinse de bu divan hakkında hiçbir bilgi bulunmamakta, günümüze kadar ulaşamadığı düşünülmektedir. 1977'de M. Kadirova tarafından 17 şiirinin tercümesiyle yayımlanmıştır (Kasimov vd., 2004, s. 24).

Anber Âtın'ın şiirleri daha çok toplumsal konulardadır. Zamanın adaletsizliğinden, emekçilerin içinde bulunduğu kötü durumdan bahsetmekte ve aydınlanmayı yüceltmektedir. *Karalar Felsefesi* adlı eser, kadınların zor kaderini anlatır.

Anber Âtın eserlerinin el yazması külliyatı Özbekistan İlimler Akademisi Birunî adındaki Şarkşinaslık Araştırmaları Enstitüsünde 1647 numara altında korunmaktadır.

Karalar Felsefesi adlı eseri dışında *Müşaire* adlı risalesi⁴, *Elifba, Bir Cahud, Ot Tüşsün, Örgüley* gibi eserleri bulunmaktadır (Kayumov ve Hüsainova, 1963, s. 7).

Anber Âtın Hokand'daki kültürel hayat ve özellikle eğitim alanında yaptığı önemli çalışmalarla anılmaktadır. Kendisi öğrencilerin kolay öğrenebilmesi için pratik alfabe harfleri hazırlayıp bunların kolay ezberlenmesi için şiirler yazarak eğitime hizmet etmiştir.

Dilşad-ı Berna (1801-1905/1906)

Dilşad-ı Berna, 1800 yılında Oratepe'de doğmuştur. Farsça eserlerini Berna, Çağatayca eserlerini ise Dilşad mahlaslarıyla yazmıştır. Dilşad, Oratepe seferinden sonra han haremine seçilir, ancak inatçılığı ve hana karşı gelmesi nedeniyle hareme kabul edilmez, hapsedilir. Sonradan hapisten kurtulmayı başarmıştır. Daha sonra kendisinden 33 yaş büyük Taş Mahdum adlı birisiyle evlendirilmiştir (Kadirova, 1972, s. 4). XX. yüzyılın başına kadar yaşayan Dilşad-ı Berna, kendi evinde okul açarak *mektepdar* olarak çalışmıştır. Okuttuğu kızlar arasında daha sonra Hokand'ın edebî çevresinde özel yer edinen şairler de vardır.

Ömer Han'ın hükümdarlığı ve Hanlıktaki kültürel hayat hakkında önemli bir bilgi kaynağı Dilşad-ı Berna'nın *Tarih-i Muhaciran* adlı eseridir. Tarihî bir hüviyete sahip olan eser, ayrıca hatıra niteliği de taşımaktadır. Dilşad, Ömer Han'ın 1816'da Oratepe'ye yaptığı seferi hakkında önemli bilgiler vermektedir. Ayrıntılı olarak verilen bilgilere göre, uzun süre devam eden Oratepe kuşatmasından sonra Emir Ömer Han'ın şehri zapt ettiği, 13 bin kişiyi esir aldığı ve onları zorla Fergana vadisindeki Şehrihan yakınlarındaki Ottız Adır mevkiine yerleştirdiği bilinmektedir. Bu göçmenlerin arasında 17 yaşındaki Dilşad-ı Berna da vardı.

⁴ bk. Bobobekov, H. (1996). *Hokand Tarihi*. Taşkent. Fen Neşriyatı. s. 164

Daha çok kendi gözlemleriyle oluşturduğu eseri *Tarih-i Muhaciran*'da Ömer Han hakkında Dilşad şöyle yazar:

... Han uzun boylu, gözü ve saçları siyahtı, açık yüzlüydü. Selamıma karşılık verdikten sonra benimle kibarca konuşmaya başladı. İyi davranmasına rağmen Emir bana bir zalim ve kana susamış, cinayet işlemeye hazır biri olarak görünmekteydi. Bana, “Yaklaş ey şiir yazan Tacik kızı!” diye hitap etti. Adım ve geçmişim hakkında sorular sorduktan sonra benden nar konusunda ilgili bir gazel söylememi istedi. Ben aşağıdaki satırları söyledim:

Bunu bir gümbez-i eflak kördüm
İçini tola kan kördüm

Yüzide perde tartılmış harirdin
Tilini kan közüni gamnâk kördüm

Ömer Han hükmining zalim tîğıdın
Gözellerin dilini hâk kördüm.⁵

Ben şiiri bitirir bitirmez Emir avuçlarını iki kez birbirine çarptı. Aniden mahrem içeri girdi. Emir, “Bu kızın saçını kesip hapse at!” emrini verdi (Kadirova, 1972, s. 4-5), (Bobobekov, 1996, s. 166).

Dilşad-ı Berna tutkun bir kadın olmasına rağmen yakınlık özelliğini Han önünde gösterebilen bir şair olarak tarihe geçmiştir. Emir Ömer Han, ince şiirler yazmasına rağmen Dilşad-ı Berna'nın *Tarih-i Muhaciran* eserinde devrin zalim ve acımasız Hanı olarak kaydedilir. Dilşad-ı Berna, Ömer Han hakkında ayrıca şunları kaydeder:

Fergana Emiri Ömer Han, kendisi bir âlim ve büyük bir şair olmasına rağmen, halkın âlimlerinden ve şairlerinden birine bile merhamet göstermemiş... Suç işleyenleri Çarsu'nun doğusundaki geniş bir uçuruma götürdüler. Burada insanları idam etmek için

⁵ Aktarması: Bunun (narın) bir kubbe olduğunu gördüm, içi kan doluydu; orada yüzleri ipek perdeyle örtülmüş ama bağrıları kan, gözleri kaygı ve gam ile dolu güzel kızlar olduğunu gördüm. Ömer Han'ın zulüm dolu kılıcından o güzellerin gönüllerinin toprakla dolduğunu gördüm

daracağı vardı... İnsanlar sabah namazından gün batımına kadar birer birer asılarak öldürüldü (Bobobekov, 1996, s. 28).

Ömer Han devrin edebî çevresinin şekillenmesinde büyük katkısı olmasına rağmen Dilşad-ı Berna ile yaşadıkları nedeniyle de eleştirildiği göz önünde tutulmalıdır. Başka bir taraftan ise Ömer Han'ı acımasız, zalim olarak yorumlanması konusuna Han'ın tahta çıkma girişimleri ve yönetiminde gerekeni yerine getirmesi açısından bakılmalıdır.

Dilşad, eserlerinde Hokand Hanlığı ve edebî çevresi, medeni hayat hakkında bilgiler vermesinin yanı sıra Hayrunnisa, Bahrunnisa, Anber Âtın, Nadire, Totı Kız, Saide Banu, Mastura Ay, Fidaiye, Mahin Banu, Hafize Âtın gibi kadın şairler hakkında, Müntezir, Gülhenî, İşan Şahî, Zufarhan Töre, Mahzanî, Turabî, Saburî, Sadayî gibi çağdaşları hakkında da önemli bilgiler vermektedir. Dilşad yüz yıldan daha fazla yaşamış ve hayatı boyunca çok sayıda kız öğrenciye doğrudan eğitim vermiş veya kız öğrencilerin eğitim almasını sağlamıştır. O döneminin ileri görüşe sahip kadın şairi olarak Türk edebiyatı tarihinde önemli yere sahiptir.

Dilşad, Fars kökenli olmasına rağmen, evlendikten sonra kayınvalidesi ve eşiyle beraber mektepdarlık yapmış, önceleri onlara yardımcılık yaparken, sonrasında Türkçeye yeteri kadar hâkim olmuş ve kayınvalidesinin vefatından ta kendi hayatının sonuna kadar Âtın Ayı (kadın öğretmen) olarak çalışmış, her iki dilde şiirler yazmıştır. Hayatı hakkındaki hatıralarında, kendisinin seksen sekiz yaşına kadar gözlüksüz hat okuyabildiğini, mektepdarlık yaptığını, elli bir sene boyunca orta ve yüksek derecede 23 öğrenciyle beraber 891 kızı okur-yazar ettiğini, bu kızların dörtte birinin şiir yazmaya hevesli olduğunu, toplam iki yüzden fazla şiirler yazmayı başaran kızların kendisinden eğitim gördüğünü vurgulamaktadır. Çok üzüntülü bir şekilde Orda (saray) kadın şairlerine katılmayı istediğini ama bunun imkânsız olduğunu, buna karşın büyük âtınlar olan Cihan Bibi ve Nadire Hanım'ın nazımlarından güç aldığını, şiirlerinden divan oluşturmak hayallerini anlatmıştır (Muhtarov, 1969, s. 302-305). Muhtarov (1969), Kadirova (1972) ve Bobobekov'un (1996) çalışmalarında şair hakkında ayrıntılı bilgiler verilmektedir.

Dilşad'ın bıraktığı tarihî ve edebî eserlerde tarihî olayların ayrıntılı olarak verilmesi ve yaşadığı dönemin birçok özellikleri ile eksiklerinin olduğu gibi açıklanması bakımından bu eserler hem Türk hem de Tacik edebiyatında mühim yere sahiptir. Fazlî Ferganî, Müşrif İsfaragî'nin yanı sıra Dilşad-ı Berna'nın eserleri Hokand tarih yazarlığı geleneğinin önde gelen ilk numuneleri sayılmaktadır.

Dilşad-ı Berna, geçmişteki olaylardan dolayı hareme münasip olmadığını dile getirerek saraydaki müşairelere (şiir yarışmalarına) katılmaktan mahrum kaldığını yazar. Fakat Nadire Begim ve Cihan Bibi yani Cihan Âtın Üveysî ile şiir konusunda yakın olduğunu, kendine onları üstat olarak bildiğini kelimelerle ima etmiştir. Neticede Dilşad-ı Berna saraydaki şiir meclislerine bizzat katılamamış ancak Hokand edebî çevresinden ciddi manada etkilenmiş, Üveysî'nin önde gelen takipçilerinden biri olarak bu çevrenin temelinde kendini geliştirmiştir.

Cihan Âtın Üveysî (1771 – 1845)

Cihan Âtın Üveysî Hokand Hanlığının edebî hayatında önde gelen ünlü isimlerden biridir. Cihan Âtın Üveysî Mergilan doğumlu olup, XIX. yüzyılın başlarında Hokand'da yaşamış ve burada faaliyet göstermiştir. Asıl adı Cihan olup şiirlerinde Üveysî ve Veysi mahlaslarını kullanmıştır. Devrinin ünlü şairlerinden Fazlî Mergilanî'nin kızıdır. Onun edebiyatla özellikle şiirle ilgilenmesinin babasının sayesinde olduğu söylenebilir. Şiir sanatı ilmini ağabeyi Ahuncan Hafız'dan öğrenmiştir. Özellikle bir bilmece türü olan muamma şiirinde çok yetenekli bir şair olduğu bilinmektedir.

Çağatay sahasında Üveysî'ye kadar kadın şairlerin hiçbirinin eserleri günümüze kadar ulaşmamıştır. Üveysî'ye kadar bilinen kadın şairlerin eserlerinin genellikle Arapça ya da Farsça yazıldığı bilinmektedir.

Tarihçi ve şair Dilşad-ı Berna, *Tarih-i Muhaciran* eserinde Üveysî'nin her zaman Nadire'nin yanında bulunduğunu, onun yakınlarından biri olduğunu, saraydaki şiir meclislerinde kazandığı şöhretini vurgulayarak şöyle ifade etmiştir:

Kim dedim Nadire dediler anı

Yanında Veysî turur ‘âlem penah

Her biri ming şaire ornıdadur

İkkevi birle tolur her bârgâh⁶.

Üveysî, Nevâyî'nin temelini koyduğu Çağatay edebiyatındaki Türk klasik edebiyatının tüm türlerin yanı sıra *çistan* (muamma) türünde de şiirler yazmış, büyük bir edebî miras bırakmıştır. Şunu söylemek gerekir ki, Üveysî, edebiyat hamisi olan çağdaşı Nadire'nin katledilmesinden sonra hemen Hokand'ı terk etmiş ve ömrünün sonuna kadar doğduğu Mergilan'da yaşamıştır.

Üveysî'nin çeşitli edebî türlerde yazdığı büyük bir edebî mirası, üç destanı bulunmaktadır. Onun dört divan tertip ettiği kaydedilse de bu divanların asıl el yazma nüshaları bulunamamıştır. Hattatlar tarafından istinsah edilmiş üç yazma nüshası Andican Devlet Üniversitesinin kütüphanesinde bulunmaktadır. Üveysî'nin tarihî karakterdeki *Vakîât-ı Muhammed Ali Han* ve dinî karakterdeki *Kerbela-nâme* adlı iki büyük mesnevisi bulunmaktadır. Bu eserler tarihî ve edebî açıdan önemi haizdir. Çünkü Hokand edebî çevresinde Gülhenî'nin *Darbü'l-Mesel* ve Muhammed Ali'nin tamamlanmayan *Leyla u Mecnun* eserleri dışında başka mensur eser yazıldığı kaydedilmemiştir. Üveysî'nin *Kerbela-nâme*'si *Şahzade Hasan ve Şahzade Hüseyin* eserlerini içermektedir. Bunun dışında yazarın Bidil'in şiirlerine yazdığı şerhleri de bulunmaktadır (Reşid, 1958, s. 7).

P. Kayyumov'un ifadesine göre *Vakîât-ı Muhammed Ali Han* eseri Muhammed Ali Han'ın dilinden söylenmiş, Üveysî tarafından yazıya geçirilmiştir (Kayyumov, 1998, s. 177).

Son yıllarda Üveysî eserleri üzerinden yapılan araştırmalarda o mahzun bir şair olarak nitelendirilmektedir. Ancak araştırmacılar, bu üzünlüğün onun mahlasıyla ilgili durum olduğunu yani tasavvuf ile ilgili olduğunu da vurgulamaktadırlar (Isakova, 2022, s. 5). Özbek tasavvuf bilimcisi İbrahim Hakkulov şöyle kaydetmiştir: “Üveysî'nin şiirindeki ideolojik sanat gücü ve kapsamı ile antik Yunan şairi Sapfo, Fransız şairi

⁶ Aktarması: Onun kim olduğunu sordum. Nadire dediler. Yanındaki ise cihanın sığındığı Üveysî'dir. Her biri bin kadın şair yerine geçer. İkisinin olduğu her yer huzur ile doludur

Margarita Navarli ve Doğu şiirinin kraliçesi Zebunnisa arasında bir sanatçıdır. Şiiri, dünyanın sanatsal düşüncesinde yer alan eşsiz ve karakteristik yaratıcı olaylardan biriydi.” (Hakkulov, 1983, s. 3)

Üveysî, muamma olarak da bilinen çistan (Farsça çi est ân ‘o nedir?) türünün başlıca temsilcisidir. Büyük bir ustalıkla yazılmış 53 tane çistanı vardır (Eckmann, 2003, s. 221).

Mahzade Begim (XIX. yüzyıl)

Mahzade Begim çok az bilinen kadın şairlerdendir. Onun hayatı ve biyografisi hakkında çok az bilgi ulaşılmıştır. Mahzade Begim’in *Cihana Hitap* adlı şiiri, Hokandlı şair İbrahim Devran (1874-1922) tarafından hazırlanan *Eş’âr-i Nisvan* (Kadınların Şiirleri) adlı kitapta yer almaktadır. Kitabın bir nüshası Özbekistan Bilimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü Kütüphanesinde 16704 numara ile korunmaktadır. Mahzade Begim bu şiirinde yaşadığı dönemin kadınları için üzülmüş, kaderlerini, hak yoksunluklarını ve korkunç yaşamlarını anlatmış ve içinde yaşadığı sistemin adaletsizliğinden yakınmıştır (Bobobekov, 1996, s. 169).

Zinnet

Zinnet’in gerçek adı şimdiye kadar bilinmemektedir. Onun şair, devlet adamı olduğu, *dadhah* (davaları yürüten) görevinde çalıştığı bilinmektedir. Bobobekov, *Hokand Tarihinde*, V. Nalivkin ve M. Nalivkina’nın *Oçerki Bita Jenşini Osedlogo Tuzemnogo Naseleniya Fergani* adlı kitabında Hokand’da iki kadın şairin yaşadığını, birinin mahlasının Zinnet, ikincisinin ise Mahzune olduğu kaydedildiğini belirtmektedir. Aynı kaynakta onlardan birinin yüzü açık bir şekilde, ancak erkek kıyafetlerini giyerek han sarayına sık sık geldiğini ve onun *dadhah* görevinde bulunduğunu ifade etmektedir (Bobobekov, 1996, s. 168). Zinnet’in Ömer Han zamanında hazırlanan *Mecmuatü’ş-Şuara* tezkiresinde *Bahr u âdâb ki* kelimeleriyle başlayan şiiri yer almıştır.

Zinnet hakkında çok az bilgi günümüze ulaşmıştır. Birtakım bilgilere göre ise Zinnet bir erkek şairin mahlası olup *Mecmuatü’ş-Şuara*’da adı ve hayatı hakkında bilgi verilmeyip sadece Zinnet olarak kaydedilmiş, 16 mısralı bir mesnevi ve şairin bir

Çağatayca gazeli verilmiştir (Bobobekov, 1996, s. 168). Ayrıca *Mecmuatü'ş-Şuara*'da adı geçen iki kadın şair vardır ve bunların biri de Zinnet'tir.

Mahzune (XIX. yüzyıl)

Mihriban Molla Başman kızı Mahzune, XIX. yüzyılda yaşamıştır. Mahzune hakkında çok az bilgi günümüze ulaşmıştır. Fazlî, *Mecmuatü'ş-Şuara* tezkiresinde Mahzune hakkında, “Zebunnisa gibi akıl ve zekâda eşsiz olup Hokand'ın meşhur kadın şairlerinden biridir. Bu ay yüzlünün mahlası Mahzunedir... Her ne kadar zar zor ve çeşitli düşüncelerle ona gazel göndersem, o peri yüzlü bana her mısraına inci gibi saf cevaplar gönderirdi”, ifadesinde bulunmuştur (Bobobekov, 1996, s. 170). Mahzune, Hokand'ın Katagan mahallesinde yoksul bir imam⁷ ailesinde doğmuştur. Fazlî, bu mahallede dönemin ünlü şairleri Mirza Kalender Müşrif, Mirza Eyyub Behcet, Muhammed Şerif Gülhenî de yaşadıklarını belirtmektedir. Hokand edebî çevresi hakkında önemli bilgiler veren Polatcan Kayyumov'a göre, bu kadın şairin bugüne kadar sadece adı bilinmektedir. Ama Fazlî'nin verdiği bilgilere göre, Mahzune kendisine münasip olmayan birisiyle evlenmiştir ve bu durumdan mutsuz olduğu *Mecmuatü'ş-Şuara*'da anlatılmaktadır. Mahzune'nin bir *Divan* tertip ettiği bilinmekle birlikte bu *Divan* hâlâ bulunamamıştır. Ayrıca şunu belirtmek gerekir ki, Fazlî'nin tezkiresinde Zinnet'in dışında dönemin diğer kadın şairleri hakkında hiçbir bilgi görülmediğini vurgulayan Polatcan Kayyumov, Fazlî'nin Nadire ve Üveysî gibi Han sarayına ait kadınlar hakkında yazmasına izin verilmediği iddiasında bulunmaktadır. Kayyumov bu durumun çok ilginç olduğunu, eğer Mahzune'ye ait *Divan* bulunursa, bunun nedenlerinin de ortaya çıkacağını vurgulamaktadır (Kayyumov, 1998, s. 155-160).

Bunun dışında Mahzune hakkında Haşmat, Pisendî, Ahmed Can Töre gibi çağdaşları Mahzune'nin Hokand'daki ünlü kadın şairlerden biri olduğunu, şiirde gayet yetenekli olduğunu belirtmektedirler. Mahzune hakkındaki en çok bilgi Fazlî tarafından verilmiştir. *Mecmuatü'ş-Şuara*'da, Mahzune, “Zebunnisa ve Nadire gibi Hokand'ın yetenekli ve ünlü kadın şairlerindendir, ...gerçi zaife olsa da nüktelerinin manalı olması

⁷ Bazı kaynaklarda ise mahalle bekçisi olarak çalışan bir kişinin kızı olduğu kaydedilir. Ö.Reşid, bu konuda Çarhî'nin verdiği bilgilere dayanmaktadır. Bk. Ö. Reşid. *Üç Şaire*. 1958, Taşkent, s. 8.

açısından erkek (şairler)den üstündür” kaydı ilgi çekicidir. Fazlî'nin Mahzune'nin şiirlerinden örnek olarak kaydettiği aşağıdaki mısralar *Mecmuatü'ş-Şuara*'da yer almıştır:

Yüz aferin sözüne lübb-ı lübâb körmey

‘Arz-ı cemal éter mü ayine ab körmey (Reşid, 1958, s. 9).

Mahzune'nin bugüne kadar ulaşan eserleri arasında Fazlî ile münazarası, Fuzulî'ye tahmis olarak Çağatayca yazdığı *âşık olmuşam* muhammesi, *Sahba* redifli gazeli bulunmaktadır (Kayyumov, 1998, s. 155-160).

Müşterî (d. 1810)

Müşterî mahlaslı bu kadın şairin asıl adı Saadet'tir. Kadirova ve Bobobekov, Nadire sarayında hattat kadınların da bulunduğunu belirtir. XIX. yüzyılın ikinci yarısında yaşayan Saadet Müşterî adlı bu hattatın Hokand Hanlığın son hanlarından biri olan Hüdayar Han'ın tahttan indirildiği dönemde 64 yaşında olduğu, 1875'e kadar kâtiplik yaptığı söylenmektedir. Müşterî'nin babası, Ömer Han'ın zamanında Hokand'ın ünlü kadısıydı. Kendisi 40 yıl Hokand Hanlığı sarayında kâtip olarak çalışmış ve *Dahme-i Şāhān, İbret-nāme* gibi Farsça eserleri Özbekçeye çevirmiştir. Saadet Âtın'ın, bir hattat olarak edebî eserlerin istinsahı ile ilgilendiği kaydedilse de çok az bilinen bu kadın hattatın eserleri ve edebî kimliği hakkında henüz yeterince araştırma yapılmamıştır.

Müşterî'nin halk edebiyatı ürünlerinden etkilenerak oluşturduğu *Cemile-i Dilaram* adlı eseri bilinmektedir. Halk türküleri şeklinde yazdığı şiirleri, Birunî adındaki Özbekistan Bilimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü Kütüphanesinde 9922 numara altındaki yazma eserde korunmaktadır (Bobobekov, 1996, s. 170).

Nazik Hanım (XIX. yüzyılın sonu – XX. yüzyılın başı)

Nazik Bibi, Nazik Hanım, Nazük Hanım gibi isimlerle anılan bu kadın şair ve onun şahsiyeti, şiirleri hakkında Polatcan Kayyumov'un *Tezkire-yi Kayyumî* adlı eserinde şunlar kaydedilmiştir:

“Merhum babam, Abdükayum Mirza Hokandî’den miras kalan bir yazma *beyaz* (antoloji) kitapta Müşfikî ve Mirza Pahnebar, Abid Mücrim’in şiirlerinden sonra “Muhammes-i Nazik Bibi, harem-i Mirza Hasret” başlığı altında bir muhammesi verilmiştir. Daha sonra bu *beyaz*dan İbrahim Devran Mirzaa’zam oğlu *Eş’ar-ı Nisvan* adlı kitabına onun bu muhammesini da almıştır” (Kayyumov, 1998, s. 168). Buradan şairin kendi adını mahlas olarak kullandığı, Mirza Hasret’in eşi olduğu anlaşılmaktadır.

Bu tezkirede Nazik Hanım’ın *Fesane, Reht Gül, Gazel Efsane* şiirleri yer almaktadır (Bobobekov, 1996, s. 171). Kısacası bunlar Nazik Bibi hakkındaki ilk bilgiler olup, Polatcan Kayyumov sonradan bu kadın şair hakkında araştırmalar yaptığını söylemektedir. Bu araştırmalar sonucunda Nazik Bibi’nin Hisar Türklerinden olduğunu, güzel beyitler dizdiğini, unutulmuş şairlerden biri olduğunu tespit etmiştir (Kayyumov, 1998, s. 169).

Çağatay edebiyatının son döneminin çok sayıda yeteri kadar bilinmeyen şair ve yazarları olduğunu söylemek mümkündür.

Hokand, yalnızca Hanlığın başkenti değil, aynı zamanda eşsiz bir edebî atmosfer yaratan bir kültür merkeziydi. Farklı dünya görüşlerinden yetenekli ve usta yazarlar ve şaireler burada yeterince önemli edebî çevre oluşturmuşlardı. Onların çoğu Hokandlı olup, kendi çevrelerini oluşturmuş ve esas olarak iki gruba ayrılmışlardı. Birincisi, hanları ve zenginleri öven, onların yaşam şartlarını iyileştiren eserler veren saray şairleridir. İkinci gruba mensup olanlar düşüncelerinde özgür, herkesi vatanseverliğe davet eden ve hayatın zorluklarını, iç savaşları, bencilliği, yalanları ve kötülüğü kınayan eserler yazan şairler idi.

Özbekistan bağımsızlığının ilk yıllarında tarihçi Haydarbek Bobobekov, her iki grupta da çok yetenekli şair ve yazarların olduğunu belirtir. Ayrıca Bobobekov’un kaydettiklerine göre, Sovyet döneminde birçok bilim adamı hanları ve zenginleri öven şairleri eleştirmek zorunda kalmıştır. Bu nedenle Hokand’ın edebî çevresi ile ilgili daha ayrıntılı ve tarafsız incelemelerin yapılması, daha açık ve net sonuçlar elde edilmesini sağlayacaktır. Bu tür çalışmalar bize birçok yetenekli yazar, şair ve kadın şairler hakkında bilgi vermiş olacaktır (Bobobekov, 1996, s. 149).

Hakikaten, Hokand edebî çevresini oluşturan çok sayıda şairler vardır, onlar hakkında hâlâ hiç araştırma yapılmamış ya da çok az bilgi günümüze ulaşmıştır.

Hokand edebî çevresinin ünlü yazarları Ekmel (Mahmur'un babası), Emirî (Emir Ömer Han), Gülhenî, Zevkî, Mahcub, Mahmur, Mukimî, Muhtezib, Müşrif, Nesimî, Nadir, Nadim, Racî, Nizamî Hocendî, Furkat gibilerin üzerinde birtakım çalışmalar yapılmış ise de Bakı Han Töre, Yarî Hocendî Zârî, Muhayyir, Muhammed Yunus Taib, Muhsinî, Pisendî, Umudî, Şöhret gibi az bilinen şahsiyetlerin eserleri yeteri kadar incelenmemiştir.

1.3. Nadire'nin Hayatı ve Faaliyetleri

Nadire, Hokand Hanlığının en zor, yoğun mücadelelere dolu döneminde yaşamış ve eserler yazmıştır. Bu dönemin siyasi ve medeni hayatı hakkında birçok tarihî eserde önemli bilgiler verilmektedir.

Saray Mülk Hanım, Gevherşâd Begim, Mülket Ağa Begim, Kutlug Nigâr Begim, Gülbeden Begim, Nur Cihan Begim, Mümtâz Mahal Begim, Cihanara Begim, Zebunnisa gibi Timurular Hanedanı kadın şairleri arasında yer alan Mahlar Ayim Nadire, XVIII. yüzyılın sonu ile XIX. yüzyılın ilk yarısında yaşamış, aruz vezni ile yazdığı şiirleriyle Türk edebiyatı tarihinde özel bir yer edinmiş, aydın bir şair, devlet yöneticisi, kültür ve edebiyat hamisidir. Mahlar Ayim'den günümüze Nadire, Kâmile ve Mekkûne mahlaslarıyla Türkçe ve Farsça şiirlerden oluşan büyük bir edebî miras ulaşmıştır.

Mahlar Ayim, 1792'de Emir Timur'un neslinden gelen Andican valisi Rahmankul Biy'in ailesinde doğmuştur. Annesi Ayşe Begim'in şairane bir yapıya sahip bilge bir kadın olması aynı zamanda Nadire'nin ileride zarif şiirler yazmasına zemin hazırlamıştır. Şiire olan tutkusu günden güne artmış, Hafız, Fuzulî, Bidil gibi şairlerin eserleri Nadire'nin mükemmellik arayışında temel teşkil etmiştir (Kadirova, 1965, s. 9).

Nadire'nin yaşadığı dönem, Hokand Hanlığında büyük sosyal ve siyasi değişimlerle doluydu. Emir Alim Han, Hokand Hanlığını yönetiyordu ve kardeşi Ömer

Han, Fergana vadisindeki Mergilan şehrinin hâkimiydi. 1807'de Ömer Han ile evlenen Mahlar Ayim, Mergilan'da yaşamaya başlamıştır (Kadirova, 1965, s. 13-14).

Mahlar Ayim, ilk şiirlerinde Kâmile, Nadire, daha sonra Mekkûne mahlasını kullanmış (Kayumov, 1958, s. 4, s. 39), (Kadirova, 1963, s. 14), (Eckmann, 2003, s. 219), Fergana halkı arasında *Nadire-yi devran* olarak şöhret kazanmıştır (Jalolov, 1970, s. 85).

Nadire hem şiirde hem de ilim hamiliği faaliyetlerinde Nevâyî geleneklerini takip etmiş, medrese, hamam, han gibi yapılar inşa ettirmiştir. İlim öğrenen gençleri ve âlimleri desteklemiş, şairlere yardım etmeye çalışmıştır. Ayrıca bu, Nadire'nin Timurlu hanedanının en önemli kültür mirasını sürdürdüğünü yansıtmaktadır. Kadirova, Nadire'nin hayatı hakkındaki bilgileri inceleyerek, en doğru bilgilerin Nadire'nin çağdaşı olan şair ve tarihçi Hâtif'in eserlerinde bulunduğunu, onun da Nadire'nin yardımlarının sayesinde edebî yeteneklerini gösterebildiğini belirtmiştir (Kadirova, 1965, s. 13).

Mahlar Ayim, Hokand'da Han'ın sarayında iken, kocası Ömer Han sayesinde devlet işlerinde bilgili biri hâline geldi. Özellikle edebiyat ve sanat insanlarıyla yakınlaşmak, dönemin şiirini bir üst düzeye çıkarmak için büyük çaba sarf etti. Hokand Hanlığı'nda hocası Üveysî ile kadın sanatçılar arasında gazel geceleri düzenlemeyi başardı.

Mahlar Ayim ve Ömer Han'ın ailesinde Muhammed Ali Han ve Sultan Mahmud Han adlı iki erkek çocuk dünyaya geldi. Ömer Han'ın 1822'de ölümünden sonra 14 yaşındaki Muhammed Ali Han yönetimi devraldı. 30 yaşında dul kalan Nadire Begim, o tarihten sonra devlet yönetiminde daha etkin rol aldı.

Emir Ömer Han öldükten sonra Hokand tahtına çıkan Medeli (Muhammed Ali Han) 14 yaşında idi. Medeli'nin daha genç olması nedeniyle devlet işleri ağırlıklı olarak saray mensupları tarafından yürütüldü ve bu dönemin kültür ve edebiyat işleri bizzat Nadire tarafından geliştirildi.

Nadire hem cami, medrese, hamam ve kervansaraylar yaptırmış hem de ilim ve irfana destek olmuştur. Çeşitli bölge ve ülkelerden bilim adamlarını ve yazarları bir araya toplamış ve çeşitli tarihî ve edebî kitaplar yazmalarını sağlamıştır. Hanlıkta büyük

bir kütüphane kurmuştur. Devrinin fakir şairlerine hediyeler vererek onları manevi yönden desteklemiştir. Medresedeki dersleri, talebelerin tahsilini ve hocaları bizzat denetlemiştir (Kadirova, 1967, s. 10).

Medresenin yapıldığı 1824-1825'lerde yılda vakfiye kurulur. Medresenin bir dershanesi ve 37 odası vardı. O dönem açısından hanlıktaki orta büyüklükteki medreselerden biriydi. Medresenin büyüklüğüne göre hanlıkta vakıf mülkiyetinin getirildiği bilinmektedir. Mahlar Ayim orta büyüklükte bir medrese olduğu için vakfin mülkiyeti ona tekabül ediyordu. Vakıfname, Medeli Han ve kadıların mührü ile damgalanmıştır. Vakıf senedine göre Nadire Begim, Hokand'da 48 dükkânlı bir kervansaray ve 22 dükkân daha Mahlar Ayim medresesine bağışlamıştır. Ayrıca Yengi Kışlak'ta 1.546 parsel ekili arazi de mülk olarak verilmiştir. 1877 yılında medrese mutavallisi şehirdeki vakıf mallarını 56 altın, Yengi Kışlak'taki vakıf arazilerini 125 altın ve 420 çeyrek tahıl karşılığında kiralamıştır. 1881'de kervansaray ve dükkânlar 74 altın, arazi 115 altın ve 420 çeyrek tahıl karşılığında kiralanmış ve bir yılda 180'den fazla altın ve vakıf mülkünden 2000'den fazla altın kazanmıştır. Bu medrese için büyük bir gelirdi ve eğitim kurumunun bütün masraflarını karşılamıştır (Alimov, 2017, s. 303). Kadirova, *Nadira. Ocherk Jizni i Tvorshestva* adlı çalışmasında, şair Müşrif'in, Mahlar Ayim medresesi talebelerinin erzak ve giyecek temininden bahsettiğini söyler. Medresede çeşitli kitap ve yazma eserler toplandığını, çevredeki evler, bahçeler, kervansaraylar, ticaret ve sanatkâr sokakları, çarşılar, konaklamalar, hamamlardan gelen gelirler vakfa bağışlandığını vurgular (Kadirova, 1967, s. 39). Çalpak ve Mahlar Ayim medreseleri günümüze ulaşmamıştır.

Nadire'nin ilerici eylemleri, 1842'de Hokand'ı işgal eden Buhara emiri Nasrullah'ın saldırısıyla yok edilmiştir.

Sonuç olarak, 1842'de Buhara emiri Nasrullah Han, Hokand Hanlığında “yoldan çıkmış şeriat kurallarını düzenlemek” iddiasıyla çeşitli gerekçelerle Hokand Hanlığına saldırmıştır. Bir cariyeye bahanesiyle⁸ başlayan bu savaşta Emir Nasrullah galip gelerek

⁸ Sarayda şehrin hâkimi tarafından Emir Ömer Han'a hediye edilen güzel bir cariyeye vardı ve Medeli Han onunla evlenmişti. Medeli ve yakınlarıyla anlaşamayan bazı yetkililer Medeli'yi görevden aldirmek ve kendilerinin devleti yönetmesi için “Bu cariyeye Ömer Han'la evlenmişti. Medeli kendi annesiyle evlenerek şeriata aykırı bir şey yaptı” diye Buhara emiri Nasrullah'a bildiri yollamışlardır... Emir Nasrullah bu

ülkeyi ve halkı acımasızca talan ettirmiştir. Yüzlerce masum insanları kılıçtan geçiren Nasrullah Han, Medeli ve oğlu Muhammed Emin'i cellada teslim etmiştir. Cellat onları öldürmeye hazırlanırken, Nadire saçları perişan ve darmadağınık görünmektedir.

Emir Nasrullah'ın emriyle Nadire, oğlu Medeli Han ve torunu Muhammed Emin idam edilmiştir. Cellat önce Nadire'nin saçını keser. Sonra torununun, oğlunun ve üçünün de ellerini, sonra bacaklarını keser ve sonunda üçünün de kafasını kılıçtan geçirir. Nasrullah Han, Nadire'nin cesedini halkın gözü önüne çıkarır ve 7 gün boyunca gömülmeden öylece bırakılmasını emreder. Halk, değerli hamisi Nadire'nin cenazesi için yas tutar ve onu gizlice gömer (Reşid, 1958, s. 13).

Kadirova, *Encümen et-tevârih* eserinin müellifi, Nadire'nin katli edilmesi anılarını şöyle beyan ettiğini belirtir: Rebû'l ahır ayının evvelinde, 1258 hicri tarihinde gece yarısından sonra Muhammed Ali Hân ve Sultan Mahmud Hân ibn Ömer Hân ve Muhammed Ali Hânın annesi Mâhlar Âyim, torunu genç Muhammed Emin ve saray kadınlarından iki kişi Buhara emiri Nasrullâh'ın emri üzerine han köşkünün bitişiğindeki bağda şehid edildi. (Kadirova, 1998, s. 7, s. 100)

Nadire'nin zalim Emir Nasrullah tarafından infaz edilmesi, dünya tarihinin en korkunç trajik olaylarından biridir. Bu trajediyle ilgili bilgiler, o dönemde yaşayan Mutrib'in *Şahnâme-yi Divâne Mutrib* ve Mirza Alim'in *Ensabü's-Selatin ve Tevarih-i Havakin* adlı eserlerinde derin bir acıyla yazılmıştır. Molla Niyaz bin Ahund Muhammed'in *Şahruhiye Tarihi* ve Vambery'nin *Buhara veya Maverünnehr Tarihi* adlı eserlerinde de bu olaydan bahsedilmektedir.

Eckmann, Cüneydullah Hazık hakkında bilgi verirken bu olayla ilgili şunları kaydetmektedir:

1842 de Buhara emiri Nasrullah Hokand'ı istila ettiğinde diğer şairler gibi esir edilerek Buhara'ya götürülmüştür. Yolda, Buhara'ya doğru giderlerken, Nasrullah şaire Hokand zaferini bir beyit içerisinde övmesini emrettiği zaman, Hazık Farsça bir beyitle şu cevabı vermiştir:

bahaneyle aslında ise toprak ve servet elde etmek için Hokand'a yürümüş ve şehirde katliam yapmıştır (Bk: Reşid, 1958, s. 12; Jalolov, 1970, s. 81).

بریدی بر قد خود از ملامت

لبای تا ندامن قیامت

Sen kendi boyuna melametten

Ta kıyamete kadar giyeceğin bir elbise biçtin.

Bu şiir üzerine Nasrullah şaire çok kızmış ve onun idamına karar vermiştir. Fakat Hazık, dostlarının yardımıyla, o zaman bağımsız bir beylik olan Şehrisezb'e kaçmıştır. Bununla beraber şair, burada da Nasrullah'ın öcünden kurtulamamış; emirin Şehrisezb'e gönderdiği katiller tarafından vahşice öldürülmüştür." (1843) (Eckmann, 2003. s. 226)

Çağdaşlarından biri olan şair Hatif, şair Mahlar Ayim'in yaptığı faaliyetleri şöyle tanımlar: Memleket nizamı ve halk ihtiyaçlarını tedbir ve 'adalet resmide kemâl-ı akl ve feraset bilen şunday alıp bardı ki, tamam-ı ümera ve fuzalalar devreside yegâne-yi zamane, Nadire-yi devran bolup tanıldı ve halk arasında tahsinge sezavar boldı (Kadirova, 1965, s. 4).

Hokand'da erkek şair ve yazarların dışında çok sayıda yetenekli kadın şairler de yaşamış, eserler yazmıştır. 1972'de Dilşad'ın *Tarih-i Muhaciran* ve şiirlerinden oluşturulmuş *Dilşad. Tanlangan asarlar* adlı kitap yayımlanmıştır. M. Kadirova tarafından yazılan kitabın Önsözünde Dilşad'ın, Hokand ve Oratepe'de yaşayan 12 erkek ve 11 kadın toplam 23 şair hakkında bilgi verdiği aktarılmaktadır. Onlar Mahcub, Muntazir, Mahzub, Gülhenî, Mahzanî, Turabî, Baharî, Nizamî, Sabuhî, Divane Karı, Nurî, Anber Âtın, Bahrı Âtın, Dilşad, Kerâmetay, Nadire, Saide Banu, Tutı Kız, Üveysî, Fazilet Banu, Fidaiye, Hafize Âtın, Hayrunnisa gibi şairlerdir (Dilşad, 1972, s. 8).

Hokand edebî çevresinde kadın şairlerin bir araya gelmesinde Ömer Han'ın, özellikle onun karısı Nadire'nin çok katkısı vardır. Bu dönem özellikle kadın yazarlardan oluşan Özbek edebiyatı dönemi olarak vurgulanmaktadır. Şiirle ilgilenen kadın yazarların müşaire adı verilen şiir yarışmalarına katılarak kendi seslerini, düşüncelerini sunmasına, ihtiyaç ve itirazlarını duyurmasına çok önem verilmiştir. Türk edebiyatı tarihinde şiirle ilgilenen kadın şairlerin düşüncelerini manzum ya da nesirle ifade ettikleri ve müşaire adı verilen şiir yarışmalarına katılarak takdir gördükleri bilinir. Bu dönemde okul açan ve işleyişini yürüten kadınlar, Özbek aydınlanmasında da kendine yer bulmuştur. Çağdaşlarından Dilşad-ı Berna, *Tarih-i Muhaciran* adlı eserinde,

okul açıp mektebdarlık yaptığını, mekteplerinde meslektaş kadın öğretmenler ile her yıl yüzlerce kız öğrenciye ders verdiğini, kendisi gibi şairler ve yetenekli kadın öğretmenler yetiştirdiğini belirtmektedir (Dilşad., 1972, s. 15). Onun kalemine mensup *Tezkire-yi Berna*, *Sebatü'l-Beşer Mââ Tarih-i Muhaciran*, *Müntehabü'l-Eş'âr-ı Berna* gibi eserlerinde kendi düşünceleri ve şiirleri dışında tarihçi olarak devrin olayları anlatılmıştır. Bu ise tarihî eserlerin Hokand'daki edebî çevre hakkında daha fazla bilgi verdiğini kanıtlar. Şair, Türkistan'ın Çarlık Rusya'sı tarafından işgaline karşı tavrında çağdaşlarının ilerisindeydi ve bu olayın tüm sonuçlarını doğru bir şekilde anlamıştı. Bu bakımdan Dilşad Âtın'ın şiirleri, yazdığı eserleri halkın kaderinin sanatsal bir tarihçesi düzeyine yükselmiştir.

Nadire, Hokand Hanlığının en zor ve yoğun mücadelelerin olduğu döneminde yaşamış ve eserler yazmıştır. Bu dönemin siyasi ve medeni hayatı hakkında birçok tarihî eserde önemli bilgiler verilmektedir. Anber Âtın, şiirlerinden birinde Nadire'yi "bülbul-i handan, karanlık mağarada yanan ışık, Nadire-yi devran, ulu üstat, dertlerin dermanı" olarak tanımlar (Kayumov ve Hüsayinova, 1963, s. 39).

Nadire'nin kendisi de şiirlerinin halk tarafından sevilmesi konusunda şöyle söyler:

Boluptur Nadire mümtaz-ı ma'nî
Kelâm-ı rûşen ü eş'âr-ı ferruh...

Nadire her söz ki inşa eyledi
Aydı anga ehl-i devran merhaba (Kadirova, 1963, s. 61).

Bu dönemin başka bir kadın şairi Anber Âtın da Dilşad'ın yetiştirdiği kadın yazar ve mektebdarlardan biridir. Anber'in babası Üveysî'nin yeğeni olup, küçük yaşlardan itibaren şiirler yazmış, 48 ve 40 şiirden ibaret iki divan tertip etmiştir. Onun bu dönemde yazılmış *Karalar Felsefesi* adlı eseri oldukça meşhurdur. Anber Âtın ömrünün son yıllarında felç hastalığından dolayı kendisini ziyarete gelen Nadire'yi gazellerinde şefkatle övmüştür.

Çağdaşlarından Behcat, Nadire hakkında onun "Nadire-i Devranımız, olağanüstü zekâsı ve uyanıklığıyla ülkeyi tahtı tesnifine aldı, halkını ihsan ve keremiyle şad etti.

Fergana'nın mülkünü âbâd (imar) etti. O, Zühre sıfat Nadire, hiçbir zaman devlet ve saltanatla gurur duymadı. Kemâl-i akıl zekâsı, tab'-ı resâsinden gece gündüz rengârenk gazelleri yazmak ve okumakla meşgul olurdu" denmiştir (Kadirova, 2001, s. 5)

Nadire Begim, Hokand Hanlığı tarihinde ayrı bir konuma sahiptir. Hokand'ın şair ve aydın şahsiyetlerinden biri olmasının yanı sıra taht sahibi Ömer Han'ın (1810-1822) eşi ve siyaset, edebiyat meydanında yoldaşydı. Nadire Begim'in hanlık hayatındaki rolü çok etkili olmuştur. Bu dönemde Hanlıktaki kadınların haklarının korunmasına önem verilmiştir. Kadınların okuma yazma öğrenmeleri için medreselerde kurslar teşkil edilmiştir. "Âtın-ayı"ların yani mahalle mekteplerinde veya köylerde kız çocuklarına ve kadınlara ders veren kadınların eğitilmesi sistemli hâle getirilmiştir.

Önceki hükümdarların eşleri gibi geleneklerini takip ederek şahsına ait arazilerde mektep, medrese, cami, zaviye gibi hayır müesseseleri inşa ettirmiştir. Nadire'nin kendisi de bu konuda şöyle der:

Men hem ihsan ile el hatırın şad kılay

Mülk vayranaların adl ile abad kılay... (Kadirova, 1963, s. 216)

Kısacası Hokand Hanlığının edebî atmosferinin ve kültürel hayatının oluşumunda Timurlular dönemini taklit açıkça görülmektedir. Ömer Han'ın hükümdarlığı döneminde oluşan edebî çevre ve edebî şahsiyetlerin ortaya çıkardığı eserlerin şekil ve türlerinde bunu görmek mümkündür.

1.3.1. Nadire'nin Edebî Mirası ve Divanının Türk Edebiyatındaki Yeri

Nadire'nin edebî mirası klasik şiirimizde gerek sayı ve hacim gerekse muhteva ve zarafet bakımından çok önemli bir yer tutar. Mahlar Ayim Nadire'nin okuyucularına bıraktığı edebî miras yaklaşık 10.000 mısradır.

Vahid Zahidov, Nadire'nin eserlerinin en önemli özelliklerinden birini şairin hayal gücü ve düşünce yapısının özgür ve bağımsız olması şeklinde açıklamakta ve eserlerinde karmaşık insan psikolojisini, iç dünyasını, hassas duygularını ve insan

sevgisini eşsiz araçlarla ortaya çıkarmaya ve geniş bir alana yansıtmaya çalıştığını söylemektedir (Zahidov, 1970, s. 7).

Nadire'nin günümüze ulaşan Türkçe ve Farsça şiirlerinden oluşan *Divan*'ının 4 nüshası vardır. Nüshalar bazen ayrı divanlar olarak gösterilse ve isimlendirilse de bazen mahlasları değiştirilerek çoğunlukla aynı şiirlerden oluşması farklı nüshalar şeklinde değerlendirmeyi gerektirmektedir.

Nadire hem Türkçe hem Farsça şiirler yazmış ve ayrı divanlar oluşturmuştur. Şairin 3 farklı mahlası kullanmış olması, bu mahlasların farklı nüshalardaki aynı şiirlerde bile farklı olabilmesi divanlarının sayısını belirlemede zorluk oluşturmaktadır. Bununla birlikte şairin divanının ilk tespit edilen nüshasında şiirlerinin Türkçe ve Farsça olmak üzere karışık verildiği görülmekte, ayrıca eksik bir nüsha olduğu için divanlarının ve şiirlerinin sayısı konusunda kaynaklarda farklı bilgilere rastlanabilmektedir. Aşağıda bunlar hakkında bilgi verilmektedir.

1.3.1.1. Nadire Mahlaslı Divan Nüshası

Nadire Divanı'nın ilk bulunan nüshası Özbekistan Bilimler Akademisi Ebu Reyhan Birunî adlı Şarkşinaslık Enstitüsü Kütüphanesinde 4182/1 numara ile muhafaza edilmektedir. Bu numara altındaki yazma eser bir mecmua hâlinde olup 20x12 cm ölçüsündedir. Eserin 1b-52b sayfaları arasında *Divan-ı Nadire ve Eş'ar-ı Muhtelif* adıyla Nadire'nin Türkçe ve Farsça gazelleri yer almaktadır. 52b-154b sayfaları arasında ise çeşitli şairlerin Türkçe ve Farsça şiirleri karışık olarak verilmiştir. Daha sonra 155b-229a sayfaları arasında Yahya Şeybak Nişapuri'nin *Şebistan-i Hayal* adlı Farsça eseri bulunmaktadır. Bu eserin sonunda mecmuanın müstensihi ve istinsah tarihi belirtilmiştir. Buna göre Sadulah Hacı tarafından 30 Şaban 1304 (24 Mayıs 1887) tarihinde istinsah edilmiştir. Yazısı baştan sona kadar nestalik olup hafif yatay şekilde yazılmıştır.

Çalışmamız bu nüsha üzerine hazırlanmıştır. *Nadire Divanı*'nın bu nüshası ilk olarak Aziz Kayumov tarafından *Nadire* başlıklı makale ile *Özbek Dili ve Edebiyatının Meseleleri* dergisinde tanıtılmış ve değerlendirilmiştir (Kayumov, 1958, s. 41).

1.3.1.2. Divan-ı Meknûne (Muhabbet Aynası)

Şairin bu divanının nüshası 7766 numara ile Özbekistan Bilimler Akademisinin Şarkşinaslık Enstitüsü Kütüphanesinde muhafaza edilmektedir. 128 varaktan ibaret bu nüshada *Nadire Divanı*'nın 4182/1 numaralı nüshasında geçen Farsça gazellerinden 26'sı yer almıştır. Ancak önceki derlemede yer alan Farsça şiirlere Nadire mahlası verilirken, 7766 numaralı nüshada yer alan gazellerin aynısı Meknûne olarak değiştirilmiştir. Ayrıca Nadire'nin Kamile mahlasıyla yazdığı gazeller de Farsça gazeller bölümünde Meknûne mahlasıyla yer almıştır (Kadirova, 1963, s. 14).

Aralık 1962'de Nemenganlı şair Nadim'in oğlu Musallam Han'ın kişisel kütüphanesinde *Nadire Divanı*'nın başka bir Çağatayca nüshası bulunmuştur. Divan'da şairin 136'sı Çağatayca ve 44'ü Nadire mahlasıyla Farsça-Tacikçede yazılmış 180 şiiri bulunmaktadır. El yazmasının 271, 342 ve 344. sayfalarında şairin Kâmile mahlasıyla kaleme aldığı iki gazel, bir tercüme ve bir özet yer almaktadır. Nadire'nin 103 beyitten oluşan 11 muhammesi, 11 beyitlik iki müseddesi, 5 beyitlik bir müseddesi, 11 beyitlik bir tercümesi, 8 beyitlik bir terki-i bendi ve 10 beyitlik bir *fıraknamesi* vardır. Bu divandaki şiirlerin bir kısmı tarafımızdan incelenen 4182/1 numaralı nüshada yer almıştır. Buradan 4182/1 numaralı nüshanın eksik bir nüsha olduğu anlaşılmıştır. Örneğin, yeni bulunan Nemengan nüshasında yer alan Çağatayca 136 gazelin 61'i 4182/1 numaralı Taşkent nüshasında var olan ve bilinen şiirler iken, 75'i (1930 beyit) yeni nüsha ile keşfedilmiştir. Ayrıca Taşkent nüshasının 52b/7-18 satırlarında yer alan ve mahlası belirtilmeyen "ecelni destidin yüz dād u feryād" dizesiyle başlayan gazel de doldurulmuş şekilde verilmektedir⁹ (*Nadire Divanı*, s. 52b).

Şairin şiirleri nüshanın 13-63, 224-301 ve 342-356. sayfalarında yer alırken, yazmanın 65-221. sayfalarında ise Hâtif, Hazık, Gülhenî, Behcet, Miskin, Debir, Müşrif, Fazlî, Edâ vb. şairlerin Emir Ömer Han'ın vefatına ithafen yazdığı kasideler ve mersiyeler, Nadire'nin sosyal faaliyetleriyle ilgili kasideler ve tarihler yer almaktadır.

⁹ krş. Kadirova. *Nâdire-Kamile*. 2001, s. 144.

Meknûne mahlasıyla oluşturulmuş bu Divan *Meknûne Divanı* olarak bilinmesinin yanı sıra *Muhabbet Ayinesi* olarak adlandırılmıştır.

Nadire'nin tamamen Farsça gazellerinden oluşan Meknûne Divanı'nın bir nüshası da Özbekistan Bilimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü kütüphanesinde 2090 numara altında bulunmaktadır. 23 varaktan oluşan bu nüsha baştan ve sondan eksiktir.

Nadire'nin üstadı olarak bilinen Cihan Âtın Üveysî'nin *Vakîât-ı Muhammed Ali Han* isimli tarihî eserinde Nadire Begim ve onun Hokand Hanı olan oğlu Muhammed Ali Han (1822-1843) arasındaki münasebetler ve tarihî olaylar kaleme alınmıştır. Üveysî'nin bu eseri Nadire'nin Kâmile mahlası dışında Meknûne mahlasıyla şiirler yazdığını ortaya çıkartmaktadır. *Vakîât-ı Muhammed Ali Han* eserinde geçen aşağıdaki satırlara dayanan Aziz Kayumov, Nadire'nin Meknûne mahlasıyla şiirler yazdığını belirtmiştir:

Şahlar arasidadur Ömer Han
Bir neçe zamanı sürdü devran

Mâhpâre édi anıñ za'ifi
Meknûn'du tahallus-ı latifi

Ferzendleridin oldu peyda
Muhammed Ali Han atı bar 'alâ. (Kayumov, 1958, s. 41)

1.3.1.3. Kâmile Mahlaslı Divan Nüshası

Nadire Divanı'nın 1950'ye kadar bilinen şiirleri arasında Kâmile mahlasıyla yazılmış tek bir gazele rastlanmamıştır. Fazlî'nin XIX. yüzyılın ortalarında nüshası istinsah ettiği ve Özbekistan Bilimler Akademisi Edebiyat Müzesi Kütüphanesinde bulunan 921 numaralı nüshanın son sayfalarında Nadire'nin Kâmile mahlasıyla yazdığı 19 (328 beyit) gazeli tespit edilmiştir. Bunlardan 11'i Çağatay Türkçesi, 8'i Farsça yazılmıştır.

Şairin Kâmile mahlasıyla yazdığı şiirlerinin çok azı biliniyordu. 1989 yılında Semerkantlı bir şiir hayranı olan Mahmud Diyarî'nin kişisel kütüphanesinde, Nadire'nin

Kâmile mahlasıyla yazılan şiirlerinin yeni bir yazma nüshasının olduğu ortaya çıkmıştır. Nüsha, dibace ile başlar. Bu nüshada *Nadire Divanı* dibacesinin tamamı verilmektedir. Dibacede şair, yaşama biçimi, yaratıcılığın evreleri, sosyal faaliyetleri, ait olduğu çevrenin özellikleri ve divanının yapısı ve tarihçesi hakkında kıymetli bilgiler vermektedir¹⁰.

Bu kısımda şair okurlarına *...el-mulaqqab bi'l-Kâmile andağ beyân-ı hâl ve izhâr-ı mâ ft'l-bâl eter kim* diyerek Kâmile mahlasıyla yazdığı şiirlerinin bu kitapta toplandığını belirtir. Ön sözde şair, bu divanın eşi Ömer Han'ın vefatından sonra âlimler ve muhatap olduğu şairlerin isteği üzerine derlendiğini kaydeder: *Nâçâr ol nâdir-reb' ma 'şūmlar ve ol 'afife-yi muhteremelerin şavâb reylerin ma 'kûl ve maqbûl bilip cem' etmağka ikdidâm körgüzüp ihtimâm ve say' tamâm birle her bahrını öz mağallide sebt kıldım. Tertîb birle her kıaysı öz yerinde mertûb bölindi. Şâyed ki aħbâblar ve şâhib-dil evlâ arbâblarge manzûr-ı nazar bolup du 'â-yı hayr birle yâd kılgaylar*" (Kadirova, 2001, s. 19).

Şairin Özbekistan'daki eserlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi sonucunda, daha önce Nadire mahlaslı yayımlanmış olan ve Meknûne mahlaslı Farsça yazılmış bazı şiirlerinin bu *Divan* nüshasından istinsah edildiği tespit edilmiştir (Kadirova, 2001). Kâmile mahlasıyla Türkçe ve Farsça yazılan bu Divan nüshasında 373 şiir, yani 7000'den fazla beyit bulunmaktadır. Ayrıca bu nüshada daha önce bilinmeyen yaklaşık 2500 beyit ortaya çıkmıştır. Bu nüshanın son sayfaları olmadığı için ne zaman istinsah edildiği bilinmemektedir.

1.3.1.4. Nadire Defteri

1926 yılında Andicanlı araştırmacı S. İbrohimov, el yazması olarak hazırlanan Türkçe ve Farsça bazı gazellerin toplandığı *Nadire Defterini* Edebiyat Müzesine hediye etmiştir. Bu defterde yer alan 500 mısraya yakın gazellerin arasında şairin müseddes, müsemmen ve terci-i bentleri de vardır. Edebiyat Müzesi arşivinde, şair Mahcur tarafından derlenen Nadire gazellerinin 180 mısrasının yer aldığı başka bir defter de

¹⁰ bk. Kadirova, M. (1989). "Kâmile Divanı". *Gülistan Dergisi*, S. 1. s. 5-6.

bulunmaktadır. Adı geçen kaynaklardaki gazellerin tamamı Nadire'nin Türkçe Divanını tamamlayıcı nüshalardır. Defter, Özbekistan Ali Şir Nevâyî Edebiyat Müzesinde 295 numara altında muhafaza edilmektedir. Ayrıca iki tane *Nadire Defteri* bulunmaktadır.

1.3.2. Nadire ve Divanı Üzerine Yapılan Çalışmalar

Nadire'nin biyografisi hakkında en doğru bilgiler veren tarihî eserlerden biri de şairin sarayda yetiştirdiği tarihçi Hekimhan Töre'nin *Müntehabü't-Tevarih* adlı eseridir. 1843 yılında yazılan bu eserin Farsça nüshası ve daha sonraki dönemlerde ondan tercüme edilen Çağatayca nüshaları şairin adı, gençliği, hayatı, devlet işlerindeki çalışmaları ve trajik ölümü hakkında kısa ama önemli bilgiler vermektedir. Çağdaşlarından Nâdir Uzlet, Mahcur, Şerif mahlaslarıyla şiirler yazan Muhammed Şerif'in Nadire'ye ithafen yazdığı *Heft Gülşen* adlı eserdeki bilgiler de dikkat çekicidir. Eserdeki her hikâyenin sonunda yazar Mahlar Ayim Nadire'den bahseder ve biraz abartılı da olsa onun insani nitelikleri, zekâsı, yeteneği hakkında önemli bilgileri kaydeder.

Nadire, *Tarih-i Muhaciran*, *Vakiat-ı Muhammad Ali Han* gibi tarihî ve *Heft Gülşen* gibi manzum eserlerde övgüyle zikredilmiştir. Dönemin şairleri ona gazeller ithaf etmişlerdir. Besteci ve şarkıcılar onun gazellerini, muhammeslerini *şeş makam* yöntemiyle bestelemiş ve seslendirmişlerdir. Nadire'nin hayatı ve edebî mirası, Özbekistan'da birçok araştırmaya konu olmuş, okul kitaplarında yerini almıştır. Nadire hakkındaki bilgiler Aziz Kayumov'un *Hokand Edebî Muhiti*, Vahid Abdullayev'in *Özbek Edebiyatı Tarihi*, Tohtasin Jalolov'un *Özbek Şaireler*, Mahbuba Kadirova'nın *On Dokuzuncu Yüzyıl Şairlerinin Eserlerinde Halkın Kaderi*, Polatcan Kayyumov'un *Tezkire-yi Kayyumî* gibi eserlerde yer almaktadır. 1963 yılında *Nadire Divanı*'nın iki cilt olarak Kiril harfleriyle Özbekçe yayını yapılmış, 1993 yılında ise *Ey Servi Revan* adıyla gazellerinden oluşan kitap yine Kiril harfleriyle Taşkent'te yayımlanmıştır. Farklı yıllarda Haşimcan Razzokov, Turab Töla gibi yazarlar müzikal dramalar yazmış, Nadire hakkında Özbekistan'da bir film çekilmiştir. Afganistanlı yazar ve bilim adamı Şefika Yarkın, Nadire ve şiirleri üzerine yapmış olduğu çalışmalarının neticesinde 1989 yılında Kabul'da *Nadire ve Şiirleri* adlı kitabını yayımlamıştır.

Ayrıca Türkiye’de de Nadire ve şiirleri üzerine birtakım önemli çalışmalar yapılmıştır. Feridun Tekin’in *XIX. Yüzyıl Çağatay Edebiyatının İki Kadın Şairi-Üveysi ve Nadire*, Selahittin Tolkun’un *Son Devir Çağatay Edebiyatının İki Önemli Kadın Şairi: Nâdire ve Üveysî*, Zebunisa Kamalova’nın *Kılıç ve Kalem Tutan Hanımlar, Hüdayar Han Döneminde Hokand Hanlığı* gibi çalışmalarda Nadire’nin şahsiyeti, şiirleri, edebî yönü hakkında bilgiler verilmektedir. 2021 yılında Turgut Koçoğlu’nun danışmanlığında Shogofa Ozgur tarafından *Nadire Dîvânı Sözlüğü: Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük* adlı yüksek lisans tezi de hazırlanmıştır. Yine, Cengiz Alyılmaz’ın danışmanlığında Bibi Najla Hassani tarafından Bursa Uludağ Üniversitesinde 2022 yılında *Çağatay Dönemi Kadın Şairlerinden Nadire Begüm’ün Şiirleri (Transkripsiyonlu Metin-İnceleme-Dizin)* başlıklı yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Her iki tez çalışması Kadırova’nın (2001) ve Yarkın’ın (1989) yayınları esas alınarak yapılmıştır. Tez konumuzun belirlendiği 2021 yılında *Nadire Divanı* üzerinde transkripsiyonlu metin ve dil incelemesi olarak hazırlanan tez çalışması olmadığından bu konu seçilmiştir. Tezimizin, *Nadire Divanı*’nın yazma nüshasına dayanılarak hazırlanması çalışmamıza özgünlük kazandırmaktadır.

Aşağıda tarafımızdan ulaşılan Nadire ile ilgili bazı çalışmalar listelenmektedir. Tez çalışmasının hacmini aşacağı için makale ve bildiri gibi yayınlara burada yer verilmemiştir:

1. Nadire Hakkındaki El Yazması Kaynaklar:

Atabek. *Mükemmel Tarih-i Fergana*. Özbekistan Bilimler Akademisi Ebu Reyhan Birunî adlı Şarkşinaslık Enstitüsü 5976 numaralı yazma eser.

Attar. *Tuhfetü’-t-Tevarih*. Rusya, St. Petersburg Asya Halkları Müzesi 440 numaralı yazma eser.

Azizî. *Tarih-i Azizî*. Özbekistan Bilimler Akademisi Ebu Reyhan Birunî adlı Şarkşinaslık Enstitüsü 11108 numaralı yazma eser.

Hekimhan Töre. *Müntehabü’-t-Tevarih*. Özbekistan Bilimler Akademisi Ebu Reyhan Birunî adlı Şarkşinaslık Enstitüsü 952 numaralı Farsça yazma eser.

Hekimhan Töre. *Müntehabü’-t-Tevarih*. Özbekistan Bilimler Akademisi Ebu Reyhan Birunî adlı Şarkşinaslık Enstitüsü 594 numaralı Çağatayca yazma eser.

Hekimhan Töre. *Garayib-i Sipah Hokand*. Özbekistan Bilimler Akademisi Ebu Reyhan Birunî adlı Şarkşinaslık Enstitüsü 5408 numaralı yazma eser.

İmam Ali Kunduzî. *Tevarih-i Manzume*. Özbekistan Bilimler Akademisi Ebu Reyhan Birunî adlı Şarkşinaslık Enstitüsü 597 numaralı yazma eser.

İshak Han. *Tarih-i Fergana*. Özbekistan Bilimler Akademisi Ebu Reyhan Birunî adlı Şarkşinaslık Enstitüsü 10117 numaralı yazma eser.

Mirza Alim. *Ensabü's-Selatin ve Tevarih-i Hevakin*. Özbekistan Bilimler Akademisi Ebu Reyhan Birunî adlı Şarkşinaslık Enstitüsü 1314 numaralı yazma eser.

Mutrib/ *Şahname-yi Divane Mutrib*/ Özbekistan Bilimler Akademisi Ebu Reyhan Birunî adlı Şarkşinaslık Enstitüsü 5964 numaralı yazma eser.

Nadir Uzlet. *Heft Gülşen*. Özbekistan Bilimler Akademisi Ebu Reyhan Birunî adlı Şarkşinaslık Enstitüsü 1801 numaralı yazma eser.

Polatcan Kayyumov. *Hokand Tarihi ve Edebiyatı*. Özbekistan Bilimler Akademisi Ebu Reyhan Birunî adlı Şarkşinaslık Enstitüsü 5868 numaralı yazma eser.

Üveysî. *Vakîât-ı Muhammed Ali Han*. Özbekistan Bilimler Akademisi Ebu Reyhan Birunî adlı Şarkşinaslık Enstitüsü 1837 numaralı yazma eser.

Vazih. *Tuhfetü'l-Ahbab fi Tezkiretü'l-Ashab*/ Özbekistan Ali Şir Nevâyî Edebiyat Müzesi 75 numaralı yazma eser.

2. Taş Basması Eserler:

Niyaz Muhammed Aşur. (1883). *Tarih-i Şahrühî*. Kazan.

İmamkulı Kurbanali. (1910). *Tevarih-i Hamse-yi Şarkın*. Kazan.

3. Kitaplar:

Ötkir, R. (1958). *Üç Şaire* (Üveysî, Nadire, Mahzune). Taşkent: Özedebineşr.

Yarkın. Ş. (1989). *Nadire Begimin Şiirleri*. Kabul.

Kadirova, M. (1963). *Nadire Divan*. Taşkent: Fenler Akademisi Neşriyatı.

Kadirova, M. (1965). *Nadire*. Hazırlayan: Taşkent: Fenler Akademisi Neşriyatı.

Kadirova, M. (1967). *Nadira*. Ocherk Jizni i Tvorchestva. Taşkent: Fen Neşriyatı.

Kamalova. Z. (2019). *Türk Kültür Mirasında Kılıç ve Kalem Tutan Hanımlar*. İstanbul: Çağaloğlu Yayınevi.

Kayumov, A. (1958). *Nadire* (Gazeller). Taşkent: Özedebineşr.

Jalolov, J. (1970). *Özbek Şaireleri*. Taşkent: Gafur Gulam Neşriyatı

4. Nadire Hakkındaki Sahne Eserleri ve Filmler:

Razzakov. H. (1958). *Elem ve Kısas (Acı ve İntikam)*. Dram Tiyatro.

Razzakov. H. (1959). *Nodira*. Dram Tiyatro.

Turab Töla. (1959). *Nadirebegim*. Müzikal Tiyatro.

Yormatov ve Melkumov. (1961). *Nadirabegim*. Film.

Bunun dışında Özbekistan Halk Ressamı Cengiz Ahmarov'un *Nadire* adlı portresi de bulunmaktadır.

Bu eser 1992'de Posta Pulu olarak kullanılmıştır.

Ali Şir Nevâyî'den sonra divana dibace yazma geleneği doğu Türklük sahasında yaygınlaşmıştır. Nevâyî'nin günümüze ulaşan iki divan dibacesinde hayatı ve eserleri dışında şiir ve divan konusundaki düşünceleri, divanlarının tertip edilme süreci gibi birçok konuda bilgi verilmiştir (Boltabayev, 2022, s. 33). Nadire de eşi Emir Ömer Han gibi Nevâyî'nin geleneklerini devam ettirerek kendi faaliyetleri ve şiir, edebiyat hakkındaki düşüncelerini divanının dibacesinde yazıya dökmüştür. Bu sebeple Kâmile mahlaslı divan nüshasında yer alan dibacedeki ilgili ifadeleri aşağıda özetlemek yerinde olacaktır.

Nadire, bütün faaliyeti boyunca kıblegâh-ı dua olsun diye medreseler inşa ettirdi, ilim isteyen talebelere yardımda bulundu, ticaret ehli için pazarlar kurdurdu. Özel itibar verdiği askerlere destek ve fukara için hamî olmaktan durmadı. Memleketi abat etti, halkın gönlünü şad etti. Din ve millet kemali yolunda züht ehline ihlâs ve akide zahir kıldı. Fazilet ve bilgi zümresi için şefkat ve merhamet gösterdi. Dilenci ve yoksulların taleplerini yerine getirip kerem ve ihsan kapılarını açtı. Mushaf-ı şerif ve dinî kitapları, risaleleri bolca yazdırdı. Hepsini *hâlisen-lillah* vakfetti. Sevab ve ecrini eşi ve hanedan büyüklerinin ruhları için bahşetti. Eşinin hatırasına mersiye yazdı, gönül okşayan gazeller kaleme aldı, gönüllere teskin verdi. Eşinin yardımı ile şiir kaidelerini öğrendi,

ayrılık günlerinde hasbi hâllerini dökerek bu vesile ile gazel, muhammes ve rubailer yazdı. Bu şiirleri bir araya getirip ihtimam ve gayret sarfederek bir divan tertip etti. Bununla beraber Allah'ın dostları ve gönül sahibi insanların dualarına mazhar olmaya umut bağladı. Aşk ve hal zümresinin gazellerinden huzur bulması umuduyla Allah'ın kereminden mağfiret diledi. Böyle umutlar ile kendisine yakışmış sözleri söyleyerek birçok kadını okur yazar etti, onların sayısını çoğalttı, onları yazmaya teşvik etti. *Külli harfin leyse fil kırtası zay'an*¹¹ uyarısında bulunan Nadire, bunları biterek dizdiği kelimelerinin hakkının helal edilmesini de düşündü:

Oşal kim hoşmend u nüktedandur

Hatası hatların mazur tutkay

Berip ıslah anı noksanlarığa

Muhâlîf tenesidin dürr tutkay

Oşal kim el aybını yaşursa

Huda ol bendeni mağfur tutkay. (Kadirova, 1963, s. 52-54)

¹¹ Tercümesi: Kâğıtta olmayan (yazılmamış) bütün bilgiler kaybolur.

2. YAZIM ÖZELLİKLERİ

Nadire Divanı'nın ilk bulunan nüshası Özbekistan Bilimler Akademisi Ebu Reyhan Birunî adlı Şarkşinaslık Enstitüsü Kütüphanesinde 4182/1 numara ile muhafaza edilmektedir. Bu numara altındaki yazma eser bir mecmua hâlinde olup 20x12 cm ölçüsündedir. Eserin 1b-52b sayfaları arasında *Divan-ı Nadire ve Eş'ar-ı Muhtelif*e adıyla Nadire'nin Türkçe ve Farsça gazelleri yer almaktadır. Kitabın sonundaki kayda göre Sadulah Hacı tarafından 30 Şaban 1304 (24 Mayıs 1887) tarihinde istinsah edilmiştir (Kayumov, 1958, s. 41).

Yazmada yer alan *Nadire Divanı*, dibace ile başlamaktadır (1b–3b). Dibaceden sonra gelen gazeller alfabetik sıraya göre düzenlenmiştir (4a–52b). *Divan*, kalın doğal gri renkli Hokand kağıdına nestalik hattı ile yazılmıştır. Metin, eğik olarak iki sütun hâlinde, yaprak başına 8 satır olarak düzenlenmiştir.

Bordo kabartmalı yeşil karton cilde sahiptir. Lale şeklindeki kabartmanın içinde, baskılı bir cilt mührü vardır: (عمل محمد يوسف صحاف . ١٢٧٥) – Ciltçi Muhammed Yusuf tarafından yapılmıştır. 1275/1858-1859. Kapağın iç kısımlarına ebrulu kâğıt yapılandırılmıştır. Kitap ölçüsü 20,5 x 13 cm'dir.

Divan'ın 9 sayfasında iki sütun hâlinde 10 satır (17a – 29a, 33a – 35a, 36a, 37b, 50a – 51a, 52a.), 7 sayfasında ise ikili sütun altında 9. satırların bulunduğu anlaşılmaktadır (35b, 37a, 38a, 43a, 48b, 49a, 49b). *Divan*'ın son gazeli 6 beyitten oluşmakta ve şairin mahlası bulunmamaktadır.

Nadire'nin edebî faaliyetleri üzerinde birçok araştırma yapan Kadirova 1963'te yayımladığı *Nadire Divanı* kitabında bu nüsha hakkında şöyle bilgi verir: “1950'li yıllarda Nadire'nin Çağatayca yazılmış sadece bu *Divanı* biliniyordu, ancak burada *Divan* tam değildir. Bu el yazması, Özbekistan Bilimler Akademisi Birunî adındaki Şarkşinaslık Enstitüsünde (4182/1) korunmaktadır. *Divan*'da Nadire'nin dal (د) harfine kadar 109 gazeli (1704 mısra) vardır ve bunlardan 81'i Çağatayca ve 28'i Farsçadır. Şiirler *Nadire* mahlasıyla yazılmıştır.” (Kadirova, 1963, s. 10), (Eckmann, 2003, s. 220).

Üzerinde araştırma yapılan *Nadire Divanı*'nın 16b/11-16–17a/1-20 sayfalarında şair Nâdim'e ait ve Nadire'ye ithaf ederek yazdığı *kılıb* redifli gazeli ve 21b/1-12 satırlarında ise şair Emin'in Farsça bir gazeli ve iki rubaisi 21b/13-20 de bulunmaktadır.

Jalolov, *Özbek Şaireleri* adlı kitabında bu *Divan* nüshasının türlü hattatlar tarafından istinsah edildiğini ileri sürer ve *Divan* hakkında şunları kaydeder:

Kanaatimize göre Emir Nasrullah'ın Hokand'ı yağmalayıp medreselerdeki kitapları yaktırdığında, Nadire'nin Kâmile ve Meknûne mahlaslarıyla yazdığı şiirlerinde oluşan *Divan*'ının nüshaları “suçluların” eseri olarak görülüp cehalet ateşinde kül olmuştur. Zaten *Nadire Divanı*'nın şu an elimizde bulunan nüshası, hattatlar tarafından hükümdar sarayı için oluşturulmuş gösterişli bir nüsha değil, farklı katipler tarafından kopya edilmiş garip bir koleksiyondur. *Divan*'ın dibacesi (onun da sondan eksik olduğu belirtilmeli) başka türden bir kâğıda, Nadire'nin şiirleri ise başka bir kâğıda, bu *Divan*'ın sonundaki diğer şairlerin şiirleri de başka bir kâğıda istinsah edilmiştir. Kanaatimizce Emir Nasrullah'ın yağmalamalarından sağ kurtulan veya halk arasında yaygın olan şairin gazelleri bir edebiyatsever tarafından derlenip tertip edilmiş olmalıdır. *Divan*'da Nadire'nin yaklaşık 1700 beyit olmak üzere 109 Özbekçe ve Farsça gazeli bulunmaktadır (Jalolov, 1970, s. 84).

Eckmann ise:

Yazmalar: Çağatayca divanı: Taşkent, Özbekistan Bilimler Akademisi No. 4184 (?) 53 yaprak (d harfinde biten bu yazma 81 Çağatayca ve 28 Farsça şiiri içine alır). Farsça divanı: aynı kitaplık No 7766. Meknûne mahlasını kullandığı Farsça divanı tamam olup 332 şiirden ibarettir, kanıtında bulunmaktadır (Eckmann, 2003, s. 220).

Gerçekten de Jalolov'un söylediği gibi *Divan*'ın söz konusu nüshasında dibace ve şiirlerin farklı kâğıtlara yazıldığı, hattının farklı olduğu dikkat çekmektedir. Nüshanın ilk sayfalarında bulunan şiirlerin yazımında, hatta kullanılan kalemlerin kalınlığında da sonraki sayfalarla farklılık olduğu görülmektedir. Nüshanın 16b sayfasına kadar yazılan şiirlerin yazısı, ondan sonraki sayfalardaki el yazısından değişiklik göstermektedir. Belki yukarıda deyildiği Yahya Şeybak Nişapurî'nin *Şebistan-i Hayal* eseri şu tarihte

yani 30 Şaban 1304 (24 Mayıs 1887) tarihinde istinsah edilmiş sonradan bu beyaza eklenmiştir. Ayrıca arşiv belgesindeki bilgilere göre eser hicrî 1227 de ciltlenmiş ve arada 29 yıllık fark vardır.

Divan'daki şiirlerin sayısı incelendiğinde Nadire'ye ait olan 846 beyitten (1692 mısradan) ibaret 107 şiir bulunduğu anlaşılmaktadır. Şaire ait olmayan gazeller 23 beyittir (46 mısra). Ayrıca sonraki dönemlerde nüshadaki şiirlerin başında وله yazısının yazılması ve kurşun kalemle şiirlerin numaralanması, ancak bunların her zaman doğru yerinde kullanılmadığı anlaşılmaktadır (Örneğin, 35a/1). Bu durum ise şiir sayısının hesaplanmasında araştırmacılar tarafından yanlışlık yapılmasına neden olmuştur. *Nadire Divanı*'nın çalışmaya konu olan nüshasında 78 Türkçe ve 29 Farsça olmak üzere toplam 107 şiir bulunmaktadır. Bunun dışında *Divan* metninde bazı şiirlerin başka bir şiirin altında tekrardan yazıldığı tespit edilmiştir (Örneğin, 37a).

Çoğu kaynaklarda *Divan*'daki gazellerin 28 tanesinin Farsça olduğu kaydedilmiştir (Kadirova, 1963, s. 10), (Eckmann, 2003, s. 220), (Jalolov, 1970, s. 84). İnceleme sonunda *Divan* nüshasında yer alan Farsça gazellerin yer aldığı sayfaların aşağıdaki gibi olduğu anlaşılmıştır:

№	Sayfa ve satırlar	Şiirlerin adı	Beyti
	1b/1-3b/14	Dibace	
	4a/1-6	Hafiz Şirazî'den satırlar	3
		ğazaliyât-ı Nâdire	
1.	4a/7 – 4b/4	evvel-i nâmemni hamdiñ birle eyley ibtidâ	7
2.	4b/5 – 5a/6	her neçe köz salur ol dilber-i gülfâm maña	9
3.	5a/7-16 – 5b/1-16; 6a/1-10	حدا لخلق خلق الارضوثما	18
4.	6a/11-16 – 6b/1-12	ey hamdiñ olup bâ'îs-i hengâme-yi eşyâ	9
5.	6b/13-16 – 7a/1-14	hüdâvendî ki boldı şun'ıdın 'arz u semâ peydâ	7
6.	7a/15-16 – 7b/1-17	zihî mîrâciñ oldı enbiyâ mi'râcıdın a'lâ	9
7.	8a/1-14	ای شمشد لو ایٹا مهتی ست عالم آرا	7
8.	8a/15-16 – 8b/1-16 – 9a/1-4	yüziñ ferruḥ cemâliñ rûḥ-efzâ	8
9.	9a/5-16 -9b/1- 6	bahâr keldi közüm gülge baḳmadı aṣlâ	9
10.	9b/7-16 -10a/1-8	انتظارم با تو ای ثرو خرامانم بیا	7
11.	10a/9-19 – 10b/1-10	ey serv-i sihî boyluğum ey kâmet-i zîbâ	9
12.	10b/11-16 – 11a/1-12	ey mihr-i cemâliñ 'âlem ârâ	9
13.	11a/13-16 – 11b/1-14	ey yüziñ kıble-yi erbâb-ı şafâ	9

14.	11b/15-16-12a/1-16-12b/1-4	merhabā ey peyk-i sulṭān merhabā	11
15.	12b/5-16 – 13a/1-6	ey hōṣā ṣīṣe ara āb-ı ḥayāt ḥukemā	9
16.	13a/7 -16 – 13b/1-8	rūze ayı keldi vü mēn ‘āciz ü bī-dest ü pā	9
17.	13b/9-16 – 14a/1-6	yüzün āftāb-ı meh-i ‘ālem-ārā	9
18.	14a/7-16 – 14b/1-4	nazar ehli sevdalarını ḥaṭṭın kıldı levḥ-i cemāle peyda	7
19.	14b/5-16 – 15a/1-2	بی تو میسوزدیلی ویران ما	7
20.	15a/3-14	بیکنی را چی شو ز تیغام آ	6
21.	15a/15-16 – 15b/1-12	kēl saṇa ey ṣeh-i cihān memleket-i cihān fidā	7
22.	15b/13-16 – 16a/9-10	kōṇülñi ḥvāb-ı ḡafletdin demī bīdār kıl yā rab	8
	16b/11-16 -17a/-20.	<i>Nādim'in "kılıb" redifli gazeli</i>	13
23.	17b/1-14	ḡunça dēk aḡzı ara ol luṭf-ı ḡüftār-ı ‘aceb	7
24.	17b/15-20 – 18a/1-8	tūredür ṣubḥ-ı neṣāṭım sākiyā kēltür ṣarāb	7
25.	18a/9-22 – 18b/-4	ḡülḡa dēsem yok kef-i pāyınḡe tāb	9
26.	18b/5-20 – 19a/1-2	ḡāzab birle nigārım ötdi yanımdm ṣitāb eylep	9
27.	19a/3-16	yār la ‘lın yād ēter-mēn ḡonçe-yi ḡandān körüp	7
28.	19a/17-20 – 19b/1-10	bērey cān viṣāl içre ey nūṣleb	7
29.	19b/11-20 – 20a/1-8	عفانانقامیکده راد ضدا طلب	9
30.	20a/9-20 – 20b/1-2	kētmedi mēndin ḡadeḥ birle ḡumār-ı āftāb	7
31.	20b/3-20	ṣayd ētdi mēni ol ikki ḡullāb	9
32.	21a/1-18	eger ḡülṣenḡa kēlse sevr-i ḡül-rüyım ḡurām eylep	9
	21a/19-20 – 21b/1-12	Şair Emin'in Farsça şiiri	7
	21b/13-20	Rubai Emin	8
33.	22a/1-14	sāki maṇa ḡadeḥ [tut] bu deyr ara leb-ā-leb	7
34.	22a/15-20 – 22b/1-8	çıktı ol ḡülgün ḡabā meydān ara cevlan ētip	7
35.	22b/9-20	mēn ki ḡaldım hecr vīrānıda bī-sāmān bolup	6
36.	23a/1-14	çemen riyyāzıda ḡülḡeṣt-i merg-zār ḡılıp	7
37.	23a/15-20 – 23b/1-12	یار آب شمع شبیبستانم کجاست	9
38.	23b/13-20 – 24a/1-10	داحر تا کی لی خرو عالم جناب رفت	9
39.	24a/11-20 – 24b/1-4	yüzüñdür ḡible-yi ehl-i münācāt	7
40.	24b/5-20 – 25a/1-2	refiḡā maṇa bir dem dōstlıḡ resmini izḡār ēt	9
41.	25a/3-16	ger ehl-i vefā istese kāṣāne selāmet	7
42.	25a/17-20 – 25b/1-14	vaṣl üyin ābād kıldım buzdı hicrān ‘āḡıbet	9
43.	25b/15-20 – 26a/1-8	hecrdin maḡmūr-mēn sāki leb-ā-leb cām tut	7
44.	26a/9-20 – 26b/1-2	عیش کن وصل یار در گزراست	7
45.	26b/3-20	seyr ēterde naḡlistān yār ḡaddımı yād ēt	9
46.	27a/1-14	ēy ṣabā rāz-ı dilimni bī-ḡaber yārınḡa ayt	7
47.	27a/15-20 -27b/1-8	kēlḡil ey yār vefā resmini tut	7
48.	27b/9-20 – 28a/1-6	باز آ کی میسوزد دلم چون سمع بزم از رفتنت	9
49.	28a/7-20	ne ḡül seyr eyle ne fikr-i bahār ēt	7
50.	28b/1-14	‘āṣıḡ oldıñ ey kōñül ěmdi rāh-ı meyḡāne tut	7
51.	28b/15-20 – 29a/1-6	آینی داغ از غم باز زمین نهادنت	6
52.	29a/7-20	کار دیگر لاف جرعت دیگر است	7
53.	29b/1-14	dāda kēldım ey salāṭın serveri dādım ēṣit	7
54.	29b/15-16 – 30a/1-12	فص بهار لالی ریجان غنمت است	7

55.	30a/13-16 – 30b/1-14	mèniñ cününıma mecnünını bërmeñiz nisbet	9
56.	30b/15-16 – 31a/1-16	ferhād eger ursa maña lāf-ı muḥabbet	9
57.	31b/1-14 – 31a/1-14	nèçe müddet ki köñül ğayr ile tutti ülfet	7
58.	31b/15-16 – 32a/1-12	خند روز اشته کی محروم شوم از نظرت	7
59.	32a/13-16 – 32b/1-10	ramazān ayıda her kimda farāvān hācat	7
60.	32b/11-16 – 33a/1-8	cān körmedi rüzedin ḥalāvet	7
	33b/1-8	Önceki gazelin 4.–14. satırları tekrar yazılmıştır	4
61.	33a/9-20 – 33b/1-6	kèl dehrni imtiḥān ètip kèt	9
62.	33b/7-20 – 34a/1-4	her kimde eger bar èse āsār-ı muḥabbet	9
63.	34a/5-18	تا خوی از رخسار آن کلترهن کل کرد رخت	7
64.	34a/19-20 – 34b/1-12	خطی مشکین گولشن حسنی تر تنها گرفت	7
65.	34b/13-20 – 35a/1-18	دل فوسردام از فیض رورکاری منت	8
	35a/19-20	muḥabbet redifli gazelin 1.beyti tekrar yazılmıştır	
66.	35b/1-18	sākīyā maḥmürdur-mèn cām tut	9
67.	35a/1-14	gülbün-i nezāket-sèn seyr-i bāğ u meydān èt	7
68.	36a/15-16 – 36b/1-20	ای غلام شاه تا شعر تو در فرغانی رفت	11
69.	37a/1-14	demı ki lebleridin zāhir ètse yār ḥadīs	7
70.	37a/15-18 – 37b/1-10	her kaçan kim dèse ol la‘l-ı şeker-bār ḥadīs	7
71.	37b/11-20 – 38a/1-4	canımğa cefālar bile cānāna kıılır baḥş	7
72.	38a/5-18	küyme deb eylemedi hıç kişi pervānege baḥş	7
73.	38b/1-14	bī-vefādur bu cihān sūd u ziyān barça ‘abeş	7
74.	38b/15-16 – 39a/1-12	küdüret lavsıdm dünyā mülevves	7
75.	39a/13-16 – 39b/1-10	منم بعشده آن شوخ ولر با محتاج	7
76.	39b/11-16 – 40a/1-8	نا کمبست بر من ناکام احتیاج	7
77.	40a/9-16 – 40b/1-6	kètdi hüşim ol pèrīveş cilve āğāz eyleğaç	7
78.	40b/7-16 – 41a/1-4	közlerim muştākdur dīdār üçün ruhsāra aç	7
79.	41a/5-16 – 41b/1-2	tıyre dilman şāna zülfiñni pèrişān eylegeç	7
80.	41b/3-16	ey köñül yār üçün cihāndin keç	7
81.	42a/1-14	vaşlı yār isteseñ cihāndin keç	7
82.	42a/15-16 – 42b/1-12	mey içsañ ey köñül eldin nihān iç	7
83.	42b/13-16 – 43a/1-14	kılmagıl zinhār izhār ihtiyāc	9
84.	43a/15-18 – 43b/1-10	èy cemāliñ şabāhat içre şabīh	7
85.	43b/11-16 – 44a/1-4	fırākiñ ātaşidin āh-ü āvaḥ	5
86.	44a/5-16 – 44b/1-2	eger bolsa kişini yarı ferruḥ	7
87.	44b/3-16	riyā-u hirs-u tama‘ savtıdur terāne-i şeyḥ	7
88.	45a/1-14	نوبهار است صنوبر زده بر سر کل شرخ	7
89.	45a/15-16 – 45b/1-12	yār kèrek ‘aşığa mēnda sever yār yoḥ	7
90.	45b/13-16 – 46a/1-10	bāğ seyr èt kārāmi dāvere bāḥ	7
91.	46a/11-16 – 47b/1-8	ol pèri peyker ki hicidin cihānim boldı telḥ	7
92.	46b/9-16 – 47a/1-6	آن ناز آمد جون نخل ارغوان شورخ	7
93.	47a/7-16 – 47b/1-4	inānma laf-ı muḥabbetdin èlge ursa zenaḥ	7
94.	47b/5-16 – 48a/1-2	ساقیا قدح ثرکن فصل نوبهار امد	7
95.	48a/3-16	جام در دست یار می آید	7
96.	48b/1-14	tüşti āhimdın bu ākşām çerḥ meydāniğa dūd	7
97.	48b/15-18 – 49a/1-10	غنجی نکفتی شد بوی بهار میرسد	7

98.	49a/11-18 – 49b/1-6	ötdi köksimdin oқиғ sevri revāndin bêrdi yād	7
99.	49b/7-18 -50a/1-2	ol serv ki bardur anı mevzūn ḳaddı āzād	7
100.	50a/3-16	بابکندادا ز د کر در شهمرم حنقاب محید	7
101.	50a/17-20 – 50b/10	çün mēndin üzdi mihrini ol yār-ı mu‘temed	8
102.	50b/11-20 – 51a/1-4	şükr barī kim işim tapmadı red	7
103.	51a/5-18	cihanda ismi mahmudıñdur ahmed	7
104.	51a/19-20 – 51b/1-12	bardıñ nazarımdın ey perizād	7
105.	51b/13-16 – 52a/1-12	مه من خودایسبک است سوخ	9
106.	52a/13-20 – 52b/1-6	مه من اعانک میدان میکند	7
107.	52b/7-18	ecelni destidin yüz dād u feryād	6

Kadirova tarafından 1963 yılında yayımlanan *Nadire Divanı* yayımında şairin bazı şiirlerinin kısaltılmış şeklinin verildiği anlaşılmıştır. Ayrıca *rūze ayı tapmadım pīr-i muḡān irşādını* gazelinin 3 beyti, *çün mēndin üzdi mihrini ol yār-ı mu‘temed* gazelinin 1 beytinin eksik olduğu ortaya çıkmış ve bu tez çalışmasında tam hâline yer verilmiştir. Ayrıca nüshanın 5a/7–6a/10 sayfa aralığında yer alan gazel de kitapta yayımlanmamıştır.

Ek olarak üzerinde araştırma yapıldığı *Divan* metninin dibace kısmında belli cümlelerin sonunda kırmızı mürekkeple yazılmış dört noktalı bir şekil görülmektedir. Dibace kısmındaki şiirlerin başına kırmızı mürekkeple *nazm* ve *beyt* kelimeleri yazılmıştır. *Divan*'daki şiir kısmı iki sütun hâlinde siyah mürekkeple güzel ve anlaşılır bir şekilde yazılmış ve her şiirden sonra kırmızı mürekkep kullanılarak, bazen ise siyah mürekkeple *وله ايضا* yazılmış, ardından sonraki şiire geçilmektedir. El yazmasının daha sonraki yapraklarında aynı kelime *وله* şeklinde görünmektedir. Dibace kısmının yer aldığı *1b, 2a, 2b, 3a, 3b* sayfalarında bazen mürekkebin lekelenmiş olmasına rağmen yazılar okunabilmektedir. Ancak *1b* sayfasının alt kısmı yırtılıp koptuğu için üç satır eksiktir. Her varığın *b* sayfasının sonunda *a* sayfasındaki ilk kelime düzenli olarak yazılmıştır. Bunun dışında *Divan* sayfalarında bulunan şiirler ikişer beyit olarak sağ alt köşeden sol yukarıya doğru hafif eğik yazılmıştır.

2.1. Ünlülerin Yazımı

Divan metninde Türkçe kelimelerin ünlüleri genel olarak harfle gösterilmiştir. *Divan*'da ünlülerin yazımı için esasen elif (ا), bazen medli elif (آ), vav (و), he (ه) ve ya (ی) harfleri kullanılmıştır. Bazen ise harflerin yazıyla gösterilmediği görülebilmektedir.

a ünlüsü

a ünlüsü kelime başında çoğu zaman elif (ا) ile, bazen de medli elif (آ) ile yazılmaktadır.

aydı ایدی (12b/1), anıñ انینک (12b/6), anı انی (18a/3), az از (19a/15), ayt ایت (27a/1), alar الار (13b/7), aylanıp ایلانپ (22b/12), ayru ایرو (9a/11)

Kelime ortasında genellikle elif (ا) ile gösterilirken ilk hecede bazen yazılmadığı görülmektedir.

tofrağ توفراق (2b/7), kayan قیان (8b/16), qaysı قیسی (11a/5), barça بارجه (22b/3), yahşı یخشی (25b/13), qarqara قرقره (46a/6), yana ینه (46b/5)

Kelime sonunda elif (ا) harfinin dışında he (ه) harfi de kullanılmıştır.

yana ینه (38a/4), barça برجه (2a/2), bolmasa بولمسه (6b/3), husniğa حوسنیغه (17b/5)

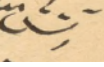

Çekim eklerinde bulunan a ünlüsü kelime sonunda genellikle he (ه) ile yazılmıştır:

hālda حالده (31a/15), āfetiğe افتیگا (31a/9), kıla قیلا (31a/9), tapılsa تابیلسه (44b/15), āşinālargā آشنالرغه (49a/18), sorağıda سراغیدا (50b/3), özge اوزگا (31b/12), başımğa باشیمغه (19b/1), āşıqā عاشقه (45a/15), bolsa بولسه (31a/5,7,13), cānıma جانمه (31b/14)

içre ایچره (11a/4), mey-kede میکه (13a/2), nādire نادره (14b/4), gūnça (17b/1), tişleme تیشلمه (18a/20), birle (19a/12), eterde اترده (21a/17), ziyāde زیاده (30b/4), ne نه (47a/11), barça برجه (52b/17)

Maņa, saņa, aņa kelimelerinin ilk hecesindeki a ünlüsü de gösterilmemiştir ve her zaman منکا, سنکا, انکا şeklinde yazılmıştır.

Medli elifin (آ) kullanımı: Metinde görülen medli elif (آ) bazı kelimelerin sadece başında görülmektedir.

āteş (38a/3), ābād (25a/15), açıldı (9a/5), āhnı
(41a(8))

e ünlüsü

Nadire Divanı metninde e ünlüsü kelime başında ve ortasında elif (ل) ile yazılmaktadır.

yetti يتى (1b/7), yürek یراک (43b/13), eyledi ایلادی (1b/7), evrülmedi اورولمادی (4b/10), èmes ایماس (10b/6), örtedi اورتادی (22b/16)

Bazı örneklerde kelime sonunda elif (ل) ile tespit edilmiştir: nège نیکا (11a/9), özge اوزکا (31b/12)

Kelime sonunda ise genellikle he (ه) ile gösterilmektedir.

ne نه (11b/1), eyle ایله (18b/11), bile بیله (11a/2), birle بیرله (2b/11), ile ایله (4b/7), kèçe کچه (32b/4), nèçe نچه (4b/5), içre ایجره (11a/4), kèlse کیلسه (21a/1)

Birkaç örnekte ey ünleminin kendisinden sonra gelen kelime ile birleşik yazıldığı görülmektedir:

ey köñül ایكونکول (13b/3), ey ki ایکه (29b/3)

è ünlüsü

Sadece ilk hecede görülen kapalı è ünlüsü metinde kelime başında elif+ya (ای) şeklinde görülmektedir.

èmdi ایمدی (4b/1), ètmegen ایتماکان (16a/7), èşit ایشیت (29b/1), èşikین ایشیکین (31a/9), èmestür ایماتتور (13b/11), èligdin ایلیک دین (11b/12), èrmas ایرماس (14a/1), èttim ایتم (14b/3), kèçeler کچه لر (18a/9)

nè sözcüğü bazen نه (19b/7) şeklinde de yazılabilirken, bazen de kendisinden sonraki kelime ile birleştiği görülür: ne tañ نتانک (45b/11)

Bazı kelimelerin yazımının (özellikle kèt-) hem kapalı è hem de açık e ile gösterildiği görülmektedir.

kètti كتى (18b/10) ~ kètti كيتى (8b/16)

ı, i ünlüleri

Kelime başında ya ya (ى) ile görülür:

yağşı ياشى (3a/9), yaşşı ياشى (33a/5)

Kelime başında bazen elif+ya (اي) ile yazılmaktadır.

ile ايله (4b/7), içre ايجره (19a/17), içiben ايجبات (13a/5), iç ايج (42b/8), içip اچب (18b/11), iki ايكى (4b/3), eyledi ايلادى (1b/9)

Kelime ortasında ve sonunda ya (ى) ile görülmektedir.

çèkip چكيب (32b/20), kètti كتى (18b/19), taşqarı تاشقارى (18a/11), kişî كيشى (27b/1), bolğusı بولغوسى (10a/13), anı انى (43a/18), qanı قانى (52b/15), üyi اوي (45b/3)

o, ö, u, ü ünlüleri

o, ö, u, ü ünlüleri kelime başında elif + vav (و) harfleri ile, kelime ortasında ve sonunda ise vav (و) ile gösterilmiştir.

oqığa اوقیغه (11a/7), oğşar اوخشار (48b/8), oşal اوشل (16b/5), üçevni اوچاونى (16b/2), kündüzi كوندوزى (13a/9), üçün اوچون (41b/3), kül كول (20b/7), tün تون (11a/3), uzun اوزون (9a/14), yüzlügüm يوزلوگوم (17b/17), qayu قيو (16b/3), uşbu اوشبو (41a/1), köz كوز (11a/16), uyqu اويقو (28b/12), ayru ايرو (18b/17), keçürgen كچوركان (24b/4)

2.2. Ünsüzlerin Yazımı

ç ünsüzü

Çağatay Türkçesinin dikkat çekici ses özelliklerinden biri olan ç ünsüzü *Nadire Divanı*'nda çoğunlukla cim (ج) ile, bazen çim (چ) ile yazılmaktadır. Çağatay Türkçesinde ünsüzler yazımında yeterli kadar harf olmasına rağmen ç sesini ifadelemek için bazen *cim* harfi kullanılmıştır.

azkajçe (1b/5), özgeçe (2a/1), barça (7b/2), kèçe (4b/12), nèçe (10b/2), içer mèn (18b/13), çehre (18b/7), üçün (41b/3), çekmesün (30a/16), çağıda (37a/9), kaçan (37a/15)

g ünsüzü

Metinde g ünsüzü her zaman kef (ک) ile yazılmaktadır.

özge (4b/4), közgül (10b/9), nège (11a/9), èlig (11b/13), körgünçe (18b/6), bèrgeli (25a/12), eylegeç (41a/5)

Bazı yerlerde kef harfinin ucuna küçük bir kef ilave edildiği, bunun k veya g sesi için bir ayırıcı özellik taşımadığı, karışık kullanıldığı görülmektedir.

gerçi (15b/7), kètmedi (20a/9), közümi (15b/15)

η ünsüzü

Diğer Çağatayca metinlerde olduğu gibi *Nadire Divanı*'nda da η ünsüzü nun+kef (نک) ile yazılmaktadır:

hüşniη (29b/3), kökeniη (31b/13), bī-derdlerniη (33a/11), bakmadıη (22b/7), köñül (2b/6), yaηlıg (4b/2), taη (14a/8)

p ünsüzü

Çağatay Türkçesinin ayrıntılı yazım özelliklerinden biri bazen iki farklı ses için bir harfin kullanılmış olmasıdır. Özellikle Farsça kelimelerde p (پ) harfi ile yazıldığı görülmektedir.

sipehr (30b/13), sipāh (3b/1), pīç (13b/13)

Türkçe kelimelerde kelime sonunda p ünsüzü için be (ب) kullanıldığı tespit edilmiştir.

tapıp تاپیب (18b/20), aylanıp ایلانیب (22b/12), salıp سالیب (14b/3), étip اتیب (22b/8), tartıp تارتیب (26b/13), kılıp قیلیب (23a/12), bakıp باقیب (26b/6), küyip کویوب (28a/19), uzatıp اوزاتیب (37b/14)

s ünsüzü

Türkçe kelimelerde geçen s ünsüzü için *Divan* metninde her zaman sin (س) harfi kullanılmaktadır.

kaysı قیسی (11a/5), üstine اوستنه (12b/1), yoksa یوقسه (13a/4), saç سج (14a/9), eylesem ایلاسم (22b/17), yasığa یسیغه (22a/20), bolsun بولسون (25a/14), sèn سین (29b/2), soragıda سوراغیده (50b/3), sözine سوزینه (43a/17), bes durur بس دورور (32a/15), su سو (40a/12), sorgeli سورکالی (45a/16)

Bunun dışında *soŋra* (4a/12) kelimesinin iki yerdeki yazımında ve *salıp*

(14b/3) kelimesinde sin harfinin altına üç nokta ile yazıldığı tespit edilmiştir.

t ünsüzü

Divan metnindeki tüm Türkçe kelimelerde t ünsüzü her zaman te (ت) ile yazılmaktadır.

tilingə تیلینغه (4a/15), tağ تاغ (30b/11), tapmadım تابمادیم (13a/11), taşqarı تا شقاری (18a/11), tañ تانک (50a/19), èter ایتیر (21a/8), tofrağıda تفرغی ده (42a/11), tiler mèn تیلر من (43a/13), tikkeni تیککابی (47a/12)

Çift ünsüzlerin yazımı

İncelenen metin Çağatay Türkçesinin diğer eserlerinde olduğu gibi çift ünsüzler her zaman tek ünsüzle gösterilmiştir. Transkripsiyon yapılırken Çağataycanın dil özellikleri dikkate alınmıştır.

ikki ایکی (4b/3), tokkuz توقوز (7b/4), kètti کتی (18b/19)

2.3. Alıntı Kelimelerin Yazımı

Divan metnindeki alıntı kelimeler esasen Arapça ve Farsçadır. Genellikle alıntılıandığı dile ait yazım özellikleriyle görölmektedir. Çoğu zaman alıntı kelimelerin ek aldığı durumlarda ekler ayrı yazılmıştır.

peymāneside پیمانى سیده (12b/15), āyine dēk آينى ديك (22a/18), ğamıdın غميدىن (38b/4), ‘ışk esrārın عشق اسرارىن (36a/13) ‘āşıkka عاشق كه (38b/7), ‘āşıkge عاشق كا (20b/6)

3. SES BİLGİSİ

3.1. Ünlüler

Nadire'nin Çağatayca Divanında a, e, è, ı, i, o, ö, u, ü, ā, ī, ĭ, ō, ū ünlüleri görülmektedir. Türkçe kelimelerde a, e, è, ı, i, o, ö, u, ü ünlüleri (toplam 9 ünlü) görülmekte iken ā, ī, ĭ, ō, ū ünlüleri ise sadece Arapça ve Farsçadan geçen alıntı kelimelerde görülmektedir.

3.1.1. Ünlü Gelişmeleri ve Değişmeleri

3.1.1.1. Kapalı è Meselesi

Çağatay Türkçesi ses bilgisi incelemelerinde her zaman kapalı è meselesi ön planda gelmekte olup, Çağatay Türkçesinin bütün dönemlerinde ya (ع) harfi ile gösterilmiştir. Nevâyî de *Muhakemetü'l-Lugateyn* eserinde, ya (ع) harfinin üzerinde dururken Türkçenin zenginliğini ve üstünlüklerini anlatmış ve biz, böz, bîz; tir, tèt, tîr gibi örneklerde karşılıklarını dile getirmiştir (Özönder, 1996, s. 170, 210). Nevâyî'nin bu ifadeleri Çağatay Türkçesinde kapalı è sesinin olduğunu göstermektedir.

Eckmann kapalı è sesinin Çağatay Türkçesinde mevcut olduğunu ifade ederek Çağataycadaki ünlülerin sayısını dokuz olarak belirtmiştir (Eckmann, 1988, s. 10). Argunşah da *Tarihi Türk Lehçeleri. Çağatay Türkçesi* adlı çalışmasında kapalı è sesinin Türk dilinin Eski Türkçeden günümüze kadar uzun dönem boyunca hep var olduğunu, bu sesin Türkçe kelimelerin ilk hecesinde yer aldığını söylemektedir (Argunşah, 2017, s. 97). Argunşah'ın vurguladığı gibi Latin kökenli Türk alfabesinde bulunmayan ve ağızlardaki kullanımı gittikçe daralmaya başlayan bu ses Çağatay Türkçesinin devamı olarak günümüzde Özbek Türkçesinde çok sayıdaki kelimelerde hâlâ sıkça kullanılmaktadır (*men, sen, keldi* gibi).

Daha önce vurgulandığı gibi Türkçede kapalı è sesi kelime başında ve ilk hecede bulunmaktadır. *Divan* metninde kapalı è sesi ya (ع) işaretiyle görülmektedir.

Divan metninde è sesi mèn من (11a/2), sèn سین (11a/1), ketti كتى (18b/19), kèldi كىلدى (9a/5), kèl كىل (10a/9) gibi örneklerde bazen yazılmış bazen ise yazıyla gösterilmemiştir.

3.1.2. Ünlü Uyumu

3.1.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Türkçenin en önemli ses özelliklerinin başında gelen kalınlık-incelik uyumu Eski Türkçeden beri mevcuttur. *Nadire Divanı* metninde de Türkçe kelimelerde kalınlık-incelik uyumunun genel olarak korunduğunu ifade etmek mümkündür. Ancak kalınlık-incelik uyumu klasik Çağatay Türkçesi dönemindeki kadar sağlam değildir. Son dönem Çağatay Türkçesi eserlerinde olduğu gibi zaman zaman Türkçe kelimelerde de uyumun dışına çıktığı görülmektedir. Aynı kelimeye bir yerde kalın sıralı, başka bir yerde ise ince sıralı ekin geldiği de görülebilmektedir. Çağatay Türkçesinde bir kelimenin kalın veya ince sıralı olduğunu tespit etmek için kelimeye gelen eklerde kaf (ق - қ), kef (ك - k, g), gayn (غ - ğ) harflerinden hangisinin kullanıldığı ipucu olmaktadır. Ekler kaf ve gayn harfleriyle yazılırsa kelime kalındır, kef ile yazılırsa incedir (Boltabayev, 2017, s. 52). Ancak yer yer özellikle son dönem Çağatay Türkçesi metinlerinden bu kurala uyulmadığı da görülür. *Divan*'da geçen bu ses olayına şu kelimeler örnek verilebilir:

küymaқ كويماق (37b/17) ~ küymekidin كويماكيدين (6b/8) ~ küymekim كويماكيم (19b/10); eyleğaç ايلاغاج (40a/9) ~ eylegeç ايلاج (41a/5), étmaққа ايتماقه (18b/15) ~ étmek ايتماك (4a/9), öltürmağını اوتورماغىنى (24b/7) ~ ölmek اولماك (19a/11)

istemaқ ايشتاماق (5a/3), uçurgen اوجوركان (17b/20), sorgeli سوركالى (45a/16), başıdaki باشيداكى (44b/14) gibi örneklerde kalınlık-incelik uyumuna uyulmadığı tespit edilmiştir.

Dönüşlülük zamiri öz sadece bir yerde çekim eki aldığı anda kalın sıralı ek ile kullanıldığı görülmektedir:

özgelerğa اوكلارغه (4b/4)

Arapça ve Farsça kelimelerde kalınlık-incelik uyumu meselesi karmaşıktır. Çağatay Türkçesinde bu tür alıntı kelimelere çoğunlukla kalın sıralı ekler gelmekte olup

Nadire Divanı'nda da aynı durum söz konusudur. Çünkü Çağatay Türkçesinde alıntı kelimelerde kalınlık-incelik uyumu ve bunların transkripsiyonu meselesiyle ilgilidir (Boltabayev, 2017, s. 52-61). Aynı kelimeye bir yerde kalın sıralı, başka bir yerde ise ince sıralı ekin geldiği de görülmektedir.

ehliğa (7a/9) ~ ehligе (13a/1), bendeğa (31b/4) ~ bendelerge (13b/4), ħusnığa (6b/4) ~ ħusnıñge (43a/12),) ‘āşıkqa عاشق قه (38b/7) ~ ‘āşıkge عاشق كا (20b/6)

tazmıniğa تظمنيغه (1b/3), riştesiğa رسته سيغه (14a/9) kelimeleri her zaman kalın sıralı ek aldığı ve kalınlık-inçelik uyumuna uyulmadığı bilinmektedir.

3.1.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Nadire Divanı'nda diğer Çağatayca eserlerde olduğu gibi düzlük-yuvarlaklık uyumu tutarlı değildir. Bazı ekler yalnız düz ünlülü, kimi ekler ise yalnız yuvarlak ünlülüdür.

Yalnız düz ünlülü ekler:

+**dIn** ablatif eki: otıdın (20a/18), közimdin (20b/19), yüzdin (23a/10), ħıldın (24a/16)

+**nI** akuzatif eki: üyini (26b/10), oħnı (11a/8), közlerimni (15b/13), üçevni (16b/1)

+**ġII** emir kuvvetlendirme eki:

ħoyġıl (31b/14), istignā bolġıl (41b/9), eyleġıl (52b/16)

+**sIz** isimden isim yapma eki:

‘adedsiz (14a/9), muħabbetsiz (24b/1), yārsız (32b/11)

Yalnız yuvarlak ünlülü ekler:

-**GUz**- fiilden fiil yapma eki:

yētġüzedür (12.12), körgüzüp (49b/4)

-**sUn** III. şahıs emir kipi:

taħlīd ħılmasun (30a/15), küymesün (4a/11), bilsün (50b/17)

+*dUz* isimden isim yapma eki:

kündüzümni (21a/5)

3.1.3. Ünlü Düşmesi

Metinde sıkça görülen dil hadiselerinden biri orta hece ünlülerinin iyelik eki gelmesinden sonra düşmesidir.

bağır+ım < bağırmdın (17b/18), ağız+ı < ağızı (17b/1), orın+ı < orıña (20b/19), elik+i elgide (25b/13), köñül+im < köñlüm (45b/3)

3.1.4. Ünlü Birleşmesi

İki kelime birleşirken birinci kelimenin son, ikinci kelimenin ilk ünlüleri yan yana geldiğinde ünlülerin birleştiği görülmektedir. Bu ses olayı ile ilgili *Divan*'daki örnekler şunlardır:

ète+almas < ételmes (33a/7), nè+ètey ki < nètey ki (23a/11)

3.2. Ünsüzler

Divan metninde geçen ünsüzler şunlardır: b, c, ç, d, f, g, ğ, h, ħ, ĩ, j, k, k, l, m, n, ŋ, p, r, s, ş, ŝ, ş, t, t, v, y, z, ź, z, z. Bu ünsüzlerden bazıları (ħ, j, ş, s, t, ź, z, z) sadece alıntı kelimelerde görülmektedir.

3.2.1. Ünsüz Değişimleri

b > m değişmesi

Teklik I. şahıs zamiri *Nadire Divanı*'nda her zaman m ünsüzü iledir.

meni (8b/1), mēni (18b/8), mendin (20a/9), maña (21b/1)

‘bu’ işaret zamirinin yalın hâlde kullanıldığı örneklerde *b* sesi korunmaktadır. Sadece bir örnekte *bu* işaret zamirinin *-dln* ayrılma hâli eki aldığı *m* sesine döndüğü görülmektedir: *mundın* (32b/14)

‘bu’ işaret zamirinin *+çA* eşitlik hâli eki aldığı üç örnekte *b* sesi *m* sesine değişmektedir:

munça (20a/14)

b > w > v

Oğuz grubu Türk lehçelerinde *v* sesine dönen kelimelerde *b* sesi korunmuştur.

bar (22a/6), *bardım* (24b/6), *barğıl* (26b/16), *barmağım* (31b/3)

Eski Türkçedeki *sub* [*(< *sūβ[>suw>suw>suğ>su)*]¹² kelimesi *Nadire Divanı*’nda her zaman *su* şeklinde kullanılmıştır.

su eyledi (40a/12), *su* kıldım (51b/7), *kaṭre sudın* (6b/14)

ḡ > v

savuk (44b/11)

g > w > v

biregü > birev (33b/14)

ḡ > y

Harezmi Türkçesi ve Çağatay Türkçesini birbirinden ayıran karakteristik özelliklerinden biri *ḡ > y* değişmesidir. *Nadire Divanı*’nda diğer Çağatay Türkçesi eserlerinde olduğu gibi bu tür kelimelerde *ḡ* sesi *y* sesine dönmüştür:

aḡaḡ > ayaḡ (16b/1), *eḡ > eyler* (21a/18), *ḡod > ḡoyduḡ* (7b/1)

ḡ > h

Divan metninde nadiren görülen ses olaylarından biri *ḡ > h* değişimidir.

oḡsar > oḡsar (48b/8)

¹² Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları. s. 811a.

Bunun dışında Eski Türkçedeki *eb* [**ö-w(f/v/y)*]¹³ kelimesi metinde *üy* olarak kullanıldığı tespit edilmiştir:

üyi (45b/3), üyige (22b/12), üyin (25a/17), üyini (18a/22)

3.2.2. Ünsüz Türemesi

n türemesi

Vasita hâli eki Çağatay Türkçesinde yoktur. Ancak kalıplaşmış tek örnek tespit edilmiştir:

birlen (13b/13)

l türemesi

bul > bu + ol/ul

XI.-XII. yüzyıla ait eserlerde görülen *ol* (*ul*) biçimleri yanı sıra oşul, bul biçimleri de kullanımdaydı. ‘bul’ işaret zamirinin Çağatayçadaki varlığı oldukça sınırlı olup esas olarak XIX. yüzyıl kaynaklarında bulunur (Abdurahmonov vd, 2008, s. 148).

‘bu’ işaret zamiri tek örnekte bul 𐰇 (16a/6) şeklinde görülmektedir.

3.2.3. Ünsüz İkizleşmesi

İki ünlü arasında kalan bir ünsüzün ikizleşmesi olayıdır. İkizleşme, Çağatay Türkçesinin karakteristik özelliklerinden biridir. Özellikle sayı isimlerinde çok yaygındır (Türk vd., 2019, s. 146).

Doğu Türkçesinin ses özellikleri dikkate alınarak kimi kelimeler ikizleşme hadisesine göre okunmuştur: ikki (13b/13), tokkuz (1b/8).

¹³ bk. Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları, s. 1004b.

3.2.4. Ünsüz Ön Türemesi (Protez)

Eski Türkçeden beri kullanıldığı bazı kelimeler, bazı Türk lahçelerinde ve Harezmi Türkçesindeki y'li şekiller Çağatay Türkçesinde de iki örnekte görülmektedir: yığla- (27a/19), yırağ (3b/2)

3.2.5. Ünsüz Düşmesi

bol- ~ ol- meselesi

Nadire Divanı'nda yardımcı fiil olarak *bol-* (olabilmek) fiili kullanılmaktadır. Ama metnin üç yerinde fiilin Oğuz Türkçesindeki *ol-* fiil şekli kullanıldığı görülmektedir. Bunlar:

muğarnas ola (6a/13), yeşrib ola (11b/1), âbâd ola (25a/15)

b düşmesi

Önce kaydedildiği gibi Eski Türkçedeki *sub* sözcüğü *Nadire Divanı*'nda her zaman *su* şeklinde kullanmıştır.

bir kaçre sudın (6b/13), su eyledi (40a/12), su kıldım (51b/7)

g düşmesi

-gAn sıfat-fiil ekinin bir örnekte g ünsüzü düşmüştür. Bir örnekte ise -IIG isimden isim yapma ekinin sonundaki ünsüz düştüğü görülür:

bolan (5a/2), kanlı (4b/7)

r düşmesi

Sedasız karşılığı olmayan *l, r, y, n* ünsüzlerinin düşme eğilimi en çok görülmektedir. *Nadire Divanı*'nda *birle* şekli 41 örnekte görülürken *bile* şeklinde r sesi düşmüş olarak 28 yerde kaydedilmiştir:

bile (6b/10), birle (41a/4)

Metinde *er-* fiili de iki şekilde görülebilmektedir. Fiilin görülen geçmiş zaman ekini almış hâli *erdi* 35 örnekte bulunurken r düşmesi hadisesi (*edi*) 27 örnekte görülür. *erse / êse* kullanımında ise bu durum 2/8 nispetindedir:

kılmış mu di (31a/6), maışad ne di (33b/1), hışışıd di (33b18), maqrır di (34a/1); eyler se (12b/16), bar se (25a/11), maışud se (32b/11), yok se (38b/12)

4. CÜMLE BİLGİSİ

4.1. Üslup

Türkler tarih boyunca komşu oldukları Fars halkının dilini edebî eserlerini okuyup anlayabilecek derecede bilmişler, iki halkın edebî etkileşimine önderlik etmişlerdir. Fars dili ve klasik Fars edebiyatı okullarda öğretilmiştir. Doğu Türklük sahasında da birçok şair ana dillerinin yanı sıra Farsça şiirler yazabilmişlerdir. XIX. yüzyıl Orta Asya edebiyatını incelerken bu durumu göz önünde bulundurmak gerekir. Şairlerin üslubunda da bu iki dillilik, diller arası etkileşim dikkat çekmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi Nadire'nin Çağatayca *Divanı* 3 sayfalık dibace ile başlamaktadır. Eserin Dibace kısmı dönem geleneklerine göre Türkçe kelimeler yanı sıra Arapça ve Farsça kelimelerden de yararlanmıştır. Dibace, aynı zamanda şairin hayatı, edebî faaliyetlerine ait bazı bilgileri içermektedir.

Divan'ın Allah'a hamd, Peygamber'e naat gibi geleneksel üslup ile tertiplendiğini görmekteyiz. 1b/2. satırdan başlayarak Allah'a hamd ve *Divan*'ın yazılış nedenleri açıklanmaktadır:

(1b/2) hamd-ı bî-ḥadd ve ūnā-yı bî-'aded ol ūnā-yı bî-hemtāya kim 'ālem peyvestesi (1b/3) tazmīniḡa rābıta ve niẓām andın.

Āferīn ber ḡikmet-i yezdān-ı pāk

Kerd be ān (1b/4) ez yek must-i ḡāk.

Zūr kısmi çūn kilik-i ūnā'ş kāf nūn.

Ez (1b/5) semek ārāst tā fevḡu's-semāk

Şükr ü sipās-ı bî-ḡıyās ol ḡādir-i (1b/6) lā-yezelḡa kim cihān dīvānını dībāçesiḡa iḡlāḡ ve intizām andın.”

Dibacede *naẓm* ve *beyt* başlıklarıyla mensur bir metne şiir serpiştirildiği, bu şiirler genellikle mensur paragrafin özeti, hūlasası niteliğini taşıdığı görülmektedir. Bunların yanı sıra metinde Arapça kelime ve cümleler yer almaktadır:

“Celle celālehu ve ‘amme nevālehu. ve dūrūd-ı nā-ma‘dūd ve (2a/6) dūrūd-ı şalavāt ol ḥabībğadur kim ve mā erselnāke raḥmeten li’l-‘ālemīn anıñ (2a/7) şıfatı ve levlāk lemā ḥalaqātu’l-eflāk anıñ ma‘rifeti ve mi‘rācı ḥaḳ ve ḥadīş-i (2a/8) eşdaḳ.”

Metnin, (2a/9) satırından başlayarak Peygamber’e naat ve sahabeler övgüsü yer almaktadır:

Ahmed ki ḥabīb-i ḥaḳḳ ta‘ālā est
Kevneyn zi nūr-ı u (2a/9) hüveydāst
Ez zulmet-i ma‘şiyet çe bāk est
Ḥurşid cemāl-ı u (2a/10) mücellest
Muhammed kim nebīler ḥātemidür
Bisāt li ma‘allāh maḥremidür
Aña her kimse kim tab‘iyet eyler (2a/11)
Sa‘ādetniñ savād-ı a‘zāmı sāhibi
Èrdi lavḥ velī maḥzenü’l-‘ulüm (2a/12)
İnkārın ètse her kişi oldur la‘īn şüm
Ḥurşid mäh ṭal‘atıge eş-şemsü ve’l-ḳamer (2a/13)
Yārānlarıdur evc-i hidāyetde (2a/14) kā e’n-nücüm.

nazm:

Èrdi Ebū Bekr yār-ı ğār aña
‘Ömer ‘adl ètti üstivār aña (2b/1)
Ḳıldı ‘Osmān çarāğıdın revşen
Murtażā èrdi düstdār aña

şalāvātullāhi (2b/2) ‘alayhi ve ālihi ve eşḥābihi eṭ-ṭayyibīn eṭ-ṭāhirīn ecma‘īn ilā yevmi’d-dīn.

Daha sonra Nadire'nin ruh hâli beyanı, eşi Emir Ömer Han hakkındaki bilgilere geçilmektedir. Buradaki ifadelerden *Divan*'ın Ömer Han'ın vefatından sonra tertip edildiği anlaşılmakta, ayrıca burada mutlu bir hayatın bir sayfasında “firāk āşübıdın āşüfte-hâtır ve hicrân elemidin” gönlü yaralanmış, bağı yanmış bir kadının ızdırapları, hatıraları bulunmaktadır:

“*Ey hōş ol künler ki (2b/13) vaşlı bezmide mesrūr edim*

Şād u hürrem devlet-i dīdārığa mağrūr edim” (2b/14)

Ömer Han'ın sıfatları, onun devlet yöneticiliğindeki başarıları, onunla geçirdiği günlerin özlemi, şair olarak ince şiiriyeti, münazara tarzındaki nazım bostanında söylenen şiirleri hazır cevap bir şekilde cevaplamaya çabaları vurgulanmaktadır:

ammā ol hāzretniñ leṭāyif şāir (13) ṭabi‘atları kāmığa şı‘r mezākı ğālib ve eş‘ār rağbetiñge köñülleri (14) rāğıb erdi ve her laḫza zamīr-i muḫabbet taḫmīrlarığa leṭāyif-āmīz ve meserret-engīz (3b/1) ebyātları maẓmūnları ḫayālıdın ḫālī ermes erdi. Bā-vücūd-ı şuğl-ı (2) umūr-ı sipāh ve memleket, eş‘ār şan‘atıdın bir zamān yırağ ve fikr ü endişesi (3) bir laḫza ferāğ tapmay hemvāre kelāmı nāzm pīrāyesi birle pīrāste (4) ve peyveste tekellümleri gevheri vezn ḫālī birle ārāste erdi (5) ve ekşer evkāt mevzūn ḫayāllar birle ğazel ve muḫammes ve tercī‘ ve muraşsa‘lar (6) kıılır erdi ve andın ‘āşıklaḫa sürür ve ḫusn ehliğa ğurūr peydā (7) bolur erdi ve mēn hem alar mütāba‘atıda nāzm üslūbıdın behre (8) tapıp aş-şoḫbeti mu‘āşıratun neticesi birle kem kem şı‘r kânūnıdın ḫaberdār bolup (9) ğāḫā birer mışra‘ ve ğāḫā birer beyt taḫlīd bile aytur erdim. ḫāzret (10) ba‘zı noḫşānlarığa ıṣlāḫ bērip mevzūn ve muraşsa‘ kıılır erdiler (11) tā endek fırsatda şı‘r kâ‘ideleriğa müvāneset peydā kııldım nāzm (12) fūnūnığa māḫir ve maẓmūn sihride sāḫir boldum erse ğāḫā ol (13) ḫāzret ba‘zı tāze maẓmūnlardın bir mışra‘ bile sü‘āl ṭarīḫasıda (14) şorar erdiler fil-fevr āḫir-i mışra‘ bile cevāb aytur erdim.

Daha sonra dibacede Hafız'dan Farsça 3 beyte yer verilerek gazellere geçilmiştir.

Nadire'nin *Çağatayca Divan*'ındaki şiirleri, onun düşünce dünyasını yansıtan araçlar olup renkli, sanatsal anlatımları açıktır, dili ve anlatımı akıcı ve çok etkileyicidir.

Nadire, edebî faaliyetlerinde klasik edebiyatın geleneklerini sürdürmüştür. Nadire'nin kullandığı kelimelerde içerik ve biçim ayrılmaz birim oluşturur ve doğal

olarak yakından bağlanmıştır. Nadire, okuyucusunun önüne yapay veya yapmacıklık unsurları bulamayacak şiir numunelerini koyabilmektedir.

Nadire'nin şiirlerinde tekrar ve bağlama grubundan etkili bir şekilde faydalandığı görülmektedir. Bu tür kullanım aracılığıyla, kelimenin anlamı pekiştirilmekte ve vurgulanmaktadır. Örneğin, *gül ü hār u genc ü müflis ü şāh u gedā peydā* (7a/4), *dürr ü cevāhirin kıllur fikriğa bahr u kân fidā* (22b/12).

4.2. Kelime Grupları

Leyla Karahan, kelime gruplarıyla ilgili, “Bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu, bir hareketi karşılamak veya belirtmek, pekiştirmek ve nitelenmek üzere, belirli kurallar içinde yan yana dizilmiş kelimelerden oluşan yargısız dil birimidir”, ifadesinde bulunmaktadır (Karahan, 2010, s. 39).

Kelime grupları, cümlelerin sadece genişlemesine değil anlamına da katkı sağlamaktadır. *Nadire Divanı*'nda aşağıdaki kelime grupları görülmektedir.

4.2.1. İsim Tamlaması

L. Karahan, kelime gruplarını sıralarken, iyelik ekli bir isim unsurunun, iyeliğin işaret ettiği bir başka isim unsuruyla kurduğu kelime grubu olduğunu, bu kelime grubunda iki isim unsuru aitlik, içinde bulunma, sınırlandırma, belirme vb. anlam ilgileri çerçevesinde birbirine bağlandığını belirtmektedir (Karahan, 2010, s. 40).

İsim tamlamaları, her zaman tamlayan ve iyelik eki almış tamlanan arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Asıl anlam her zaman ikinci kelime üzerinde olup, önce gelen kelime sonraki kelimeyi belirtmektedir.

Aşağıda *Nadire Divanı*'na dayanılarak isim tamlamasının özellikleri sıralanmaktadır.

1. Birinci unsuru tamlayan, esas unsur olan ikinci unsuru da tamlanandır.

sa 'ādetniñ savād-ı a 'zāmı sāhibi (2a/11), *közimni yaşı* (18b/9), *husniñ çırāğıdın* (18a/19), *kaşını kılıçığa* (20b/5), *mēni bağırmı* (24b/8)

2. Tamlayan unsuru ilgi hâli ekli veya eksizdir.

âdem neslidin (7b/11), husn bâğını (13b/14), gülhan külide (20b/7)

3. Her iki unsur ayrı ayrı veya aynı anda kelime grubundan veya birden çok unsurdan meydana gelebilmektedir.

cihân dîvânını dîbâçesiğa (1b/6), *sa'âdetniñ savâd-ı a'zamı sâhibi* (2a/11), *dîvâne muhabbet yolıda bîvağan êrnes* (25a/7)

4. Cümlelerin herhangi bir ögesi veya o ögenin bir unsuru olarak görev alabilmektedir.

nazar ehli sevdâlarını haţţıñ kıldı levh-i cemâle peydâ (14a/7)

zâhidâ 'ışk u muhabbet ehlini ma'zûr tut (25b/5)

ammâ ol *hazretniñ leţâyif şâir tabi'atları kâمیğa şî'r mezâkı* gâlib ve eş'âr rağbetiñâ köñülleri râğıb êrdi (2a/12-14)

gül yüzini yâd eylep nâle birle feryâd êt (26b/14)

Çalışmada isim tamlamaları iki alt başlık altında incelenmektedir:

1. Belirtili isim tamlaması
2. Belirtisiz isim tamlaması

4.2.1.1. Belirtili İsim Tamlaması

Türkçede isim tamlaması, tamlanan kelimeye iyelik eki getirilmesi ile kurulan bir ilgiyle oluşturulur. Tamlayan kelime +(n)İñ ekini alırsa “belirtili tamlama” diye adlandırılır. Bu ekin görevi tamlama yapmak değil, zaten tamlama hâline girmiş kelime grubunun tamlayanını belirli duruma getirmektir.

Belirtili isim tamlamaları, özellikle isim unsuru + ilgi hâli eki (-nİñ, -nI) isim unsuru + iyelik eki (-I, sI) kalıbında yapılmaktadır. Metinde çok belirtili isim tamlaması örneği görülmektedir.

Belirtili isim tamlamasının birkaç özelliği vardır:

1. Belirtili isim tamlamasında tamlayan ilgi ekini, tamlanan ise iyelik ekini taşımaktadır.

aşālet gülistānının şeceresi (2b/6), rûze ayının hilālî (13a/7), hecr okunun zahmî (23a/9), 'ışk otını te'sîri (3ab/12)

2. Bazen belirtili isim tamlaması yükleme hâli ekini almaktadır:

'aşıkını yürekin (22a/16), cemāliğini nişānı (24b/1)

3. Belirtili isim tamlamasında iki unsur arasında ekle sağlanan ilişki geçici olup, burada belirtilen değişmekte, ana kavram değişmemektedir:

kaçan 'ışk ehlini öltürmeğini ihtiyār etsen (24b/7)

4. Belirtili isim tamlamalarında unsurlar bir grup hâlinde de bulunabilmektedir:

mēniñ kışsa-yı rüzgārım ferāvān ğam-ı hecriñ efsānesi dēk (14a/11)

'ayş u neşāt u 'āfiyet derd ü ğamıñı şadkası (15b/3)

yüzün ayını hayretidin erür bedr-i tībān kara dāğlık (14a/13)

5. Belirtili isim tamlamalarında unsurlar (tamlayan-tamlanan, belirten belirtilen) yer değiştirebilir. Özellikle durum Farsça izafet ile görülmektedir:

eger başımğa tīg-i ecel kēlse (19b/1), genc-i husniğini zekātın bēr (43a/1)

6. Belirtili isim tamlamalarında tamlayan ve tamlanan unsur birden fazla olabilir.

firāk leşkeri tuğyānıdın ma'āzallah (9a/15), la 'l-ı lebiñ firākıda hūn-ı ciger ğızā maña (15b/1), firāk u hecr cāmıdın mēni mest ü hārāb eylep (18b/8)

7. Belirtili isim tamlamalarında tamlayan ve tamlanan unsur arasına başka unsurlar girebilmektedir:

sa 'ādetniñ savād-ı a'zamı sāhibi (2a/11)

8. Belirtili isim tamlamalarında vurgu her iki öge üzerinde aynıdır, yani her kelime kendi vurgusunu taşır:

yüzün nazzāresi üşşākları firdevsi (9b/1)

4.2.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması

Metinde çok sayıdaki örnekte belirtisiz isim tamlaması görülmektedir. Belirtisiz isim tamlamalarında birinci unsur ek almamakta olup, tamlayan / tamlanan + iyelik eki kalıbında görülmektedir:

karılığ devleti (16a/15), yürek zağmıda (43b/13), köz yaşydın (7a/14), hecr elidin (8b/11), hicrân gamıdın (10b/7), husn riyâzıda (10b/13), hicrân otığa (18b/8), ramazân ayıda (32a/13), dünyâ çemenini (33a/13), gül şâhıda (33a/14), hayret sebağın (33a/16), ‘âlem çemeni (33a/17), ‘ışk sırrın (33b/3) köñüller kuşların (26a/1)

4.2.2. Sıfat Tamlaması

Sıfat tamlaması, sıfat türünden bir ya da birden çok kelimenin isim türünden bir ya da fazla kelimeyi belirtmesi veya nitelenmesiyle oluşan kelime grubudur (Özkan ve Sevinçli, 2009, s. 31).

Kelime gruplarının bu türü, Özbek Türkçesinde *bitişuv* diye adlandırılır ve morfolojik tâbîlik göstergeleri olmayan dilbilimsel hadise olarak tanımlanır (Gulomov ve Askarova, 1965, s. 25-26).

Metinde renk, sayı, durum gibi niteleme sıfatlarından oluşan sıfat tamlamaları şunlardır.

a. Renk bildiren sıfat + isim:

sarığ yüzimde kızıl eşkni tarâveti bar (9a/9), *sarığ rengim* (49a/18); *qara dâğ* (14a/13), *qara libās* (37a/14)

b. Sayılardan oluşan sıfat + isim:

bir:

bir mişra‘ (3b/13), *bir sâ‘at* (29b/11), *bir cur‘a* (33b/18), *bir cezbe* (40b/1), *bir şerār* (26b/17), *bir gam* (30b/2)

ikki:

ikki ‘âlemde (4b/1), *ikki zülf-i sümen-sā* (13b/14), *ikki leb* (19b/8), *ikki gül* (40b/7), *ikki köz* (49b/12)

yetti:

yetti tofrac (1b/7)

toğkuz:

toğkuz kubbe (1b/8), toğkuz pāye (7b/4)

yüz:

yüz taḥayyür (19a/12), yüz fitne (19a/13), yüz merḥabā (21a/2), yüz selām (27a/11), yüz rahmet (30b/14), yüz fersāḥ (47a/8), yüz dād u feryād (52b/7)

miğ:

miğ ḥasret (30b/2)

c. Belirtme sıfatı + isim:

Metinde çok sayıda işaret sıfatı ile oluşturulan sıfat tamlamaları görülmektedir. *bu, ol, uşbu* işaret sıfatı ile örnek bulunmakta olup *Divan* metnindeki isimlere işaret ederek belirten ve yer, zaman bildiren sıfat olarak geçmektedir.

bu / bul

bu binānı (26b/10), bu aqşam (36a/9), bul tül-ı emelni (16a/6), bul selāmımnı (27a/12)

ol / oşal :

ol ğunçe-yi ḥandān ol nergis-i şehlā (10a/16), ol zülf-i dil-āvīz mu‘anber girihidin (10b/1), *oşal* āşüfte-yi zārımğa (27a/12)

uşbu :

uşbu her köñül (2a/3), uşbu leşker (41a/4), uşbu deryā (41b/16).

Metinde görülen bu, ol, uşbu gibi sıfat tamlamaları şiirsel metinlerde olduğu gibi, bazı durumlarda vezin gereği kullanılmıştır.

ç. Belirsizlik sıfatları + isim:

barça sultānlar (2b/3), birer beyt ((3b/9), ba‘zı nuqsānları (3b/10), her köñül (2a/3), her laḥza (3a/14), barça yār u āşinādın (29b/9)

d. Soru sıfatları + isim:

ne noķşāndur (6b, 16), ne asıĝ (11b/1), ķayı gūmreh (16b/3), ķaysı diyār (11a/5)

4.2.3. Tekrar Grubu

Tekrar grubu, her zaman anlamı güçlendirmek, ifade gücünü arttırmak, kavramı zenginleştirmek amacıyla aynı cinsten iki kelimenin arka arkaya getirilmesiyle oluşan kelime grubudur. Tekrarlar, anlamda güçlendirme ve kuvvetlendirme yaparak nesne ve hareketlere çokluk, pekiştirme, abartma, beraberlik, süreklilik ifadesi katar. Ayrıca “İkileme, anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır (Hatiboĝlu, 1981, s. 9).

Metinde tekrar grubunun aynen tekrardan ve zıt anlamlı kelimelerden oluşan çeşitleri bulunmaktadır:

kem kem Ő'r ķānūnıdın ĥaberdār bolup (3b/8), *nūkte nūkte* Őerĥ ēttim (36a/13), *ĥalka ĥalka* sūnbūlini dām tut (35b/12), *dem-ā-dem* ķadeĥ iĥ (12b/9), *leb-ā-leb* iĥiben (13a/5), ērdi *raĥ raĥ* (43b/14), baŐdın ayaĝ (16b/4), (39a/12)

4.2.4. İyelik Grubu

İyelik grubu, ilk kelimesi (tamlayan) ilgi hāli eki almış bir zamir olan kelime grubudur. Bu yapıdaki farklılık, tamlayan unsurun kelime türü bakımından isim deĝil zamir olmasıdır. İyelik grubunda da tamamlanan, bir isim veya isim işlevli bir kelime grubu olabilir (Özkan ve Sevinĥli, 2009, s. 16).

1. İyelik grubunun tamlayan unsuru, Şahıs ve işaret zamirlerinin teklik ve çokluk olma durumuna göre ayrı ayrı türlerinden oluşmaktadır.

mēniĥ cūnūnıma (30a/13), *mēniĥ yārım* (44a/9), *sēniĥ ĥākisteriĥni* (29b/5), *sēniĥ ēlĝinĝededür* (35b/13), *anıĥ ķaddıĝa* (44b/10), *aĝzınıĥ soraĝıda* (50b/3)

2. Tamlanan unsur, iyelik eki almış tek bir kelimedenden oluşabileceği gibi kelime grubu olarak da meydana gelebilmektedir.

mëniñ dāğ-ı dilimni (18b/16), *mëniñ kışsa-yı rüzgārım* (14a/11), *mëniñ ğayret-i 'ışkım* (31a/3), *mëniñ zerreçe 'ışkım* (31a/7), *anıñ 'izze-yi bezm bahşāyişidin* (14a/16),

3. İyelik gruplarında tamlayan unsurun düştüğü ya da yazılmadığı örnekler de vardır:

felekdin ötdi (*mëniñ*) *fiğānım* kıyaşga yètdi *ünim* (9b/5), (*mëniñ*) *közlerim* yığladı (*sëniñ*) *zülfiñni* körüp (27b/19), (*anıñ*) *lebidin* ayru *қан* yutmaq (*mëniñ*) *işimdür* (18b/17), perdeni köter yüzdin (*sëniñ*) *lebleriñni* *handān* èt (36.4), *ey nigār* (*sëniñ*) *hecriñde* müşkil oldı *cān* bèrmek (36b/11).

4. İyelik grubunun unsurları yer değiştirebilmektedir.

elni āsāyişi anıñ (3a/9)

4.2.5. Sayı Grubu

Sayı grubu, basamak sistemine göre sıralanmış isimlerin topluluğudur (Karahan, 2010, s. 72).

Divan metninde görülen sayı grubunu oluşturan asıl sayılar şunlardır:

yüz tümen: yüz tümen (4a/10)

yüz miñ: yüz miñ (21a/14), (21a/9), (46a/1)

Uluş ya da kesir sayıları:

yüzdin biri (30b/8), yüz miñidin birini (30b/9)

Metinde Çağatay Türkçesinde sayılar yapım eklerinin [sayı+Av(+AGU)] gelmesiyle topluluk isimleri türetildiği tespit edilmiştir.

birev¹⁴ (33b/14), üçevni (16b/2)

¹⁴ Eckmann, bu tür yapıdaki kelimeleri beraberlik sayıları diye adlandırmaktadır. bk. Eckmann, J. (2003). s. 92

Çarpma sayıları:

yolı¹⁵: bir yolu ol hem dēse (27a/11), bir yolu bī-gāne tut (29b/4), bir yolu yahşı vu yamandın kēç (41b/8)

Metinde Farsça sayı adlarından oluşan sayı grupları da bulunmaktadır.

yüz nāle vü *şad hezār* feryād (51b/2)

4.2.6. Ünlem Grubu

Ünlem grubu, bir ünlem ile bir isim unsurundan meydana gelen, cümle kuruluşuna katılmayan, hitaplarda kullanılmayan, cümle dışı öge olarak cümlenin herhangi bir yerinde bulunabilen kelime grubudur (Karahan, 2010, s. 71).

Ünlem grubunda temel kelime olan ünlem başta, yardımcı kelime olan isim sonda bulunur ve seslenme ünlemi + isim kalıbında meydana gelir (Özkan ve Sevinçli, 2009, s. 77).

Eckmann, ünlem grubu unsurunu ünleme edatları diye adlandırmıştır (Eckmann, 2003. s. 129).

ey nādire (9a/3), ey köñül (13b/3), ey nüşleb (19a/17), ey serv-i sehī boyluğum ey kāmēt-i zībā (10a/9), ey yār (27a/15), ey mansūr (29a/16)

Divan metninde, sadece *ey* ve *yā* ünlem edatları ile oluşan ünlem grubu bulunmaktadır.

ey

ey köñül (4a/11), ey közüm (15b/9), ey yār (27a/15), ey eşk (33a/15), ey serv-i sihī boyluğum ey kāmēt-i zībā (10a/9), ey mihr-i cemāliñ (10b/11), ey ḥusn riyāzıda kaddıñ serv (10b/13), ey perī peykār (35b/7), ey nādire (33b/6), (34a/3), ey ḥōşā (12b/5), ey ḥōş (12b/13), ey nigār (36a/11), ey şerer (40b/16), ey hümā (41b/10)

Tek örnekte cümleyi bağlayan yüklem genişletici unsur olarak kullanılmıştır:

¹⁵ bk. Aynı kaynak, kerelik sayıları. s. 92

ey hamdın bā'îs-i hengāme-yi eşyā (6a/11).

yā

yā ünlemi, özellikle rab kelimesi ile kullanılmaktadır:

yā rab (4b/1), (4b/4)

köñülñi ħ^vāb-ı ğafletdin demī bīdār kııl *yā rab* (15b/13)

ilāhī

ilāhī kelimesi ile sadece bir ünlem grubu oluşturulmaktadır ve cümle başında görülmektedir:

yā ilāhī mēñij ħāmem tiliġa kuvvetī bēr (4a/15)

Metinde görülen ünlem grubu yapısının özellikleri şunlardır:

1. Ünlem grubundaki isim, bir kelime grubu oluşturulmaktadır:

çugz yanlıġ ey köñül bir gūşe-yi vīrāne tut (29a/8), *dāda kēldim ey salāṭīn serveri* *dādım eşit* (29b/1), *mıṣra'-ı bercestedür ey sevr-i āzādım eşit* (29b/4), *bu miñnet ġam kimdedür ey ehl-i muħabbet* (31a/12), *maña ey közleri āhū bere baġ* (46a/8)

2. Ünlem grubunda üç ve iki isim unsuru bulunan yan yana gelen ünlem grubu kaydedilmiştir:

ey serv-i sihī boyluġum ey kāmēt-i zībā (10a/9), *merħabā ey peyk-i sulṭān merħabā* (11b/7), *merħabā ey peyk-i sulṭān merħabā* (11b/15), *bir dem ey serv-i ħurāmān merħabā* (12b/2)

3. Ünlem gruplarında vurgu, her zaman seslenme, hitap ünlemi üzerindedir.

ey sākī (9a/11), *ey perī-rū* (10b/15), *ey dil-ārā* (11b/12), *ey perīzādım* (29b/12), *ey ehl-i muħabbet* (31a/15), *ey dil* (33b/19)

4.2.7. Edat Grubu

Dil bilgisinde, edat grubu, bir isim unsuru ile bir çekim edatından meydana gelen kelime grubu olarak bilinmektedir. Özellikle isim unsuru + çekim eki edatı kalıbında oluşturulmuştur (Karahana, 2010, s. 62).

Metinde asıl edatlar (*kēbi, yaḡlġ, ile, birle, bile, üçün, çü/çün,*) ve edat görevindeki kelimeler (*allıda, ara, ast, üstide* gibi) den oluşturulan edat grubu bulunmaktadır.

Asıl edatlar:

- ***kēbi edatı:***

közgü kēbi (10b/9), şüret-i dīvār kēbi (18a/17), bülbül kēbi (25b/13), mēn kēbi (25b/16), ot kēbi (44b/10)

- ***yaḡlġ edatı:***

şem‘ yaḡlġ (4b/2), şubḡ yaḡlġ (11b/16), riyāz-ı ka‘be yaḡlġ (16a/14), ḡatre-yi sīmāb yaḡlġ (18a/4), perī yaḡlġ (18b/7), felek ḡürşīdi yaḡlġ (25b/19), çuḡz yaḡlġ (28b/8)

- ***çü / çün edatları:***

çü bād-ı ḡazān (44b/12), çün ḡüher-i şehvār (37b/10)

- ***üçün edatı:***

ne üçün (6b/6), yār üçün (41b/3), şerḡ etip yazmak üçün (37b/9), dīdār üçün (40b/7), ḡālġ üçün (7b/11), körmek üçün (29b/11), bir cür‘a üçün (33b/10), meşşāta üçün (49b/8)

- ***ile edatı:***

mey ile (4b/16), mecnūn ile (6b/10), ol ḡunçe-yi ḡandān ile (10a/16), luḡf ile (13a/3), bu aḡvāl ile (13b/8), yaş ile (18a/14).

- ***bile, birle edatları:***

mişra‘ bile (3b/14), leylī bile (6b/10), sitem taşı bile (16b/4), himmet bile (21a/12), gül bile (17a/8), ‘ayş u neşāt birle (2b/11), ıadeh birle (2a/9), yüz merhabā birle (21a/2), eş‘arı birle (25a/1).

Edat görevindeki kelimeler:

- **allıda:**

mēniş allımdadır (15b/7), yār allıda (19a/14), zāhid allında (41b/9)

- **ara:**

halk ara (1b/8-9), icād ara (7a/3), gülşen ara (9a/6), mescid ara (13a/12)

- **ast:**

yer astıdın (20b/18)

- **üst:**

dīdem üstine (12b/1), eflāk üstide (21a/12), dāğ üstide dāğ (27a/5)

Nadire Divanı’nda görülen edat grubunun özellikleri şunlardır:

a/ Edat grubu yapısında isim unsuru her zaman başta, çekim edatı ise sona bulunmaktadır.

anıñ birle (3a/11), ham u piç birlen (13b/13), riyāz-ı ka‘be yañlığ (16a/14), āh ile (51a/7), fitne ye‘cūci üçün (50b/16)

b/ Edat grubundaki birleşme, isim unsurunun ve edatın türüne göre ekli veya eksiz oluşturulmaktadır.

anıñ birle (2b/10), kanlı köz yaşım ile (4b/7), dīdārıñ üçün (10b/10), közim qarası kébi (37a/4), la‘l-ı nābiñ ile (37a/11), nādireni vaşlıñ ile (38b/4), dīdār üçün (40b/7), neyrenğ ile (49b/10)

Bunun dışında metinde *mU* soru edatı da görülmektedir.

- **mU:**

baqqay mu (7a/15), bolur mu (23a/14), kıılır mu (30a/14), kıılmas mu édi (31a/6)

4.2.8. Bağlama Grubu

Bağlama grubu, bağlama edatları ile birbirine bağlanmış iki veya daha fazla isim unsurunun meydana gelmesinden oluşmaktadır (Karahana, 2010, s. 65).

Metinde geçen bağlama grubunun bazı özellikleri şunlardır:

1. isim + bağlama edatı + isim kalıbında bağlama grubu oluşturur:

▪ *ve:*

gāhā birer mıṣra‘ ve gāhā birer beyt taḳlīd bile aytur ʿrdim (3b/9), ba‘zı noḳṣānlarıġa ıṣlāḥ bērip mevzūn ve muraṣṣa‘ kıılır ʿrdiler (3b/10), yahṣı vu yaman bir biriġa muġtenem ʿrmiṣ (25a/17), ḥamd-ı bī-ḥadd ve ṣenā-yı bī-‘aded (1b/2), ıṣlāḥ ve intiṣām (1b/6), yektā ve ma‘būdīdür (2a/1)

▪ *vU / U* şekli ile:

her sebze vū sūnbül (10b/3), nāle vū zār (25a/2), nāle vū efgān (29b/8), köz nūrı vu köñül sürūrıdır (16b/7), ġunça vu ġül (4b/7), bāġ u bōstānım (47a/4), ‘ayṣ u ‘iṣretim (47a/7), nā-tüvān u ḥasta (50b/1), dād u feryād (52b/7)

Tek örnekte *veyā* şekli geçmektedir:

mū-yi ser-i mecnūndur veyā ṭurre-yi leylā (10b/4)

▪ *bile / ile:*

leylī bile mecnūn ile vāmıḳ ü ‘azrā (6b/10)

2. Yan yana gelen isim grubu arasına (isim grubu + bağlama + isim grubu kalıbında) girdiği görülmektedir:

ġül mevsimi vū mey-kedeler cānibidin (12b/11), ārzū vu heves ü cān u cihān barça ‘abeṣ (38b/8), riyā vu ḥırṣ u ṭama‘ ṣavṭıdır terāne-yi ṣeyḥ (44b/3)

3. ne... ne..., ya/.. ya/.. bağlama edatlarıyla bağlama grubu yapar:

▪ *ne ..., ne...:*

ne ṣīrīn ne ferhād (8b/15)

▪ *yā..., yā... (tek örnekte):*

yā cemsīd, yā behrām (35b/14)

4.2.9. Birleşik İsim Grubu

L. Karahan, birleşik isim grubu bir şahsa özel ad olmak üzere bir araya gelen kelimeler topluluğudur, diye tanımlanmaktadır. İsim grubunun özelliği, iki veya daha fazla kelimelerin bütün şahıs ve adları birleşik isim yapısında olmasıdır. Bu grupta isimler eksiz birleşir (Karahan, 2010, s. 69).

Seyyid Muhammed ‘Ömer Bahadır (2b/8), *érür vaşfıñ Ebū’l-kāsım Muhammed* (51a/6)

Ünvan grubundan oluşan birleşik isim grubu:

Ebū Bekr yār-ı ğār (2a/14), *yār kūyide ne boldı Şeyh Şan‘ān ‘āķıbet* (25b/6)

Arapça ve Farsça kelimelerden oluşan birleşik isimlerin sayısı oldukça fazladır.

dilber-i gülfām (4b/5), *tıfl-ı gülendām* (4b/8), *mey-i gül-fām* (17b/11), *gül-bergidin* (18a/1), *gülrühım* (9a/6), *sevr-i gülrüyım* (21a/1), *güleşnga* (21a/1), *gül-geştide* (24b/16), *gülgün* (22a/15), *bed-mihrlıg* (49b/15), *ber-geşte baht-ı bed* (50b/2), *‘ālem-ārā* (8b/8), (10b/11), (13b/9), *kīne-perverdür* (16b5)

4.2.10. Ünvan Grubu

Bir şahıs ismiyle, bir ünvan veya akrabalık isminden kurulan kelime grubu ünvan grubu oluşturmaktadır (Karahan, 2010, s. 68).

Nadire Divanı’nda görülen ünvan grubu örnekleri şunlardır:

Seyyid Muhammed ‘Ömer Bahadır Han nevverallāhu merķadehu vişāl mesnedide (2b/8), *lezzet-i şı‘r-i ‘Ömer şāhib-ķırāndın* bērdi yād (49b/6), *emīr-i ‘ādil ü ve’n-na‘mī Mehmed Emīn Han* hem (16b/1)

4.2.11. İsim-Fiil Grubu

İsim-fiiller, bir *hareket ismi* ile ona bağlı tamlayıcı veya tamlayıcılardan kurulan kelime grubu olarak kaydedilmektedir (Karahana, 2019, s. 55).

Nadire Divanı'nda isim-fiillerin sadece -mAK ekiyle oluşturulduğu görülmektedir.

-mAK:

şerh étip yazmak için la'1-1 lebiñni şıfatın (37b/9), lebidin ayrı *kan yutmak* işimdur (18b/17), nādire kūyide *baş koymağım* ervices nāyāb (5a/6), kēçe la'1-1 *hecridin ölmek* maña düşvār edi (19a/11), ey nigār hecridinde müşkil oldı *cān birmek* (36a/11), *vaşl ara ölmek* hayāt-1 cāvīdāndın bērdi yād (49a/14)

4.2.12. Sıfat-Fiil Grubu

Bir sıfat-fiil ve ona bağlı öğelerle kurulan kelime grubuna sıfat-fiil grubu denir (Özkan ve Sevinçli, 2009, s. 86).

Metinde tespit edilen sıfat-fiil ekleri şunlardır:

-GAn

temāşā-yi cemāliğa şükr *etmegen* bolsam (16a/7), şun' elgi yoğdın *izhār eylegen* bārī 'aceb (17b/2), muħabbetsiz *keçürgen* (24b/4), miħnet-i hicrān ara nā-kāmlıg *çekkenlere* (49a/13), kuş *uçurgen dek* ırür bağlap ayağığa tanāb

-Ar / -(y)Ur / -r

kesb eyledi *kan tøkerni* cellād (51a/6), *kan tøkerge* māyildür kaşlarıñni şemşiri (26b/11), yıkıldım sāye dek yerdin *turarge* intizām eylep (21a/4)

4.2.13. Zarf-Fiil Grubu

Divan metninde örneği bulunan zarf-fiil ekleri şunlardır: -A / -I, -(y)U, -GAç, -GAlI, -GInçA, -GUNçA, -KUNçA, -bAn, -mAyIn / -(I)p, -(U)p, -p / -y.

Ancak bu eklerin sadece bazıları ile zarf-fiil grupları kurulduğu görülmektedir. Tespit edilen örnekler aşağıdadır:

felek anı *köterürde* ham eyledi *kāmet* (30b/10), közümi *revşen étgeç* pertev-i mihr-i cemālidin (15b/15), kim bahār-ı *reng keltürgeç* hazāndın bērdi yād (49b/2), ger bar ēse cān *bērgeli* cānāne selāmet (25a/11), derd ü ğamım bī-‘aded *sorgeli* ğamḥōr yoḥ (45a/16), bir laḥza *ferāğ tapmay* hemvāre kelāmları nazm pīrāyesi birle pīrāste (3b/3), nādīre cām-ı muḥabbetni leb-ā-leb *içiben* (13a/5), ‘ahd u peymānlar kılp ərđi vefā kılgım *dēben* (25b/1, 26b/9), dām-ı ğamdın *isteben* āzādılığ (35b/3)

4.2.14. Birleşik Fiil Grubu

Karahan, birleşik fiil grubunu, bir hareketi karşılamak veya tasvir etmek üzere yay yana gelen kelimeler topluluğu diye tarif eder (Karahan, 2021, s. 73).

Özkan ise, isim veya fiil cinsinden bir kelimenin bir yardımcı fiil ile bir araya gelmesiyle oluşan kelime grubu olduğunu kaydeder (Özkan, 2010, s. 115).

4.2.14.1. İsim + Fiil Kalıbında Oluşturulan Birleşik Fiiller

Bu tür birleşik fiiller, fiilin geçişli geçişsiz türüne bağlı olarak meydana gelir ve çoğu zaman deyimler oluşturur. Metinde *isim + al-, ber-, bol- eyle-, ol-, köter-, koy-, kıp-, tut-* gibi yardımcı fiilli birleşik fiiller görülmektedir.

al-

aldı köñül kuşların her laḥza müşkīn ṭurresi (17/3), şāh ḥakıda *dū‘a almağ* üçün her külbemğa (32/2)

bēr-

cān bēreyin bolmasa şīrīn cevāb (18a/16), maḥa beyhūde külfet bērme teklīf-i şarāb eylep (18b/18), mēniḡ cününıma mecnūnnı bērmeḡiz nisbet (30a/13), ey nigār hecriḡde müşkīl oldı cān bērmek (36a/11), yār nāzik lebiğa bērmesün āzār ḥadīs (37b/6), genc-i ḥusnıḡnı zekātın bēr maḥa (43a/1)

bol-

hîre bolğan közime bërdi ziyâ (11b/4), zâhidâ ger dëseñ ‘ışk ehligë rüsvâ bolmay (12b/11), köñül dâğını êtsem beyân bolur ol beyâbânda lâle peydâ (14b/2), tâ yüziñ ayı nümâyân boldı husn eflâkide (20a/17), sâkin-i meyhâne bol bir güşede ârâm tut (26a/6), sâkin-i meyhâne bol bir güşede ârâm tut (36a/8)

eyle-

sâkî kerem eylep maña tut sâğar-ı şahbâ (10b/8), nâdire her söz ki inşâ eyledi (12b/3), reşkdin yüz fitne berpâ eyledi devr-i felek (19a/13), sën şâh u mën bî-nevâ lutf eyle feryâdım eşit (29b/2), felek anı köterürde ham eyledi kâmet (30b/10), közlerim eyler yüzüñni ârzü (43a/3)

ol-

husnığa nêdin vâlih ü zâr oldı züleyhâ (6b/1), gâyib olmışdur nazardın cilvesi pinhân bolup (22b/18), pâyımâl-ı hayl-ı mür oldı süleymân ‘âkıbet (25b/12), ‘âşık oldıñ ey köñül emdi râh-ı meyhâne tut (28b/1), vâkıf oldım dehr bâğını gül-i ra‘nâsıdın (49b/1), güng ü lâl olğusıdır bülbül ü tûfî nâgâh (37a/17)

köter-

bu derd ü gam ki anı nâ-tüvân köñül köterür (30a/7)

koym-

nâdire küyide baş koymağım êrnes nâyâb (5a/5), vaqt-ı hırâm ey şanem dîdelerimge koy qadem (30a/12), bërıp taħammülünü koydı cânıma minnet (30b/12)

kıld-

kılsalar maña meded ger çâr-ı yâr-ı bâ-şafâ (4a/14), mükerrerem kıldı âdem bërıp teşrîf-i germnâ (7b/12), meni dîvâne kıldı iştiyâkıñ (8b/1), lâ-cerem mescid ara zâhidğa kıldım iktidâ (/12), ki bir nüktesin şerh kılsam bolur nêçe defter risâle peydâ (14a/12), gâzel bünyâd kıldı nâdire yârığa ‘arz eylep (16b/9), sen terk-i vefâ kıldıñ u bed-mihrlig ettiñ (49b/15)

tut-

nādire mevlā yolıda himmet-i merdāne tut (29a/14)

Bazen birleşik fiil kısımları yer değiştirebilmektedir.

evvel-i nāmemni ḥamdiñ birle *eyley ibtidā* (4a/7), eyledi nādireğa ‘arz-ı vişāl (51a/3), koyğıl ey bād-ı şabā cānıma andın minnet (31b/14), kim bērdi saña ‘ışk u muḥabbet ile devlet (31a/15)

Birleşik fiiller arasında başka unsurlar da bulunabilir.

kıldı külbemni *gülistān* merḥabā (12a/2), kim bērdi saña ‘ışk u muḥabbet ile devlet (31a/16)

4.2.14.2. Fiil + Fiil Kalıbındaki Birleşik Fiiller

Nadire Divanı’nda birleşik fiillerin bu türü birleşik kipli fiillerin dışında tasvir fiiller olarak da görülebilmektedir.

Birleşik kipli fiiller:

bir āh ile eyler ēdi ol tağnı gāret (31a/4), mecnūnda eger bolsa ēdi şabr u taḥammül (31a/5), cānıma kaşd eyler ēseñ kıl ve lık (18a/19), tapıp ērdim seni maḥbūblardın intihāb eylep (18a/20), örtenür ērdi ḥayāl-ı şāh-ı devrān eylegeç (41b/2)

Tasvir fiilleri:

Tasvir fiillerinden metinde sadece yeterlilik fiilinin bir örnekte kullanıldığı görülür:

tākat kıla almayın (44b/5)

4.2.15. Kısaltma Grubu

İyelik ekli veya hâl ekli bir isimle başka bir isim veya sıfat ögesinin bir araya gelmesiyle oluşan kelime grupları kısaltma grubu üst başlığında ele alınmaktadır. Kısaltma grupları “kelime gruplarının ve cümlelerin kısaltması, yıpranması neticesinde ortaya çıkan kelime gruplarıdır (Ergin, 1962, s. 396-397).

Kısaltma grupları genellikle isim-fiil, sıfat-fiil veya zarf-fiil gruplarından kısaltılmış ve bunların bir kısmı kalıplaşmıştır (Karahana, 2010, s. 79).

Nadire Divanı'ndaki kısaltma grubunun örnekleri şunlardır.

1. İsnat grubu:

yüzi gül (44a/12), kaşı kılıcı (49b/11), bahtımın kara (17b/7)

2. Yönelme grubu:

cihān hāmmāmığa kirgenler (39a/7), elge rüşen (3a/3), birbirge 'āşık (43b/15)

3. Bulunma grubu ile meydana gelen kısaltmalar:

könlümde havātır (2b/6), vişāl kaşırda şād-kām (2b/10), ikki cihānda rahmeten li'l-
'ālemīn (7b/9), könlümde pinhān (13b/11), bezmide şād (32b/15), ağızda tekrār (37b/2)

4. Ayrılma grubu:

yüzdin birin zāhir etsem kılur ca'd-ı müşkin külāle peydā (14a/10), muḥabbet
ehliğa *yüzdin biri* erür āfet (30b/8), ğamımın şerhini *yüz mişidin birini* dedim (30b/8),
yüzdin biri mecnūnda eger bolsa ğamımın (36a/14), *ḥusn dīvānıdın münteḥāb* (19b/4)

TRANSKRİPSİYONLU METİN

(1b/1) ريك الاعتماد يا سبحان

(2) Һamd-ı bî-Һadd ve ŝenā-yı bî-‘aded ol ŝāni‘-yi bî-hemtāya kim ‘ālem peyvestesi (3) tazmīniġa rābıta ve nizām andın.

Āferīn ber Һikmet-i yezdān-ı pāk

Kerd be ān (4) ez yek must-ı Һāk.

Zūr kısmi çün kilik-i ŝana‘ŝ kāf nūn.

Ez (5) semek ārāst tā fevku‘s-semāk

şükr ü sipās-ı bî-kıyās ol kâdir-i (6) lā-yezelġa kim cihān dıvānını dıbāçesiġa ıŝlāh ve intizām andın.

(7) nazm

Ol Һudāvendġi ki Һudret āŝkārā eyledi.

Yetti tofraġ üzre (8) tokkuz Һubbe berpā eyledi

‘Ālem ādemni Һalk eylep kemāl-i Һikmeti

Һalk ara türlüġ (9) ‘alāmetler hüveydā eyledi

Zerre-i tā Һürŝid...

(10) Her biri érür Һikmet ...

(2a/1) yek-tā ve ma‘būdġdür bî-hemtā. Beyt:

Ķādirġi çünki ‘ālem taht-ı iŝsānıdadur

(2) zerre tā Һürŝid-i tābān barça fermānıdadur

Til anıġ zıkrıġa (3) zākir ŝükrıġa cān müste‘ad

Uşbu her köñül evrâkığa dıvânıdadur

(4) Zâtı şıfatıdın hayâl ‘âciz

Ve kâşır vücûdı ma‘rkatıdın fikr

(5) Ve endişe ‘âcizlığı zâhir

Celle celâlehu ve ‘amme nevâlehu. Ve dürüd-ı nâ-ma‘dūd ve (6) dürüd-ı şalavât ol habıbgadur kim ve mâ erselnâke rahmeten li’l-‘âlemîñ anıñ (7) şıfatı ve levlâk lemâ halakâtu’l-eflâk anıñ ma‘rifeti ve mi‘râcı haq ve hadîş-i (8) eşdağ. nazm

Ahmed ki habıb-i haqq ta‘âlâ est

Kevneyn zi nūr-ı u (9) hüveydâst

Ez zulmet-i ma‘şiyet çe bāk est

Hurşid cemâl-ı u (10) mücellest

Muhammed kim nebîler hâtemidür

Bisât li ma‘allâh maḥremidür

(11) Aña her kimse kim tab‘iyet eyler

Sa‘âdetniñ savād-ı a‘zamı sâhibi

(12) Êrdi lavḥ velî maḥzenü’l-‘ulüm

İnkârın êtse her kişi oldur la‘îñ şüm

(13) Hurşid mâh tal‘atıge eş-şemsü ve’l-ķamer

Yārânlarıdur evc-i hidâyetde (14) kâ e’n-nücüm.

nazm:

Êrdi Ebū Bekr yār-ı gār aña

‘Ömer ‘adl êtti üstivâr aña (2b/1)

Ƙıldı ‘Osmān çerāğdın revşen

Murtaẓā érđi düstdār aña

şalāvātullāhi (2) ‘aleyhi ve ālihi ve eşhābihi eṭ-ṭayyibīn eṭ-ṭāhirīn ecma‘īn ilā yevmi’d-dīn.

ammā ba’d bu (3) ƙā’ile-yi maḥcūbe ve ṭālibe-yi maḥcūre ‘ıŝƙ u muḥabbet zümresiğā şāmīle ve şeri‘at aḥkāmıda (4) ‘āmīle el-mulaƙƙab bi’l-Kāmīle andağ beyān-ı ḥāl ve izḥār-ı māfī’l-bāl éter kim müddet-i (5) medīd ve ‘ahd-ı ba’iddür kim firāƙ āşübıdın āşüfte-ḥāṭır ve hicrān elemidin (6) köñülde ḥavāṭırdur. andağ ki aşālet gülistānınıñ şeceresi (7) ve necābet bōstānınıñ şemeresi mürebb[ı]ü’l-[me]sākin ve ‘umdetü’s-selāṭīn Seyyid Muḥammed (8) ‘Ömer Bahadır Ḥan *nevverallāhu merƙadehu* vişāl mesnedide kömekdaşım ve ittihād serīride (9) hem-ferāşım érđi ve ol ḥazret muşāḥabetidin müddetī müreffehü’l-ḥāl ve ḥavādiş (10) iştiğālđın fāriğü’l-bāl érđim. Vişāl ƙaşrıda şād-kām ve muşāḥabet (11) mesnedide ‘ayş u neşāt birle mütemekkin érđim ve ol sulṭānınıñ devleti (12) dıđarığā mesrūr ve liƙāsığā mağrūr érđim. *beyt*

Ey ḥōş ol künler ki (13) vaşlı bezmide mesrūr édim

Şād u ḥürrem devlet-i dıđarığā mağrūr édim (14)

Ne köñlümdede firāƙ endühıdın ğam ve ne cānımda hicrān derdidin (3a/1) elem érđi. Ƙadr u menzeletim āftābı rıf‘at ve mekremet meşriƙıda ṭāli‘ (2) iƙbāl ve devletim ḥurşıdı salṭanat eyvānıda lāmī’ emāret (3) ve siyādetim élge rüşen aşālet ve necābetim ulusƙa müberhen belki (4) siyādetimiz emāret ḥānedānığā ittişāl ve peyvend tapıp belki (5) ol cihetdin bu ḥānedānığā siyādet sa‘ādet intıƙāl (6) siyādet teşriṭiğā müşerref bolmış érđi ve ol sulṭān-ı ‘ālī (7) nişānki nazm:

(8) ‘adālet sipehride érđi ƙuyaş

érür yaḥşı (9) evşāfı ‘ālemğā fāş

bolup ‘adlıdın élni āsāyişi

anıñ (10) devleti érđi el ḥ‘āhişi

emîr-i cihân kim maña yâr êdi

anıñ birle (11) hûş devletim bar êdi

sikender cenâb u ‘ulüvv şân êdi

kerem pîşe (12) cemşîd devrân êdi

ammâ ol hâzretniñ letâyif şair (13) tabi‘atları kāmığa şî‘r mezākı ğālib ve eş‘ār raġbetiñge köñülleri (14) rāġıb êrdi ve her laħza zamîr-i muħabbet taħmîrlarığa letâyif-âmîz ve meserret-engîz (3b/1) ebyâtları mazmûnları hayâlıdın hâlî êrmes êrdi. Bâ-vücûd-ı şuġl-ı (2) umûr-ı sipâh ve memleket, eş‘ār şan‘atıdın bir zamân yıraġ ve fikr ü endîşesi (3) bir laħza ferâġ tapmay hemvâre kelâmları nazm pîrâyesi birle pîrâste (4) ve peyveste tekellümleri gevheri vezn hâlî birle ârâste êrdi (5) ve ekşer evkât mevzûn hayâllar birle ġazel ve muħammes ve tercî‘ ve muraşsa‘lar (6) kıılır êrdi ve andın ‘aşıklarğa sürür ve ħusn ehliġa ġurûr peydâ (7) bolur êrdi ve mên hem alar mütâba‘atıda nazm üslûbıdın behre (8) tapıp aş-şoħbeti mu‘âşiratun netîcesi birle kem kem şî‘r kânûnıdın haberdâr bolup (9) ġâhâ birer mışra‘ ve ġâhâ birer beyt taklîd bile aytur êrdim. hâzret (10) ba‘zı noķşânlarığa ıślâh bêrip mevzûn ve muraşsa‘ kıılır êrdiler (11) tâ endek fırsatda şî‘r kâ‘ideleriġa müvâneset peydâ kııldım nazm (12) fûnûniġa mâhir ve mazmûn siħride sâhir boldum êrse ġâhâ ol (13) hâzret ba‘zı tâze mazmûnlardın bir mışra‘ bile su‘âl tarîķasıda (14) şorar êrdiler fil-fevr âħîr-i mışra‘ bile cevâb aytur êrdim.

(4a/1) شب تاریک و بیم موج و گردابی چنین هایل

(2) کجا دانند حال ما سبکباران ساحلها

(3) همه کارم ز خود کامی به بدنمای کشید آخر

(4) نهان کی ماند آن رازی کز او سازند محفلها

(5) حضوری گر همی خواهی از او غایب مشو حافظ

(6) متی ما تلق من تهوی دع الدنيا و اهملها

ġazaliyât-ı Nâdire

(7) evvel-i nâmemni ħamdîñ birle eyley ibtidâ

- (8) zāt-ı pākîñge erür ne ibtidâ ne intihâ
- (9) mên kim ü vaşlıñnı zıkr etmek ve lîkin köñlüme
- (10) yüz tümen şevk-i muhabbet şu‘lesi bérmiş ziyâ
- (11) ey köñül şevkuñnı izhâr etme defter küymesün
- (12) hâmdıdın soñra deyin na‘t u resül-ı müctebâ
- (13) hâmdı birle na‘tıdın soñra sözümni başlayın
- (14) kılsalar maña meded ger çâr-ı yâr-ı bâ-şafâ
- (15) yâ ilâhî bér mênin hâmem tilingâ kuvvetî
- (16) kim Muhammed âl-ı ashâbığa eyley yüz du‘â
- (4b/1)** yâ rab emdi aytayın derdimni ol gül şevkıdın
- (2) şem‘ yanlıg şu‘leler köñlümni küydürdi yana
- (3) ikki ‘âlemde ümîdim sendin ermiş Nâdire
- (4) kıлмаğıl yâ rab özünđin özgelergâ âşnâ
- (5)** her nêçe köz salur ol dilber-i gülfâm maña
- (6) dâğlar penbesi ermiş gül-i bādâm maña
- (7) kanlı köz yaşım ile âh u cünün bezmide
- (8) serv-i mevzün iledür tıfl-ı gülendâm maña
- (9) devr-i cām-ı tarab evrülmağı besdür sâķî

- (10) gerçi evrülmedi bu gerdiş-i eyyām maña
- (11) nêçe kim zûlm êter ‘âşıkâ gerdûn êtsün
- (12) devr nâ-kâmlığıdın çü êrür kām maña
- (13) bir ayağ mey keremin eyledi sākī āgāz
- (14) eyledi baht bu maqşadnı ser-encām maña
- (15) ser-hōşam deşt-i cünûn içre ki bolmuş hâşıl
- (16) lâleler üzre sirişkim mey ile cām maña
- (5a/1) gülşen içre anı gīsūsığa mānend körüp
- (2) turre-i sünbül êrür halka bolan dām maña
- (3) kimse tapmas eşerim istemağ u sormağdın
- (4) ne nişān kaldı fenā mülkide ne nām maña
- (5) nādire kūyide baş qoymağım êrmes nāyāb
- (6) itleri haylı êrür maqşad-ı ikrām maña

(5a/7/16 – 15b/1/16 – 16a/10)

Farsça gazel

- (6a/11) ey hamdıñ olup bā‘iş-i hengāme-yi eşyā
- (12) işbāt-ı vücūdına şakāyık tili güyā
- (13) ne tāk-ı muqarnas ola şun‘uñ bile qāyim
- (14) kevneyn vücūdı seniñ emriñ bile berpā

- (15) muhtāc seniḡ dergāhıḡa mu'min u müflis
(16) ikrār seniḡ birlikiḡe cāhil ü dānā
- (6b/1)** keyfiyet-i cām-ı keremiḡ rūḡ-fezādur
(2) kim zinde-yi cāvīd érür hıızr u mesīhā
- (3) ger bolmasa yūsufda cemāliḡni nişānı
(4) ḡusnıḡa nēdin vālih ü zār oldı züleyhā
- (5) ḡülşenḡa yüzüḡ şu'lesi ger salmasa pertev
(6) ḡül 'ışkıda bülbül ne üçün vālih ü şeydā
- (7) ger şem'de yoḡtur şerer-i şu'le-yi ḡusnuḡ
(8) pervāne nēdin küymekidin ḡılmadı pervā
- (9) 'āşık özi ma'sūḡ özidür līk efsāne
(10) leylī bile mecnūn ile vāmık ü 'azrā
- (11) hecr içre érür nādire müştāk-ı vişāliḡ
(12) şāyed ki közüm ḡılsa cemāliḡni temāşā
- (6b/13)** ḡudāvendī ki boldı şun'ıdın 'arz u semā peydā
(14) ḡılur bir ḡatre sudın ḡüher-i ḡıymet-behā peydā
- (15) anıḡ mülkiḡa yoḡ tevfir bu 'ālem vücūdıdın
(16) ne noḡşāndur aḡa ger mülk-i 'ālem bolsa nā-peydā

- (7a/1) vüçüdü genc-i pinhân érdi ‘âlem kârgâhıda
(2) anıñ izhârığa halk içre boldı enbiyâ peydâ
(3) kemâl-ı kudretidin ‘âlem icâd ara bolmış
(4) gül ü hâr u genc ü müflis ü şâh u gedâ peydâ
(7) yarutduñ ‘âşık u ma‘şuqa husn u ‘ışk mir’atın
(8) ki boldı gül bile bülbül ara berg ü nevâ peydâ
(9) seniñ mihriñni ‘âlem ehliğa izhâr éter her kün
(10) ki bolmış şubh-ı şâdık haybıdın nür-ı şafâ peydâ
(11) nebî nûrı ezeldür yaşın güher-nişâr érdi
(12) anıñ her kaçresidin boldı bu iki serâ peydâ
(13) bi-ğamdillâh gül-i mihr ü muhabbet âşkâr oldı
(14) ki boldı nâdire köz yaşıdın nañl-ı vefâ peydâ
(7a/15) zihî mi‘râcıñ oldı enbiyâ mi‘râcıdın a‘lâ
(16) maqâmıñ qâb-ı kavseyn érdi cevlân-gâhıñ ev ednâ
(7b/1) kadam bu hâkdândın lâ-mekân sırrına çün koyduñ
(2) delîl-i râh édi ol kèçe subhânellezî hem-râ
(3) maqâmıñ ‘arş-ı a‘lâdın belend olsa tañ érmes kim
(4) bir yeriñe tokkuz pâyeye yutuptur tarem a‘lâ

- (5) melāhat āsmānıda tūlū‘ étse ruhsārıñ
- (6) meh-i burc-ı risālet āftāb-ı evc-i isti‘lā
- (7) tapıptur merve sendin yüz ziyā ey şāh sendür sēn
- (8) şükūh bu kayser şehsüvār-ı yeşrīb ü bathā
- (9) seni ikki cihānda rahmeten li’l-‘ālemīn dērler
- (10) ki sēn maqşūd-ı ‘ālem-sēn tıflıñ dünyā vu ‘uqbā
- (11) ğaraż sēn ērdiñ ādem neslidin kim hāl-ıñ üçün
- (12) mükerrrem kıldı ādem bērip teşrīf-i germnā
- (13) nebīler pīşvāsı bā‘iś-i icād-ı ‘ālem-sēn
- (14) seniñ birle risālet hatmdur ey güher-nigā
- (15) kıya baqqay mu dēp maşşer küni hāl-ı harābımğa
- (16) bu sözni nādire hūn-ı cigerdin eyledim inşā

(8a/1 -14) Farsça gazel

- (8a/15) yüziñ ferruḥ cemāliñ rūḥ-efzā
- (16) ḥaṭṭıñ hıızr u leb-i la‘lıñ mesīhā
- (8b/1) meni dīvāne kıldı iştıyākıñ
- (2) saçıñ zencīridin başımda sevdā

- (3) cemāliñ muşhafın kıldım tilāvet
(4) kaçıñ bismillāhıdur anda tuğrā
- (5) düm-i tıgıñ maña vaqt-ı şehādet
(6) érür elbette şerbetdin güvārā
- (7) melāhatlıg yüziñ mäh-ı münevver
(8) cemāliñ āftābı ‘ālem-ārā
- (9) cemāl-ı bī-mišāliñ cilvesidür
(10) şarāb u şem‘ ü şāhid cām u mīnā
- (11) köñül kim hecr elidin bī-nevādur
(12) kıılır peyveste vaşlıñnı temennā
- (13) cihān ‘ayşı gānīmetdür neçe kün
(14) vefā kıılmas kişige mülk-i dünyā
- (15) ne şīrīn kaldı ‘ālemde ne ferhād
(16) kanı yūsuf kayan ڪdi züleyhā
- (9a/1)** köñül ‘ışk içre bolma bī-tehemmül
(2) ki vaşl ü hecr ara kılgıl medārā
- (3) maña ey nādire kısmet bu érken
(4) ezel kündin bolupdur ‘ışk peydā

- (9a.5) bahār kèldi közüm gülge baķmadı ařlā
(6) nèdin ki gülřen ara gül-rūhım èmes peydā
(7) yüzimge boldı yüziņ muķterin bi-ħamdillāh
(8) açıldı mihr ü vefā bāğıda gül-i ra'nā
(9) sarığ yüzimde kıızıl eşkni țarāveti bar
(10) nèçük ki sāğar-ı zerrīn ara mey-i ħamrā
(11) lebidin ayru maņa bāde tutma ey sākī
(12) ħumār külfetiğa nāfi' olmadı řahbā
(13) bu cān-ı ħasta ki vařlıņnı ārzü eyler
(14) ħayāl țuresidin başıda uzun sevdā
(15) firāķ leşkeri tuğyānıdın ma'āzallah
(16) ki kııldı şabr u taħammül diyārını yağmā
(9b/1) yüziņ nazzāresi üřřāķlarını firdevsi
(2) ħarīmi dergāhıņ aĥbāba cennetü'l-me'vā
(3) seniņ selāsil-i zülfine mübtelādur-mèn
(4) ki boldı 'aql u ħired kuşlarığa dām-ı belā
(5) felekdin ötdi fiğānım kıyaşga yètdi ünim
(6) henüz nādire kem bolmadı bu āh u nevā

(9b/7/16- 10a/1/8)

Farsça gazel

- (10a/9) ey serv-i sehī boyluğum ey kām̄et-i zībā
(10) kēl kim közüm āyinesi muştāq-ı temāşā
(11) ol kün ki vişālın çemenin seyr eter êrdim
(12) manzūr-ı nazār êrdi maña ol kad-ı bālā
(13) aydım ki kaçan bolğusı kūyiñde mekānım
(14) ‘āşıkka dēdi hācet emes menzil ü ma‘vā
(15) küydürdi çemen güllerini reşk otı birle
(16) ol gunçe-yi hāndān ile ol nergis-i şehlā
(10b/1) ol zūlf-i dil-āvīz mu‘anber girihidin
(2) her kimni tūşip başığa bir özgeçe sevdā
(3) her sebze vü sūnbül ki bu gülşende çeker baş
(4) mū-yi ser-i mecnūndur veyā turre-yi leylā
(5) vīrānede ‘ākılğa ikām̄et nā-mūnāsib
(6) ser-menzil-i āsāyiş emes ‘arşa-yı dünyā
(7) hicrān gāmıdın teşne leb ü hasta ciger-mēn
(8) sākī kerem eylep maña tut sāğar-ı şahbā
(9) közgü kēbi hayrānlarıña ‘arz-ı cemāl et

- (10) dīdārīñ üçün nādiredür vālih ü şeydā
- (10b/11)** ey mihr-i cemāliñ ‘ālem ārā
- (12) zerrāt yüziñe mest ü şeydā
- (13) ey ḥusn riyāzıda qaddıñ serv
- (14) ol serv üze sünbülüñ sümen-sā
- (15) kél kim nazarıñga ey perī-rū
- (6) dīvāneğa bir dem ét temāşā
- (11a/1)** sèn uyquda mest-i nāzdur-sèn
- (2) mèn derd bile ġarīb ü tenhā
- (3) tün kèçe fiğān u nālişimdin
- (4) kūyiñ iti içre tüşdi ġavğā
- (5) sen qaysı diyār ‘azmın étدیñ
- (6) kélmes ḥaberīñ bu yerge aşlā
- (7) āhım oqığa qadım kemāndur
- (8) bu oqını nişānıdur şüreyyā
- (9) mecnūn nege leylī terkin étşün
- (10) yūsufını unutmadı züleyhā
- (11) qaydın seni nādire unutsın

- (12) bu söz nā-münāsib ey dil-ārā
- (13) ey yüziñ kıble-yi erbāb-ı şafā
- (14) ser-i kūyiñde köñül kıble-nemā
- (15) ka‘be-yi kūyiñ érür tekye-gehim
- (16) köz yaşıñ zezem oşal ka‘be ārā
- (11b/1)** bolmasa mihr köñülde ne asıg
- (2) menziliñ yeşrib ola ya baḥḥā
- (3) sürme-āsā kademiniñ tofrağı
- (4) ḥıre bolğan közime berdi ziyā
- (5) tütüyādur maña naqş-ı kademiniñ
- (6) ki közim āyinesi taptı cilā
- (7) bolsa tā ‘umr u ḥayātım bākī
- (8) meni elgimdür ü dāmān-ı vefā
- (9) dōstlar ‘ayş u ferāğat bile ḥōş
- (10) boldı düşmen hedef-i tır-i belā
- (11) her kim öz rütbesidin lāf urar
- (12) bu merātibde maqāmıñ a‘lā
- (13) dāmen-i yār eligdin ketti

- (14) nādire pīrehenim boldı ƙabā
- (15) merħabā ey peyk-i sultān merħabā
- (16) hūdhūd-i mülk-i süleymān merħabā
- (12a/1)** ƫal‘atıñ ferruħ mübārek-bād maƙdemıñ
- (2) ƙıldı külbemni gülistān merħabā
- (3) ħōb keldıñ yaħşı keltirdıñ ħaber
- (4) eyledıñ derdimge dermān merħabā
- (5) boldı mevzūn ƙāmetıñdın münfa‘il
- (6) serv-i nāz-ı bāğ-ı rızvān merħabā
- (7) ƙılğa-sen ol māh mihrin āşkār
- (8) şubħ yañlığ pāk dāmān merħabā
- (9) müjde keltirdıñ vişāl-ı yārdın
- (10) taptı teskīn derd-i hicrān merħabā
- (11) kël beri tā ħāk-ı pāyınını ƙılay
- (12) tütıyā-yı çeşm-i giryān merħabā
- (13) revşen eyler-mèn ƙırāğ-ı āhnı
- (14) kōzlerimdür güher-efşān merħabā
- (15) bu kēçe hicrān şebistānıdadur

- (16) encüm-i eşkim çırāgān merḥabā
- (12b/1)** koy kef-i pāyını dīdem üstine
- (2) bir dem ey serv-i hırāmān merḥabā
- (3) nādire her söz ki inşā eyledi
- (4) aydı aḡa ehl-i devrān merḥabā
- (5) ey ḥōşā şīşe ara āb-ı ḡayāt ḡukemā
- (6) kim anıḡ her kişi nūş étse bolur ḡızr-nemā
- (7) ḡukemā ‘ışk marīzıḡa buyurmuş mey-i nāb
- (8) hicr derdiḡa dēmişler bu muferrihni devā
- (9) bādedin eyleme perhīz dem-ā-dem ḡadeḡ iç
- (10) kēldi mezmūm muḡabbet yolıda zūhd ü riyā
- (11) boldı ḡül mevsimi vü mey-kedeler cānibidin
- (12) müjde-yi ‘ayş u ḡarab yētküzedür bād-ı şabā
- (13) ey ḡōş ol rind-i mey-āşām u siyeh-mest-i müdām
- (14) cām-ı mey ēlgide alıda sebū vu mīnā
- (15) ḡuşşa peymāneside ḡūn-ı dil-āşām eyler
- (16) bādedin her kişi kim eyler ēse istiḡnā
- (13a/1)** zāhidā ger dēseḡ ‘ışk ehligē rüsvā bolmay

- (2) dèmeğil mey-kede evbāşığa köp çün ü çerā
- (3) bāde müştākığa luţf ile kadeh tut sākī
- (4) yoksa cemşīdğa hem eylemedi cām vefā
- (5) nādire cām-ı muḥabbetni leb-ā-leb içiben
- (6) mestlīg bile kılay ‘ışk namāzını edā
- (7) rūze ayı keldi vü mēn ‘āciz ü bī-dest ü pā
- (8) rūze ayının hilālı dēk kaddım bolmış dūtā
- (9) kündüzi bir kūşede āşüfte-ḥāl u ser-gerdān
- (10) keçeler tā şubḥ-dem bī-der ü meşgūl-ı du‘ā
- (11) rūze ayı tapmadım pīr-i muğān irşādını
- (12) lā-cerem mescid ara zāhidğa kıldım iktidā
- (13) ihtisāb ehli tağallüb eyledi meyḥāneğa
- (14) kalmadı meyde ḥarāret neyde te’sīr-i şadā
- (15) rūze zulmetgahıda şabr et ki ‘işret hecriğa
- (16) bolğusu bir kün hilālı ‘eyd fahri rainemā.
- (13b/1)** şāmlar iftār vaqtı zāhir eylep ıztırāb
- (2) za‘fdın kılmās kabūli çerb ü şīrīn iştiḥā
- (3) ey köñül dem urma ızhārı şikāyet eyleme

- (4) bardur ‘amı bendelerge rûze in‘âm-ı hudâ
- (5) rûzeni merdâne tut, hulķı tevazi’ pîşe kııl
- (6) gar erur-sen tâñla müştakı cemalı kibriyâ
- (7) rûze za‘fidın ‘aceb hayrettedür-men nâdire
- (8) eylesen-men lîk bu aḥvâl ile terk-i du‘â
- (9) yüzün âftâb-ı meh-i ‘âlem-ârâ
- (10) cemâliñni közgüsi mihr-i mücellâ
- (11) lebiñ yâdı köñlümde pinhân emesdür
- (12) érür şîşede mevc-i şahbâ hüveydâ
- (13) érür ikki ejder ḥam u pîç birlen
- (14) ḳaddıñ servide ikki zülf-i sümen-sâ
- (15) meger ḥusn bâğını nergisleridür
- (16) ikki çeşm-i cādū-yı bādām u şehlä
- (14a/1)** nücüm èrmes felekde şu‘le-yi âhım şerārıdur
- (2) ki bu kâşâne içre boldı andın zîb ü fer peydâ
- (3) köñül mecnünımı zülfiñni zencîriğâ bend ettim
- (4) sürüg etfâl içinde bolmağay dèp şūr u şer peydâ
- (5) ‘aceb yok nâdire pervâz kılsa yâr küyiğâ

- (6) ki bolmuş tende furqat oqlarından bāl u per peydā
- (7) nazar ehli sevdālarını hātṭıñ kıldı levḥ-i cemāle peydā
- (8) nè tañ eylese dūd-ı āhım qamer devride hāle peydā
- (9) saçıñ sünbülidin ‘adedsiz girihler tüşüpdür köñül riştesiğa
- (10) ki yüzdin birin zāhir êtsem kıılır ca‘d-ı müşkin külāle peydā
- (11) mēniñ kışsa-yı rüzgārım ferāvān ğam-ı hecriñ efsānesi dēk
- (12) ki bir nüktesin şerḥ kılsam bolur neçe defter risāle peydā
- (13) yüzüñ ayını ḥayretidin êrür bedr-i tābān qara dāğlıq
- (14) qaşıñ nūnıdın vāqıf êrdi ki ‘acizlıq oldu hilāle peydā
- (15) kerem destgāhı ki ḥvān ‘atāsı müdām āmāde mihmān yüzige
- (16) anıñ ‘izze-yi bezm baḥşāyişidin bolur her gedāğa nevāle peydā
- (14b/1)** sirişkim saḥābını imdādıdın dil-küşādur muḥabbetni deşti
- (2) köñül dāğını êtsem beyān bolur ol beyābānda lāle peydā
- (3) salıp hecr ten mülkine zilzile dēdi kıılma devr-i felekden gile
- (4) nedür çāre-yi derdim ey nādire firāq oldu nāgeh vişāle peydā
- (14b/5/16 – 15a/2)** **Farsça gazel**
- (15a/3/14)** **Farsça gazel**
- (15a/15)** kēl saña ey şeh-i cihān memleket-i cihān fidā

- (16) dīdelerimge koy adem her ademie cān fidā
- (15b/1)** la‘l-1 lebi firāıda hūn-1 cier ızā maa
- (2) serv addı hevāsıda cān ēterem revān fidā
- (3) ‘ay u neāt u ‘āfiyet derd ü aminı adası
- (4) bir nefes itiyāıa ‘iret-i cāvīdān fidā
- (5) vaqt-1 hırām ey anem dīdelerimge koy adem
- (6) hāk-1 rehie eylerem em-i gūher-fiān fidā
- (7) geri mēni allımdadır hāıl-1 mülk ü memleket
- (8) yēte viāli eylerem baranı rāy-gān fidā
- (9) yılama ēmdi ey kōzüm tōkme yūrekni anı
- (10) dāını tāze eyledim anıa boldı an fidā
- (11) nādire-yi azel-serā nazmını kōrse nāgehān
- (12) dūrr ü cevāhirin ılır fikria bar u kān fidā
- (13) kōūlni hū‘āb-1 afletdin demī bīdār ıl yā rab
- (14) aaran kōzlerimni marem-i dīdār ıl yā rab
- (15) kōzümni reven ētge pertev-i mihr-i cemālidin
- (16) muabbet ne‘esidin vāıf-1 esrār ıl yā rab
- (16a/1)** ol ay hecride endān yıladım her atre-yi ekimni

- (2) vefâ bâzârıda bir güher-i şeh-vâr kı1l yâ rab
- (3) yüzi hecri mēni köp derd-mend etti ‘ilâcım yok
- (4) yana bir körsetip yârimni ber-ḥurdâr kı1l yâ rab
- (5) kemend-i zülfidin ayru tüşüp dēr-mēn du‘â vaḳtı
- (6) ki bul tül-ı emelni boynıma zünnâr kı1l yâ rab
- (7) temâşâ-yi cemâliğa eger şükr êtmegen bolsam
- (8) közim peymânesini eşk[idin] serşâr kı1l yâ rab
- (9) cihânda ḥusrev-i cennet-mekân ‘adl ihtiyâr etdi
- (10) kıyamêt kün şefî‘-yi aḥmed-i muḥtâr kı1l yâ rab
- (11) ‘azîzim şubḥ yaḳlıg pâk-dâmân ötdi ‘âlemdin
- (12) şerâfet birle toprağını feyz-âsar kı1l yâ rab
- (13) mezâr-ı feyz-âsar-ı ziyâretgâh-i ‘âlemdür
- (14) riyâz-ı ka‘be yaḳlıg fâyizü’l-envâr kı1l yâ rab
- (15) ḳarılıg devletiğa yêtkürüp ḥan-ı dil-âverni
- (16) beḳa-yı ‘umrını el ‘umrının bisyâr kı1l yâ rab
- (16b/1)** emîr-i ‘âdil ü ve’n-na‘mî meḥmed emîn ḥan hem
- (2) cihân barıça maḳa bu üçevni yâr kı1l yâ rab
- (3) ḳayu gümreh ki gerdânkeşlik êtse ḥan cenâbidin

- (4) sitem taşı bile başdın ayağ efgār kıl yā rab
- (5) oşal kim aña bed-ḥ^vāh u ḥasūd u kīne-perverdūr
- (6) hūmāyūn dergāhide müstemend ü zār kıl yā rab
- (7) nêçük kim her biri köz nūrı vu köñül sürürıdur
- (8) alarğa baht u devletni hemīşe yār kıl yā rab
- (9) ğazel bünyād kıldı nādire yārığa ‘arz eylep
- (10) köñülde bağlagan maẓmūnını izhār kıl yā rab

(16b/11-16 – 17a/1-20) Nadım’ın “kılıp” redifli gazeli

- (17b/1) ğunça dēk ağızı ara ol luṭf-ı güftār-ı ‘aceb
- (2) şun ‘ēlgi yoğdın izhār eylegen bārī ‘aceb
- (3) aldı köñül kuşların her laḥza müşkīn ṭurresi
- (4) bāl-ı şāhīndūr ki şayd eylerde ṭarrārī ‘aceb
- (5) bes ki mecnūndur anıḡ ḥusnıġa gülşen gülleri
- (6) ğunçalardındur çemen boynıda ṭūmārī ‘aceb
- (7) eyledi āşüfte ṭab‘ımnı perīşān ṭurresi
- (8) kıldı bahtımnı kara ḥāl-ı sitem-kārī ‘aceb
- (9) közidin āzürdedür-mēn kaşıdın āzürderak
- (10) zār aḥvālımġa āzār üzre āzārī ‘aceb

- (11) her kaçan kim nāz étip çıksa mey-i gül-fām içip
(12) kan töker mey dēk dem-ā-dem çeşm-i hummārī ‘aceb
- (13) yār vaşlı birle ‘ādet eylep érdim nādire
(14) andın ayru maña bir dem şabr izhārī ‘aceb
- (15) tīredür şubḥ-ı neşātıım sākıyā keltür şarāb
(16) şām-ı hicrān zulumetide cām-ı meydür āftāb
- (17) māh-ı tībān yüzlügüm her laḥza yād étsem seni
(18) dūd bağıımdın çıkar ot içre tüşgen dēk kebāb
- (19) bend étip zülfiñ ara köñlimni āzād étgeniñ
(20) kuş uçurgen dēk érür bağlap ayağığa tanāb
- (18a/1)** kāşkī āhım nesīmidin taḥarrük eylese
(2) yār kim ruḥsārığa gül-bergidin salmış niķāb
- (3) hecr āşūbı belādur kim anı teşvīşidin
(4) kaṭre-yi sīmāb yañlıg köñlüm eyler ıztırāb
- (5) şād édi ol şāh-ı devrān vaşlı birle ḥātırım
(6) ‘ayş devrānığa saldı devr-i gerdün inķılāb
- (7) bī-vefālār dēk seni hergiz ferāmüş eylemes
(8) nādire yādıñnı eyler tā dem-i yevmü‘l-ḥesāb

- (9) gülğa dèsem yoğ keŕ-i pāyınge tāb
(10) dīdeme koy ey büt-i zerrīn rikāb
- (11) taşkarı çıkma kèçeler haşr olur
(12) çıkısa yarım kèçede ger āftāb
- (13) ğarkā-yı hūn-ı ciger oldu tenim
(14) kan yaş ile mū-yi ser ètdim hıżāb
- (15) tūrfa su’ālī lebidin sordı yār
(16) cān bèreyin bolmasa şīrīn cevāb
- (17) şūret-i dīvār kèbi bolmışam
(18) hasrèt-i dīdār ile bī-hurd u h^vāb
- (19) cānıma kaşd eyler èseñ kıl ve līk
(20) tişleme la‘liñni kıılır-sèn ‘itāb
- (21) māyil-i zulm ètme köziñ terkini
(22) yoksa kıılır merdüm üyini harāb
- (18b/1)** bu kèçe meyhāneni dergāhıda
(2) pīr-i muğāndın tilerem fetħ-i bāb
- (3) eylemediñ ey büt-i peymān-şiken
(4) nādireni vaşlıñ ile kām-yāb

- (5) ğazab birle nigārım ötdi yanımıdın şitāb eylep
(6) yüzün körgünçe öldürdi mēni hecri ‘azāb eylep
- (7) perī yaḡlıĝ nazardın çehre pinhān étدی ol mehveş
(8) firāk u hecr cāmıdın mēni mest ü ħarāb eylep
- (9) köñül şādān érđi cür‘a-yı cām-ı vişālıdın
(10) salıp hicrān otıĝa ketti baĝrımnı kebāb eylep
- (11) mürüvvet eyle cānā sendin ayru tīredür şāmım
(12) yarut külbemni bir tün ‘arızını āftāb eylep
- (13) içer-mēn mey dem-ā-dem yār la‘lını ħumārıdın
(14) mēni meyĥānedin men‘ étme zāhid ihtisāb eylep
- (15) ħesāb étmağğa çerĥ encümlerin bar ihtimāl anda
(16) mēniğ dāğ-ı dilimni lık bolmaydur ħesāb eylep
- (17) lebidin ayru ħan yutmağ işimdur bargıl ey sākī
(18) maḡa beyhūde külfet bérme teklif-i şarāb eylep
- (19) dirīgā ketti āĥir güher-i mağşūd elgimdin
(20) tapıp érđim seni maĥbūblardın intiĥāb eylep
- (19a/1)** vefā ser-lavĥı üzre nādire mevzūn kelāmını
(2) yazar taĥsīn şı‘r-i ħusrev-i ‘ālī-cenāb eylep

- (3) yār la‘lın yād èter-mèn gonçe-yi ḥandān körüp
(4) sebze-yi ḥaṭṭ saġınur-mèn bāġ ara reyḥān körüp
- (5) sebze-yi ḥaṭṭ la‘l nābiḡ üzre me‘vā eyledi
(6) ḥızr kılgān dèk vaṭan ser-çeşme-yi ḥayvān körüp
- (7) derd-i cānkāh u dem-ā-dem āh aḥvālım tebāh
(8) raḥmı kèlgey mü maḡa bu ḥāl ile sulṭān körüp
- (9) savrulur-mèn hecr vādīsı ara mecnūn mēni
(10) gird-bād eyler gümān deşt üzre ser-gerdān körüp
- (11) kèçe la‘l-ı hecridin ölmek maḡa düşvār èdi
(12) yüz taḥayyür birle èlgin tişledi cānān körüp
- (13) reşkdin yüz fitne berpā eyledi devr-i felek
(14) közlerim āyinesin yār allıda ḥayrān körüp
- (15) taḡ èmesdür bolsa az müddetde üstād-ı sūḥen
(16) nādire eş‘ārıġa taḥsīn èter selmān körüp
- (17) bèrey cān vişāl içre ey nūşleb
(18) firākıḡda tā-key kılay tāb u teb
- (19) cemālīḡ maḡa müdde‘ā şubḡ u şām
(20) vişālīḡ maḡa ārzū rūz u şeb

- (19b/1) eger kelse başımğa tīg-i ecel
(2) kılur-mèn mü yolında terk-i taleb
(3) kaddıñ mışra‘-yı şūh u bercededür
(4) bolup husn dīvānıdın muntehāb
(5) mēni zār ferhād u mecnūn nijād
(6) èrür yār şīrīn ü leylī neseb
(7) nè maḥfilde şehd ü şeker yaladıñ
(8) ki bir birge çespān durur ikki leb
(9) firākıda şem‘-i şebi hecr-mèn
(10) èmes küymekim nādire bī-sebeb

(19b/11-20 – 20a/1-8)

Farsça gazel

- (20a/ 9) kêtmedi mēndin kadeḥ birle ḥumār-ı āftāb
(10) şubḥ yañlıg tartadur-mèn intizār-ı āftāb
(11) şarf kılğumdur anı cām-ı vişālı naqdına
(12) ger müyesser bolsa la‘l-ı ābdār-ı āftāb
(13) māh-rūlarını yüziñ ayı musahḥar eyledi
(14) munça bolmas encüm içre iktidār-ı āftāb

- (15) ‘ārızın mey t̄abıdın boldı nezāket destgāh
(16) turfa güller zāhir ètdi nev-bahār-ı āftāb
- (17) tā yüziñ ayı nümāyān boldı ḥusn eflākide
(18) reşk otıdın t̄ire boldı rūzgār-ı āftāb
- (19) ger közim ḥusnıñ çırāğıdın münevver bolmasa
(20) revşen ètmes pertev-i nūr u şerār-ı āftāb
- (20b/1)** nādire āhım sinānıdın tevehhüm tartıban
(2) çerḥ meydānıdadur çābük-süvār-ı āftāb
- (3) şayd ètdi mēni ol ikki kullāb
(4) boynında kemend-i zūlf-i pürtāb
- (5) kaşını kılıçığa boyın sun
(6) ‘āşıkka budur tarīk-i ādāb
- (7) gülḥan külide farāgat ètgen
(8) kılmas heves-i semūr u sincāb
- (9) gird-āb èrür közimni yaşı
(10) ‘āşıkni helāk èter bu gird-āb
- (11) ārām tapar mu çerḥ devri
(12) dāyim ḥareket èter bu dūlāb

- (13) ‘ālem ʿelide vefā tapılmas
(14) bu gūher ʿrūr cihānda nā-yāb
- (15) kıandur cigerim lebidin ayru
(16) kēltūr maņa sākīyā mey-i nāb
- (17) ‘uşşāk mişālī kervāndur
(18) ol kâfilede ʿrūr vefā-bāb
- (19) yaş ornığa nādire közimdin
(20) hecride aķar müdām hūn-āb
- (21a/1)** eger gülşenğa kelse sevr-i gül-rūyım hırām eylep
(2) yürügey serv ü gül yüz merhabā birle selām eylep
- (3) hırāmān kēldi yār u kāmēti ta‘zīmiğa bī-hōd
(4) yıkıldım sāye dēk yerdin turarge intizām eylep
- (5) kıılurğa kündüzimni kēçe hūrşīd-i cemāl üzre
(6) perīşān eyledi gīsūlerin şubhımnı şām eylep
- (7) sehī kıadlar penāhı gül-cebīnler pādşāhı-sēn
(8) çemende servni āzād ʿeter haddiņ gulām eylep
- (9) hōşā ‘ākıl ki eylep yahşılıķ bunyādını muhkem
(10) öter bu deyr-i fānīdin özini nīk-nām eylep

- (11) mesîh ‘azm-ı sipehr eylep kuyaşğa boldı hem-sāye
(12) bolur himmet bile eflāk üstide maķām eylep
- (13) ğızāl-ı ‘umr kim vaḥşetdedür peyveste rem birle
(14) bolur mu yüz miñ efsün birle bu vaḥşîni rām eylep
- (15) köñül şayd êtgeli âmāde kılmış ‘ışķ şayyādı
(16) perî-rûlar kemend-i ḥalka-yı zülfini dām eylep
- (17) kalem taḥrîr êterde ney şekerdin bolsa tañ êrmes
(18) lebiñ vaşfını eyler nādire şîrîn kelām eylep

(21a/19-20) Emin’in Farsça gazeli

(21a/13-20) Emin’in rubaisi

- (22a/1)** sākî maña kadeḥ [tut] bu deyr ara leb-ā-leb
(2) zühd ehlidin usandım tuttum seniñ-le meşreb
- (3) ḥusniñ tecellîsedin bî-tāb māh-rûlar
(4) andağ ki zāhir olmas ḥürşîd çıksa kevkeb
- (5) yārımmı vaşlı birle ‘ālem münevver êrdi
(6) bar êrdi māh-ı tībān ḥürşîdğa muķarreb
- (7) mecnûn-ı bî-nevānı teklîfi cāh kıлма
(8) kim tēlbeler başıda yoķdur hevā-yi menşab

- (9) muhtāc-ı dergāhıñ-mèn yüz miñ ümīd birle
(10) mèn kılını bu eşikdin nevmīd kılma yā rab
- (11) tīg-i zebānıñ oldı miftāh-ı genc-i dāniş
(12) ‘allāme-yi zamāndur allıñda tıfl-ı mekteb
- (13) kıl nādire müyesser şūr ü cünün cihānda
(14) ‘ışk u muhabbet oldı ‘āşıkka din ü mezheb
- (15) çıktı ol gülgün kabā meydān ara cevlan étip
(16) gamze tigi birle ‘āşıkni yürekin kan étip
- (17) mehveşim meydān ara bī-perde cevlan eyledi
(18) el közin āyine dek didāriğa hayrān étip
- (19) nāvek-i müjgānları katlımğa terkeş bağlamış
(20) çaklıg köñlümni qaşı yasığa kurbān étip
- (22b/1)** ol hudāvendī ki kıldı yer ü kökni āşkār
(2) şükr kim bizni gedā kıldı seni sultān étip
- (3) beyle kim mümtāz érür sen barça sultānlar ara
(4) şād kılgıl bendelerniñ köñlini ihsān étip
- (5) mübtelā-mèn tā esir-i zülf-i pürtābıñ bolay
(6) kıl meni āzād başıñ üzre ser-gerdān étip

- (7) bakmadıñ bir luřf ile ey bī-mürüvvet seng-dil
(8) nādire hecridēde yıǵlar nāle vü efgān étip
- (9) mēn ki qaldım hecr vīrānıda bī-sāmān bolup
(10) yār kēlmes külbe-yi vīrānıma mihmān bolup
- (11) deşt ü řahrādın soraǵıñnı tapalmay derd ile
(12) aylanıp kēldim yana ğam üyige řayrān bolup
- (13) şebet-i la‘lın ğumārı birle çendān yıǵladım
(14) kaçre kaçre kōzlerimdin aqtı baǵrım kan bolup
- (15) vařl ara maǵrūr ēdim dīdārıǵa řām-ı firāk
(16) örtedi cismimni āħır āteř-i hicrān bolup
- (17) eylesem dīvāneliǵ ‘ayb étmeñiz kim ol perī
(18) ğāyib olmişdur naşardın cilvesi pinhān bolup
- (19) nādire ol mihr-i tābān řevķıda kıldım cünün
(20) āřkārā boldı ‘iřķım şöhre-yi devrān bolup
- (23a/1)** çemen riyāzıda ğülgeşt-i merĝ-zār kılıp
(2) köñülni şayd eter serv kađ řikār kılıp
- (3) ğazālelerni közi şayd kıldı řahrāda
(4) kaşı ‘uķābını řāhin ğattıǵa yār kılıp

- (5) k l r m kin yana ol Şeh-s v r meyd ng 
(6) ki bardı ol k ĉe k zlerini intiz r kılıp
- (7) kılur-m n ‘ışk   c n n kerv nıĝa imd d
(8) sirişk n kaların eşk-i Şeş kaĉ r kılıp
- (9) tenimde hecr oĝınıĝ zaĝmı b -nih yetd r
(10) ki bolmaĝay anı y zdin birin Ő m r kılıp
- (11) n tey ki dehr g zer-g hıda bu t lbe könül
(12) yoluĝtı hecrige vaşlını iĝtiy r kılıp
- (13) cih nda n dire y rıĝ per -miŐ l  rdi
(14) bolur mu ĝusnını  yinege d ĉ r kılıp

(23a/15-20 – 23b/1-12) Farsĉa gazel

(23.b/13-20 – 24a/1-10) Farsĉa gazel

- (24a/11)** y ziĝd r kible-yi ehl-i m n c t
(12) cem liĝ Şem‘idin revşen ĝar b t
- (13) bu k n meyh nede Őahb  kılur c Ő
(14)  r r p r-i muĝ ndın bu ker met
- (15) s r ĝi kul kulın eyler mükerrer
(16) bolur bu ĉ r kuldın def‘-i  f t

- (17) çü haqq mevcūd érür ‘ālem ‘adem bil
(18) sülük ehliğa budur nef'-i işbāt
- (19) kötermek tağnı āsān émesdür
(20) mèn u hicrān ğamı heyhāt heyhāt
- (24b/1)** mèni hālımğa yığlar āšnālar
(2) érür hayrān maña bī-gānedin yat
- (3) cihānda nādire ‘ışq ihtiyār ét
(4) muhabbetsiz keçürgen hayf-ı evkāt.
- (5) refikā maña bir dem dōstlığ resmini izhār ét
(6) ki mèn bardım özimdin yār eger kelse haber-dār ét
- (7) kaçan ‘ışq ehlini öltürmağın ihtiyār étseñ
(8) cefā tīği birle evvel mèni bağrımın efgār ét
- (9) haqāret birle ey sākī baqar meyhāne ehliğa
(10) sunup bir cām mey zāhidni anda naqş-ı dīvār ét
- (11) mèniñ hālımğa yığlar deşt ü şahrālarda vahşiler
(12) eger küyige barsañ ey şabā yārimğa izhār ét
- (13) érür pīr-i muğāndın bu beşāret turgıl ey sākī
(14) leb-ā-leb cām ile zāhidni da‘vāsın bī-kār ét

- (15) kaddıñ ra'nā nihāl-ı servdür cānā hırām eylep
(16) çemen gül-geştide tāvuska ta'līm-i reftār ét
- (17) yumalmas közlerim ey māh-ı tābān iştiyākıñdın
(18) çıkıp yer astıdın müştāklarğa 'arz-ı dīdār ét
- (19) züleyhā müşterīdür genc ü gūher birle vaşlıñğa
(20) cihān ehlini yūsuf dēk cemāliñğa harīdār ét
- (25a/1)** gül-i sevsen açıldı bī-nevālıķ kılma ey bülbül
(2) çemende nādire eş'arı birle nāle vü zār ét
- (3) ger ehl-i vefā istese kāşāne selāmet
(4) bolsun mēni maħmūrğa meyhāne selāmet
- (5) ol husn şu'āide köñül küyse 'aceb yok
(6) kalğay mu çirāğ otıda pervāne selāmet
- (7) dīvāne muħabbet yolıda bī-vaṭan ermes
(8) ābād eger bolmasa vīrāne selāmet
- (9) ger sinsa sūrāhī vü sebū zāhid allında
(10) bolsun maña sāğar bile peymāne selāmet
- (11) ölmek zararıdın mēni bir zerre ğamım yok
(12) ger bar ēse cān bērgeli cānāne selāmet

- (13) yahşı vu yaman bir biriğa muğtenem érmiş
(14) ferzâne tirig bolsun u dīvāne selāmet
- (15) ābād ola ey nādīre iqlīm-i tecemmül
(16) cemşīd-i zamān hūšrev-i fergāne selāmet
- (17) vaşl üyin ābād kıldım buzdı hicrān ‘āķıbet
(18) sīl-i ğamdın bu imāret boldı vīrān ‘āķıbet
- (19) kıldı çāk-i pīrehen dāğ-ı dilimni āşkār
(20) kalmadı köñlimde zaħm-ı ‘ışk pinhān ‘āķıbet
- (25b/1)** ‘ahd u peymānlar kılıp érđi vefā kılgum dēben
(2) eyledi terk-i vefā ol ‘ahd-ı yalğan ‘āķıbet
- (3) ārzū kıldım tutar-mēn dēp vişāl-ı dāmenim
(4) pāre boldı hecr elgide giribān ‘āķıbet
- (5) zāhidā ‘ışk u muħabbet ehlini ma‘zūr tut
(6) yār kūyide ne boldı şeyħ şan‘ān ‘āķıbet
- (7) bes ki ған boldı yürekim gevher-i eşk ornıĝa
(8) ķatre ķatre közlerimdin tamdı mercān ‘āķıbet
- (9) āh kim boldı yana şubħ-ı neşātım şām-ı ğam
(10) çehre pinhān etti ol hūrşīd-i tābān ‘āķıbet

- (11) gerçi bar érdi musahhar dīvler fermānıda
(12) pāymāl-ı hayl-ı mūr oldu süleymān ‘āķıbet
- (13) nādire bñlbñl kēbi tā nāle inşā eyledim
(14) nevbahār ötti hazān oldu gülistān ‘āķıbet
- (15) hecrdin maħmūr-mēn sākī leb-ā-leb cām tut
(16) mēn kēbi her kim ki bolsa rind-i dñrd-āşām tut
- (17) isteseñ kim dergāhıda pāsban olğay müdām
(18) bërme vahşet hecr ile köñlüm ğazālın rām tut
- (19) bī-nevālarmız felek hñrşīdi yanlığ sākīyā
(20) cām-ı serşār-ı şabūhī bizge her eyyām tut
- (26a/1)** bolsa ger maķşad köñüller ķuşların şayd eylemek
(2) dāne ķıl hālīñni zñlfīñ ğalkasıdın dām tut
- (3) yār kūyi itleriğā nāğāh olsañ hem-nişīn
(4) āşīnālardur alarğā ‘izzet ü ikrām tut
- (5) ger zamānı dehr ğavgāsıdın ister-sēn ferāğ
(6) sākīn-i meyħāne bol bir ğüşede ārām tut
- (7) bolmağıl ferhād u mecnñn dek cihān efsānesi
(8) ‘ışķ ara ey nādire āyin-i neñ ü nām tut

- (26b/3) seyr éterde nahlistān yār addını yād ét
 (4) mèn açan dèdim saa ārzū-yı ŐemŐād ét
- (5) hecr Őanesi āır ltürür esīrini
 (6) bir ıya baıp cānā bend-i amdın āzād ét
- (7) boldı yār sevdāyī ‘āŐık érse ey kölüm
 (8) nad-ı cān müheyyā ıl yār hatırın Őād ét
- (9) éy köül fiānıdın tīredür felek aşrı
 (10) bu binānı vīrān ıl ‘ıŐ üyini ābād ét
- (11) an tökerge māyildür aşlarını ŐemŐīri
 (12) élni atl-i ‘ām étse közlerini cellād ét
- (13) ülŐen içre ey bülbül Őub-i dem nevā tartıp
 (14) ül yüzini yād eylep nāle birle feryād ét
- (15) nāgāh ol cihān Őāhı kèlse ey köül bargıl
 (16) Őāh ‘inānını uŐlap hecr élgidin dād ét
- (17) dehr keŐt-zārıda bir Őerār u yüz hırılmān
 (18) küydürüra ‘ālemni ber-ı ‘ıŐ bünyād ét
- (19) hecr mācerāsıa nādire taammül ıl

- (20) bî-ķarār kōŋliŋni ŧabr birle mu‘tād èt
- (27a/1) èy ŧabā rāz-ı dilimni bî-ķaber yārımğa ayt
- (2) derdlıĝ kōŋlümni[ŋ] aķvālını dildārımğa ayt
- (3) hecr derdidin yürekde ķaldı dāĝ üstide dāĝ
- (4) ŧerħ ètip bu mācerānı lāle ruķsārımğa ayt
- (5) furķat içre tüşti sevdā-yı züleyķā başıma
- (6) ķıymet-i yūsuf behā taptı ķarīdārımğa ayt
- (7) luţf ètip sorsa mēni ķālımđın ol nā-mihribān
- (8) öldi hicrānıŋda dēp yār-ı vefādārımğa ayt
- (9) sēndin ayru telķ-kām ètdi dēben zehr-i firāķ
- (10) yaşurun derdimni ol la‘l-ı ŧeker-bārımğa ayt
- (11) yüz selām aydım ne bolĝay bir yolu ol hem dēse
- (12) bol selāmımnı oşal āşüfte-yi zārımğa ayt
- (13) nādire sēnsiz tiriglikdin ne rāķat ķördi dēp
- (14) ol hümāyün ŧālī‘ ü ferķunde eķvārımğa ayt
- (15) ķêlĝıl ey yār vefā resmini tut
- (16) ŧem‘-i ruķsār ile külbemi yarut
- (17) yār la‘l-ı lebidin ayrıldıŋ

- (18) ey köñül emdi dem-ā-dem an yut
- (19) közlerim yıqladı zülfıñni körüp
- (20) ki yağın bā‘ısidür tıre bulut
- (27b/1)** ıl ferāmüş bu ‘ālem amını
- (2) bāde iç mey bile köñlüñni avut
- (3) kişıға himmet-i merdāne kerek
- (4) yok ki ārāyış ile rış ü burut
- (5) hūn-ı dil birle cıger pāresidin
- (6) bādedür la‘l-ı müferrih yāķūt
- (7) nādire da‘vı-yi ‘ıřķıñnı ılıp
- (8) avlı bu mehkemede taptı şübüt

(27b/9-20 – 28a/1-6/) Farsça gazel

- (28a/7)** ne gül seyr eyle ne fikr-i bahār ét
- (8) cihāndın kēc hayāl-ı vaşl-ı yār ét
- (9) muħabbetsiz kişi ‘ādem emesdür
- (10) ger ‘ādem-sen muħabbet ihtiyār ét
- (11) ‘izār u add ü refıarıñnı körset
- (12) çemen serv ü gülini şerm-sār ét

- (13) lebi maḥmūrıdur-mén cām-ı mey tut
(14) kerem kı1 sākīyā def‘-i ḥumār ét
- (15) ene’l-ḥaḫ mācerāsın eylediḡ fāş
(16) kél ey mansūr istiḳbāl-i dār ét
- (17) dürr-i eşk ü ‘aḳīk-ı ḥün-ı dilni
(18) kélür yārıḡ ayağıga nişār ét
- (19) küyip ey nādire ‘ālem elige
(20) muḥabbet şīvesini āşkār ét
- (29b/1)** ‘āşık oldıḡ ey köñül emdi rāh-ı meyḥāne tut
(2) mest olup sākī ayağını öpip peymāne tut
- (3) ey ki dēr-sen āşınā bī-gānedin körmey zarar
(4) ‘ālem ehlidin öziḡni bir yolu bī-gāne tut
- (5) ehl-i ‘ışk eyler sèniḡ ḥākisteriḡni tūḡıya
(6) şem‘dın küymekni kesb ét mezheb-i pervāne tut
- (7) ger tiler bolsaḡ ḥavādiş şāhbāzıdın emān
(8) çuḡz yaḡlıḡ ey köñül bir gūşe-yi vīrāne tut
- (9) dāniş ü fehm ü ḥıred şabr u sükün u ‘aḳl u hūş
(10) barçanı pervāne-yi şem‘-i ruḡ-ı cānāne tut

- (11) bolma gīrūdārīga maḡrūr ger ‘ākıl eṣeṅ
(12) devlet-i dūnyānı uyḡu farz kıl efsāne tut
(13) eylegil ābād tevfiḡ u ‘adālet mülkini
(14) nādire mevlā yolıda himmet-i merdāne tut

(29b/5-10 – 29a/1-6) Farsça gazel

(29a/7-20) Farsça gazel

- (29b/1) dāda keldim ey salāṫin serveri dādım eşit
(2) sēn şāh u mēn bī-nevā luṫf eyle feryādım eşit
(3) medd-i āhım şu‘lesi ḡusniḡ debīristānıda
(4) mıṣra‘-ı bercestedür ey sevr-i āzādım eşit
(5) serv-i nāzım sēndin ayru naḡl āhım boldı ḡam
(6) ḡāmetiḡ hecride sındı şāḡ-ı şemşādım eşit
(7) her nēçe kim şabr ta‘mīrini bünyād eyledim
(8) eşk sīl-ābıda vīrān oldı ābādım eşit
(9) barça yār u āşinādım eylediḡ bī-gāneliḡ
(10) nēçe künler boldı hergiz kılmadıḡ yādım eşit
(11) kēl ki bir sā‘at sēni kōrmek üçün müştāḡ-mēn
(12) tēlbe boldım sēndin ayru ey perīzādım eşit

- (13) nādire bād-ı şabādın saña irsāl  tgeli
(14) kıldı inşā bu ğazelni tab‘-ı nāşādım eşit

(29b/15-16 – 30a/1-12) Farsça gazel

- (30a/13) mēniñ cūnūnıma mecnūnnı b rmeñiz nisbet
(14) kıılır mu h r u haşek t b-ı şu‘le-yi ğayret
(15)  ekerde c n maña taql d kılmasun ferh d
(16) fir k tağıda beyh de çekmesün külfet
(30b/1) maña ber ber emes k hken bile mecn n
(2) alarda bir ğam edi l k mende miñ haşret
(3) cih nda beyle ki bolmış-m n ‘ışk  yinesi
(4) maña ziy de bolur y r huşnıdın hayret
(5) ğamımnı zerresini tağlarge ‘arz  tsem
(6) taħammül eylemegey tağ k lt r p t kat
(7) bu derd   ğam ki anı n -t v n köñül k ter r
(8) muħabbet ehliğa y zdın biri  r r  fet
(9) ğamımnı şerhini yüz miñidin birini dedim
(10) felek anı köterürde ğam eyledi k amet

- (11) bu ğamnı tağ kötermes edi vü lîk maña
(12) bèrip taħammülini qoydı cānıma minnet
- (13) sipehr mertebe-yi ‘ışqını belend körüp
(14) dèdi ki nādireni himmetiğa yüz raħmet
- (30b/15)** ferhād eger ursa maña lāf-ı muħabbet
(16) bir āh ile eyler-mèn anı dāğ-ı hıçālet
- (31a/1)** herçend ki bīmār-ı ğam-ı ‘ışk edi mecnūn
(2) derdimni körüp tişledi engüşt-i nedāmet
- (3) ferhādda bolsaydı meniñ ğayret-i ‘ışkım
(4) bir āh ile eyler edi ol tağnı ğāret
- (5) mecnūnda eger bolsa edi şabr u taħammül
(6) kılmaz mu edi mèn kèbi şehr içre iķāmet
- (7) ger bolsa züleyhāda meniñ zerreçe ‘ışkım
(8) kılmaz edi yūsufnı firāķıda selāmet
- (9) ‘ışk āfetiğa tağ taħammül kıla almas
(10) mèn-mèn ki kıılır-mèn bu ğam u derdge tākāt
- (11) derd ü elem ü ğuşşa ki hecride çeker-mèn
(12) bu miħnet ğam kimdedür ey ehl-i muħabbet

- (13) yüzdin biri mecnûnda eger bolsa ğamımnı
(14) bir âh ile ‘âlemğa salur şûr-ı kıyâmet
- (15) her hâlda ey nâdire şükr eyle hudâğa
(16) kim bêrdi saña ‘ışk u muhabbet ile devlet
- (31b/1)** neçe müddet ki köñül ğayr ile tuttı ülfet
(2) mên ser-geşteni dâğ eyledi fevt-i fırsat
- (3) barmağım emr ile ol yerge zarûret êrdi
(4) yoksa şâyiste êmes bendeğa terk-i hizmet
- (5) sürme-yi çeşm-i dilimdür eşikinı tuprağı
(6) dergâhıñdın maña âvârelig êrmes hâcet
- (7) sa‘d êrür ahter-i iqbâl u hümâyün tâli‘
(8) saltanat çâker ü kuldur saña baht u devlet
- (9) hizmetin bânî-i âsâyiş êrür kullarğa
(10) sêndin ayrılma kişi ‘umrıda yokdur lezzet
- (11) âstânıñğa koyıp ferş kılay başımnı
(12) özge menzilde tapılma maña sênsiz râhat
- (13) kökenin bendeligin nâdireğa ‘arz eylep
(14) koyğıl ey bād-ı şabâ cânıma andın minnet

(31b/15-16 – 31a/1-12) Farsça gazel

- (32a/13) ramażān ayıda her kimde farāvān hācet
(14) elgedür şem‘ ü maña dīde-yi giryān hācet
(15) bes durur kevākib-i eşkimni çırāğı kēçeler
(16) maña ğam şāmı emes şem‘-i şebistān hācet
- (32b/1) rūze efkārıda hūn-ı cigerimdur kānı
(2) bī-nevālarğa emes ni‘met-i elvān hācet
(3) şāh hākıda dū‘a almak için her külbemğa
(4) şām vaktıda bolur her kēçe mihmān hācet
(5) dāğ ara könlüm eter meşq-ı hayāl-ı rengin
(6) bāğbān maña emes seyr-i gülistān hācet
(7) her faķīrī ki kıılır hārīmiñde maķām
(8) yok aña salţanat kayser u haķan hācet
(9) rūzede nādire bāz eyle saħāvet eşikin
(10) bolsa haķ rahmetidin rūze-yi rızvān hācet
(11) cān körmedi rūzedin hālāvet
(12) iftārda yārsız ne lezzet
(13) yār eylese yārı birle iftār

- (14) yok rûzede mundın özge devlet
- (15) èl barça vişâl bezmide şād
- (16) tā şubḥ çekip sürūd-ı ‘işret
- (33a/1)** her şām maḡa nevāle-yi ġam
- (2) iftār kıluḡa boldı kısmet
- (3) māh-ı ramazān ki feyzi çokdur
- (4) mèn ḡastege yārsız ne rāḡat
- (5) her şām közimni yaşı şem‘im
- (6) ḡün-ı cigerim be-cāy-ı şerbet
- (7) hicrān ile rûze cevri ételmes
- (8) ger bar èse nādire selāmet
- (9) kèl dehrni imtiḡān étip kèt
- (10) seyr-i çemen-i cihān étip kèt
- (11) bī-derdlerniḡ cefālarındın
- (12) feryād çekip fiḡān étip kèt
- (13) dünyā çemenini bülbüli-sèn
- (14) gül şāḡıda āşiyān étip kèt
- (15) ey eşk közimni mektebidin

- (16) hayret sebakın revān étip kêt
- (17) ‘ālem çemeni ki bī-vefādur
- (18) bir āh bile ḥazān étip kêt
- (19) ‘uṣṣāḳ maḳāmı bōstāndur
- (20) ‘azm-ı rāh-ı bōstān étip kêt
- (33b/1)** maḳṣad ne édi cihāna keldiñ
- (2) keyfiyetini beyān étip kêt
- (3) fāṣ étme ulusḳa ‘ıṣḳ sırrın
- (4) köñülde anı nihān étip kêt
- (5) kël ‘ıṣḳ yolıda közleriñni
- (6) ey nādire dür-fiṣān étip kêt
- (7) her kimde eger bar ése āsār-ı muḥabbet
- (8) eyler aña maḥbūblar izḥār-ı muḥabbet
- (9) meyḥāne-yi ‘ıṣḳ içre ḥōṣ ol rind ki tünler
- (10) bir cür‘a üçün bar ése bīdār-ı muḥabbet
- (11) ḥōṣdur kişi dünyā ğamını kılsa ferāmūṣ
- (12) lā-cür‘a çekip sāġar-ı serṣār-ı muḥabbet
- (13) tut ġayrdın ey ḥaste köñül dāġını pinhān

- (14) ger sorsa birev eylegıl inkār-ı muḥabbet
- (15) rāḥat tileseṅ ‘ışk bināsını penāh ét
- (16) āsūde érūr sāye-yi dīvār-ı muḥabbet
- (17) bālīni üze bardı ‘ıyādetğa mesīhā
- (18) ḥūrşīd édi çerḥde bīmār-ı muḥabbet
- (19) ger ta‘ne-yi ağıyārdın ey dil ḥazer étseṅ
- (20) ‘ālem éliğa bolmağıl ikrār-ı muḥabbet
- (34a/1)** tesbīḥ-i riyāyī bile mağrūr édi zāhid
- (2) tevfiḳ tapıp bağladı zünnār-ı muḥabbet
- (3) ey nādire zühd ehlini meyḥānede körsen
- (4) dem urma ki fāş olmasın esrār-ı muḥabbet
- (34a/5-18)** Farsça gazel
- (34a/19-20 – 34b/1-12)** Farsça gazel
- (34b/13-20 – 35a/1-18)** Farsça gazel
- (35a/19)** her kimde eger bar ése āsār-ı muḥabbet
- (20) eyler aṅa maḥbūblar izḥār-ı muḥabbet
- (35b/1)** sākīyā maḥmūrdur-mén cām tut
- (2) bir nefes terk-i ğam-ı eyyām tut

- (3) dām-ı ğamdın isteбен āzādliĝ
4) sāĝar-ı mey şubhdın tā şām tut
- (5) bāde nūş ét kıılma bī-ārāmlıĝ
(6) ‘ayş vahşıdur zamānī rām tut
- (7) ey perī peykār közimni manzarı
(8) hōş nişimendür demī ārām tut
- (9) emdi kim ‘āşık bolıp-sen ey köñül
(10) vaşlın istep terk-i neng ü nām tut
- (11) ger köñül şaydı saña maķşūd ese
(12) halka halka sünbülını dām tut
- (13) vaşl cāmı tā seniñ elgiñdedür
(14) özni yā cemşıd yā behrām tut
- (15) şāf mey ger nūş eter-sen derdini
(16) bezl-i cām-ı rind-i dürd-āşām tut
- (17) vaşl ara kām isteseñ ey nādire
(18) emdi özni neçe kün nā-kām tut
- (36a/1) gülbün-i nezāket-sen seyr-i bāĝ u meydān ét
(2) cilve kıılmaķ ister-sen közlerimde cevlān ét

- (3) gül çemende şerm eylep gonçe münfa‘il bolsun
(4) perdeni köter yüzdin lebleriñni ḥandān èt
- (5) ey köñül eger saña yār vaşlıdur maqşad
(6) terk eylep ‘ālemni ‘azm-ı kŭy-i cānān èt
- (7) ger bezā‘at ister-sèn terk-i sŭd u sevdā kııl
(8) ḥusn eliga ‘āşık bol derd ü dāğ-ı saman èt
- (9) yār yādı bu aqşam köñlüm içre mihmāndur
(10) ey közim demī anda yaş tökip çırāğān èt
- (11) ey nigār hecriñde müşkil oldı cān bėrmek
(12) körsetip cemāliñni ölmekimni āsān èt
- (13) dāğ-ı ‘ışık esrārın nŭkte nŭkte şerḥ èttim
(14) nādire anı elge fāş kıılma pinhān èt

(35a.15-16 - 36b/1-20)

Farsça gazel

- (37a/1)** demī ki lebleridin zāhir ètse yār ḥadīs
(2) ulusnı ḥātırımı eylegey şikār ḥadīs
- (3) lebiñ ḥadīsini cān levḥine sevād èttim
(4) közim қarası kēbi boldı müşk-bār ḥadīs
- (5) gŭher özini şadef içre eyledi pinhān

- (6) çü zāhir eyledi ol la‘l-1 āb-dār ḥadīś
- (7) biri lebiḡni ḥadīśi dēk āb-dār ēmes
- (8) köḡül şahīfesine yazmışam hezār ḥadīś
- (9) kelām çağıda her sözni zāhir ētdi lebiḡ
- (10) şadef güherlerini kıldı şerm-sār ḥadīś
- (11) tekellüm ētdi mülākāt la‘l-1 nābiḡ ile
- (12) feşāhat ehli ara taptı i‘tibār ḥadīś
- (13) lebiḡdin ayru tüşip nādire kitābet ile
- (14) kara libās kiyib kıldı süḡ-vār ḥadīś
- (15) her kaçan kim dēse ol la‘l-1 şeker-bār ḥadīś
- (16) telḡ olur tütīya güftār ile bisyār ḥadīś
- (17) güng ü lāl olğusıdır bülbül ü tütī nāḡāh
- (18) ol şeker-leb nefesī eylese izhār ḥadīś
- (37b/1)** bildiler çünki cihān ehli ḥadīśini şahīḡ
- (2) taḡ ēmes bolsa ulus ağzıda tekrār ḥadīś
- (3) ‘ışḡ esrārını izhār kılıp fāş étme
- (4) kim bu yanlıḡ dēmiş ol vākıf-1 esrār ḥadīś
- (5) lebidin sorma ḥadīśi ki érür tilḡa girān

- (6) yār nāzik lebiğa bērmesün āzār ḥadīs
- (7) bēlini barlığın kıldı kemer-bend ‘ayān
- (8) ağızı yok érdi anı kıldı pedīdār ḥadīs
- (9) şerḥ étip yazmaq üçün la‘l-ı lebiğni şıfatın
- (10) nādire eyledi çün gūher-i şehvār ḥadīs
- (11) cānımğa cefālar bile cānāna kıılır baḥs
- (12) her laḥza közimni yaşı tūfāna kıılır baḥs
- (13) ol zūlf-i dil-āvīzini eşkālını açmay
- (14) beyhūde nedin til uzatıp şāne kıılır baḥs
- (15) zāhid mēni dīvānege körgüzme ta‘arruz
- (16) mecnūnga kaçan ‘āqıl u ferzāne kıılır baḥs
- (17) küymak érür ‘āşık bile ma‘şūk tarīkı
- (18) bir maḥfil ara şem‘ ile pervāne kıılır baḥs
- (19) kemdür tolun ay bolsa cemāliḡe berāber
- (20) ḥūrşīde kulağında[ğı] dūr-dāne kıılır baḥs
- (38a/1) bu merḥalede qalmaqı halk içre tefāvüt
- (2) bu tūrfa ki ‘āqıl bile dīvāne kıılır baḥs
- (3) āteş müdür ey nādire bu medrese ehli

- (4) her nêçe ki teslîm éterem yana kıılır baĥş
- (5) küyme dèp eylemedi hîç kişi pervânege baĥş
- (6) ‘âkııl érseñ ne kıılır-sèn mèni dîvânege baĥş
- (7) şîşe serşâr-ı mey-i nâb érür sorma sebeb
- (8) lebidin neş’e tapar eyleme peymânege baĥş
- (9) řûĥlık birle ĥoten deştide mâçîn kiyiki
- (10) boldı rüsvâ kıılıp ol nergis-i mestânege baĥş
- (11) ser-i zülf-i girihin açmak émesdür âsân
- (12) bî-sebeb eyleme meşşâta bukün şânege baĥş
- (13) seyl-i şahrâda kıılır řevĥ ile cevlân lîkin
- (14) çuğzını düşmenidür eylese vîrânege baĥş
- (15) derdliğ kıışsa-yı ‘ışkımnı éřitdi ferhâd
- (16) télbe mecnûn dèk anı kıılsa bu efsânege baĥş
- (17) eylediñ cehd ile ta‘mîr-i muĥabbet âbâd
- (18) kim kıılır nâdire bu himmet-i merdânege baĥş
- (38b/1)** bî-vefâdur bu cihân sūd u ziyân barça ‘abeş
- (2) kim ġam-ı ‘ayş-ı bahâr ile ĥazân barça ‘abeş
- (3) bolma endîşe-yi sevdâsı bile ser-gerdân

- (4) yok u barı ğamıdın vehm ü gümān barça ‘abeş
- (5) tapmasa yār cenābıġa şeref birle kabūl
- (6) āh u feryādın ile şūr u fiġān barça ‘abeş
- (7) bolmasa ‘āşıkka ger yār vişālı maqşūd
- (8) ārzū vu heves ü cān u cihān barça ‘abeş
- (9) fuqarā hālıġa ger bakmasa her şāh aña
- (10) haşmet u saltanat u ref’et u şān barça ‘abeş
- (11) şāh oldur ki ra‘iyyetge teraħhum kılsa
- (12) yok ēse ka‘ide-yi emn ü emān barça ‘abeş
- (13) nādire bolmasa ger ‘ışık otını te’şiri
- (14) elem-i zāhir ile dāġ-ı nihān barça ‘abeş
- (15) küdüret levşidin dünyā mülevveş
- (16) kıılır mu dāmenin dānā mülevveş
- (39a/1)** tama‘ zevkı giribān-gİR bolġaç
- (2) bolur dāmān-ı istiġnā mülevveş
- (3) cihān ser tā be-pā ālūdelıġdur
- (4) öziġni kıılma ser tā pā mülevveş
- (5) özini kıılmadı peydā cihānda

- (6) tama‘dın bolmadı ‘anķā mülevveş
- (7) cihān ħammāmıġa kirgenler āĥır
- (8) muṭahher ıķķusıdur yā mülevveş
- (9) kaçan zāhidni ‘aksı tüşdi meyġa
- (10) ki cām ālūdedir ŝahbā mülevveŝ
- (11) al ursa nādire deryāġa zāhid
- (12) bolur başdın ayaġ deryā mülevveş

(39a/13-16 – 39b/1-10) Farsça gazel

(39b/11-16 – 40a/1-8) Farsça gazel

- (40a/9)** kètti hūŝım ol perīveŝ cilve āġāz eyleġaç
- (10) örtedi cān perdesin muṭrib nevā sāz eyleġaç
- (11) taṇ émes kılsa yüzi meŝŝātanı bī-dest ü pā
- (12) eyledi āyineni su çehre perdāz eyleġaç
- (13) lebleri tōkti tebessūm ŝehdidin āb-ı ħayāt
- (14) kōzleri yüz fitne berpā eyledi nāz eyleġaç
- (15) nāz birle bāġbān şun‘ bu ġülzār ara
- (16) sebz ü ħurrem kıldı serviņni seref-rāz eyleġaç
- (40b/1)** furşat-ı ‘umrı kirāmı étgenin rüsvā kōñül

- (2) bildi ğaflet uyķusıdın kōzlerin bāz eyleğaç
- (3) ŗayd ēter bir demde ‘ālem ehlini murğ-1 dilin
- (4) ķaşların ŗāhīn ētip kōzlerini ŗāhbāz eyleğaç
- (5) vāmıķ u ferhād u mecnūndın muķaddem bildi yār
- (6) nādire ‘ıŗķını ‘āŗıķlığda mūmtāz eyleğaç
- (7) kōzlerim mūŗtāķdur dīdār ŗçūn ruĥsāre aķ
- (8) perdeni yūzdin kōzim ķılğanķa bir nazzāre aķ
- (9) perde-yi nāz u ĥayā ĥāmuŗ la‘lıığın kōter
- (10) ikki gūl bergini birbirdin ğāhı ğūftāre aķ
- (11) bī-sūtūn tağıda kōp cān ķekmağıl ey kūhken
- (12) kōkrekimdin cū-yı ŗīr ornığa otluğ yara aķ
- (13) ey kōñūl dūd-1 fiğānııđın kevākib tīredūr
- (14) āh kōp ķekme ĥicāb-1 ŗābit ŗ seyyāre aķ
- (15) ŗevķ kāmīl bolsa maĥlaŗ kūķesi mesdūd ēmes
- (16) ey ŗerer bir cezbe birle rāh-1 seng-i ĥara aķ
- (41a/1)** munķa pinhān dāğ kim ey cān felek ķoydı ŗaıa
- (2) ve eger ķelse ğiribānııđnı eylep pāre aķ
- (3) nādire āh-1 dil ŗ ŗūr-1 cūnūn ber-pāy ķıl

- (4) uşbu leşker birle ‘âlem mülkini yek bâre aç
- (5) tîre-dil-mên şâne zülfiñni perîşân eylegeç
- (6) şubh-ı ‘ayşım şâm-ı ğamdur çehre pinhân eylegeç
- (7) saldı ‘ışk ehliġa rüstâhîz hicrân âfeti
- (8) âhnı şarşar kılıp eşkimni tûfân eylegeç
- (9) berg-i gül keltürmedi ol husn envârıġa tâb
- (10) kıldı güllerni ġazân seyr-i gülistân eylegeç
- (11) la‘lıdın derdimge dermân eyler êrdi vaşl ara
- (12) çâre kılmas mübtelâ-yı derd-i hicrân eylegeç
- (13) bî-nevâ-mên deyr ara sâķını istiġnâsıdın
- (14) câmını yıġlatdı mînâ baġrını ġan eylegeç
- (15) çâbüki kim ġamze tîġ-i birle ‘uşşâķ ehlini
- (16) ġatl-ı ‘âm eyler közi meydânda cevân eylegeç
- (41b/1) nâdire ger vaşl devrânın ġanîmet bilmedi
- (2) örtenür êrdi ġayâl-ı şâh-ı devrân eylegeç
- (3) ey köñül yâr üçün cihândın kēç
- (4) heves-i bâġ u bōstândın kēç
- (5) aġa özlük bile yētip bolmas

- (6) isteseñ yār vaşlı cāndın kèç
- (7) ‘ālem ehlide çün vefā yoktur
- (8) bir yolu yahşısı vu yamandın kèç
- (9) bolğıl ‘ankā-yı kâf-ı istiğnā
- (10) ey hümā müşt-i üstühāndın kèç
- (11) boldıñ ey cān esīr-i şehr-i fenā
- (12) kim dèdi mülk-i cāvīdāndın kèç
- (13) kèç dèdiñ yār u āşinālardın
- (14) maña līkin dème felāndın kèç
- (15) nādire şūr-ı eşk-i deryādur
- (16) uşbu deryā-yı bī-kerāndın kèç
- (42a/1)** vaşl-ı yār isteseñ cihāndın kèç
- (2) her ne maқdūruñ olsa andın kèç
- (3) tileseñ vaşl öt cihān ğamıdın
- (4) ne cihān belki cism ü cāndın kèç
- (5) bir nazār kāmēti hırāmığa baқ
- (6) müddetī ‘umr-ı cāvīdāndın kèç
- (7) bardur ‘ālem bināsı vehm ü gümān

- (8) ey köñül vehm ile gümândın kèç
- (9) bolmağıl yağşısı vu yamañga taraf
- (10) bī-ğōd ol yağşısı vu yamandın kèç
- (11) kūy-ı tofrağıda nişīmen kııl
- (12) seyr-i gülzār u bōstāndın kèç
- (13) yār kim yer tūpide pinhāndur
- (14) nādire māh-ı āsmāndın kèç
- (15) mey içseñ ey köñül èldin nihān iç
- (16) lebi yādı bile mey rāygān iç
- (42b/1)** eger ğamdın ğalāş olmağ tiler-sèn
- (2) sūrāhī dek şarāb-ı ergūvān iç
- (3) köñül şādāb èdiñ vaşlı meyidin
- (4) lebidin ayru tüşdiñ èmdi ñan iç
- (5) kirip meyğāneğa ğamdın emān tap
- (6) dem-ā-dem cām tut mey her zamān iç
- (7) mey-i nāb el ağıyarıga miğak
- (8) özūñni eylemekke imtiğān iç
- (9) budur maźmūn-ı mevc-i bāde-yi nāb

- (10) ki şahbā pīrni eyler cūvān iç
- (11) saña ey nādire cām-ı muḥabbet
- (12) çü sundı sākī-yi şīrīn zebān iç
- (13) kıлмаğıl zinhār izhār ihtiyāc
- (14) kim ‘azīz èlni kıllur ḥār ihtiyāc
- (15) hīç kim ‘ālemde fāriğ-bāl èmes
- (16) her kim öz miqdārıça bar ihtiyāc
- (43a/1)** genc-i ḥusnıñnı zekātın bër maña
- (2) sen ğanī-sèn mende bisyār ihtiyāc
- (3) közlerim eyler yüzüñni ārzū
- (4) kim èrür közgüye dīdār ihtiyāc
- (5) müstemend ètti mēni muḥtāclik
- (6) kıldı ḥācetmendin ey yār ihtiyāc
- (7) ger tiler-sèn ābrū aḥbāb ara
- (8) eyleme zinhār izhār ihtiyāc
- (9) kıll revā elbette ‘āşık ḥācetin
- (10) baqmağıl ‘arz ètse āgyār ihtiyāc
- (11) bir teraḥḥum zāhir ètseñ nètğüsü

- (12) kıldı husnıñge mēni zār ihtiyāc
- (13) yār vaşlını tiler-mēn nādire
- (14) eyledi köñlimni efgār ihtiyāc
- (15) ey cemāliñ şabāhat içre şabīh
- (16) husn ēli zümreside sebz ü melīh
- (17) bolma mağrūr müdde‘ī sözine
- (18) anı kavlı saķımdür ne şaķīh
- (43b/1)** mēn kēbi lāf-ı ‘ışķ urıp zāhid
- (2) ēlge rüsvālıgını kıldı şarīh
- (3) lebleriñdür mesīh ü hıızır hattıñ
- (4) sendin ister hayāt hıızr u mesīh
- (5) küfr ü islām ēlige zülfiñdin
- (6) ‘aķd-ı zünnār u halka-yı tesbīh
- (7) terk-i ‘ışķ ét dēdi maña zāhid
- (8) dēmedi hīç tēlbe munça kabīh
- (9) nādire vāzıh-ı ma‘ānī-yi şevķ
- (10) aña teslīm eter şerīf ü vāzıh
- (11) firāķıñ āteşidin āh u āvah

- (12) ki tākāt eylemes bu otka dūzah
- (13) yürek zahmıda peydā boldı yol yol
- (14) oқиң peykānı gūyā erdi rah rah
- (15) belī birbirge ‘āşıķ birle zāhid
- (16) muḥālifdür neçük kim ot bile yah
- (44a/1)** şāh eyler mesned-i nāz üzre ārām
- (2) mēn-i dīvānege bes ḥāk-i gülah
- (3) cihān ey nādire el maḫtelidür
- (4) emestür cāy-ı āsāyiş bu meslah
- (5) eger bolsa kişini yarı ferruḥ
- (6) mübārekdür yüzi didarı ferruḥ
- (7) kanı ol yār dek şirīn şemāyil
- (8) cemāli dilkeş ü eṭvārı ferruḥ
- (9) mēniḡ yārım perīler şāhı erdi
- (10) lebi şehd ü şeker güftarı ferruḥ
- (11) nihāl-i kāmēti serv-i ḥırāmān
- (12) yüzi gül la‘l-ı şeker-bārı ferruḥ
- (13) erür meyḥāne feyzi meymenetliḡ

- (14) leb-ā-leb sāğar-ı serşāri ferruḥ
- (15) maḥa zāhid yüzidür nā-mübārek
- (16) ve-likin cübbe vü destāri ferruḥ
- (44b/1)** bolupdur nādire mümtāz-ı ma' nī
- (2) kelāmı rüşen ü eş'arı ferruḥ
- (3) riyā vu hırş u tama' şavtıdur terāne-yi şeyḥ
- (4) eşitme kim heme efsün érür fesāne-yi şeyḥ
- (5) şanemler 'ışkına tākāt kıla almayın nāçār
- (6) yaşundı şavma'age zühd olup bahāne-yi şeyḥ
- (7) riyā vu zerḫ tarıķıda teşne-kām olur
- (8) serāb-ı baır-ı hayālāt-ı bī-kerāne-yi şeyḥ
- (9) ḥāmūş eter-mèn anı bir şerār-ı āh bile
- (10) egerçi tez érür ot kēbi zebāne-yi şeyḥ
- (11) köñüller oldı savuḫ şoḥbetidin efsürde
- (12) érür çü bād-ı hazān āh-ı 'āşıkāne-yi şeyḥ
- (13) bërür gurūr ile ārāyış-i feş ü destār
- (14) ki ḥöd-nemālīg érür zīb-i kār-ḥāne-yi şeyḥ
- (15) tapılsa nādire bir şeyḥ-i 'ārif-i kāmil

(16) başım hevāsın ètey nezr-i āstāne-yi şeyḥ

(45a/1/14)

Farsça gazel

(45a/15) yār kèrek ‘āşıkā mende sèver yār yoḥ

(16) derd ü ğamım bī-‘aded sorgeli ğamḥōr yoḥ

(45b/1) tā ebed ābād ola şehr-i fenā kūçesi

(2) cennet érür ‘āşıkā anda ki āzār yoḥ

(3) boldı ḥayālīñ bile köñlüm üyi dil-küşā

(4) kèl ki bu vīrānede sāye-yi dīvār yoḥ

(5) maḥfil-i eyyām ara māye-yi ‘ayş u neşāt

(6) barça müheyyā maña ḥayf ki dildār yoḥ

(7) ğunça vu gül tēñ èmes la‘līñ ile aĝzıñā

(8) ğülde şeker ḥande vü ğunçada ğüftār yoḥ

(9) ötse ḥırām eyleben cilve bile çābükim

(10) yètmes anıñ kaddıĝa servde reftār yoḥ

(11) èlge nè tañ eylese āh u fiĝānım eşer

(12) maña bukün nādire yārdın āşār yoḥ

(13) bāĝ seyr èt keremi dāvere baḥ

(14) ğülñi başıdaki tēc-ı zere baḥ

- (15) hudd-ı zerrīn maña āhım ŧereri
(16) ŧem^ç farkı seride miġfere baġ
- (46a/1)** kan tōker ġamzesi mŧjġānları hem
(2) kōzi katlıġa çeken ħancere baġ
- (3) hecr tīġ-i bile baġrım yŧz çāk
(4) anı her çākıda yŧz miñ yara baġ
- (5) ŧem^ç yanlıġ kıya bōrk-i zerrīn
(6) dŧdı ‘āhımdın eter karķara baġ
- (7) vahŧet eyler mŧ kiyik mecnŧndın
(8) maña ey kōzleri āhŧ bere baġ
- (9) nādire dehr elini serġōŧ bil
(10) sākī-yi devr alıda sāġara baġ
- (11) ol perī peyker ki hecridin ciġānım boldı telġ
(12) ŧerbet-i la‘lıdın ayru kām-ı cānım boldı telġ
- (13) vāy kim cām-ı viŧālıdın feraġ taptı raķīb
(14) ‘iŧretim ey sākī ŧīrīn zebānım boldı telġ
- (15) kām-ı cān vaŧlında ŧīrīn erdi mēn mest ŧ gurŧr
(16) emdi hicrānında ey nā-mihribānım boldı telġ

- (46b/1) ne Һalāvet kōrge-mēn hecriņde bu meyҺānedin
(2) neş'e zehr oldı şarāb-ı erġuvānım boldı telҺ
(3) sīb-i ġabġab birle 'ināb-ı lebiņ hicrānıda
(4) meyve-yi elvān-ı bāġ u bōstānım boldı telҺ
(5) şerbet-i la'lıņdın ayru tapmadım cān lezzetin
(6) kāmıma 'işret meyi ey dilistānım boldı telҺ
(7) vaşl devrānıda 'ayş u 'işretim cāvīd édi
(8) nādire hicrānda 'ayş-ı cāvīdānım boldı telҺ

(46b/9-16 – 47a/1-6) Farsça gazel

- (47a/7) inanma lāf-ı muҺabbetdin élge ursa zenaҺ
(8) ki bardur 'ışk ile zāhid arası yüz fersāҺ
(9) felek 'acüzesidur Һurfa şūҺ-ı ġaddāre
(10) ki nēce şeyҺdin aldı köňülni eyledi şaҺ
(11) Һarīr-i pīreheniņ riştesigā ne noқşān
(12) yaramnı tikkeni andın 'ināyet ét bir naҺ
(13) nēçük taҺammül éter müşt peykeri Һākī
(14) ki tākāt étmedi hicrān 'azābıġa dūzaҺ

- (15) harīṣ mi‘desi tolmas cihān hırācı bile
(16) ne kim yoluḳtı aña kıldı dāhili maṭbaḡ

- (47a/1) bu barça ‘acz ile iṣbātı nā-tüvānlıḡdur
(2) ki mūr kıldı süleymānḡa tuḡfe pāy-ı melah

- (3) vübāl nādire yār alıda raḡīb yüzi
(4) neḡük ki yüz üze noḡṣān ḡusn érür āzah

(47a/5-16 – 47b/1-2) **Farsça gazel**

(48a/3-16) **Farsça gazel**

- (48b/1) tüṣti āhımdın bu aḡşam çerḡ meydānıḡa dūd
(2) kim eṣer kıldı felekni mihr-i tābānıḡa dūd

- (3) baḡr-ı eṣkimdin rütübet ketti tā taḡte’s-serā
(4) yetti āhımdın felek ṭāḡ-ı nemāyānıḡa dūd

- (5) kēçe ol ḡīsü temennāsıda çektim āhlar
(6) taḡ emes andın tutaṣsa çerḡ eyvānıḡa dūd

- (7) ṣem‘-i ruḡsārını eṭrāfıda pīç ü tāb urar
(8) ṭurfa oḡṣar yārniḡ zülfi perīṣānıḡa dūd

- (9) ṣem‘ dek örtep tenimni iḡtiyāṭ et dūdını
(10) kim kereklikdür sevād-ı ḡaṭṭ-ı reyḡānıḡa dūd

- (11) yār ‘uşşākına şem‘-i cilve rüşen kılmasun
(12) kim tüşer andın raķīb-i rü-siyeh cānıǵa dūd
(13) küydi baǵrım āh mısra‘ını inşā eylegeç
(14) tüşti andın nādire evrāķı dīvānıǵa dūd

(48b/15-16 – 49a/1-10)

Farsça gazel

- (49a/11) ötti köksümdin oķıñ serv-i revāndın bérđi yād
(12) zaħmlar kim ǵaldı andın gülistāndın bérđi yād
(13) miħnet-i hicrān ara nā-kāmlıǵ çekkenlere
(14) vaşl ara ölmek ħayāt-ı cāvīdāndın bérđi yād
(15) āǵāh étđi elni eşkim šābit ü seyyāresi
(16) dūd-ı āħımdur felekde keħkeşāndın bérđi yād
(17) eylegeç berbād ‘ayşım ħāsılın hicrān yèli
(18) āşınālargā sarıǵ rengim samandın bérđi yād
(49b/1) vāķıf oldım dehr bāǵını gül-i ra‘nāsıdın
(2) kim bahār-ı reng keltürgeç ħazāndın bérđi yād
(3) yārıdın ayrıldı dèp her kün maña devr-i felek
(4) körgüzüp mihrini ol nā-mihribāndın bérđi yād
(5) nādire kılǵaç muħabbet neş’esidin güftigü

- (6) lezzet-i şî'r-i 'ömer şāhib-kırāndın bērdi yād
- (7) ol serv ki bardur anı mevzūn kıddı āzād
- (8) meşşāta üçün şāne çeker zülfiğa şemşād
- (9) merdumlıĝ ile eyledi ol ay mēni rüsvā
- (10) neyrenĝ ile hūd tēlbe kıllur ēlni perīzād
- (11) kaşı kılıçı birle kıllur kıtl dem-ā-dem
- (12) 'uşşākların ikki kōzi bolĝalı cellād
- (13) ol ĝamze saņa cevr ü cefā 'ilmin okuttı
- (14) efsūs ki ta'līm-i vefā bērmedi üstād
- (15) sen terk-i vefā kıldıñ u bed-mihrlıĝ ettiñ
- (16) yārıñ ferāmūş kıllıp eylemediñ yād
- (17) āhım şereri kılmadı köñliñni mülāyim
- (18) herçend mülāyim bolur ot tābīdi fülād
- (50a/1) ber-pāy tutup ka'ide-yi mihr ü muḥabbet
- (2) terk eylemediñ nādire devlet üyi ābād

(50a/3-16)

Farsça gazel

- (17) çün mēndin üzdi mihrini ol yār-ı mu'temed
- (18) bī-ĝāne boldı birbiridin cān ile cesed

- (19) bolsam firāk leşkeridin münhezim ne tañ
(20) şabr u şebāt çerikidin yétmedi meded
- (50b/1)** mèn nā-tüvān u hastanı ol ay cemālidin
(2) maḥrūm kıldı ṭālī‘ ber-geşte baht-ı bed
- (3) yok ağzınıñ sorağıda ey cān nişān tilep
(4) tüştüñ ‘ādem ṭarīķine gümdür saña beled
- (5) yok sendin özge dād-res-i deyr-i ka‘beni
(6) sèn-sèn murādı kim ki şanem-i deyr yā şamed
- (7) her kim ki tapsa ‘ışk edeb-gāhıda kabūl
(8) kılmas anı tekellümini hīç kimse red
- (9) derd-i firāk şiddetidin bildi nādire
(10) dūzaḥ ‘azābıdın ğamı hicrān éken eşed
- (11) şükr bārī kim işim tapmadı red
(10) ‘ışk bürhānı maña érdi sened
- (11) küfr ü islām élige sèn ma‘būd
(12) ka‘be vü deyrdür ikki ma‘bed
- (13) ğam hücüm étse reh-i meykede tut
(14) rindler himmetidin iste meded

- (15) deyr pīri ҡadeḥ ü mīnādın
(16) fitne ye'cūcı üçün baғladı sed
- (17) 'ıŝķ dersini ne bilsün zāhid
(18) èmdi āğāz ҡılıpdur ebced
- (51a/1)** bāğ seyrine ḥırāmān ötti
(2) serv reftār u büt-i mevzūn ҡadd
- (3) eyledi nādireğa 'arz-ı viŝāl
(4) yoқsa mesdūd èdi rāh-ı maқşad
- (5) cihānda ism-i maḥmūdınḍur aḥmed
(6) èrür vaŝfiḡ Ebū'l-ķāsım Muḥammed
- (7) zḥūr ètgeç cemāliḡ āftābı
(8) münevver boldı bu tāk-ı zeberced
- (9) tufeylidür vücūd-ı āferiniŝ
(10) èrür maқşūd anıḡ zātı mü'ebbed
- (11) ҡamer aқrebde körgüzdi niŝāne
(12) yüzi devride gīsū-yı müce'ad
- (13) èrür-sèn ḥātem-i ḥatm-ı nübüvvet
(14) cemāliḡ āftāb-ı evc-i sermed

- (15) eger çendī ki zāhid zūfūnūndur
(16) èrür ‘ışk içre gūyā tıfl-ı ebced
- (17) tapalmay nādire ol şeh cenābın
(18) cūnūn zencīriğa boldı muḳayyed
- (19) bardıñ nazarımdın ey perīzād
(20) mèn ḳulnı dū-bāre ḳılmadıñ yād
- (51b/1)** hicr içre firāk şiddetidin
(2) yüz nāle vü şad hezār feryād
- (3) ḳanlığ köñül içre meddāhım
(4) andağ ki çemende serv-i āzād
- (5) müjgān ile nergisiñdin ey şūḫ
(6) kesb eyledi ḳan tōkerni cellād
- (7) mèn āh ile tağnı su ḳıldım
(8) künd eyledi tīşesini ferhād
- (9) feryād ki hecr tünd-bādı
(10) ‘ayşım çemenini bērdi berbād
- (11) dīn nādiredin kemāl taptı

(12) iḳbāl refīḳ ü mülk ābād

(51b/13-16 – 52a/1-12) Farsça gazel

(52a.13-20 – 52b/1-6) Farsça gazel

(52b/7) ecelni destidin yüz dād u feryād

(8) ki ‘umrım ḥāşılını bérđi berbād

(9) müzeyyen ḳılma tarḥ-ı istikāmet

(10) cihān-ı bī-beḳādur süst bünyād

(11) köñül ḳaşrı muḥabbet dāğı birle

(12) mü’ebbed tā ebed ma‘mūr u ābād

(13) cihān mekkāre zāl-ı bī-vefādur

(14) vefā birle köñülñi ḳılmadı şād

(15) ḳanı ferhād ile mecnūn nişānı

(16) ḳanı şīrīn ü leylī eyleğıl yād

(17) ‘alāyıḳ barça zincīr-i emeldür

(18) ḳoyar andağ ki dām-ı ḥīle şayyād

SONUÇ

Bu tez çalışmasında üzerinde inceleme yapılan eser XIX. yüzyılda Çağatay Türkçesiyle yazılmış *Nadire Divanı*'dır. Eser hakkında yapılmış diğer araştırmalarda eserin asıl nüshası üzerinde çalışılmamış olması bizi bu eseri ele almaya sevk etti. Tespitlerimize göre eser, Nadire'nin *Nadire mahlasıyla yazılmış Çağatayca Divanı*'dır. *Divan*, XIX. yüzyılda Hokand'da Nadire tarafından tertiplenmiştir. *Divan*, nesih hattı ile kalın gri Şark kâğıdına yazılmıştır. *Divanı* hazırlayan hattatın adı Sadulah Hacedir. Yeşil karton cilt, bordo kabartmalıdır. Lale şeklindeki kabartmanın içinde, baskılı bir cilt mührü vardır. Ciltçi Muhammed Yusuf tarafından yapılmıştır. Ciltlendiği ve istinsah edildiği tarih farklılık göstermektedir. Ciltlemenin iç kısmı ebrudur. Boyutu 20.5x13'tür. Çağatayca *Nadire Divanı* yazarın bugüne kadar tespit edilen diğer el yazması divanlarından birincisidir. Yüksek lisans tezinde tanıtması yapılarak bilim dünyasına kazandırılan nüsha Özbekistan İlimler Akademisi Ebu Reyhan Birunî adlı Şarkşinaslık Enstitüsü yazma eserler kütüphanesinde 4182/1 numara ile muhafaza edilmektedir. Ele alınan eserde 52 yaprak mevcuttur. *Divan* 1b sayfasından başlayıp 52b sayfasında bitmektedir. Bu tez çalışmasında Arap harfleri ile Çağatay Türkçesinde yazılan metnin Latin harfleriyle transkripsiyonlanmıştır. Nüshada yer alan Farsça şiirler dahil edilmemiştir.

Divan'ın transkripsiyonunun hazırlanmasının ardından elde edilen tespitler neticesine göre metnin yazım, ses ve cümle bilgisi özelliklerinin yanı sıra, eserde görülen kelime grupları üzerinde durulmuş, işlevleri incelenmiştir. Bu tez çalışmasında *Divan*'da görülen tüm yazım ve dil bilgisi özellikleri vurgulanmıştır.

Nadire'nin Çağatayca *Divan*'ı, son dönem Çağatay Türkçesinin oldukça önemli kaynaklarından biridir. Eser incelemesinin yanı sıra, Hokand Hanlığında edebî muhit, medeniyet, eğitim ve kadın yazarların döneme sağladığı katkılar üzerinde de durulmuştur. İncelemesi yapılan Çağatay Türkçesi son dönemine ait bu eserin, dönemin yazım, ses, dil bilgisi, söz varlığını ortaya koyan önemli kaynaklardan olduğu sonucuna varılmıştır.

DİZİN-SÖZLÜK

A, Ā		
āb	<i>F.</i> su, içecek ā.- ı hayāt 12b/5, 40a/13	a. 40b/10, 40b/12, 40b/14, 40b/16, 40b/7, 40b/8, 41a/2
ābād	<i>Ar.</i> mamur, şen, bayındır ā. 38a/17, 50a/2, 51b/12, 52b/12 ā. bolmasa 25a/8 ā. èt 26b/10 ā. eylegil 28b/13 ā. kıldım 25a/17 ā. ola 25a/15, 45b/1 ā.+ ım 29b/8	a.- may 37b/13 aç <i>T.</i> açmak yekbāre a. 41a/4 açıl- <i>T.</i> açıl- a.- dı 25a/1, 9a/8 açmağ <i>T.</i> açmak a. 38a/11 ādāb <i>Ar.</i> adap, edepler, terbiyeler tarīk-i ā. 20b/6 ‘adālet <i>Ar.</i> adalet, doğruluk ‘a. 3a/8, 28b/13 ‘aded <i>Ar.</i> sayı ‘a. 1b/2 ‘adedsiz <i>Ar.</i> + <i>T.</i> +siz ‘a. 14a/9 ādem <i>Ar.</i> insan, adam, kişi ā.+ -sēn 28a/10 ‘adem <i>Ar.</i> yokluk ‘a. 24a/17 ‘ādet <i>Ar.</i> görenek, usul ‘ā. eylep ērdim 17b/13 ‘ādil <i>Ar.</i> adeletli emīr-i ‘a. 16b/1 ‘adl <i>Ar.</i> doğruluk, adalet ‘a. 16a/9 ‘a. ètti 2a/14 ‘a.+ ıdın 3a/9 āfāt <i>Ar.</i> belalar, felaketler def-i ā. 24a/16 āferiniş <i>F.</i> beğenme, alkış vücūd-i ā. 51a/9 āfet <i>F.</i> felaket ā. èrür 30b/8 ā.+ i 41a/7 ā.+ iğa 31a/9 ‘āfiyet <i>Ar.</i> sağlık, esenlik ‘ā. 15b/3 āftāb <i>F.</i> güneş
‘abēş	<i>F.</i> boş, saçma ‘a. 38b/1, 38b/10, 38b/12, 38b/14, 38b/2, 38b/4, 38b/6, 38b/8	
ābrū	<i>F.</i> yüzsuuyu, şeref ā. 43a/7	
‘aceb	<i>Ar.</i> hayret, gariplik, şaşılacak şey ‘a. 13b/7, 14a/5, 17b/10, 17b/12, 17b/14, 17b/2, 17b/4, 17b/6, 17b/8, 25a/5 luṭf-ı güftār-ı ‘a. 17b/1	
‘āciz	<i>Ar.</i> eli ermez, güçsüz ‘ā. 13a/7, 2a/4	
‘ācizlġ	< <i>Ar.</i> āciz + <i>T.</i> +lık ‘ā. oldı 14a/14 ‘ā.+ ı 2a/5	
‘acūze	<i>Ar.</i> cadı karı ‘a.+ sidur 47a/9	
‘acz	<i>Ar.</i> beceriksizlik, acizlik, güçsüzlük ‘a. 47b/1	
aç-	<i>T.</i> aç-, arala-	

	ā. 17b/16, 18a/12		dūd-ı ā.+ imdur 49a/16
	ā.- ı evc-i isti‘lā 7b/6		ā.+ lar 48b/5
	ā.- ı evc-i sermed 51a/14		ā.+ nı 41a/8
	ā.- ı meh-i ‘ālem-ārā		çırāğ-ı ā.+ nı 12a/14
	cemāliḡni 13b/9	aḡbāb	Ar. dost, tanıdık
	çābük-süvār-ı ā. 20b/2		a. 43a/7
	ḡumār-ı ā. 20a/9		a. +a 9b/2
	iḡtidār-ı ā. 20a/14	‘ahd	Ar. söz, yemin
	intizār-ı ā. 20a/10		‘a.- ı ba‘ıddür 2b/5
	la‘l-ı ābdār-ı ā. 20a/12		‘a.- ı yalğan 25b/2
	nevbahār-ı ā. 20a/16		‘a. 25b/1
	rūzgār-ı ā. 20a/18	āḡır	Ar. son, nihayet
	şerār-ı ā. 20a/20		ā. 18b/19, 22b/16,
	ā. eylep 18b/12		26b/5, 39a/7
āḡāh	ā.+ ı 3a/1, 51a/7, 8b/8	aḡkām	ā.- ı mışra‘ 3b/14
	F. bilgili, haberli		Ar. hükümler
	ā. ètdi 49a/15		a.+ ıda 2b/3
āḡāz	F. başlama	aḡter	Ar. yıldız
	ā. eyledi 4b/13		a.- ı iḡbāl 31b/7
	ā. eyleḡaç 40a/9	āḡū	F. ceylan
	ā. ḡılıpdur 50b/20		ā. 46a/8
āḡyār	Ar. yabancı	aḡvāl	Ar. haller, veziyetler,
	a. 43a/10		oluşlar çokluk
	ta‘ne-yi a.+ dın 33b/19		a. 13b/8
	a.+ ıḡa 42b/7		a.+ ım 19a/7
āḡız	aḡız		a.+ ımḡa 17b/10
	a.+ ı(aḡzı) 17b/1, 37b/8	aḡ-	a.+ ını 27a/2
	a.+ ıda(aḡzıda) 37b/2		T. akmak
	a.+ ınıḡ(aḡzınıḡ) 50b/3		a.- ar 20b/20
	a.+ ınıḡa(aḡzınıḡa) 45b/7	aḡar-	a.- tı 22b/14
āḡ	F. ah, feryad, acı		T. beyazlaş- Sıfat-Fiil
	ā. 25b/9	‘aḡd	a.- ḡan 15b/14
	ā.- ı ‘āşıḡkāne-yi şeyḡ		Ar.sözleşme
	44b/12		‘a.- ı zünnār 43b/6
	ā.- ı dil 41a/3	‘aḡıbet	Ar.nihayet, son
	ā. 1a/4, 1a/14, 3b/11,		‘ā. 5b/2, 25b/4,25b/6,
	4b/7, 9b/6, 19a/7,		25b/8, 25b/12, 25b/14,
	30b/16, 33a/18, 38b/6,		25a/17, 25a/18, 5a/20,
	45b/11, 48b/13, 51b/7,		25b/10,
	şerār-ı ā. 44b/9	‘aḡıl	Ar.akıllı, zeki
	ā. çèkme 40b/14		‘ā. 21a/9, 37b/16, 38a/2
	ā.+ ım 11a/7, 18a/1,		‘ā.+ ḡa 10b/5
	20b/1, 29b/5, 45b/15,		‘ā. èrseḡ 38a/6
	49b/17		‘ā. èseḡ 28b/11
	dūd-ı ā.+ ım 14a/8	‘aḡik	Ar. kırmızı renkli
	medd-i ā.+ ım 29b/3		deḡerli taş
	şu‘le-yi ā.+ ım 14a/1	‘aḡıl	‘a.- ı ḡün-ı dilni 28a/17
	ā.+ ımdın 46a/6, 48b/1,		Ar.akıl
	48b/4		‘a. 28b/9, 9b/4

‘akreb	<i>Ar.</i> akrep ‘a.+ de 51a/11	mülk-i ‘ā. 6b/16 ‘ā.+ de 42b/15, 4b/3, 8b/15
‘aks	<i>Ar.</i> zıt, ters ‘a.+ ı 39a/9	mazār-ı feyż-āsār-ı ziyāretgāh-ı ‘ā.+ dūr 16a/13
aqşam	<i>T.</i> akşam a. 36a/9, 48b/1	
al	<i>T.</i> ön, karşı, huzur a. 39a/11 a.+ ıda 12b/14, 46a/10, 47b/3	‘ālem-ārā <i>Ar.</i> + <i>F.</i> dünyayı, alemi süsleyen ‘ā. 8b/8
al-	1. almak, bir yerden kaldırmak a.- dı 17b/3, 47a/10 2. yeterlilik birleşik fiili taḥammül kıla a.- mas 31a/9 ṭāqat kıla a.- mayın 44b/5	‘ālī <i>Ar.</i> yüce, yüksek sultān-ı ‘ā. 3a/6
‘āl	<i>Ar.</i> aile ‘ā.- ı ashābığa 4a/16	‘ālī cenāb <i>Ar.</i> iyiliksever, alicenap şī‘r-i ḥusrev-i ‘ā. eylep 19a/2
a‘lā	<i>Ar.</i> yüksek, yüce a. 11b/12, 7b/4 a. oldı 7a/15 ‘arş-ı a.+ dın 7b/3	al(l) <i>T.</i> ön, karşı, nezd a.+ ıda 19a/14 a.+ imdadur 15b/7 a.+ ında 25a/9 a.+ ında 22a/12
‘alāmet	<i>Ar.</i> belirti, iz, işaret ‘a.+ ler 1b/9	‘allāme <i>Ar.</i> çok ve derin bilgili ‘ā.- yi zamāndur 22a/12
alar	onlar , cokluk III. şahıs/işaret zamiri; a. 3b/7 a.+ ğa 16b/8 a.+ ğa 26a/4 a.+ da 30b/2	almaq a. 32b/3
‘alāyık	<i>Ar.</i> ilgiler ‘a. 52b/17	ālūde <i>F.</i> bulaşmış ā.+ dir 39a/10
‘ālem	<i>Ar.</i> dünya ‘ā. 1b/8, 2a/1, 2a/7, 7a/1, 6b/15, 7a/3, 7a/9, 10b/11, 20b/13, 22a/5, 24a/17, 27b/1, 28a/19, 28b/4, 33a/17, 33b/20, 40b/3, 41a/4, 41b/7 ‘ā. peyvestesi 1b/2 ‘ā.+ din 16a/11 ‘ā.+ ğa 3a/9, 31a/14 bā‘iś-i icād-ı ‘ā.+ -sèn 7b/13 maḫşūd-ı ‘ā.+ -sèn 7b/10 āftāb-ı meh-i ‘ā.- ārā cemāliḡni 13b/9	ālūdelġ <i>F.</i> + <i>T.</i> bulanıklık ā.+ dur 39a/3
		āmāde <i>F.</i> hazır ā. 14a/15 ā. kılmış 21a/15
		‘āmīle <i>Ar.</i> işleyen ‘ā. 2b/4
		ammā <i>Ar.</i> ancak a. 2b/2, 3a/12
		anda <i>T.</i> orada, o zaman; teklik III. işaret zamirinin lokatif hâli a. 18b/15, 24b/10, 36a/ 45b/2, 8b/4
		andaġ <i>T.</i> öyle a. 2b/4, 2b/6, 22a/4, 51b/4, 52b/18
		andın <i>T.</i> ondan; teklik III şahıs/işaret zamirinin ablatif hâli a. 1b/3, 1b/6, 3b/6, 4a/2, 17b/14, 31b/14, 42a/2, 47a/12, 48b/12, 48b/14, 48b/6, 49a/12

anı	<i>T.</i> onu, tekik III. şahıs/işaret zamirinin akkuzatif hâli	ārāyīṣ	<i>ā.</i> érđi 3b/4 <i>F.</i> süs <i>ā.</i> - i feṣ 44b/13 <i>ā.</i> 27b/4
a.	5a/1 18a/3, 20a/11, 23a/10, 30b/10, 30b/16, 30b/7, 33b/4, 36a/14, 37b/8, 38a/16, 43a/18, 44b/9, 46a/4, 49b/7, 50b/8	‘ārız	<i>Ar.</i> yanak, sevgilinin yanağı ‘ā.+ ıñ 20a/15 ‘ā.+ ıñnı 18b/12
anıñ	<i>T.</i> onun, teklik III. şahıs/işaret zamirinin genitif hâli	‘ārif	<i>Ar.</i> bilgili, bilge şeyh-i ‘ā.- i kāmil 44b/15
	a. 2a/2, 2a/7, 3a/10, 3a/9, 6b/15, 7a/12, 7a/2, 12b/6, 14a/16, 17b/5, 45b/10, 51a/10	‘arşa	<i>Ar.</i> arsa, yer, toprak ‘a.- yı dūnyā 10b/6
‘anķā	<i>Ar.</i> Anka kuşu ‘a.- yı ķāf-ı istignā bolğıl 41b/9 ‘a. bolmadı 39a/6	‘arş	<i>Ar.</i> göğün en yüksek katı ‘a.- ı a‘lādın 7b/3
aña	ona, teklik III. şahıs/işaret zamirinin datif hâli	‘arż	<i>Ar.</i> arz, sunma, bildirme ‘a.- ı cemāl èt 10b/9 ‘a.- ı dīdār èt 24b/18 ‘a. 6b/13 ‘a. ètsem 30b/5 ‘a. eylep 16b/9, 31b/13 ‘a.- ı vişāl eyledi 51a/3 ‘a. ètse 43a/10
	a. 2b/1, 2a/11, 2a/14, 6b/16, 12b/4, 16b/5, 32b/8, 33b/8, 38b/9, 41b/5, 43b/10, 47a/16	ārzū	<i>F.</i> arzu, istek <i>ā.</i> - yı şemşād èt 26b/4 <i>ā.</i> 19a/20, 38b/8 <i>ā.</i> eyler 43a/3, 9a/13 <i>ā.</i> kıldım 25b/3
ara	<i>T.</i> arasında a. 1b/8, 7a/8, 9a/10, 9a/2, 9a/6, 12b/5, 13b/2, 17b/1, 17b/19, 19a/4, 19a/9, 22a/17, 22b/15, 22a/1, 22a/15, 26a/8, 32b/5, 35b/17, 37a/12, 37b/18, 40a/15, 41a/11, 41a/13, 43a/7, 45b/5, 49a/13, 49a/14 a. bolmış 7a/3 a.+ sı 47a/8	aşālet	<i>F.</i> soy, sop temizliği a. 2b/6, 3a/3
ārā	<i>T.</i> ara, orta, arasında <i>ā.</i> 10b/11, 11a/16, 22b/3	āsān	<i>F.</i> kolay <i>ā.</i> èmesdür 24a/19, 38a/11 <i>ā.</i> èt 36a/12
ārām	<i>F.</i> dinleme, durma; rahat, huzur <i>ā.</i> 26a/6, 35b/8 <i>ā.</i> eyler 44a/1 <i>ā.</i> tapar 20b/11	āsār	<i>Ar.</i> eserler, belirtiler <i>ā.</i> - ı muħabbet 33b/7
ārāste	<i>F.</i> süslenmiş, düzenlenmiş	āsār	<i>Ar.</i> nişanlar, izler; birinin meydana getirdiği şeyler <i>ā.</i> 45b/12
		āsāyiş	<i>F.</i> rahat, huzur sermenzil-i <i>ā.</i> èmes 10b/6 cāy-ı <i>ā.</i> èmestür 44a/4 bā‘iś-i <i>ā.</i> èrür 31b/9 <i>ā.</i> + i 3a/9
		aşāb	<i>Ar.</i> sahipler, insanlar; sahabeler, Hz. Muhammed’i görmüş ve sohbetine katılmış olanlar

asıġ	‘āl-ı a.+ ıġa 4a/16 <i>T.</i> yarar, fayda a. 11b/1			ā. kıldı 22b/1 ā. kılgasen 12a/8 ā. oldı 7a/13
aşlā	<i>F.</i> hiç bir zaman a. 9a/5, 11a/6	aşkārā		<i>F.</i> belli, açık ā. boldı 22b/20 ā. eyledi 1b/7
āsmān	<i>F.</i> gökyüzü māh-ı ā.+ dın 42a/14 ā.+ ıda 7b/5	āšnā		<i>F.</i> aşına, tanıdık, bildik ā. kıлмаġıl 4b/4 ā.+ lar 24b/1
ast	<i>T.</i> ast, alt, aşıġı a.+ ıdın 24b/18	āşüb		<i>F.</i> kargaşa, karmaşıklık ā.+ ı 18a/3 ā.+ ıdın 2b/5
āstān	<i>F.</i> eşik, giriş ā.+ ıġa 31b/11	āşüfte		<i>F.</i> perişan ā.- yi zārımġa 27a/12 ā. eyledi 17b/7
āstāne	<i>F.</i> eşik, giriş neẓr-i ā.- yi şeyḫ étey 44b/16	āşüfte-ḥāl		<i>F.</i> + <i>Ar.</i> hâli perişan ā. 13a/9
āsüde	<i>F.</i> huzurlu ā. érür 33b/16	āşüfte-ḥātır		<i>F.</i> gönlü perişan olan ā. 2b/5
āşām	<i>F.</i> şarap içen ā. 25b/16	‘aṭā		<i>Ar.</i> ihsan, baġış ‘a.+ sı 14a/15
‘āşık	<i>Ar.</i> aşık ‘ā. 37b/17, 6b/9, 7a/7, 43a/9, 43b/15 ‘ā. bol 36a/8 ‘ā. bolıp--sên 35b/9 ‘ā. érsej 26b/7 ‘ā. oldıj 28b/1 ‘ā.+ a 4b/11, 45a/15, 45b/2 ‘ā.+ ge 20b/6, ‘ā.+ ka 10a/14, 22a/14, 38b/7 ‘ā.+ mı 20b/10, 22a/16 ‘ā.+ larġa 3b/6	āteş		<i>F.</i> ateş ā.- i hicrān bolup 22b/16 ā. 38a/3 ā.+ idin 43b/11
‘āşıkāne	<i>Ar.</i> + <i>F.</i> +āne aşıklara özgü āh-ı ‘ā.- yi şeyḫ 44b/12	āvaḥ		<i>F.</i> ah ā. 43b/11
‘āşıklıġ	<i>Ar.</i> + <i>T.</i> +lıġ aşıklık ‘ā.+ da 40b/6	āvāreliġ		<i>F.</i> + <i>T.</i> +lıġ. boşuna uġraşma ā. 31b/6
āşinā	<i>F.</i> tanıdık, bildik ā. 28b/3 ā.+ dın 29b/9 ā.+ lardur 26a/4 ā.+ larġa 49a/18 ā.+ lardın 41b/13	avut-		<i>T.</i> teskin etmek a. 27b/2
āşiyān	<i>F.</i> ev, mesken ā. étip 33a/14	ay		<i>T.</i> ay a. 16a/1, 37b/19, 49b/9, 50b/1 a.+ ı 13a/7, 13b/1, 20a/13, 20a/17 a.+ ıda 32a/13 a.+ mı 14a/13 a.+ ınıj 13a/8
āşkār	<i>F.</i> açık, belli ā. 25a/19 ā. ét 28a/20	ay-		<i>T.</i> söylemek a.- dı 12b/4 a.- dım 10a/13, 27a/11
		ayaġ		<i>T.</i> ayak, bacak a. 16b/4, 39a/12 a.+ ıġa 28a/18 a.+ ıġa 17b/20 a.+ mı 28b/2

ayağ	<i>T.</i> kadeh a. 4b/13	az	<i>T.</i> az a. bolsa 19a/15
‘ayān	<i>Ar.</i> açık ‘ā. kıldı 37b/7	‘azāb	<i>Ar.</i> işkence, üzüntü ‘a. eylep 18b/6 ‘a.+ ığa 47a/14 dūzah ‘a.+ ıdın 50b/10
‘ayb	<i>Ar.</i> kusur, ayıp ‘ā. etmeniz 22b/17	āzād	<i>F.</i> kurtulmuş, özgür ā. 49b/7 serv-i ā. 51b/4 ā. èt 26b/6 ā. èter 21a/8 ā. ètgeniñ 17b/19 ā. kıl 22b/6 sevr-i ā.+ ım 29b/4
āyin	<i>F.</i> merasim, tören ā.- i neng 26a/8	āzādliğ	<i>F.</i> + <i>T.</i> +liğ özgürlük ā. 35b/3
āyine	<i>F.</i> ayna ā. 22a/18 ā.+ ge 23a/14 ā.+ ni 40a/12 ā.+ si 10a/10, 11b/6, 30b/3 ā.+ sin 19a/14	āzah	<i>F.</i> vücutta çıkan siğil ā. èrür 47b/4
aylan-	<i>T.</i> dolanmak, dolaşmak a.- ıp 22b/12	a‘zam	<i>Ar.</i> çok büyük sevād-ı a.+ ı 2a/11
ayrıl-	<i>T.</i> ayrılmak, uzaklaşmak a.- dı 49b/3 a.- dıñ 27a/17 a.- sa 31b/10	āzār	<i>F.</i> incitme ā. 45b/2 ā. bērmesün 37b/6
ayru	<i>T.</i> ayrı, başka a. 16a/5, 17b/14, 18b/11, 18b/17, 20b/15, 27a/9, 29b/12, 29b/5, 37a/13, 46a/12, 46b/5, 9a/11 a. tüşdiñ 42b/4	āzārī	<i>F.</i> bir incitme ā. 17b/10
‘ayş	<i>Ar.</i> 1) yemek, yiyecek, yaşama ‘a. 15b/3, 18a/6 2) zevk u safâ; dirilik, hayat. ğam-ı ‘a.- ı bahār 38b/2 ‘a. 11b/9, 2b/11 māye-yi ‘a. 45b/5 mūjde-yi ‘a. 12b/12 ‘a.+ ım 49a/17 şubh-ı ‘a.+ ım 41a/6 ‘a.- ı cāvīdānım 46b/8 ‘a. 35b/6, 46b/7 ‘a.+ ı 8b/13 ‘a.+ ım 51b/10	‘azīz	<i>Ar.</i> muhterem, saygılı, değerli ‘a. 42b/14 ‘a.+ ım 16a/11
‘ayt-	<i>T.</i> söylemek, demek a. 27a/1, 27a/10, 27a/12, 27a/14, 27a/2, 27a/4, 27a/6, 27a/8 a.- ur èrdim 3b/14, 3b/9 a.- ayım 4b/1	‘azm	<i>Ar.</i> kasıt, karar ‘a.- ı sipehr eylep 21a/11 ‘a.+ ım 11a/5 ‘a.- ı kūy-i cānān èt 36a/6 ‘a.- ı rāh-ı bōstān ètip 33a/20
		‘Azrā	<i>Ar.</i> Vamık ile Azra hikayesindeki kadın kahraman ‘A. 6b/10
		āzürde	<i>F.</i> incinmiş, kırılmış ā.+ dür--mēn 17b/9
		āzürderak	<i>F.</i> + <i>T.</i> daha incinmiş, kırılmış ā. 17b/9
		B	
		bāb	<i>Ar.</i> kapı feth-i b. eylemediñ 18b/3

ba'd	<i>Ar.</i> sonra b. 2b/2		b.- 1 reng 49b/2 b. 9a/5
bād	<i>F.</i> rüzgar b.- 1 ḥazān 44b/12 b.- 1 ṣabā 12b/12, 31b/14 b.- 1 ṣabādın 29b/13	baḥr	<i>Ar.</i> deniz b.- 1 eşkimdin 48b/3 serāb-ı b.- 1 ḥayālāt-ı bikerāne-yi şeyḥ 44b/8 b. 15b/12
bādām	<i>F.</i> badem çeşm-i cādū-yı b. 13b/16 gül-i b. 4b/6	baḥş	<i>Ar.</i> konuşulan, konu, bahis b. 38a/6 b. boldı 38a/10 b. eyleme 38a/12, 38a/8 b. eylemedi 38a/5 b. eylese 38a/14 b. kılsa 38a/16 b. kıılır 37b/11, 37b/12, 37b/14, 37b/16, 37b/18, 37b/20, 38a/18, 38a/2, 38a/4
bāde	<i>F.</i> içki, şarap mazmūn-ı mevc-i b.- yi nāb 42b/9 b. 13a/3, 27b/2, 35b/5, 9a/11 b.+ din 12b/16, 12b/9 b.+ dūr 27b/6	baḥşāyiş	<i>F.</i> bağışlama, ihsan b.+ idin 14a/16
bāğ	<i>F.</i> bağ, büyük bahçe serv-i nāz-ı b.- ı rızvān 12a/7 b. 19a/4, 45b/13, 51a/1 heves-i b. 41b/4 meyve-yi elvān-ı b. 46b/4 seyr-i b. 36a/1 b.+ ıda 9a/8 b.+ ını 13b/15, 49b/1	baḥt	<i>F.</i> talih b.- ı bed 50b/2 b. 16b/8, 31b/8, 4b/14 b.+ ımnı 17b/8
bāğbān	<i>F.</i> bahçıvan b. 32b/6, 40a/15	ba'id	<i>Ar.</i> uzaklaştıran 'ahd-ı b.+ dūr 2b/5
bağla-	<i>T.</i> bağla-, tut- b.- gan 16b/10 b.- dı 34a/2, 50b/18 b.- miş 22a/19 b.- lap 17b/20	bā'is	<i>Ar.</i> sebep b.- i hengāme-yi eşyā olup 6a/11 b.- i icād-ı 'ālem-sen 7b/13 b.- i āsāyiş 31b/9 b.+ idür 27a/20
bağ(ı)r	<i>T.</i> bağır, sine b.+ ım 22b/14, 46a/3, 48b/13 b.+ ımdın 17b/18 b.+ ımnı 18b/10, 24b/8 b.+ ını 41a/14	bağ-	<i>T.</i> bakmak b. 42a/5 b.- ar 24b/9 kıya b.- ıp 26b/6 kıya b.- kay 7b/15 b.- madı 9a/5 b.- madı 22b/7 b.- mağıl 43a/10 b.- masa 38b/9
bağ-	<i>T.</i> bakmak b. 45b/13, 45b/14, 45b/16, 46a/10, 46a/2, 46a/4, 46a/6, 46a/8	bāki	<i>Ar.</i> sonsuz b. bolsa 11b/7
bahāne	<i>F.</i> gerçek gerekçeyi gizlemek için ileri sürülen sebep b.- yi şeyḥ 44b/6	bāl	<i>F.</i> kanat b.- ı şāhīndür 17b/4
bahār	<i>F.</i> bahar		

bālā	b. 14a/6 <i>F.</i> üksek, yüce kad-ı b. 10a/12		b.+ imda 8b/2 b.+ imğa 19b/1 b.+ imnı 31b/11
bālīn	<i>F.</i> yastık b.+ i 33b/17	başla-	b.+ in 22b/6 <i>T.</i> başlamak b.- yın 4a/13
bar	<i>T.</i> var, mevcut b. 18b/15, 42b/16, 9a/9 b. êdi 3a/11 b. êrdi 22a/6, 25b/11 b. êse 25a/12, 33a/8, 33b/, 33b/7 b.+ dur 42a/7, 47a/8, 49b/7 b.+ ı 38b/4	baḥḥā	ü.a. Mekke-i Mükerreme b. 7b/8
bar-	<i>T.</i> gitmek b.- dı 23a/6, 33b/17 -mên b.- dım 24b/6 b.- dı 51a/19 b.- ğıl 18b/17, 26b/16 b.- sa 24b/12	bā-vücūd	<i>F.</i> + <i>Ar.</i> bununla beraber, buna rağmen b.- ı şuğl-ı umūr-ı sipāh 3b/1
barça	<i>T.</i> bütün, hep b. 2a/2, 22b/3, 29b/9, 32b/15, b. 38b/1, 38b/10, 38b/12, 38b/14, 38b/2, 38b/4, 38b/6, 38b/845b/6, 47b/1, 52b/17 b.+ mı 15b/8, 28b/10	bāz	<i>F.</i> açma b. eyle 32b/9 b. eyleğaç 40b/2
barıça	<i>T.</i> hepisi, var olduğu kadar b. 16b/2	bāzār	<i>F.</i> pazar, çarşı b.+ ıda 16a/2
bārī	<i>Ar.</i> Allah, yaratan b. 17b/2, 50b/11	ba‘zı	<i>Ar.</i> bazı b. 3b/10, 3b/13
barlıĝ	<i>T.</i> varlık b.+ in 37b/7	becāy	<i>F.</i> yerinde b.- ı şerbet 33a/6
barmaĝ	<i>T.</i> parmak b.+ im 31b/3	bed	<i>F.</i> fena baḥḥ-ı b. 50b/2
bā-şafā	<i>F.</i> + <i>Ar.</i> saf, kalbinde gıll u gı ı bulunmayan kardeşler çārīyār-ı b. 4a/14	bed-ḥ‘āh	<i>F.</i> her şeyin fenalığını isteyen b. 16b/5
baş	<i>T.</i> baş, kafa b. 10b/3, 5a/5 b.+ dın 16b/4, 39a/12 b.+ ıda 22a/8, 9a/14 b.+ ıdaki 45b/14 b.+ ığa 10b/2 b.+ im 44b/16 b.+ ima 27a/5	bed-mihrlĝ	<i>F.</i> + <i>T.</i> + <i>liğ</i> ; iyilik istemeyen b. êtti 49b/15
		bedr	<i>Ar.</i> dolunay b.- i tābān 14a/13
		behā	<i>F.</i> baha, fiyat b. 27a/6
		behre	<i>F.</i> hisse b. tapıp 3b/8
		beḥa	<i>Ar.</i> eBīdilik b.- yı ‘umrını 16a/16
		bél	<i>T.</i> bel b.+ ini 37b/7
		belā	<i>Ar.</i> gam, keder, sıkıntı dām-ı b. boldı 9b/4 hedef-i tūr-i b. boldı 11b/10 b.+ dur 18a/3
		beled	<i>F.</i> kavrama, bilme b. 50b/4
		belend	<i>F.</i> yüksek yer veya rütbe b. 30b/13

beli	b. olsa 7b/3 <i>F.</i> evet b. 43b/15	berg	<i>F.</i> yaprak b.- i gül 41a/9 b. 7a/8 b.+ idin 18a/2
belki	<i>Ar.+F.</i> belki b. 3a/3, 3a/4, 42a/4	ber-geşte	<i>F.</i> talihi ters dönmüş b. 50b/2
bend	<i>F.</i> bağlama, düğüm b.- i ğamdın 26b/6 b. étip 17b/19 b. ettim 14a/3	ber-ħurdār	<i>F.</i> mesut, talihli b. kııl 16a/4
bende	<i>F.</i> kul, köle b.+ ğa 31b/4 b.+ lerniň 22b/4	beri	<i>T.</i> beri, öte b. 12a/12
bendeliĝ	<i>F.</i> + <i>T.</i> + <i>liĝ</i> kölelik b.+ in 31b/13	berķ	<i>Ar.</i> şimşek, kıvılcım b.- ı ‘ışķ 26b/18
bepā	<i>F.</i> ayağına kadar b. 39a/3	ber-pā	<i>F.</i> ayak üzerinde b. 6a/14 b. eyledi 19a/13, 1b/8, 40a/14
bêr-	<i>T.</i> vermek b. 43a/1, 4a/15 b.- di 11b/4, 31a/16, 49a/11, 49a/12, 49a/14, 49a/16, 49a/18, 49b/2, 49b/4, 49b/6, 51b/10, 52b/8 b.- ey 19a/17 b.- eyin 18a/16 b.- geli 25a/12 b.- ip 30b/12, 7b/12 b.- me 18b/18, 25b/18 b.- medi 49b/14 b.- meñiz 30a/13 āzār b.- mesün 37b/6 b.- miş 4a/10 b.- ür 44b/13 ıslāh b.- ip 3b/10	ber-pāy	<i>F.</i> ayak üzerinde b. kııl 41a/3 b. tutup 50a/1
bêrmek	<i>T.</i> verme b. 36a/11	bes	<i>F.</i> çok fazla, yeter b. 17b/5, 25b/7, 44a/2 b. durur 32a/15 b.+ dür 4b/9
berāber	<i>F.</i> birlikte b. bolsa 37b/19 b. ėmes 30b/1	beşāret	<i>Ar.</i> müjde b. ėrür 24b/13
berbād	<i>F.</i> perişan, harap b. 51b/10, 52b/8 b. eylegeç 49a/17	beyābān	<i>F.</i> kır, çöl b.+ da 14b/2
berceste	<i>F.</i> sağlam b.+ dür 19b/3 mışra‘-ı b.+ dür 29b/4	beyān	<i>Ar.</i> anlatma b.- ı ħāl 2b/4 b. étip 33b/2 b. ėtsem 14b/2
bere	bu tarafa, buraya b. 46a/8	beyhūde	<i>F.</i> faydasız, boş b. 18b/18, 30a/16, 37b/14
		beyle	böyle b. 30b/3
		beyt	<i>Ar.</i> beyit b. 2a/1, 2b/12, 3b/9
		bezā‘at	<i>Ar.</i> sermaye b. 36a/7
		bezl	<i>Ar.</i> saçma b.- i cām-ı rind-i dūrdāşām 35b/16
		bezm	<i>F.</i> topluluk, içkili meclis ‘izze-yi b. 14a/16 b.+ ide 2b/13, 32b/15, 4b/7
		bī-‘aded	<i>F.+Ar.</i> sayısız b. 45a/16

bī-ārāmlıǵ	šenā-yı b. 1b/2 <i>F. +T.</i> huzursuzluk b. kılma 35b/5		
bī-beķā	<i>F. +T.</i> baki olmayan cihān-ı b.+ dur 52b/10	bile	b.- medi örtenür érđi 41b/1 b.- sün 50b/19 <i>T.</i> ile, birlikte b. 3b/13, 3b/14, 3b/9, 6a/13, 6a/14, 6b/10, 7a/8, 7b/17, 11a/2, 11b/9, 13a/6, 16b/4, 21a/12, 25a/10, 27b/2, 30b/1, 33a/18, 34a/1, 37b/11, 38a/2, 38b/3, 41b/5, 42a/16, 43b/16, 44b/9, 45b/3, 45b/9, 46a/3, 47a/15
bī-dār	<i>F.</i> uyanık b.- ı muħabbet 33b/ b. kıl 15b/13		
bī-der	<i>F.</i> hem uyanık, hem uykusuz b. 13a/10	bīmār	<i>F.</i> hasta b.- ı ğam-ı ‘ışķ èđi 31a/1 b.- ı muħabbet 33b/18
bī-derd	<i>F.</i> dertsiz b.+ lerniņ 33a/11	bī-miřāl	<i>F. +Ar.</i> eşsiz cemāl-ı b.+ iņ 8b/9
bī-dest	<i>F.</i> elsiz b. 13a/7, 40a/11	bī-mürüvvet	<i>F. +Ar.</i> mürüvetsiz b. 22b/7
bīġāne	<i>F.</i> yabancı b. 28b/4 b. boldı 50a/18 b.+ din 24b/2, 28b/3	binā	<i>Ar.</i> bina, yapı b.+ nı 26b/10 b.+ sı 42a/7 b.+ sını 33b/15
bīġānelıǵ	<i>F. +T. +lıġ,</i> yabancılık b. eylediņ 29b/9	bī-nevā	<i>F.</i> çaresiz, zavallı b. 29b/2 b.+ dur 8b/11 b.+ larġa 32b/2 b.+ larmız 25/19 b.+ -mèn 41a/13 Mecnün-ı b.+ nı 22a/7
bī-ħaber	<i>F. +Ar.</i> habersiz b. 27a/1	bī-nevālıķ	<i>F. +T. +lık</i> çerasızlık b. kılma 25a/1
bī-ħadd	<i>F. +Ar.</i> sınırsız ħamd-ı b. 1b/2	bī-nihāyet	<i>F. +Ar.</i> süreklı, sonsuz b.+ dür 23a/9
bī-hemtā	<i>F.</i> eşsiz, benzersiz b. 2a/1 řāni‘-yi b.+ya 1b/2	bī-perde	<i>F.</i> perdesiz b. 22a/17
bī-ħöd	<i>F.</i> sınırsız b. 21a/3, 42a/10	bir	<i>T.</i> bir, bir defa b. 3b/2, 3b/3, 3b/13, 4b/13, 6b/14, 7b/4, 10b/16, 10b/2, 12b/2, 13a/9, 14a/12, 15b/4, 16a/4, 16a/2, 37b/18, 7b/14, 18b/12, 19b/8, 22b/7, 24b/10, 24b/5, 25a/11, 25a/13, 26a/6, 26b/17, 26b/6, 27a/11, 28b/4, 28b/8, 29b/11,
bī-ħurd	<i>F.</i> yiyeceksiz b. 18a/18		
bī-kār	<i>F.</i> işsiz b. èt 24b/14		
bī-ķarār	<i>F. +Ar.</i> kararsız b. 26b/20		
bī-kerān	<i>F.</i> uçsuz bucaksız deryā-yı b.+ dın 41b/16		
bī-kerāne	<i>F.</i> sınırsız serāb-ı baħr-ı ġayālāt-ı b.- yi řeyħ 44b/8		
bī-ķıyās	<i>F. +Ar.</i> kıyassız, ölçüsüz sipās-ı b. 1b/5		
bil-	<i>T.</i> bilmek b. 24a/17, 46a/9 b.- di 40b/2, 40b/5, 50b/9 b.- diler 37b/1		

	30b/16, 30b/2, 31a/14, 31a/4, 33a/18, 33b/10, 35b/2, 40b/16, 40b/3, 41b/8, 42a/5, 43a/11, 44b/15, 44b/9, 40b/8, 47a/12, b.+ i 1b/10, 16b/7, 30b/8, 31a/13, 37/7 b.+ in 14a/10, 23a/10 b.+ ini 30b/9 b.+ iğa 25a/13		
bir bir	<i>T.</i> krş. bir biri b.+ din 40b/10 b.+ iğe 43b/15 b.+ idin 50a/18		
birer	<i>T.</i> birer b. 3b/9		
birev	<i>T.</i> birisi b. 33b/14		
birge	<i>T.</i> birlikte, beraber b. 19b/8		
birle	<i>krş.</i> bile, bilen, birlen; ile b. 2b/11, 3a/10, 3b/3, 3b/4, 3b/5, 3b/8, 4a/13, 4a/7, 6b/20, 7b/14, 10a/15, 16a/12, 7b/13, 18a/5, 18b/5, 19a/12, 20a/9, 21a/14, 21a/2, 22a/16, 22a/5, 22a/9, 22b/13, 24b/19, 24b/8, 24b/9, 25a/2, 26b/14, 27b/5, 32b/13, 38a/9, 38b/5, 40a/15, 40b/16, 41a/15, 41a/4, 43b/15, 46b/3, 49b/11, 52b/11, 52b/14,		
birlen	<i>T.</i> birlikte, bile, ile b. érür 13b/13		
birlik	<i>T.</i> birlik, bir olma b.+ iğe 6a/16		
bī-sāmān	<i>F.</i> parasız, çaresiz b. bolup 22b/9		
bisāṭ	<i>A.</i> kilim, minder b. 2a/10		
bī-sebeb	<i>F.+Ar.</i> sebepsiz b. 19b/10, 38a/12		
		bismillāh <i>Ar.</i> besmele, bismillahirrahmanirrahi m sözü b.+ ıdur 8b/4	
		bisyār <i>F.</i> çok, hayli b. 37a/16, 43a/2 b. kıl 16a/16	
		bītāb <i>F.</i> hasta, yorgun b. 22a/3	
		bī-tehemmül <i>F.+Ar.</i> tahammülsüz b. bolma 9a/1	
		bī-sütün <i>F.+Ar.</i> sütunsuz b. 40b/11	
		bī-vaṭan <i>F.+Ar.</i> vatansız b. érmes 25a/7	
		bī-vefā <i>F.+Ar.</i> vefasız b.+ dur 33a/17, 38b/1 zāl-ı b.+ dur 52b/13 b.+ lār 18a/7	
		biz <i>T.</i> cokluk I. iahıs zamiri, biz b.+ ge 25b/20 b.+ ni 22b/2	
		bol- <i>T.</i> krş. ol- 1) olmak b.- ay 22b/5 b.- dı 12b/11, 25b/6, 29b/10, 9a/7 b.- ğay 27a/11 b.- ğusı 10a/13 b.- mağay 23a/10 b.- mağıl 26a/7, 33b/20 b.- mas 20a/14, 41b/5 b.- masa 18a/16, 6b/3 b.- maydur 18b/16 b.- mışam 18a/17 b.- mış-mèn 30b/3 b.- sa 21a/17, 31a/13, 31a/7 b.- sañ 28b/7 b.- saydı 31a/3 b.- sun 25a/10, 25a/4 b.- up 22b/20, 3a/9 b.- ur 12b/6, 21a/12, 21a/14, 23a/14, 24a/16 2) yardımcı fiil ‘aşık b. 36a/8 sākin-i meyḫāne b. 26a/6	

b.- dı telh 46a/11,
46a/12, 46a/14, 46a/16,
46b/2, 46b/4, 46b/6,
46b/8
āşkārā b.- dı 22b/20
bahş b.- dı 38a/10
bīgāne b.- dı 50a/18
dām-ı belā b.- dı 9b/4
destgāh b.- dı 20a/15
dīlküşā b.- dı 45b/3
fidā b.- dı 15b/10
ham b.- dı 29b/5
hedef-i tūr-i belā b.- dı
11b/10
hemsāye b.- dı 21a/11
kabā b.- dı 11b/14
kan b.- dı 25b/7
kēbi b.- dı 37a/4
kısmet b.- dı 33a/2
mevzūn b.- dı 12a/6
muḳayyed b.- dı 51a/18
münevver b.- dı 51a/8
nümāyān b.- dı 20a/17
pāre b.- dı 25b/4
peydā b.- dı 14a/2,
43b/13, 6b/13, 7a/12,
7a/14, 7a/2, 7a/8
şām-ı ğam b.- dı 25b/9
tīre b.- dı 20a/18
vīrān b.- dı 25a/18
yār b.- dı 26b/7
tēlbe b.- dım 29b/12
esīr-i şehir-i fenā b.- dı
41b/11
sāhir b.- dum erse 3b/12
giribāngīr b.- ğaç 39a/1
cellād b.- ğalı 49b/12
hīre b.- ğan 11b/4
'anḳā-yı ḳāf-ı istignā b.-
ğıl 41b/9
'āşık b.- ıp-sēn 35b/9
bītehemmul b.- ma 9a/1
maġrūr b.- ma 28b/11,
43a/17
sergerdān b.- ma 38b/3
'anḳā b.- madı 39a/6
kem b.- madı 9b/6
peydā b.- maġay 14a/4
taraf b.- maġıl 42a/9

ābād b.- masa 25a/8
maḳşūd b.- masa 38b/7
mihr b.- masa 11b/1
münevver b.- masa
20a/19
te'şīri b.- masa 38b/13
rūsvā b.- may 13a/1
ara b.- miş 7a/3
dūtā b.- miş 13a/8
hāşıl b.- miş 4b/15
peydā b.- miş 14a/6,
7a/10
müşerref b.- miş erdi
3a/6
az b.- sa 19a/15
bāḳī b.- sa 11b/7
berāber b.- sa 37b/19
feruḳ b.- sa 44a/5
hācet b.- sa 32b/10
kāmīl b.- sa 40b/15
maḳşad b.- sa 26a/1
müyesser b.- sa 20a/12
nāpeydā b.- sa 6b/16
rind-i dürd b.- sa 25b/16
tekrār b.- sa 37b/2
münhezim b.- sam
50a/19
şükr etmegen b.- sam
16a/7
münfa'ıl b.- sun 36a/3
tırīg b.- sun 25a/14
āteş-i hicrān b.- up
22b/16
bīsāmān b.- up 22b/9
ḳaberdār b.- up 3b/8
ḳayrān b.- up 22b/12
kan b.- up 22b/14
mihmān b.- up 22b/10
müntehāb b.- up 19b/4
pinhān b.- up 22b/18
mümtāz-ı ma'nī b.-
updur 44b/1
peydā b.- updur 9a/4
hācet b.- ur 32b/4
mülāyim b.- ur 49b/18
mülevveş b.- ur 39a/12,
39a/2
peydā b.- ur 14a/12,
14a/16, 14b/2

	ziyāde b.- ur 30b/4	bul	<i>T.</i> bu
	peydā b.- ur êrdi 3b/7	bulut	b. tül-ı 16a/6, 27a/12
bolan	<i>T.</i> olan, olmuş		<i>T.</i> bulut
	b. 5a/2	bunyād	b. 27a/20
bōstān	<i>F.</i> bostan, sebze bahçesi		<i>F.</i> temel, esas
	‘azm-ı rāh-ı b. êtip	burc	b.+ ını 21a/9
	33a/20		<i>Ar.</i> burç, on iki takım
	b.+ dın 41b/4, 42a/12		yıldızına verilen genel ad
	b.+ dur 33a/19	burut	meh-i b.- ı risālet 7b/6
	b.+ ım 46b/4		bıyık
boym	b.+ ını 2b/7	buyur-	b. 27b/4
	<i>T.</i> boyun		<i>T.</i> buyurmak, emretmek
	b. sun 20b/5	buz-	b.- miş 12b/7
boyluĝ	<i>T.</i> boylu		<i>T.</i> bozmak
	b.+ um 10a/9	bülbül	b.- dı 25a/17
boy(ı)n	<i>T.</i> boyun		<i>Ar.</i> bülbül
	b.+ ıda 17b/6		b. 25a/1, 25b/13,
	b.+ ıma 16a/6	bünyād	26b/13, 37a/17, 6b/6,
	b.+ ında 20b/4		7a/8
börk	<i>T.</i> bir tür başlık, külah		b.+ i-sen 33a/13
	b.- i zerrin 46a/5		<i>F.</i> temel, esas
böyle	<i>T.</i> böyle		b. 52b/10
	b. 22b/3		b. êt 26b/18
bu	<i>T.</i> bu	bürhān	b. eyledim 29b/7
	b. 1a/10, 1a/14, 2b/2,		b. kıldı 16b/9
	3a/5, 4b/10, 4b/14,	büt	<i>Ar.</i> delil, ispat, tanık
	5a/18, 6b/15, 7a/12,		b.+ ı 50b/12
	7b/1, 7b/16, 7b/8, 9a/13,		<i>F.</i> put, güzel
	9a/3, 9b/6, 10b/3,		b.- i mevzün 51a/2
	11a/12, 11a/6, 11a/8,		b.- i peymānşiken 18b/3
	11b/12, 12a/16, 12b/8,		b.- i ze rrin 18a/10
	13b/8, 14a/2, 16b/2,		
	18b/1, 19a/8, 20b/10,		
	20b/12, 20b/14, 22a/10,		
	22a/1, 23a/11, 24a/13,		
	24a/14, 24a/16, 24b/13,		
	26b/10, 27a/4, 27b/1,		
	27b/8, 29b/14,		
	30b/11, 30b/7, 31a/10,		
	31a/12, 36a/9, 37b/4,		
	38a/1, 38a/16, 38a/18,		
	38a/2, 38a/3, 38b/1,		
	40a/15, 3b/12, 44a/4,		
	46b/1, 47b/1, 48b/1,		
	51a/8, 45b/4		
	b.+ dur 20b/6, 24a/18,		
	42b/9		
bukün	<i>T.</i> bugün		
	b. 38a/12, 45b/12		

C

ca‘d	<i>F.</i> kıvrıcık
	c.- ı müşkin 14a/10
cādū	<i>F.</i> büyücü
	çeşm-i c.- yı bādām
	13b/16
cāh	<i>Ar.</i> mevki, makam
	c. kılma 22a/7
cāhil	<i>Ar.</i> bilgisiz
	c. 6a/16
cām	<i>F.</i> kadeh, bardak
	c. 4b/16, 5b/1, 8b/10,
	13a/4, 24b/10, 24b/14,
	25b/15, 39a/10, 42b/6,
	c.- ı mey 12b/14, 28a/13
	c.- ı meydür 17b/16

	c.- 1 muḥabbet 42b/11 c.- 1 muḥabbetni 13a/5 c.- 1 serşār-ı şabūhī 25b/20 c.- 1 vişālī 20a/11 c.- 1 vişālīdın 46a/13 c.+ ıdın 18b/8 c.+ mı 41a/14 c.+ ı 35b/13 bezl-i c.- 1 rind-i dürdāşām 35b/16 devr-i c.- 1 ıarab 4b/9 keremiñ keyfiyet-i c.- 1 6b/1 cür‘a-yı c.- 1 vişālīdın 18b/9	cāvīdān	<i>F.</i> sonsuz, ebedi ‘işret-i c. 15b/4 ḥayāt-i c.+ dın 49a/14 mülk-i c.+ dın 41b/12 ‘umr-ı c.+ dın 42a/6 ‘ayş-ı c.+ ım 46b/8
cān	<i>F.</i> can, ruh c. 2a/3, 15a/16, 15b/2, 18a/16, 19a/17, 25a/12, 30a/15, 32b/11, 36a/11, 37a/3, 38b/8, 40a/10, 40b/11, 41a/1, 41b/11, 46b/5, 50a/18, 50b/3 c.- 1 ḥaste 9a/13 kām-ı c. 46a/15 naḫd-ı c. 26b/8 c.+ dın 41b/6, 42a/4 c.+ ığa 48b/12 kām-ı c.+ ım 46a/12 c.+ ıma 18a/19, 30b/12, 31b/14 c.+ ımda 2b/14 c.+ ımğa 37b/11	cāy	<i>F.</i> yer c.- 1 āsāyiş emestür 44a/4
		cefā	<i>Ar.</i> eziyet, incitme c. 24b/8, 49b/13 c.+ lar 37b/11 c.+ larıdın 33a/11
		cehd	<i>Ar.</i> çabalama c. 38a/17
		cellād	<i>Ar.</i> cellat c. 51b/6 c. bolğalı 49b/12 c. ét 26b/12
		cemāl	<i>Ar.</i> yüz güzelliği c.- 1 bī-miśālīñ 8b/9 ḥürşīd-i c. 21a/5 ‘arz-ı c. ét 10b/9 c.+ ıdın 50b/1 c.+ ı 44a/8 pertev-i mihr-i c.+ idin 15b/15 temāşā-yı c.+ ığa 16a/7 c.+ ıñ 8b/3, 8b/8, 8a/15, 19a/19, 24a/12, 43a/15, 51a/14, 51a/7, mihr-i c.+ ıñ 10b/11 c.+ ıñge 37b/19 c.+ ıñğa 24b/20 c.+ ıñni 36a/12, 6b/12, 6b/3
cānā	<i>F.</i> sevgili, ey sevgili c. 18b/11, 24b/15, 26b/6		<i>āftāb-ı meh-i ‘ālem-ārā</i> c.+ ıñni 13b/10
cānān	<i>F.</i> sevgili c. 19a/12 ‘azm-ı kūy-i c. ét 36a/6	cemāle	<i>Ar.</i> mühürlenmiş yüz güzelliği, resim levḥ-i c. 14a/7
cānāne	<i>F.</i> sevgili c. 25a/12, 37b/11 pervāne-yi şem‘-i rūḥ-ı c. 28b/10	cemşīd	<i>Cemşid</i> , Cem’in ünvan ı c. 3a/12 C.+ ğa 13a/4
cānib	<i>Ar.</i> taraf c.+ idin 12b/11	cenāb	<i>Ar.</i> büyüklük, onur c. 3a/11 c.+ ıdın 16b/3 c.+ ığa 38b/5 c.+ ın 51a/17
cānkāh	<i>F.</i> can eritici derd-i c. 19a/7	cennet	<i>Ar.</i> Cennet
cāvīd	<i>F.</i> sonsuz, ebedi c. édi 46b/7 zinde-yi c. érür 6b/2		

	c. �r�r 45b/2		c.+ a 33b/1
cennet-mek�n	<i>Ar.</i> yeri cennet olası �usrev-i c. 16a/9		c.+ da 7b/9, 16a/9, 20b/14,
cennet�'l-me'v�	<i>Ar.</i> Meva bahçesi a/ 9b/2		22a/13, 23a/13, 24b/3, 30b/3, 39a/5,
cesed	<i>Ar.</i> �l� c. 50a/18		51a/5
cev�b	<i>Ar.</i> cevap c. 18a/16, 3b/14		c.+ d�n 28a/8, 41b/3, 42a/1
cev�hir	<i>Ar.</i> cevherler c.+ in 15b/12	cihet	c.+ im 46a/11 <i>Ar.</i> taraf, y�n c.+ d�n 3a/5
cevl�n	<i>Ar.</i> dolaşma, gezinme c. 38a/13 c. �t 36a/2 c. �tip 22a/15 c. eyledi 22a/17 c. eylegeç 41a/16	cil�	<i>Ar.</i> parlatma, parlaklık c. 11b/6
cevl�ng�h	<i>Ar.+F.</i> gezme dolaşma c.+ ıı 7a/16	cilve	<i>Ar.</i> g�r�nme, tecelli c. 40a/9, 45b/9 şem' -i c. 48b/11 c. kılmak 36a/2 c.+ si 22b/18 c.+ sid�r 8b/9
cevr	<i>Ar.</i> haksızlık, sitem c. 49b/13 c. �telmes 33a/7	cism	<i>Ar.</i> madde, cisim c. 42a/4 c.+ imni 22b/16
cezbe	<i>Ar.</i> cezbe, ruhun, heyacana gelmesi c. 40b/16	c�	<i>F.</i> nehir c.- yı ş�r 40b/12
ciger	<i>F.</i> ciğer, y�rek ęarka-yı �n-ı c. 18a/13 �n-ı c. 15b/1 �n-ı c.+ d�n 7b/16 c.+ im 20b/15 �n-ı c.+ im 33a/6 �n-ı c.+ imdur 32b/1 c.+ -m�n 10b/7	c�ş	<i>F.</i> coşma, kaynama c. kıılır 24a/13
ciger-p�re	<i>F.</i> ciğer par�ası, sevgili �ocuk c.+ sidin 27b/5	c�bbe	<i>Ar.</i> c�ppe c. 44a/16
cih�n	<i>F.</i> d�nya, alem c.- ı b�beķ�dur 52b/10 c. 1b/6, 8b/13, 16b/2, 24b/20, 26a/7, 26b/15, 37b/1, 38b/1, 38b/8, 39a/3, 39a/7, 42a/3, 42a/4, 44a/3, 47a/15, 52b/13, em�r-i c. 3a/10 memleket-i c. 15a/15 şeh-i c. 15a/15 seyr-i �emen-i c. �tip 33a/10	c�n�n	<i>Ar.</i> delirme, delilik c. 22a/13, 23a/7, 4b/7, 51a/18 deşt-i c. 4b/15 ş�r-ı c. 41a/3 c. kııldım 22b/19 c.+ ima 30a/13
		c�r'a	<i>Ar.</i> damla c.- yı c�m-ı viş�lıdın 18b/9 c. 33b/
		c�v�n	<i>F.</i> gen�, delikanlı c. eyler 42b/10
			�
		�ab�k	<i>F.</i> �abuk �.+ i 41a/15 �.+ im 45b/9
		�ab�k-s�v�r	<i>F.</i> iyi at s�ren �.- ı �ft�b 20b/2
		�ağ	<i>T.</i> zaman

çāk	ç.+ ıda 37a/9 F. yırtık, yarık ç.- i pīrehen kıldı 25a/19 ç. 46a/3 ç.+ ıda 46a/4	çerāğ	F. fitil, mum, ışık 'Osmān ç.+ ıdın 2b/1
çāker	F. köle ç. 31b/8	çerb	F. yağlı ç. 13b/6
çāklıg	F.+T. yırtık ç. 22a/20	çerh	F. felek, gök ç. 18b/15, 20b/11, 20b/2, 48b/1, 48b/6 ç.+ de 33b/18
çār	F. dört ç. 24a/16	çerik	T. ordu, asker ç.+ idin 50a/20
çāre	F. çare, deva, yol, çözüm ç.- yi derdim 14b/4 ç. kılmās 41a/12	çespān	F. yapışık ç. durur 19b/8
çāriyār	F. dört dost, dört büyük halife ç.- ı bāşafā 4a/14	çeşm	F. göz ç.- i cādū-yı bādām 13b/16 sürme-yi ç.- i dilimdür 31b/5 tūtiyā-yı ç.- i giryān 12a/13
çehre	F. çehre, yüz ç. 18b/7, 25b/10, 40a/12, 41a/6	çık-	ç.- i gūherfişān 15b/6 ç.- i hūmmārī 17b/12 T. çıkmak ç.- ar 17b/18 ç.- ip 24b/18 ç.- kūsıdur 39a/8 ç.- ma 18a/11 ç.- sa 17b/11, 18a/12, 22a/4 ç.- tı 22a/15
çek-	T. çekmek ç.- en 46a/2 ç.- er 10b/3, 49b/8 ç.- erde 30a/15 ç.- er--mēn 31a/11 ç.- ip 32b/16, 33a/12, 33b/12 ç.- kenlere 49a/13 ç.- mağıl 40b/11 āh ç.- me 40b/14 kūlfet ç.- mesūn 30a/16 ç.- tim 48b/5	çırāg	karş. ışık, mum ç. 25a/6 ç.- ı āhnı 12a/14 ç.+ ı 32a/15 ç.+ ıdın 20a/19
çemen	F. çimen, yeşillik seyr-i ç.- i cihān étip 33a/10 ç. 10a/15, 17b/6, 23a/1, 24b/16, 28a/12 ç.+ de 21a/8, 25a/2, 36a/3, 51b/4 ç.+ i 33a/17 ç.+ in 10a/11 ç.+ ini 33a/13, 51b/10	çırāgān	F. ışıkla donatma ç. 12a/17 ç. ét 36a/ T. fazla ç.+ dur 33a/3
çendān	F. o kadar ç. 16a/1, 22b/13	çoğ	Ar. baykuş ç. 28b/8 ç.+ mı 38a/14
çendi	F. biraz ç. 51a/15	çü	F. 1. çünkü; 2. gibi ç. 24a/17, 37a/6, 42b/12, 44b/12, 4b/12
çerā	F. neden ç. 13a/2	çün	F. 1. çünkü; 2.-dığı zaman; 3. gibi ç. 7b/1, 13a/2, 37b/10, 41b/7, 50a/17,

çünkü	<i>F.</i> çünkü ç. 2a/1, 37b/1		miftāh-ı genc-i d. 22a/11
	D	dār	<i>F.</i> darağacı istiḳbāl-i d. èt 28a/16
dād	<i>F.</i> adalet, doğruluk d. 52b/7 d. èt 26b/16 d.+ a 29b/1 d.+ im 29b/1	da‘vā	<i>F.</i> iddia, şikayet d.+ sını 24b/14
dād-res	<i>F.</i> yargıç d.- i deyr-i ka‘beni 50b/5	dāver	<i>F.</i> adil hükümdar d.+ çe 45b/13
dāğ	<i>F.</i> yara, yanık d.- ı dilimni 18b/16, 25a/19 d.- ı ḥicālet eyler-mèn 30b/16 d.- ı ‘ışk 36a/13 d.- ı saman èt 36a/8 d. 27a/3, 32b/5, 41a/1 d. eyledi 31b/2 d. kaldı 27a/3 d.+ ı 38b/14, 52b/11 d.+ ımı 14b/2, 15b/10, 33b/13 d.+ lar 4b/6	da‘vī	<i>Ar.</i> şikayet d.- yi ‘ışkıynı kılıp 27b/7 <i>Ar.</i> daim, sürekli, hez zaman, d. 20b/12
		dāyim	<i>T.</i> demek, söylemek d.- yin 4a/12 d.- ben 25b/1, 27a/9 d.- di 10a/14, 14b/3, 30b/14, 41b/12, 43b/7 d.- dim 26b/4, 30b/9 d.- diñ 41b/13 d.- me 41b/14 d.- medi 43b/8 d.- meğil 13a/2 d.- miş 37b/4 d.- mişler 12b/8 d.- p 25b/3, 27a/13, 27a/8, 38a/5, 49b/3, 7b/15, 14a/4 d.- rler 7b/9 d.- r--mèn 16a/5 d.- r--sèn 28b/3 d.- se 27a/11, 37a/15 d.- sem 18a/9 d.- señ 13a/1
dāğlık	<i>F.</i> + <i>T.</i> + <i>lık</i> ; yaralı d. èrür 14a/13	dê-	<i>T.</i> demek, söylemek d.- yin 4a/12 d.- ben 25b/1, 27a/9 d.- di 10a/14, 14b/3, 30b/14, 41b/12, 43b/7 d.- dim 26b/4, 30b/9 d.- diñ 41b/13 d.- me 41b/14 d.- medi 43b/8 d.- meğil 13a/2 d.- miş 37b/4 d.- mişler 12b/8 d.- p 25b/3, 27a/13, 27a/8, 38a/5, 49b/3, 7b/15, 14a/4 d.- rler 7b/9 d.- r--mèn 16a/5 d.- r--sèn 28b/3 d.- se 27a/11, 37a/15 d.- sem 18a/9 d.- señ 13a/1
dāhil	<i>Ar.</i> içinde d.+ i 47a/16	debīristān	<i>F.</i> okul d.+ ıda 29b/3
dām	<i>F.</i> tuzak d.- ı belā boldı 9b/4 d.- ı ğamdın 35b/3 d.- ı ḥīle 52b/18 d. 26a/2, 35b/12, 5a/2 d. eylep 21a/16	def	<i>Ar.</i> giderme d.- i āfāt 24a/16 d.- i ḥumār èt 28a/14
dāmān	<i>F.</i> dağın, elbisenin eteği d.- ı istiğnā 39a/2 d.- ı vefā 11b/8	defter	<i>Ar.</i> defter d. 14a/12, 4a/11
dāmen	<i>F.</i> etek d.- i yār 11b/13 vişāl-ı d.+ im 25b/3 d.+ in 38b/16	dehr	<i>F.</i> dünya, devir, zaman d. 23a/11, 26a/5, 26b/17, 46a/9, 49b/1 d.+ ni 33a/9
dānā	<i>F.</i> bilgin d. 38b/16, 6a/16	dék	<i>T.</i> gibi, kadar d. 13a/8, 14a/11, 17b/1, 17b/12, 17b/18, 18a/7,
dāne	<i>F.</i> tane d. kıl 26a/2		
dāniş	<i>F.</i> bilme, biliş d. 28b/9		

	19a/6, 21a/4, 22a/18, 24b/20, 26a/7, 37/7, 38a/16, 42b/2, 44a/7, 48b/9 d. érür 17b/20 <i>F.</i> Allah yolu d.- i rāh èdi 7b/2		d.+ ıñdın 31b/6 muhtāc-ı d.+ ıñ-mèn 22a/9 d.+ ide 16b/6 <i>F.</i> ilaç, çare d. eylediñ 12a/5 d. eyler èrdi 41a/11
delil		dermān	
dem	<i>F.</i> nefes, an d.- i yevmü'lhesāb 18a/8 d. 10b/16, 12b/2, 17b/14, 24b/5 şubḥ-i d. 26b/13 d. urma 34a/4 d.+ de 40b/3	ders	<i>Ar.</i> ders d.+ ini 50b/19
demādem	<i>F.</i> zaman zaman, zamanla d. 12b/9, 17b/12, 18b/13, d. 19a/7, 27a/18, 42b/6, 49b/11	deryā	<i>F.</i> deniz veya nehir d.- yı bīkerāndın 41b/16 d. 39a/12 şūr-ı eşk-i d.+ dur 41b/15 d.+ ğa 39a/11
demī	<i>F.</i> bir zaman, bir an d. 15b/13, 35b/8, 36a/ 37a/1	dest	<i>F.</i> el d.+ idin 52b/7
derd	<i>F.</i> dert, gam; acı, ağrı d.- i cānkāh 19a/7 d.- i firāk 50b/9 d.- i hicrān 12a/11 mūbtelā-yı d.- i hicrān eylegeç 41a/12 d. 11a/2, 15b/3, 22b/11, 30b/7, 31a/11, 36a/8, 45a/16 d.+ ge 31a/10 d.+ idin 27a/3, 2b/14 d.+ iĝa 12b/8 çāre-yi d.+ im 14b/4 d.+ imĝa 12a/5 d.+ imge 41a/11 d.+ imni 27a/10, 31a/2, 4b/1 d.+ ini 35b/1	destār	<i>F.</i> sarık d. 44b/13 d.+ ı 44a/16
derdlĝ	<i>F.</i> + <i>T.</i> + <i>lig</i> ; ağrılı, dertli, acıklı d. 27a/2, 38a/15	destgāh	<i>F.</i> zenginlik d. boldı 20a/15 d.+ ı 14a/15
derdmend	<i>F.</i> dertli, tasalı d. ètti 16a/3	deşt	<i>F.</i> çöl, bozkır d.- i cünün 4b/15 d. 19a/10, 22b/11, 24b/11 d.+ i 14b/1 d.+ ide 38a/9
dergāh	<i>F.</i> dergeh, saray d.+ ıda 18b/1, 25b/17 d.+ ıñ 9b/2 d.+ ıña 6a/15	devā	<i>Ar.</i> ila d. 12b/8
		devlet	<i>Ar.</i> devlet, baht açıklıĝı d.- i dīdārıĝa 2b/13 d.- i dünyānı 28b/12 d. 31a/16, 31b/8, 32b/14, 50a/2 d.+ i 2b/11, 3a/10 d.+ iĝa 16a/15 d.+ im 3a/11, 3a/2 d.+ ni 16b/8
		devr	<i>Ar.</i> dönem, zaman d.- i cām-ı ıtarab 4b/9 d.- i felek 19a/13, 49b/3 d.- i felekđin 14b/3 d.- i gerdün 18a/6 d. 4b/12 sākī-yi d. 46a/10 d.+ i 20b/11 d.+ ide 14a/8, 51a/12

devrān	<i>Ar.</i> dünya, zaman ehl-i d. 12b/4 şāh-ı d. 18a/5 şöhre-yi d. 22b/20 d. édi 3a/12 hayāl-ı şāh-ı d. eylegeç 41b/2 d.+ ıda 46b/7 d.+ ığa 18a/6 d.+ in 41b/1	dilārā	<i>F.</i> gönül süsleyen d. 11a/12
deyr	<i>Ar.</i> dünya d.- i fānīdin 21a/10 dādes-i d.- i ka‘beni 50b/5 d. 22a/1, 41a/13, 50b/17 şanem-i d. 50b/6 d.+ dür 50b/14	dilāşām	<i>F.</i> yürek yiyen hūn-ı d. eyler 12b/15
dībāçe	<i>F.</i> başlangıç, önsöz, mukaddime d.+ sığa 1b/6	dilāver	<i>F.</i> yiğit, yürekli han-ı d.+ ni 16a/15
dīdār	<i>F.</i> yüz, çehre, görme, görüşme d. 40b/7, 43a/4 hasret-i d. 18a/18 ‘arz-ı d. ét 24b/18 maḥrem-i d. kı 15b/14 d.+ ı 44a/6 d.+ ığa 22a/18, 22b/15, 2b/12 devlet-i d.+ ığa 2b/13 d.+ ı 10b/10	dilāvīz	<i>F.</i> gönüle asılan, güzel zūlf-i d. 10b/1 zūlf-i d.+ ini 37b/13
dīde	<i>F.</i> göz d.- yi giryān 32a/14 d.+ lerimge 15a/16, 15b/5 d.+ m 12b/1, 18a/10 d.+ me 18a/10	dilber	<i>F.</i> sevgili d.- i gülfām 4b/5
dil	<i>F.</i> gönül, kalp d. 33b/19 āh-ı d. 41a/3 hūn-ı d. 27b/5 sürme-yi çeşm-i d.+ imdür 31b/5 dāğ-ı d.+ imni 18b/16, 25a/19 rāz-ı d.+ imni 27a/1 murğ-ı d.+ in 40b/3 ‘aķīk-ı hūn-ı d.+ ni 28a/17	dildār	<i>F.</i> sevgili, gönül kapan d. 45b/6 d.+ imğa 27a/2
		dilistān	<i>F.</i> gönül alan d.+ ım 46b/6
		dilkeş	<i>F.</i> gönül çekici d. 44a/8
		dilküşā	<i>F.</i> gönül açan d. boldı 45b/3 d.+ dur 14b/1
		dīn	<i>Ar.</i> din d. 22a/14, 51b/11
		dirīgā	<i>F.</i> eyvah, yazıklar olsun d. 18b/19
		dīv	<i>F.</i> dev d.+ ler 25b/11
		dīvān	<i>Ar.</i> büyük meclis d.+ ıdadur 2a/3 d.+ ıdın 19b/4 d.+ ığa 48b/14 d.+ ımı 1b/6
		dīvāne	<i>F.</i> deli d. 25a/14, 25a/7, 38a/2 d. kıldı 8b/1 d.+ ğa 10b/16 d.+ ge 37b/15, 38a/6, 44a/2
		dīvānelġ	<i>F.</i> + <i>T.</i> + <i>hġ</i> ; delilik d. eylesem 22b/17
		dīvār	<i>F.</i> duvar sāye-yi d.- ı muḥabbet 33b/16 sāye-yi d. 45b/4 şūret-i d. 18a/17 naķş-ı d. ét 24b/10
		diyār	<i>Ar.</i> diyar, yurt d. 11a/5 d.+ ımı 9a/16

dōst	<i>F.</i> dost, arkadaş d.+ lar 11b/9	dürdāšām	<i>F.</i> şarap tortusunu içen bezl-i cām-ı rind-i d. 35b/16
dōstlġ	<i>F.</i> + <i>T.</i> + <i>lġg</i> ; dostluk, arkadaşlık d. 24b/5	dürfišan	<i>Ar.</i> + <i>F.</i> inci saçan d. étip 33b/6
du‘ā	<i>A/</i> dua d. 16a/5, 32b/3 meşğul-ı d. 13a/10 terk-i d. eyleses-men 13b/8 d. èyley 4a/16	dürr	<i>Ar.</i> inci d.- i eşk 28a/17 d. 15b/12
dübāre	<i>F.</i> iki kat etme d. 51a/20	dürūd	<i>Ar.</i> dua, selam d.- ı nāma‘dūd 2a/5 d.- ı şalavāt 2a/6
dūd	<i>F.</i> duman, gam d. 17b/18, 48b/1, 48b/2, 48b/4, 48b/6, 48b/10, 48b/12, 48b/14, 48b/8 d.- ı āhım 14a/8 d.- ı āhımdur 49a/16 d.- ı fiğānıñdın 40b/13 d.+ ı 46a/6 d.+ ımı 48b/9	düşmen	düşman d. 11b/10 d.+ idür 38a/14
dülāb	<i>F.</i> dolap d. 20b/12	düşvār	<i>F.</i> güç, zor d. édi 19a/11
dur-	<i>T.</i> durmak yardımcı fiili bes d.- ur 32a/15 çespān d.- ur 19b/8	è-	E, È <i>T.</i> imek yardımcı fiili bar è.- di 3a/11 devrān è.- di 3a/12 şān è.- di 3a/11 yār è.- di 3a/10 şād è. 18a/5 bīmār-ı gam-ı ‘ışk è.- di 31a/1 cāvīd è.- di 46b/7 delīl-i rāh è.- di 7b/2 düşvār è.- di 19a/11 eger è.- di 31a/5 gam è.- di 30b/2 gāret eyler è.- di 31a/4 hūrşīd è.- di 33b/18 kalmas è.- di 31a/8 kōtermes è.- di 30b/11 mağrūr è.- di 34a/1 mesdūd è.- di 51a/4 mu è.- di 31a/6 ne è.- di 33b/1 mağrūr è.- dim 22b/15, 2b/13 mesrūr è.- dim 2b/13 şādāb è.- diñ 42b/3 bar è.- se 25a/12, 33a/8, 33b/, 33b/7 istignā eyler è.- se 12b/16 mağşūd è.- se 35b/11 yoğ è.- se 38b/12
düstdār	<i>F.</i> sevgili dost d. érđi 2b/1		
dūtā	<i>F.</i> iki büklüm d. bolmış 13a/8		
dūzah	<i>F.</i> cehennem d. ‘azābıdın 50b/10 d. 43b/12, 47a/14		
düçār	<i>F.</i> yakalanmış d. kılıp 23a/14		
düm	<i>F.</i> kuyruk d.- i tīğīñ 8b/5		
dünyā	<i>Ar.</i> dünya, cihan d. 33a/13, 33b/11, 38b/15, 7b/10 ‘arşa-yı d. 10b/6 mülk-i d. 8b/14 devlet-i d.+ nı 28b/12		
dürd	<i>F.</i> tortu, çöküntü, işe yaramayan rind-i d. bolsa 25b/16		
dürdāne	<i>F.</i> inci tanesi d. 37b/20		

ebced	‘ākıl è.- seņ 28b/11 kaşd eyler è.- seņ 18a/19 <i>Ar.</i> eski Sami alfabesine göre sıralanmış harflere sayı değeri verilmiş olan Arap harflerinin diziliş sırası e. 50b/20 tıfl-ı e. 51a/16		33b/7, 36a/5, 41a/2, 42b/1, 44a/5, 51a/15
ebed	<i>Ar.</i> sonu olmayan e. 45b/1, 52b/12	egerçi	<i>F.</i> her ne kadar e. 44b/10
ebyāt	<i>Ar.</i> beyitler e.+ ları 3b/1	ehl	<i>Ar.</i> sahip, malik e.- i devrān 12b/4 e.- i ‘ışk 28b/5 e.- i muḥabbet 31a/12 kıble-yi e.- i münācāt 24a/11 e.- i vefā 25a/3 e.+ i 13b/3, 14a/7, 37a/12, 37b/1 medrese e.+ i 38a/3 e.+ ide 41b/7 e.+ idin 22a/2, 28b/4 e.+ ige 13a/1 e.+ iğa 24a/18, 24b/9, 30b/8, 3b/6, 41a/7, 7a/9 e.+ ini 24b/7, 24b/20, 25b/5, 34a/3, 40b/3, 41a/15
ecel	<i>Ar.</i> ömrün son bulması tīg-i e. 19b/1 e.+ ni 52b/7		ejder
edā	<i>Ar.</i> yerine getirme e. kılay 13a/6		<i>F.</i> ejderha e. 13b/13
edebgāh	<i>Ar.+F.+gah;</i> edep öğreten yer, okul e.+ ıda 50b/7		éken
ednā	<i>Ar.</i> aşığı, beri e. 7a/16		<i>T.</i> iken eşed è. 50b/10
efgān	<i>F.</i> inleme, acıyla bağırır e. ètip 22b/8		ekşer
efgār	<i>F.</i> yaralı e.+ ıda 32b/1 e. èt 24b/8 e. eyledi 43a/14 e. kıl 16b/4		<i>Ar.</i> daha çok, en çok e. 3b/5 <i>T.</i> el, halk e. 3a/10, 42b/7 e.+ ige 28a/19
eflāk	<i>Ar.</i> gökler e. 21a/12 e.+ ide 20a/17		el
efsāne	<i>F.</i> masal e. 28b/12, 6b/9 e.+ ge 38a/16 e.+ si 14a/11, 26a/7		ël
efsün	<i>F.</i> büyü e. 21a/14 e. èrür 44b/4		<i>T.</i> il, ülke, halk è. 16a/16, 22a/18, 32b/15, 44a/3 è.+ din 42a/15 è.+ ge 36a/14, 3a/3, 43b/2, 45b/11, 47a/7 è.+ gedür 32a/14 è.+ i 43a/16 è.+ ide 20b/13 è.+ idin 8b/11 è.+ iga 36a/8 è.+ iğa 33b/20 è.+ ige 43b/5, 50b/13 è.+ ini 46a/9 è.+ ni 26b/12, 3a/9, 42b/14, 49a/15, 49b/10
efsūs	<i>F.</i> yazık e. 49b/14		
efsürde	<i>F.</i> duygusuz e. 44b/11		
eger	<i>F.</i> eğer, şayet e. 16a/7, 19b/1, 21a/1, 24b/12, 24b/6, 25a/8, 30b/15, 31a/5, 31a/13,		

elbette	<i>Ar.</i> mutlaka, kesinlikle e. 43a/9, 8b/6	tañ è. 37b/2, 40a/11, 48b/6
elem	<i>Ar.</i> acı, keder e.- i zāhir 38b/14 e. 31a/11 e. érđi 3a/1 e.+ idin 2b/5	tēñ è. 45b/7 terk-i hı̄zmet è. 31b/4 ‘ādem è.+ dūr 28a/9 āsān è.+ dūr 24a/19, 38a/11
èlig	<i>T.</i> el è.+ i (èlgi) 17b/2 e.+ ide (èlgide) 12b/14, 25b/4 è.+ idin (èlgidin) 26b/16 è.+ imdin (èlgimdin) 18b/19 e.+ imdūr (èlgimdūr)11b/8 è.+ in (èlgin)19a/12 è.+ inđedūr (èlginđedūr) 35b/13 è.+ dīn 11b/13	pinhān è.+ dūr 13b/11 tañ è.+ dūr 19a/15 cāy-ı āsāyış è.+ tür 44a/4 <i>Ar.</i> emir, hükümdar e.- i ‘ādil 16b/1 e.- i cihān 3a/10
elvān	<i>Ar.</i> renkler meyve-yi e.- ı bāğ 46b/4 nīmet-i e. 32b/2	emīr emn emr enbiyā encüm
emān	<i>Ar.</i> emniyet, eminlik e. 28b/7, 38b/12 e. tap 42b/5	<i>Ar.</i> güven ka‘ide-yi e. 38b/12 <i>Ar.</i> buyruk e. 31b/3 e.+ inđ 6a/14 <i>Ar.</i> peygamberler e. 7a/15, 7a/2 <i>Ar.</i> yıldızlar e.- i eşkim 12a/17 e. 20a/14 e.+ lerin 18b/15 <i>F.</i> az, azıcık e. 3b/11 <i>F.</i> merak, kaygı e.- yi sevdāsı 38b/3 e. 2a/5 e.+ si 3b/2 <i>F.</i> gam, keder e.+ ıdın 2b/14 <i>Ar.</i> Ben Hakk’ım, tasavvufta hulūl ıstılahı e. 28a/15 <i>F.</i> parmak e.- i nedāmet 31a/2 <i>Ar.</i> ışıklar e.+ ığa 41a/9 <i>T.</i> imek yardımcı fiili è.- di 3a/10 ārāste è.- di 3b/4 bar è.- di 22a/6, 25b/11 bilmedi örtenür è.- di 41b/2 dermān eyler è.- di 41a/11 dūstdār è.- di 2b/1 elem è.- di 3a/1
emāret	<i>Ar.</i> beylik, emirlik e. 3a/2, 3a/4	endek endīše endūh ene'l-ħağ engüşt envār ér-
èmdi	<i>T.</i> şimdi, şu anda è. 15b/9, 27a/18, 28b/1, 35b/18, 35b/9, 42b/4, 46a/16, 4b/1, 50b/20	
emel	<i>Ar.</i> gerçekleşmesi zamana bağılı istek, amaç. zincīr-i e.+ dūr 52b/17 tūl-ı e.+ ni 16a/6	
èmes	<i>T.</i> değıl è. 19b/10 ābdār è. 37/7 berāber è. 30b/1 fāriğbāl è. 42b/15 peydā è.- mes 9a/6 ħācet è. 10a/14, 32a/16, 32b/2, 32b/6 mesdūd è. 40b/15 sermenzil-i āsāyış è. 10b/6	

genc-i pinhān è.- di 7a/1
 gūhernîsâr è.- di 7a/11
 hālî êrmes è.- di 3b/1
 hemferāşım è.- di 2b/9
 kâb-ı kavseyn è.- di
 7a/16
 kılıp è.- di 25b/1
 kılur è.- di 3b/6
 kuyaş è.- di 3a/8
 levh è.- di 2a/12
 manzūr-ı nazār è.- di
 10a/12
 münevver è.- di 22a/5
 müşerref bolmış è.- di
 3a/6
 peydā bolur è.- di 3b/7
 perîmîsâl è.- di 23a/13
 râğıb è.- di 3a/14
 rağ è.- di 43b/14
 sened è.- di 50b/12
 şādān è.- di 18b/9
 şāhı è.- di 44a/9
 şîrîn è.- di 46a/15
 vākıf è.- di 14a/14
 yār-ı gār è.- di 2a/14
 yok è.- di 37b/8
 zarûret è.- di 31b/3
 muraşsa‘ kılur è.- diler
 3b/10
 şorar è.- diler 3b/14
 ‘âdet eylep è.- dim
 17b/13
 aytur è.- dim 3b/14, 3b/9
 fâriğul-bāl è.- dim
 2b/10
 mağrūr è.- dim 2b/12
 mütemekkin è.- dim
 2b/11
 tapıp è.- dim 18b/20
 -sên è.- diñ 7b/11
 è.- miş 4b/3
 êter è.+dim 10a/11
 muğtenem è.- miş
 25a/13
 penbesi è.- miş 4b/6
 ‘âkıl è.- señ 38a/6
 ‘aşık è.- señ 26b/7
 sâhir boldum è.- se 3b/12
 âfet è.- ür 30b/8

âsüde è.- ür 33b/16
 âzağ è.- ür 47/4
 bād-ı hazān è.- ür 44b/12
 bâ‘îş-i âsāyîş è.- ür 31b/9
 beşāret è.- ür 24b/13
 birlen è.- ür 13b/13
 cennet è.- ür 45b/2
 dāğlık è.- ür 14a/13
 dèk è.- ür 17b/20
 efsün è.- ür 44b/4
 fâş è.- ür 3a/8
 girān è.- ür 37b/5
 girdāb è.- ür 20b/9
 gūher è.- ür 20b/14
 hayrān è.- ür 24b/2
 hikmet è.- ür 1b/10
 hōdnemālig è.- ür 44b/14
 hüveydā è.- ür 13b/12
 içre è.- ür 51a/16
 ihtiyāc è.- ür 43a/4
 intihā è.- ür 4a/8
 kām è.- ür 4b/12
 kerāmet è.- ür 24a/14
 küymağ è.- ür 37b/17
 mağşad-ı ikrām è.- ür
 5a/6
 mağşūd è.- ür 51a/10
 mevcūd è.- ür 24a/17
 meymenetlig è.- ür
 44a/13
 müştākı è.- ür 6b/11
 neseb è.- ür 19b/6
 sa‘d è.- ür 31b/7
 serşār-ı mey-i nāb è.- ür
 38a/7
 tekyegehim è.- ür 11a/15
 tez è.- ür 44b/10
 turre-i sünbül è.- ür 5a/2
 vaqt-ı şehādet è.- ür 8b/6
 vaşfıñ è.- ür 51a/6
 vefābāb è.- ür 20b/18
 zinde-yi cāvîd è.- ür 6b/2
 hâtem-i hatm-ı nübüvvet
 è.- ür -sên 51a/13
 mümtāz è.- ür sen 22b/3
 Ar. ehil
 kıble-yi e.- ı şafā 11a/13
 F. kırmızımtırak bir
 çiçek

erbāb

erguvān

	şarāb-ı e. 42b/2	eşk	<i>F.</i> gözyaşı
erken	şarāb-ı e.+ im 46b/2		şür-ı e.- i deryādur
	<i>T.</i> iken		41b/15
ermes	kısmet è. 9a/3		e.- i şeşkatâr kılıp 23a/8
	<i>T.</i> değil		e. 29b/8, 33a/15
	bî-vaṭan è. 25a/7		dürr-i e. 28a/17
	hâcet è. 31b/6		gevher-i e. 25b/7
	hālî è. êrdi 3b/1		közim peymānesini e.+
	nāyāb è. 5a/5		idın 16a/8
	nücüm è. 14a/1		e.+ im 49a/15
eşdağ	tañ è. 7b/3, 21a/17		encüm-i e.+ im 12a/17
	<i>Ar.</i> çok sadık, doğru ve		baħr-ı e.+ imdin 48b/3
	emniyetli		e.+ imni 41a/8
eşer	hadîs-i e. 2a/8		kaṭre-yi e.+ imni 16a/1
	<i>Ar.</i> eser, iz, nişan		kevākib-i e.+ imni
	e. eylese 45b/11		32a/15
	e. kıldı 48b/2		e.+ ni 9a/9
	e.+ im 5a/3	eşkal	<i>Ar.</i> biçimler
esir	<i>Ar.</i> esir, tutsak		e.+ mı 37b/13
	e.- i şeħr-i fenā boldıñ	eşyā	<i>Ar.</i> eşya
	41b/11		bā'îs-i hengāme-yi e.
	e.- i zülf-i pürtābıñ 22b/5	êt-	olup 6a/11
	e.+ iñni 26b/5		<i>T.</i> etmek, yapmak;
esrār	<i>Ar.</i> sırlar		yardımcı fiil
	e.- ı muħabbet 34a/4		ābād è. 26b/10
	vāķıf-ı e. 37b/4		'arz-ı cemāl è. 10b/9
	vāķıf-ı e. kıl 15b/16		'arz-ı dīdār è. 24b/18
	e.+ ın 36a/13		ārzū-yı şeṃşād è. 26b/4
	e.+ mı 37b/3		āsān è. 36a/12
eş'ār	<i>Ar.</i> şiirler		āşķār è. 28a/20
	e. 3a/13, 3b/2		āzād è. 26b/6
	e.+ ı 25a/2		'azm-ı kūy-i cānān è.
	e.+ ı 44b/2		36a/6
	e.+ ıġa 19a/16		bīķār è. 24b/14
eşed	<i>F.</i> en şiddetli, çok		bünyād è. 26b/18
	şiddetli		cellād è. 26b/12
	e. êken 50b/10		cevlān è. 36a/2
eşik	<i>T.</i> kapı		çırāġān è. 36a/
	e.+ din 22a/10		dād è. 26b/16
	e.+ iñ 31b/5		dāġ-ı saman è. 36a/8
êşik	<i>T.</i> kapı		def'-i ħumār è. 28a/14
	è.+ in 32b/9		efġār è. 24b/8
êşit-	<i>T.</i> işitmek, duymak		feryād è. 26b/14
	è. 29b/1, 29b/10,		fīkr-i bahār è. 28a/7
	29b/12, 29b/14, 29b/2,		ħaberdār è. 24b/6
	29b/4, 29b/6, 29b/8		ħandān è. 36a/4
	è.- di 38a/15		ħarīdār è. 24b/20
	terāne-yi şeḃḃ è.- me		ħayāl-ı vaşl-ı yār è.
	44b/4		28a/8

ihtiyār è. 24b/3, 28a/10
 ihtiyāt è. 48b/9
 ‘ināyet è. 47a/12
 istiḳbāl-i dār è. 28a/16
 izhār è. 24b/12, 24b/5
 kesb è. 28b/6
 meydān è. 36a/1
 mu‘tād è. 26b/20
 naḳş-ı dīvār è. 24b/10
 nişār è. 28a/18
 nūş è. 35b/5
 penāh è. 33b/15
 pinhān è. 36a/14
 seyr è. 45b/13
 şād è. 26b/8
 şermsār è. 28a/12
 ta‘līm-i reftār è. 24b/16
 temāşā è. 10b/16
 terk-i ‘işk è. 43b/7
 yād è. 26b/3
 zār è. 25a/2
 āgāh è.- di 49a/15
 ihtiyār è.- di 16a/9
 pinhān è.- di 18b/7
 şayd è.- di 20b/3
 tekellüm è.- di 37a/11
 telḳām è.- di 27a/9
 zāhir è.- di 20a/16, 37a/9
 ḳızāb è.- dim 18a/14
 è.- diḡ 11a/5
 cevr è.- elmes 33a/7
 è.- er 32b/5
 āzād è.- er 21a/8
 ḳareket è.- er 20b/12
 helāk è.- er 20b/10
 izhār è.- er 7a/9
 izhār-ı māfi’l-bāl è.- er
 2b/4
 ḳarḳara è.- er 46a/6
 şayd è.- er 23a/2, 40b/3
 seyr è.- er 10a/11
 taḳammül è.- er 47a/13
 taḳsīn è.- er 19a/16
 teslīm è.- er 43b/10
 zulm è.- er 4b/11
 seyr è.- erde 26b/3
 taḳrīr è.- erde 21a/17
 fidā è.- em 15b/2
 teslīm è.- erem 38a/4

ḳāmūş è.- er-mèn 44b/9
 yād è.- er-mèn 19a/3
 nūş è.- er-sèn 35b/15
 nezr-i āstāne-yi şeyḳ è.-
 ey 44b/16
 revşen è.- geḳ 15b/15
 zuhūr è.- geḳ 51a/7
 irsāl è.- geli 29b/13
 şayd è.- geli 21a/15
 Fāḡat è.- gen 20b/7
 rüsvā è.- genin 40b/1
 āzād è.- geniḡ 17b/19
 āşiyān è.- ip 33a/14
 ‘azm-ı rāh-ı bōstān è.- ip
 33a/20
 bend è.- ip 17b/19
 beyān è.- ip 33b/2
 cevlān è.- ip 22a/15
 dūrfişān è.- ip 33b/6
 efgān è.- ip 22b/8
 fiḡān è.- ip 33a/12
 ḳayrān è.- ip 22a/18
 ḳazān è.- ip 33a/18
 iḳsān è.- ip 22b/4
 imtiḳān è.- ip 33a/9
 ḳan è.- ip 22a/16
 ḳurbān è.- ip 22a/20
 luḳf è.- ip 27a/7
 nāz è.- ip 17b/11
 nihān è.- ip 33b/4
 revān è.- ip 33a/16
 sergerdān è.- ip 22b/6
 seyr-i ḳemen-i cihān è.-
 ip 33a/10
 sultān è.- ip 22b/2
 şāhīn è.- ip 40b/4
 şerḳ è.- ip 27a/4, 37b/9
 fāş è.- me 33b/3, 37b/3
 izhār è.- me 4a/11
 māyil-i zulm è.- me
 18a/21
 men‘ è.- me 18b/14
 tāḳat è.- medi 47a/14
 şükr è.- megen bolsam
 16a/7
 ‘ayb è.- meḡiz 22b/17
 revşen è.- mes 20a/20
 è.- se 2a/12
 ‘arz è.- se 43a/10

	gerdânkeşlik è.- se 16b/3 hücüm è.- se 50b/15 nüş è.- se 12b/6 tulû' è.- se 7b/5 zâhir è.- se 37a/1 'arz è.- sem 30b/5 beyân è.- sem 14b/2 yâd è.- sem 17b/17 zâhir è.- sem 14a/10 hâzer è.- seş 33b/19 ihtiyâr è.- seş 24b/7 katl-ı 'âm è.- seş 26b/12 zâhir è.- seş 43a/11 è.- sün 11a/9, 4b/11 'adl è.- ti 2a/14 derdmend è.- ti 16a/3 müstemend è.- ti 43a/5 pinhân è.- ti 25b/10 sevâd è.- tim 37a/3 şerh è.- tim 36a/13 bed-mihrlig è.- tiş 49b/15		
eţfâl	<i>Ar.</i> çocuklar e. 14a/4		
étmağ	yapma, etme hesâb è.+ ka 18b/15		
étmek	yapma, etme zîkr è. 4a/9		
eţrâf	<i>Ar.</i> etraf, çevre e.+ ıda 48b/7 e.+ ı 44a/8 e.+ imğa 27a/14		
ev	<i>Ar.</i> ev e. 7a/16		
evbâş	<i>Ar.</i> ayak takımı e.+ ığa 13a/2		
evc	<i>Ar.</i> zirve, en yüksek yer e.- i hidâyetde 2a/13 âftâb-ı e.- i isti'lâ 7b/6 âftâb-ı e.- i sermed 51a/14	evrülmağ	<i>Ar.</i> dolanma, çevrilme e.+ ı 4b/9
evkât	<i>Ar.</i> zamanlar e. 3b/5 hayf-ı e. 24b/4	evşâf	<i>Ar.</i> nitelikler e.+ ı 3a/9
evrâğ	<i>Ar.</i> yapraklar, sayfalar e.+ ı 48b/14 e.+ ığa 2a/3	evvel	<i>Ar.</i> evvel, önce e. 24b/8 e.- i nâmemni 4a/7
evrül-	T. çevrilmek, dönmek e.- medi 4b/10	ey	T. ünlem e. 2b/12, 6a/11, 7b/14, 7b/7, 8b/3, 9a/11, 9a/3, 10a/9, 10b/11, 10b/13, 10b/15, 11a/12, 11a/13, 11b/15, 12b/13, 12b/2, 12b/5, 14b/4, 15a/15, 15b/5, 5b/9, 18a/10, 18b/17, 19a/17, 22b/7, 24b/17, 24b/9, 24b/12, 24b/13, 25a/1, 25a/15, 26a/8, 26b/9, 26b/13, 26b/15, 26b/7, 27a/15, 27a/18, 27a/1, 28a/16, 28a/19, 28b/1, 28b/3, 28b/8, 29b/1, 29b/12, 29b/4, 31a/12, 31a/15, 31b/14, 33a/15, 33b/13, 33b/19, 33b/6, 34a/3, 35b/17, 35b/7, 35b/9, 36a/10, 36a/11, 36a/5, 38a/3, 40b/11, 40b/13, 40b/16, 41b/10, 41a/1, 41b/11, 41b/3, 42a/15, 42a/8, 42b/11, 43a/15, 43a/6, 44a/3, 46a/14, 46a/16, 46a/8, 46b/6, 4a/11, 50b/3, 51a/19, 51b/5
		eyle-	T. eylemek, yapmak bâz e. 32b/9 du'â e.- y 4a/16 ibtidâ e.- y 4a/7 luţf e. 29b/2 mürüvvet e. 18b/11 seyr e. 28a/7 şükr e. 31a/15 hırâm e.- ben 45b/9 âğâz e.- di 4b/13 'arz-ı vişâl e.- di 51a/3 âşkârâ e.- di 1b/7 âşüfte e.- di 17b/7

berpā e.- di 19a/13, 1b/8,
40a/14
cevlān e.- di 22a/17
dāğ e.- di 31b/2
efgār e.- di 43a/14
gūher-i şehvār e.- di
37b/10
ham e.- di 30b/10
hüveydā e.- di 1b/9
inşā e.- di 12b/3
kesb e.- di 51b/6
künd e.- di 51b/8
me'vā e.- di 19a/5
musahhar e.- di 20a/13
perişān e.- di 21a/6
pinhān e.- di 37a/5
rūsvā e.- di 49b/9
serencām e.- di 4b/14
su e.- di 40a/12
şah e.- di 47a/10
tağallüb e.- di 13b/3
terk-i vefā e.- di 25b/2
zāhir e.- di 37a/6
bünyād e.- dim 29b/7
inşā e.- dim 25b/13,
7b/16
tāze e.- dim 15b/10
bīgāneliğ e.- diğ 29b/9
dermān e.- diğ 12a/5
fāş e.- diğ 28a/15
ta'mīr-i muhabbet e.- diğ
38a/17
āğāz e.- ğaç 40a/9
bāz e.- ğaç 40b/2
mümtāz e.- ğaç 40b/6
nāz e.- ğaç 40a/14
nevāsāz e.- ğaç 40a/10
perdāz e.- ğaç 40a/12
serefrāz e.- ğaç 40a/16
şāhbāz e.- ğaç 40b/4
berbād e.- geç 49a/17
cevlān e.- geç 41a/16
hayāl-ı şāh-ı devrān e.-
geç 41b/2
inşā e.- geç 48b/13
kan e.- geç 41a/14
mübtelā-yı derd-i hicrān
e.- geç 41a/12
perişān e.- geç 41a/5

pinhān e.- geç 41a/6
seyr-i gülistān e.- geç
41a/10
tūfān e.- geç 41a/8
izhār e.- gen 17b/2
hātırını e.- gey 37a/2
inkār-ı muhabbet e.- ğıl
33b/14
yād e.- ğıl 52b/16
ābād e.- ğıl 28b/13
bahş e.- me 38a/12,
38a/8
izhār e.- me 43a/8
perhīz e.- me 12b/9
bahş e.- medi 38a/5
vefā e.- medi 13a/4
fetḥ-i bāb e.- mediğ
18b/3
terk e.- mediğ 50a/2
yād e.- mediğ 49b/16
taḥammül e.- megey
30b/6
ferāmüş e.- mes 18a/7
tākat e.- mes 43b/12
terk-i du'ā e.- mes-men
13b/8
'azm-ı sipehr e.- p
21a/11
āftāb e.- p 18b/12
'arz e.- p 16b/9, 31b/13
'azāb e.- p 18b/6
dām e.- p 21a/16
ğulām e.- p 21a/8
halk e.- p 1b/8
harāb e.- p 18b/8
hesāb e.- p 18b/16
hīrām e.- p 21a/1, 24b/15
ih̄tisāb e.- p 18b/14
intiḥāb e.- p 18b/20
intizām e.- p 21a/4
kebāb e.- p 18b/10
kelām e.- p 21a/18
kerem e.- p 10b/8
maḳām e.- p 21a/12
muḥkem e.- p 21a/9
nīknām e.- p 21a/10
pāre e.- p 41a/2
rām e.- p 21a/14
selām e.- p 21a/2

şām e.- p 21a/6	gerdiş-i e. 4b/10
şerm e.- p 36a/3	maḥfil-i e. 45b/5
şi‘r-i ḥusrev-i ‘ālīcenāb	terk-i ḡam-ı e. 35b/2
e.- p 19a/2	<i>Ar.</i> başlangıcı olamayan,
şitāb e.- p 18b/5	geçmiş zaman,
teklīf-i şarāb e.- p 18b/18	öncesizlik
terk e.- p 36a/6	e. 9a/4
yād e.- p 26b/14	e.+ dūr 7a/11
zāhir e.- p 13b/5	
‘ādet e.- p irdim 17b/13	F
e.- r 18a/8, 21a/18	<i>Ar.</i> + <i>F.</i> bir yoksul
ārām e.- r 44a/1	<i>F.</i> 32b/7
ārzū e.- r 43a/3, 9a/13	<i>Ar.</i> geçici
cüvān e.- r 42b/10	deyr-i <i>F.</i> + din 21a/10
girdbād e.- r 19a/10	<i>Ar.</i> vazgeçme, el çekme
ḥūn-ı dilāşām e.- r	f. étgen 20b/7
12b/15	<i>F.</i> çok
ıztırāb e.- r 18a/4	f. 32a/13
izhār-ı muḥabbet e.- r	<i>Ar.</i> kaygısız
33b/8	f. émes 42b/15
katl-ı ‘ām e.- r 41a/16	<i>Ar.</i> kaygısız
mükerrer e.- r 24a/15	f. irdim 2b/10
tab‘iyet e.- r 2a/11	<i>Ar.</i> fark, başkalık
tūḥīya e.- r 28b/5	f. + ı 45b/16
vahşet e.- r 46a/7	<i>Ar.</i> Allah’ın her
ḡāret e.- r édi 31a/4	Müslüman tarafından
dermān e.- r irdi 41a/11	yerine getirilmesi gerekli
istiḡnā e.- r ése 12b/16	emirleri
kaşd e.- r éseñ 18a/19	f. kıl 28b/12
şayd e.- rde 17b/4	<i>F.</i> açık, meydana çıkmış
fidā e.- rem 15b/6, 15b/8	f. érür 3a/8
dāḡ-ı ḥıccālet e.- r-mèn	f. étme 33b/3, 37b/3
30b/16	f. eylediñ 28a/15
revşen e.- r--mèn 12a/14	f. kılma 36a/14
baḥş e.- se 38a/14	f. olmasın 34a/4
eşer e.- se 45b/11	<i>Ar.</i> çok nurlu
iftār e.- se 32b/13	f. kıl 16a/14
izhār e.- se 37a/18	<i>Ar.</i> anlama
peydā e.- se 14a/8	f. 28b/9
taḥarrük e.- se 18a/1	<i>Ar.</i> ismi söylenmek
dīvāneliḡ e.- sem 22b/17	istenmeyen veya her kim
eylemek <i>T.</i> yapma, etme	olursa anlamında genel
şayd e. 26a/1	olarak kast edilen şahıs
imtiḥān e.+ ke 42b/8	f. + dın 41b/14
eyvān <i>F.</i> ayvan	<i>Ar.</i> gök, dünya
e.+ ıda 3a/2	f. 25/19, 26b/9, 30b/10,
e.+ ıḡa 48b/6	41a/1, 47a/9, 48b/4
eyyām <i>Ar.</i> günler, zamanlar	devr-i f. 19a/13, 49b/3
e. 25b/20	devr-i f. + din 14b/3

	f. + de 14a/1, 49a/16 f.+ din 9b/5 f. + ni 48b/2		
fenā	<i>Ar.</i> yokluk, yok olma f. 5a/4 şehir-i f. 45b/1 esîr-i şehir-i f. boldıñ 41b/11	feşāhat	<i>Ar.</i> güzel ve açık konuşma f. 37a/12
fer	<i>F.</i> aydınlık f. 14a/2	fesāne	<i>F.</i> asılsız hikaye f. - yi şeyh 44b/4
ferāğ	<i>Ar.</i> bırakıp terk etme f. 26a/5, 3b/3	feş	<i>F.</i> pelerin ārāyîş-i f. 44b/13
ferāğat	<i>Ar.</i> vazgeçme, el çekme f. 11b/9	feth	<i>Ar.</i> açma, elde etme f. - i bāb eylemediñ 18b/3
ferah	<i>Ar.</i> gönül açıklığı, sevinç f. 46a/13	fevt	<i>Ar.</i> bir daha ele geçmemek üzere kaybetme f. - i fırsat 31b/2
ferāmūş	<i>F.</i> unutma, unutuş f. eyleses 18a/7 f. kıl 27b/1 f. kılıp 49b/16 f. kılsa 33b/11	feyz	<i>Ar.</i> bolluk, çokluk f. - āsar kıl 16a/12 mazār-ı <i>F.</i> - āsar-ı ziyāretgāh-i ‘ālemdür 16a/13 f. + i 33a/3, 44a/13
ferāvān	<i>F.</i> çok f. 14a/11	fidā	<i>F.</i> dağıtmak, fidam f. 15a/15, 15a/16, 15b/4 f. boldı 15b/10 f. éterem 15b/2 f. eylerem 15b/6, 15b/8 f.. kılır 15b/12
ferhunde	<i>F.</i> kutlu, uğurlu f. 27a/14	figān	<i>F.</i> acıyla bağırma, ağlama, feryat f. 11a/3, 38b/6 f. étip 33a/12 f. + ım 9b/5, 45b/11 f. + ıñdın 26b/9 dūd-ı f. + ıñdın 40b/13 f. + ım
fermān	<i>F.</i> ferman, buyruk f. + ıda 25b/11 f. + ıdadur 2a/2	fıkr	<i>Ar.</i> fikir, düşünce f. - i bahār ét 28a/7 f. 2a/4, 3b/2 f. + iğā 15b/12
ferruh	<i>F.</i> uğurlu, kutlu f. 12a/2, 44a/10, 44a/12, 44a/14, 44a/16, 44a/6, 44a/8, 44b/2, 8a/15 f. bolsa 44a/5	fi'l-fevr	<i>Ar.</i> derhâl f. 3b/14
fersāh	<i>Ar.</i> yaklaşık beş kilometre f. 47a/8	fırāk	<i>Ar.</i> ayrılık, ayrılma f. 18b/8, 2b/14, 2b/5, 30a/16, 50a/19, 51b/1, 9a/15 derd-i f. 50b/9 şām-ı f. 22b/15 zehr-i f. 27a/9 f. oldı 14b/4
ferş	<i>Ar.</i> döşeme, yaygı f. kılay 31b/11		
feryād	<i>F.</i> feryad, bağırma f. 33a/12, 51b/2, 51b/9, 52b/7 f. ét 26b/14 f. + ım 29b/2 f. + ıñ 38b/6		
ferzāne	<i>Ar.</i> güzel ve açık konuşma f. 25a/14, 37b/16		

	f. + ıda 15b/1, 19b/9, 31a/8 f. + ın 43b/11 f. + ında 19a/18		ğ. èdi 30b/2 ğ.+ dın 42b/1, 42b/5 bend-i ğ.+ dın 26b/6 dām-ı ğ.+ dın 35b/3 sīl-i ğ.+ dın 25a/18 şām-ı ğ.+ dur 41a/6 ğ.+ ı 24a/20, 50b/10 ğ.+ ıdın 10b/7, 38b/4, 42a/3 ğ.+ ım 25a/11, 45a/16 ğ.+ ımın 30b/5, 30b/9, 31a/13 ğ.+ ını 27b/1, 33b/11 ğ.+ ın 15b/3 ğ.+ nı 30b/11
fırdevs	<i>Ar. cennet</i>		
fitne	f. + i 9b/1 <i>Ar. fitne, karışıklılık</i> f. 19a/13, 40a/14, 50b/18		
fukarā	<i>Ar. yoksullar</i> f. 38b/9		
furqat	<i>Ar. ayrılık</i> f. 14a/6, 27a/5		
furşat	<i>Ar. uygun zaman</i> f. - ı ‘umrı 40b/1 fevt-i <i>F.</i> 31b/2 f. + da 3b/11	ğam-ḥōr	<i>Ar. +F. kederlenen</i> ğ. 45a/16
fülād	<i>F. çelik</i> f. 49b/18	ğamze	<i>Ar. süzgün bakış, çene yanak çukurluğu</i> ğ. 22a/16, 41a/15, 49b/13 ğ.+ si 46a/1
fünūn	<i>Ar. fenler, ilimler</i> f.+ığa 3b/12		
	G, Ğ	ğanī	<i>Ar. zengin</i> ğ.+ -sēn 43a/2
ğabğab	<i>Ar. çene altı</i> sīb-i ğ. 46b/3	ğanīmet	<i>Ar. kazanç</i> ğ. 41b/1 ğ.+ dūr 8b/13
ğaddāre	<i>Ar. merhametsiz, zalim kadın</i> şūḥ-ı ğ. 47a/9	ğār	<i>Ar. mağara</i> yār-ı ğ. èrdi 2a/14
ğaflet	<i>Ar. gafillik, ihmat, dikkatsizlik</i> ğ. 40b/2 ḥvāb-ı ğ.+ dın 15b/13	ğarāz	<i>Ar. gaye</i> ğ. 7b/11
ğāh	<i>F. bazen</i> g.+ ı 40b/10	ğāret	<i>Ar. şapulü yağma</i> ğ. eyler èdi 31a/4
ğāhā	ara sıra, bazen g. 3b/12, 3b/9	ğarīb	<i>Ar. 1. kimsesiz, zavallı</i> ğ. 11a/2
ğālib	<i>Ar. üstün gelen</i> ğ. 3a/13	ğarka	<i>Ar. suya batmış, batmış</i> ğ.- yı ḥūn-ı ciger 18a/13 <i>F. kavga, gülürtü</i> ğ. 11a/4 ğ.+ sıdın 26a/5
ğam	<i>Ar. tasa, keder, kaygı</i> ğ.- ı ‘ayş-ı bahār 38b/2 terk-i ğ.- ı eyyām 35b/2 ğ.- ı hecriñ 14a/11 bīmār-ı ğ.- ı ‘ışk èdi 31a/1 ğ. 22b/12, 2b/14, 30b/7, 31a/10, 31a/12, 32a/16, 50b/15 nevāle-yi ğ. 33a/1 şām-ı ğ. boldı 25b/9	ğavğā	<i>Ar. yok olan, kayıp</i> ğ. olmuşdur 22b/18 <i>Ar. başka, özge, ayrı</i> ğ. 31b/1 ğ.+ dın 33b/13
		ğāyib	<i>Ar. çalışma, çabalama</i> ğ.- i ‘ışkım 31a/3 tāb-ı şu‘le-yi ğ. kıılır 30a/14
		ğayr	
		ğayret	

ğazab	<i>Ar.</i> kızgınlık ğ. 18b/5	gızāl	ğ. 15b/1 <i>Ar.</i> geyik
ğazāl	<i>Ar.</i> geyik yavrusu ğ.+ ın 25b/18	gile	ğ.- ı ‘umr 21a/13 <i>F.</i> yakınma
ğazāle	<i>Ar.</i> dişi geyik ğ.+ lerni 23a/3	girān	g. kılma 14b/3 <i>F.</i> ağır, değerli
ğazel	<i>Ar.</i> gazel ğ. 16b/9, 3b/5 ğ.+ ni 29b/14	girdab	g. érür 37b/5 <i>F.</i> girdap, çevrinti
ğazel-serā	<i>Ar.+F.</i> gazel meydana getiren, gazel söyleyen Nādire-yi g. 15b/11	girdbād	g. 20b/10 g. érür 20b/9 <i>F.</i> kasırğa
gedā	<i>F.</i> dilenci, yoksul g. 7a/4 g. kıldı 22b/2 g.+ ğa 14a/16	giribān	g. eyler 19a/10 <i>F.</i> elbise yakası g. 25b/4 g.+ ıñmı 41a/2
genc	<i>F.</i> hazine, define miftāh-ı g.- i dāniş 22a/11 g.- i ħusnıñmı 43a/1 g.- i pinhān érdi 7a/1 g. 24b/19, 7a/4	giribāngır	<i>F.</i> yaka tutucu, tutan g. bolğaç 39a/1 <i>F.</i> düğüm g.+ idin 10b/1 ser-i zülf-i g.+ in 38a/11 g.+ ler 14a/9
ger	<i>F.</i> eğer, g. 4a/14, 6b/16, 6b/3, 6b/5, 6b/7, 13a/1, 18a/12, 20a/12, 20a/19, 25a/3, 25a/12, 25a/9, 26a/1, 26a/5, 28a/10, 28b/11, 28b/7, 31a/7, 33a/8, 33b/14, 33b/19, 5b/11, 35b/15, 36a/7, 38b/13, 38b/7, 38b/9, 41b/1, 43a/7	gırūdār	<i>F.</i> savaş, cenk g.+ ıĝa 28b/11 <i>F.</i> ağlayan dīde-yi g. 32a/14 tütıyā-yı çeşm-i g. 12a/13
gerçi	<i>F.</i> her ne kadar, ise de g. 15b/7, 4b/10, 25b/11	gīsū	<i>F.</i> saç g.- yı müce‘ad 51a/12 g. 48b/5 g.+ lerin 21a/6 g.+ sıĝa 5a/1
gerdānkeşlik	<i>F.+T.</i> +lik, asi, serkeş, isyankar g. étse 16b/3	güher	<i>F.</i> cevher, inci, değeli taş g.- i kıymetbehā 6b/14 g.- i maķşūd 18b/19 g.- i şehvār eyledi 37b/10 g.- i şehvār kıl 16a/2 g. 24b/19, 37a/5 g. érür 20b/14 g.+ lerini kıldı 37a/10
gerdiş	<i>F.</i> dönme, dönüş g.- i eyyām 4b/10	güher-efşān	<i>F.</i> inci saçan g. 12a/15
gerdün	<i>F.</i> felek, gök, dünya g. 4b/11 devr-i g. 18a/6	güher-fişān	<i>F.</i> inci saçan çeşm-i g. 15b/6
germnā	<i>F.</i> öfkeli, kızgın teşrīf-i g. 7b/12	güher-nigā	<i>F.</i> inci gibi parlayan g. 7b/14
gevher	<i>F.</i> cevher, inci, değeli taş g.- i eşk 25b/7 g.+ i 3b/4	güher-nişār	<i>F.</i> inci dağıtan g. érdi 7a/11
gızā	<i>Ar.</i> yemek		

ġulām	<i>Ar.</i> köle, hizmetçi ġ. eylep 21a/8	ġulāḥ	g.+ ni 45b/14 <i>F.</i> alçak ?
ġunça	<i>F.</i> gonca ġ. 17b/1, 36a/3, 45b/7 ġ.+ da 45b/8 ġ.- yı ḥandān 10a/16, 19a/3 ġ.+ lardındur 17b/6	ġül berg	ḥāk-i g. 44a/2 <i>F.</i> ġül yaprağı g.+ ini 40b/10
ġurūr	<i>Ar.</i> gurur, kendisini beġenmiř ġ. 3b/6, 44b/13, 46a/15	ġülbün	<i>F.</i> ġül kökü g.- i nezāket-sēn 36a/1 <i>F.+Ar.</i> ġül alınlı g.+ ler 21a/7
ġuřřa	<i>Ar.</i> keder, kaygı ġ. 12b/15, 31a/11	ġül-cebīn	<i>F.</i> ġül boylu, nazik tıfl-ı g. 4b/8
ġuře	<i>F.</i> köşe, bucak g.- yi vīrāne 28b/8 g.+ de 26a/6	ġülfām	<i>F.</i> ġül renkli dilber-i g. 4b/5 mey-i g. 17b/11
ġüyā	<i>F.</i> 1) sanki g. 43b/14, 51a/16 2) söyleyen, söyleyici g. 6a/12	ġül-geşt	<i>F.</i> ġül seyri g.- i merġzār kılıp 23a/1 g.+ ide 24b/16
ġüftār	<i>F.</i> söz luṭf-ı g.- ı ‘aceb 17b/1 g. 37a/16, 45b/8 g.+ ı 44a/10	ġülgün	<i>F.</i> ġül renkli g. 22a/15
ġüftāre	<i>F.</i> söz, kelam g. 40b/10	ġülistān	<i>F.</i> ġül bahçesi g. 25b/14 seyr-i g. 32b/6 seyr-i g. eylegeç 41a/10 g. kıldı 12a/3 g.+ dın 49a/12 g.+ ını 2b/6
ġüftigū	<i>F.</i> söz lakırdı g. kılgāç 49b/5	ġülrūḥ	<i>F.</i> ġül yanaklı g.+ ım 9a/6
ġül	<i>F.</i> çiçek, ġül g. 45b/7 g.- i bādām 4b/6 g.- i mihr 7a/13 g.- i ra‘nā 9a/8 g.- i ra‘nāsıdın 49b/1 g.- i sevsen 25a/1 g. 12b/11, 18a/2, 21a/2, 26b/14, 28a/7, 33a/14, 36a/3, 44a/12, 4b/1, 6b/6, 7a/4, 7a/8 berg-i g. 41a/9 g.+ de 45b/8 g.+ ġa 18a/9 g.+ ge 9a/5 g.+ ḥan 20b/7 g.+ ini 28a/12 g.+ ler 20a/16 g.+ leri 17b/5 g.+ lerini 10a/15 g.+ lerni 41a/10	ġülrüy	<i>F.</i> ġül yüzlü sevr-i g.+ ım 21a/1 <i>F.</i> ġül bahçesi g. 17b/5, 26b/13, 5a/1, 9a/6 g.+ de 10b/3 g.+ ġa 21a/1, 6b/5
		ġülzār	<i>F.</i> ġül bahçesi g. 40a/15 seyr-i g. 42a/12
		ġüm	<i>F.</i> kayıp g.+ dür 50b/4
		ġümān	<i>F.</i> zan, sanma g. 19a/10, 38b/4, 42a/7 g.+ dın 42a/8
		ġümreh	<i>F.</i> yolunu şaşırmış g. 16b/3
		ġüng	<i>F.</i> dilsiz g. 37a/17
		ġüvārā	<i>F.</i> sindirimi kolay olan g. 8b/6

güzergāh	<i>F.</i> geçit g.+ ıda 23a/11		
	H, H, H		
haber	<i>Ar.</i> haber h. 12a/4 h.+ in 11a/6	haḳāret	h. 32b/8 <i>Ar.</i> küçük görme h. 24b/9
haberdār	<i>Ar.+F.</i> bilgili, haberli h. bolup 3b/8 h. �t 24b/6	h�kd�n	<i>F.</i> dünya, yer h.+ dın 7b/1
hab�b	<i>Ar.</i> sevgili; seven, dost h.+ g�dur 2a/6	h�k-ı p�y	<i>F.</i> ayak altı toprağı h.+ inı 12a/12
h�cet	ihtiyaç, lüzum, gereklilik, hacet h. 32a/13, 32a/14, 32b/8 h. bolsa 32b/10 h. bolur 32b/4 h. �mes 10a/14, 32a/16, 32b/2, 32b/6 h. �rmes 31b/6 h.+ in 43a/9	h�k�	<i>F.</i> topraktan h. 47a/13
h�cet-mend	<i>Ar.+F.</i> ihtiyacı olan, ihtiyac sanibi h.+ in 43a/6	haḳḳ	<i>Ar.</i> 2. Allah'ın 99 isminden biri; “değısmekten münezzeh olan” zat h. 24a/17
h�dd	<i>Ar.</i> sınır, bir şeyin nihayeti, derecesi h.+ in 21a/8	h�l	<i>Ar.</i> duruş, durum, oluş h.- ı h�r�bımga 7b/15 h. 19a/8 h.+ da 31a/15 bey�n-ı h. 2b/4 h.+ ıga 38b/9 h.+ imdın 27a/7 h.+ ımga 24b/1, 24b/11 h.+ i 3b/4
h�diş	<i>Ar.</i> haber, söz h.- i eřdaḳ 2a/7 h. 37a/10, 37a/12, 37a/16, 37a/18, 37a/2, 37a/4, 37a/6, 37a/8, 37b/10, 37b/2, 37b/4, 37b/6, 37b/8, 37a/1, 37a/15 s�g-v�r h. �ıldı 37a/14 h.+ i 37/7 h.+ ini 37a/3, 37b/1	h�l	<i>F.</i> ben, benek h.- ı sitemk�r� 17b/8 h.+ inı 26a/2
h�diş�	<i>Ar.+F.</i> bir hadis h. 37b/5	h�l�ş	<i>Ar.</i> kurtuluş, kurtarma h. olmak 42b/1
haḳ	<i>Ar.</i> doğru, gerçek h. 2a/7, 32b/10 h.+ ıda 32b/3	h�l�vet	<i>Ar.</i> huzur, zevk, tatlılık h. 32b/11, 46b/1
h�k	<i>F.</i> toprak h.- ı rehiğe 15b/6 h.- i g�laḳ 44a/2 h. 28b/5	h�le	<i>Ar.</i> ay h. 14a/8
haḳan	<i>T.</i> Türk hükümdarlarına verilen unvan	h�l�k	<i>Ar.</i> yaratan h. 7b/11
		h�l�	<i>Ar.</i> boş h. �rmes �rdi 3b/1
		h�l�k	<i>Ar.</i> halk, ah�li h. 1b/8, 38a/1, 7a/2 h. eylep 1b/8
		h�l�ka	<i>Ar.</i> halka, çember biçimindeki nesne h.- yı tesb�h 43b/6 kemend-i h.- yı zülfini 21a/16 h. 5a/2 h.+ sıdın 26a/2
		h�l�ka h�l�ka	<i>Ar.</i> halkalar durumunda, zencir gibi; tekrar h. 35b/12

ḥam	<i>F.</i> eğri ḥ. 13b/13 ḥ. boldı 29b/5 ḥ. eyledi 30b/10	ḥareket	<i>Ar.</i> davranış ḥ. éter 20b/12
ḥamd	<i>Ar.</i> övmek, methetmek, yücelt mek, ululamak ḥ.- ı bīḥadd 1b/2 ḥ.+ ı 4a/13 ḥ.+ ıdın 4a/12 ḥ.+ ıḡ 6a/11 ḥ.+ ıḡ 4a/7	ḥarīdār	<i>Ar.</i> müşteri ḥ. ét 24b/20 ḥ.+ ımğa 27a/6
ḥāme	<i>F.</i> kalem ḥ.+ m 4a/15	ḥarīm	<i>Ar.</i> ev içi, Mekke ile Medine arasındaki kutsal yerler ḥ.+ i 9b/2 ḥ.+ inḡe 32b/7
ḥammām	<i>Ar.</i> banyo, hamam ḥ.+ ıḡa 39a/7	ḥarīr	<i>Ar.</i> ipek ḥ.- i pīreheniḡ 47a/11
ḥamrā	<i>Ar.</i> kırmızı mey-i ḥ. 9a/10	ḥarīṣ	<i>Ar.</i> hırslı ḥ. 47a/15
ḥāmūṣ	krş. seskin, sessiz ḥ. 40b/9 ḥ. éter-mèn 44b/9	ḥāşıl	<i>Ar.</i> olmuş, ortaya çıkmış h. bolmuş 4b/15 ḥ.- ı mülk 15b/7 ḥ.+ m 49a/17 ḥ.+ mı 52b/8
ḥan	hakan, hükümdar ḥ.- ı dilāverni 16a/15 ḥ. 16b/3	ḥasret	<i>Ar.</i> özlem, özleyiş ḥ. 30b/2 ḥ.- i dīdār 18a/18
ḥancer	<i>Ar.</i> hançer ḥ.+ e 46a/2	ḥaste	<i>F.</i> hasta, kırıgın ḥ. 10b/7, 33b/13 cān-ı ḥ. 9a/13 ḥ.+ ge 33a/4 ḥ.+ ni 50b/1
ḥandān	<i>F.</i> sevinçli, gülen ḡunça-yı ḥ. 10a/16, 19a/3 ḥ. ét 36a/4	ḥasūd	<i>Ar.</i> kıskanç ḥ. 16b/5
ḥande	<i>F.</i> gülen ḥ. 45b/8	ḥaşek	<i>F.</i> çöp ḥ. 30a/14
ḥānedān	<i>F.</i> kökten asil ve büyük aile, sülale ḥ.+ ḡa 3a/5 ḥ.+ ıḡa 3a/4	ḥaşmet	<i>Ar.</i> büyüklük ḥ. 38b/10
ḥār	<i>F.</i> diken ḥ. 30a/14, 7a/4 ḥ. kılur 42b/14	ḥaşr	<i>Ar.</i> yeniden dirilme ḥ. olur 18a/11
ḥara	<i>F.</i> sert taş, kaya rāh-ı seng-i ḥ. 40b/16	ḥātem	<i>Ar.</i> cömertliği ile tanınmış Hatem-i Tayy ḥ.- i ḥatm-ı nübüvvet érür-sèn 51a/13 ḥ.+ idür 2a/10
ḥarāb	<i>Ar.</i> yıkık ḥ. eylep 18b/8 ḥ. kılur 18a/22 ḥāl-ı ḥ.+ ımğa 7b/15	ḥātır	<i>Ar.</i> zihin, fikir, gönül ḥ.+ ım 18a/5 ḥ.+ m 26b/8 ḥ.+ mı eylegey 37a/2
ḥarābāt	<i>Ar.</i> yıkıntılar ḥ. 24a/12	ḥatm	<i>Ar.</i> bitirme ḥātem-i ḥ.- ı nübüvvet érür-sèn 51a/13 ḥ.+ dur 7b/14
ḥarāret	<i>Ar.</i> sıcaklık ḥ. 13b/4	ḥatṭ	<i>Ar.</i> çizgi, yazı, ferman

	sevād-ı h.- ı reyḥānıḡa 48b/10 sebze-yi h. 19a/4, 19a/5 h.+ ıḡa 23a/4 h.+ iḡ 14a/7, 43b/3, 8a/16	ḡayret	<i>Ar.</i> şaşma, şaşırma h. 30b/4, 33a/16 h.+ dedürmen 13b/7 h.+ idin 14a/13
ḡavādiş	<i>Ar.</i> yeni söz h. 28b/7, 2b/9	ḡayvān	<i>Ar.</i> canlılık serçeşme-yi h. 19a/6
ḡavātır	<i>Ar.</i> Aklına gelmek, hatırlamak, içine doḡmak; endişelenmek h.+ dur 2b/6	ḡazān	<i>F.</i> sonbahar, güz h. 38b/2 bād-ı h. érür 44b/12 h. étip 33a/18 h. kıldı 41a/10 h. oldı 25b/14 h.+ dın 49b/2
ḡayā	<i>Ar.</i> utanma h. 40b/9	ḡazer	<i>Ar.</i> sakınma, korunma h. étseḡ 33b/19
ḡayāl	hayal, gerçekleştirmeyecek istek, düş meşķ-ı h.- ı rengīn 32b/5 h.- ı şāh-ı devrān eylegeç 41b/2 h.- ı vaşl-ı yār ét 28a/8 h. 2a/4, 9a/14 h.+ ıdın 3b/1 h.+ iḡ 45b/3 h.+ lar 3b/5	ḡazret	<i>Ar.</i> saygı için büyüklere verilen unvan h. 2b/9, 3b/13, 3b/9 h.+ niḡ 3a/12
ḡayālāt	<i>Ar.</i> hayaller serāb-ı baḡr-ı h.- ı bīkerāne-yi şeyḡ 44b/8	hecr	<i>Ar.</i> ayrılık h. 18a/3, 18b/8, 19a/9, 22b/9, 23a/9, 25b/18, 25b/4, 26b/16, 26b/19, 26b/5, 27a/3, 46a/3, 51b/9, 6b/11, 8b/11, 9a/2 h.+ dın 25b/15 h.+ i 16a/3, 18b/6 h.+ ide 16a/1, 20b/20, 29b/6, 31a/11 h.+ idin 46a/11 la‘l-ı h.+ idin 19a/11 h.+ ige 23a/12 ḡam-ı h.+ iḡ 14a/11 h.+ iḡde 22b/8, 36a/11, 46b/1 h.+ -mēn 19b/9 h.+ten 14b/3
ḡayāt	<i>Ar.</i> dirilik, yaşama, hayat, canlılık h.- ı cāvīdāndın 49a/14 h. 43b/4 āb-ı h. 12b/5, 40a/13 h.+ ım 11b/7	hedef	<i>Ar.</i> hedef, amaç h.- i tīr-i belā boldı 11b/10
ḡayb	<i>Ar.</i> korku ve saygı uyandıran görünüş, hal h.+ ıdın 7a/10	helāk	<i>Ar.</i> mahvolma h. éter 20b/10
ḡayf	<i>Ar.</i> haksızlık h.- ı evķāt 24b/4 h. 45b/6	hem	<i>F.</i> kuvvetlendirme, baḡlama edatı h. 13a/4, 16b/1, 27a/11, 3b/7, 46a/1
ḡayl	<i>Ar.</i> zümre, topluluk, sürü pāymāl-ı h.- ı mūr oldı 25b/12 h. +ı 5a/6	heme	<i>F.</i> cümle, hep h. 44b/4
ḡayrān	<i>Ar.</i> şaşmış, şaşma kalmış h. 19a/14 h. bolup 22b/12 h. érür 24b/2 h. étip 22a/18 h.+ larıḡa 10b/9		

hem-ferāş	<i>F.</i> yoldaş h. +ım êrdi 2b/9	h.- i bāğ 41b/4 h. 38b/8
hemīşe	<i>F.</i> daima, sürekli h. 16b/8	h. kılmaz 20b/8
hem-nişîn	<i>F.</i> birlikte oturulup kalkılan kişi, arkadaş h. olsañ 26a/3	heyhāt <i>Ar.</i> yazık h. 24a/20
hem-rā	<i>F.</i> yol arkadaşlığı h. 7b/2	heyhāt heyhāt <i>Ar.</i> ne yazık ki h. 24a/20
hem-sāye	<i>F.</i> komşu h. boldı 21a/11	hezār <i>F.</i> pek çok, bin h. 37a/8, 51b/2
hem-vāre	<i>F.</i> dâima, her zaman, devamlı olarak h. 3b/3	hıcâlet <i>Ar.</i> utanma dāğ-ı ħ. eyler-mên 30b/16
hengāme	<i>F.</i> zaman bā'is-i h.- yi eşyā olup 6a/11	hırâc <i>Ar.</i> çıkarma ħ.+ ı 47a/15
henüz	<i>F.</i> henüz, daha yeni, şimdiye kadar, h. 9b/6	hırām <i>F.</i> yürüme, gezme vaqt-ı ħ. 15b/5 ħ. eyleben 45b/9 ħ. eylep 21a/1, 24b/15 ħ.+ ığa 42a/5
her	<i>F.</i> hep, bütün h. 1b/10, 2a/11, 2a/12, 2a/3, 3a/14, 4b/5, 7a/12, 7a/9, 10b/2, 10b/3, 11b/11, 12b/3, 12b/6, 12b/16, 14a/16, 15a/16, 16a/1, 16b/7, 17b/3, 17b/11, 17b/17, 25b/16, 25b/20, 29b/7, 31a/15, 32a/13, 32b/3, 32b/4, 32b/7, 33a/1, 33a/5, 33b/7, 37a/9, 37b/12, 37a/15, 38a/4, 38b/9, 42a/2, 42b/16, 42b/6, 46a/4, 49b/3, 50b/7	hırāmān <i>F.</i> salın, salına, naz ve eda ile yürüyen ħ. 21a/3, 51a/1 serv-i ħ. 12b/2, 44a/11 <i>F.</i> akıl ħ. 28b/9, 9b/4
herçend	<i>F.</i> her ne zaman h. 31a/1, 49b/18	hıred <i>Ar.</i> mahmurluk, ümitsizlik ħ. 26b/17
hergiz	<i>F.</i> asla, kesinlikle h. 18a/7, 29b/10	hırş <i>Ar.</i> sonu gelmeyen arzu ħ. 44b/3
hesāb	<i>Ar.</i> alınan şeylerin veya yapılan masrafın tutarı ħ. etmekka 18b/15 ħ. eylep 18b/16	hızāb <i>F.</i> hareket ħ. etdim 18a/14
hevā	<i>Ar.</i> hava, istek, heves h.- yi menşab 22a/8 h.+ sıda 15b/2 h.+ sın 44b/16	hızr <i>Ar.</i> Hz. Hızır ħ. 6b/2, 8a/16, 19a/6, 43b/4, 43b/3
heves	<i>Ar.</i> arzu, istek	hızr-nemā <i>Ar.</i> + <i>F.</i> hızır görünen ħ. 12b/6
		hicāb <i>Ar.</i> örtü ħ.- ı şābit 40b/14
		hicr <i>Ar.</i> ayrılık h. 12b/8, 51b/1
		hicrān <i>Ar.</i> ayrılık h. 2b/5, 2b/14, 10b/7, 12a/16, 18b/10, 24a/20, 25a/17, 33a/7, 41a/7, 47a/14, 49a/17, 50b/10 derd-i h. 12a/11 miñnet-i h. 49a/13 şām-ı h. 17b/16

	āteş-i h. bolup 22b/16 mübtelâ-yı derd-i h. eylegeç 41a/12 h.+ da 46b/8 h.+ ıda 46b/3 h.+ ında 27a/8, 46a/16		
hiç	<i>F.</i> hiç, önemsiz h. 38a/5, 42b/15, 43b/8, 50b/8	hudâvendî	h.+ ğa 31a/15 <i>F.</i> O Allah, öyle bir Tanrı h. 1b/7, 22b/1, 6b/13
hidâyet	<i>Ar.</i> hidayet, doğru yolu bulma evc-i h.+ de 2a/13	hudd	<i>F.</i> büyüklük, saygı h.- ı zerrîn 45b/15
hikmet	<i>Ar.</i> hikmet, gizli sebep; bilgelik h. êrür 1b/10 kemâl-i h.+ i 1b/8	hukemâ	<i>Ar.</i> bilgeler, hakîmler h. 12b/5, 12b/7
hilâl	<i>Ar.</i> yeni ay h.+ e 14a/14 h.+ ı 13a/8	humâr	<i>Ar.</i> içki mahmurluğu h.- ı âftâb 20a/9 h. 9a/12 def'-i h. êt 28a/14 h.+ ı 22b/13 h.+ ıdın 18b/13
hîle	<i>Ar.</i> aldatmaca dâm-ı h. 52b/18	hummarî	<i>F.</i> göz; mahmur göz çeşm-i h. 17b/12 <i>F.</i> kan h.- ı ciger 15b/1 ğarkâ-yı h.- ı ciger 18a/13 h.- ı cigerdin 7b/16 h.- ı cigerim 33a/6 h.- ı cigerimdur 32b/1 h.- ı dil 27b/5 h.- ı dilâşâm eyler 12b/15 'akîk-ı h.- ı dilni 28a/17
himmet	<i>Ar.</i> gayret, çalışma h.- i merdâne 27b/3, 28b/13 h.- i merdânege 38a/18 h. 21a/12 h.+ ıdın 50b/16 h.+ ıĝa 30b/14	hün	<i>F.</i> kanlı su h. 20b/20
hîre	<i>F.</i> donuk h. bolĝan 11b/4	hünâb	<i>F.</i> şen, sevinçli h. kıldı 40a/16
hizmet	<i>Ar.</i> hizmet terk-i h. êmes 31b/4 h.+ ın 31b/9	hurrem	<i>F.</i> güneş h. 2a/13 h.+ i 3a/2
hōb	<i>F.</i> iyi h. 12a/4	hurşîd	<i>F.</i> güneş h.- i cemâl 21a/5 h.- i tâbân 25b/10, 2a/2 h. 1b/9, 22a/4 h. êdi 33b/18 h.+ e 37b/20 h.+ ğa 22a/6 h.+ i 25/19
hōd	<i>F.</i> kendi h. 49b/10	husn	<i>Ar.</i> güzellik, iyilik h. 36a/8, 3b/6, 7a/7, 10b/13, 13b/15, 19b/4, 20a/17, 25a/5, 41a/9, 43a/16, 47/4 h.+ ıdın 30b/4 h.+ ıĝa 17b/5, 6b/4
hōd-nemâliĝ	<i>F.</i> + <i>T.</i> + <i>lîĝ</i> ; gösterişe meraklı olan h. êrür 44b/14		
hōş	<i>F.</i> iyi, güzel h. 11b/9, 12b/13, 2b/12, 33b/9, 35b/8, 3a/11 h.+ dur 33b/11		
hōşâ	<i>F.</i> ne güzel h. 12b/5, 21a/9		
hoten	Hotan şehri h. 38a/9		
hudâ	<i>F.</i> Allah		

	h.+ ını 23a/14 h.+ ın 20a/19, 22a/3, 29b/3 h.+ ınge 43a/12 genc-i h.+ ını 43a/1 şerer-i şu'le-yi h.+ ın 6b/7				
husrev	<i>F.</i> padişah, sultan, Husrev ü Şirin hikayesinin erkek kahramanı şi'r-i h.- i 'ālīcenāb eylep 19a/2 h.- i cennetmekān 16a/9 h.- i wFergāne 25/16				
hūş	<i>F.</i> akıl, anlayış h. 28b/9 h.+ ım 40a/9				
hücüm	<i>Ar.</i> saldırı h. étse 50b/15				
hüdhüd	<i>Ar.</i> çavuşkuşu, Süleyman Peygamber ile Belkıs arasında haber getirip götürən kuş h.- i mülk-i Süleymān 12a/1				
hümā	<i>F.</i> devlet kuşu, kutluluk h. 41b/10				
hümāyün	<i>F.</i> mübarek, padişah h. 16b/6, 27a/14, 31b/7				
hürrem	<i>F.</i> sevinçli, gülyüzlü h. 2b/13				
hüveydā	<i>F.</i> açık h. érür 13b/12 h. eyledi 1b/9				
h^vāb	<i>F.</i> uyku h.- ı ğafletdin 15b/13 h. 18a/18				
h^vāhiş	<i>F.</i> istek h.+ i 3a/10				
h^vān	<i>F.</i> yemek sofrası, yemek sehpaı h. 14a/15				
	I				
ıman-	inanmak, güvenmek ı.- ma 47a/7				
ıslāh	<i>Ar.</i> iyileşme, düzelme				
		'ışk			
					ı. 1b/6 ı. bērip 3b/10 <i>Ar.</i> aşk, sevgi 'ı. 21a/15, 23a/7, 2b/3, 7a/7, 41a/7, 50b/12, 50b/19, 50b/7 'ı.+ ıda 6b/6 'ı.+ ına 44b/5 'ı.+ ını 40b/6 'ı. 9a/1, 9a/4, 12b/7, 13a/1, 13a/6, 22a/14, 24b/3, 24b/7, 25b/5, 26a/8, 26b/10, 30b/3, 31a/16, 31a/9, 33b/15, 33b/3, 33b/5, 37b/3, 38b/13, 47a/8, 51a/16, berk-ı 'ı. 26b/18 dāğ-ı 'ı. 36a/13 ehl-i 'ı. 28b/5 meyhāne-yi 'ı. 33b/9 zahm-ı 'ı. 25a/20 bīmār-ı ğam-ı 'ı. édi 31a/1 'ı.+ ım 22b/20, 31a/7 ğayret-i 'ı.+ ım 31a/3 kışsa-yı 'ı.+ ımını 38a/15 da'vī-yi 'ı.+ ını kılıp 27b/7 lāf-ı 'ı. 43b/1 meretebe-yi 'ı.+ nı 30b/13 terk-i 'ı. ét 43b/7 <i>Ar.</i> hasta ziyaretine geçmiş olsuna gitme 'ı.+ ğa 33b/17 <i>Ar.</i> acı, elem ı. 13b/5 ı. eyler 18a/4
					ı
					<i>Ar.</i> başlangıç ı. 4a/8 ı. éyley 4a/7 <i>Ar.</i> vücuda getirme, meydana getirme ı. 7a/3 bā'ış-i ī.- ı 'ālem-sèn 7b/13 <i>T.</i> içmek ı. 12b/9, 27b/2, 42a/15,
					ıç-

	42a/16, 42b/10, 42b/12, 42b/2, 42b/4, 42b/6, 42b/8		i. 10b/5 i. kılmaz 31a/6
	i.- er-mèn 18b/13	ıķbāl	<i>Ar.</i> baht, talih
	i.- iben 13a/5		i. 3a/2, 51b/12
	i.- ip 17b/11	iki	<i>aķter-i</i> i. 31b/7
iç	i.- seņ 42a/15		<i>T.</i> iki sayısı
	<i>T.</i> iç, içeri	ıķki	i. 7a/12
içre	i.+ inde dēp 14a/4		<i>T.</i> iki
	<i>T.</i> içinde, içine		i. 13b/13, 13b/14, 13b/16, 19b/8, 20b/3, 40b/10, 49b/12, 4b/3, 50b/14, 7b/9
	i. 4b/15, 5a/1, 7a/2, 11a/4, 6b/11, 9a/1, 14a/2, 17b/18, 19a/17, 20a/14, 26b/13, 27a/5, 31a/6, 33b/9, 36a/9, 37a/5, 38a/1, 43a/15, 51b/1, 51b/3,	ıķlīm	<i>Ar.</i> iklim, ÷lke
	i. èrür 51a/16	ıķrām	i.- i tecemmül 25a/15
ıftār	<i>Ar.</i> oruç açma		<i>Ar.</i> ağırlama
	i. 13b/5	ıķrār	i. 26a/4
	i. eylese 32b/13		maķsad-ı i. èrür 5a/6
	i. kılurğa 33a/2	ıķtidā	<i>Ar.</i> bildirme
	i.+ da 32b/12		i.- ı muķabbet 33b/20
ıķsān	<i>Ar.</i> iyilik etme; bağışlama	ıķtidār	i. 6a/16
	i. ètip 22b/4		<i>Ar.</i> tâbi olma, uyma, ıktida
	taķt-ı i.+ ıdadur 2a/1	ıķtimāl	i. kıldım 13b/2
	<i>Ar.</i> mümkün olma, ıhtimal		<i>Ar.</i> bir işi başarabilme yetkisi ve yeteneği
	i. 18b/15	ıilāc	i.- ı āftāb 20a/14
ıķtisāb	<i>Ar.</i> bitirme		<i>Ar.</i> çare, tedbir, ilaç
	i. 13b/3	ilāhı	ıi.+ ım 16a/3
	i. eylep 18b/14		<i>Ar.</i> Allah'a mensup, ilahı
ıķtiyāc	<i>Ar.</i> ihtiyaç	ile	i. 4a/15
	i. 42b/14, 42b/16, 43a/10, 43a/12, 43a/14, 43a/2, 43a/8		<i>T.</i> birle, birlikte
	i. èrür 43a/4		i. 4b/16, 4b/7, 6b/10, 10a/16, 13a/3, 13b/8, 18a/14, 18a/18, 18b/4, 19a/8, 22b/11, 22b/7, 24b/14, 25b/18, 27a/16, 27b/4, 30b/16, 31a/14, 31a/16, 31a/4, 31b/1, 31b/3, 33a/7, 37a/11, 37a/13, 37a/16, 37b/18, 38a/13, 38a/17, 38b/14, 38b/2, 38b/6, 42a/8, 44b/13, 45b/7, 47a/8, 47b/1, 49b/10, 49b/9, 50a/18, 51b/5, 51b/7, 52b/15
	i. kıldı 43a/6		i.+ dūr 4b/8
	i. kılmagıl 42b/13	ıilm	<i>Ar.</i> ilim, bilgi
ıķtiyār	<i>Ar.</i> seçme		ıi.+ in 49b/13
	i. èt 24b/3, 28a/10		
	i. ètdi 16a/9		
	i. ètseņ 24b/7		
	i. kılıp 23a/12		
ıķtiyāt	<i>Ar.</i> sakınma, tedbirli bulunm		
	i. èt 48b/9		
ıķāmēt	<i>Ar.</i> oturma, yaşama		

‘imāret	<i>Ar. bayındırlık</i> ‘i. 25a/18	ism	<i>Ar. isim, ad</i> i.- i Maḥmūdındur 51a/5
imdād	<i>Ar. yardım</i> i. kıllur-mèn 23a/7 i.+ ıdın 14b/1	iste-	istemek, dilemek i. 50b/16 i.- ben 35b/3 i.- p 35b/10 i.- r 43b/4 i.- riḡni 28b/5 i.- r-sèn 26a/5, 36a/2, 36a/7 i.- se 25a/3 i.- seḡ 25b/17, 35b/17, 41b/6, 42a/1 i.+maḡ 5a/3
imtiḥān	<i>Ar. deneme, sınama</i> i. étip 33a/9 i. eylemekke 42b/8	istiḡnā	<i>Ar. aza kannat etme</i> dāmān-ı i. 39a/2 ‘anḡā-yı ḡāf-ı i. bolḡıl 41b/9 i. eyler èse 12b/16 i.+ sıdın 41a/13
‘ināb	<i>Ar. tövbe</i> ‘i.- ı lebiḡ 46b/3	istiḡāmet	<i>Ar. yön</i> ṡarḡ-ı i. 52b/9
‘inān	<i>Ar. dizgin</i> ‘i.+ ımı 26b/16	istiḡbāl	<i>Ar. gelen birini</i> karşılama i.- i dār èt 28a/16
‘ināyet	<i>Ar. lütuf, ihsan, inayet</i> ‘i. èt 47a/12	isti‘lā	<i>Ar. egemen olma, bir</i> yeri zorla zaptetme āftāb-ı evc-i i. 7b/7 <i>T. iş, yapılan şey; iş</i> yapma, davranış i.+ im 50b/11 i.+ imdur 18b/17
inkār	<i>Ar. ret etme</i> i.- ı muḡabbet eyleḡıl 33b/14 i.+ ın 2a/12	‘işret	<i>Ar. içki içme, eğlenme</i> ‘i. 46b/6 ‘i.- i cāvīdān 15b/4 sürūd-ı ‘i. 32b/16 ‘i.+ im 46a/14, 46b/7
inkılāb	<i>Ar. deḡişme, devrim</i> i. 18a/6	iştiḡāl	<i>Ar. bir şeyle uğraşma,</i> uḡraş i.+ ıdın 2b/10
inşā	<i>Ar. yapma, kaleme alma</i> i. eyledi 12b/3 i. eyledim 25b/13, 7b/16 i. eylegeç 48b/13 i. kıldı 29b/14	iştiḡā	<i>Ar. iştah; naz, fazla istek,</i> arzu i. kıllmas 13b/6
intihā	<i>Ar. son, nihayet</i> i. èrür 4a/8	iştiyāḡ	<i>Ar. şevkleme, özleme</i> i.+ ıḡ 8b/1 i.+ ıḡa 15b/4 i.+ ıḡdın 24b/17
intiḡāb	<i>Ar. seçilme</i> i. eylep 18b/20	it	<i>T. köpek</i> i.+ i 11a/4
intiḡāl	<i>Ar. göçme, bir yerden</i> başka bir yere geçme i. 3a/5		
intizām	<i>Ar. düzenli olma, düzen</i> i. 1b/6 i. eylep 21a/4		
intizār	<i>Ar. bekleme, gözleme</i> i.- ı āftāb 20a/10 i. kıllp 23a/6		
irsāl	<i>Ar. gönderme, yollama</i> i. ètgeli 29b/13		
irşād	<i>Ar. doğru yolu gösterme</i> i.+ ımı 13b/1		
işbāt	<i>Ar. kanıt, ispat,</i> kanıtlama i.- ı vüçūdına 6a/12 nef‘-i i. 24a/18 i.+ ı 47b/1		
islām	<i>İslam dini, müslümanlık</i> i. 43b/5, 50b/13		

	i.+ leri 5a/6 i.+ leriga 26a/3				k.- yi küyüñ 11a/15riyāz- ı k. 16a/14 dādes-i deyr-i k.+ ni 50b/5
'itāb	Ar. azarlama 'i. kıılır--sēn 18a/20				
i'tibār	Ar. itibar, saygın i. 37a/12		qabih	Ar. çirkin k. 43b/8	
ittihād	Ar. bir olma i. 2b/8		qabul	Ar. kabul, razılık, uygun görme k. 38b/5, 50b/7 k.+ i 13b/6	
ittişāl	Ar. vasıflanma, nitelenme i. 3a/4		qaçan	T. ne zaman k. 10a/13, 17b/11, 24b/7, 26b/4, 37b/16, 37a/15, 39a/9	
'izār	Ar. yanak 'i. 28a/11				
izhār	açıklama, bildirme, gösterme, ortaya çıkarma i.- ı māfi'l-bāl eter 2b/4 i.- ı muhābbet eyler 33b/8 i. 42b/13 i. et 24b/12, 24b/5 i. eter 7a/9 i. etme 4a/11 i. eylegen 17b/2 i. eyleme 43a/8 i. eylese 37a/18 i. kııl 16b/10 i. kıılıp 37b/3 i. +ı 17b/14 i.+ ığa 7a/2		qad(d)	Ar. boy k. 23a/2, 28a/11, 51a/2 k.- ı bālā 10a/12 k.+ ı 49b/7 k.+ ığa 45b/10 k.+ ım 11a/7, 13a/8 k.+ ımı 26b/3 k.+ ıñ 10b/13, 13b/14, 15b/2, 19b/3, 24b/15 k.+ lar 21a/7	
'izze	Ar. kudret, güç, onur, itibar, saygınlık 'i.- yi bezm 14a/16		qadeh	Ar. kadeh, içki bardağı k. 12b/9, 13a/3, 20a/9, 22a/1, 50b/17	
'izzet	Ar. değer, yücelik 'i. 26a/4		qadem	adım k. 7b/1, 15a/16, 15b/5 k.+ ıñ 11b/3 naqş-ı k.+ ıñ 11b/5 k.+ ıñe 15a/16	
			qadir	Ar. kudret sahibi, kadir, kudretli k.- i lā-yezelğa 1b/5	
			qadiri	Ar.+F. öyle kudret sahibi k. 2a/1	
qā'ile	K, Q Ar. fethetmek k.- yi maḥcūbe 2b/3		qadr	Ar. değer k. 3a/1	
qāb-ı qavseyn	Ar. Hz. Peygamber'in mi'racda Cebrâil'e veya Allah'a çok yaklaştığını anlatan ifade k. erdi 7a/16		kā 'en nücüm	Ar. yıldız gibi k. 2a/14	
qabā	Ar. cübbe, kaftan k. 22a/15 k. boldı 11b/14		kāf	Ar. masallarda geçen ve Anka kuşunun yaşadığı varsayılan dağ, Elbuz dağı 'ankā-yı k.- ı istiğnā bolğıl 41b/9	
ka'be	Ar. Müslümanların kıblesi k. 11a/16, 50b/14		kāfile	Ar. birlikte yolculuk eden topluluk	

ka'ide	<p>ķ.+ de 20b/18 <i>Ar.</i> kural, usul, nizam ķ.- yi emn 38b/12 ķ.- yi mihr 50a/1 ķ.+ leriga 3b/11</p>	ķanı	<p>ķ.+ iga 15b/10 ķ.+ mı 15b/9 <i>T.</i> hani, nerede ķ. 44a/7, 52b/15, 52b/16, 8b/16</p>
ķal-	<p><i>T.</i> kalmak, durmak ķ.- dı 49a/12, 5a/4, 8b/15 dāĝ ķ.- dı 27a/3 ķ.- dım 22b/9 ķ.- madı 13b/4, 25a/20, 38a/1 ķ.- mas edi 31a/8 ķ. ķalem ķ. 21a/17</p>	ķanlı	<p><i>T.</i> kanlı, kana bulaşmış ķ. 4b/7</p>
kām	<p><i>F.</i> arzu, istek k.- ı cān 46a/15 k.- ı cānım 46a/12 k. 35b/17 k. erür 4b/12 ķ.+ iga 3a/13 ķ.+ ima 46b/6</p>	ķanlıĝ	<p>ķrř. ķanlı ķ. 51b/3</p>
ķamer	<p><i>Ar.</i> ay ķ. 14a/8, 51a/11</p>	ķānūn	<p><i>Ar.</i> kaide, usul ķ.+ ıdın 3b/8</p>
ķāmet	<p><i>Ar.</i> boy ķ.- i zībā 10a/9 ķ. 30b/10 ķ.+ i 21a/3, 42a/5 nihāl-i ķ.+ i 44a/11 ķ.+ iņ 29b/6 ķ.+ iņdin 12a/6</p>	ķara	<p><i>T.</i> siyah, kara renk ķ. 14a/13, 37a/14 ķ. kıldı 17b/8 ķ.+ sı 37a/4</p>
kāmīl	<p><i>Ar.</i> olgun, eksiksiz şeyh-i 'ārif-i k. 44b/15 k. bolsa 40b/15</p>	ķargāh	<p><i>F.</i> iş yeri, dünya ķ.+ ıda 7a/1</p>
kāmyāb	<p><i>F.</i> isteĝine kavuşmuş ķ. 18b/4</p>	ķār-hāne	<p><i>F.</i> iş yeri, dünya zīb-i k.- yi şeyh 44b/14</p>
kān	<p><i>F.</i> maden ocaĝı, maden kuyusu ķ. 15b/12 ķ.+ ı 32b/1</p>	ķarılıĝ	<p><i>T.</i> yaşlılık ķ. 16a/15</p>
ķan	<p><i>T.</i> kan ķ. 15b/10, 17b/12, 18a/14, 18b/17, 26b/11, 27a/18, 42b/4, 46a/1, 51b/6 ķ. boldı 25b/7 ķ. bolup 22b/14 ķ. etip 22a/16 ķ. eylegeç 41a/14 ķ.+ dur 20b/15</p>	ķarķara	<p><i>T.</i> sorguçlu tuna ķ. eter 46a/6</p>
		ķařd	<p><i>Ar.</i> kasdetme, kıyma ķ. eyler eşey 18a/19</p>
		ķařır	<p>ķrř. ķařır ķ. 2a/4</p>
		ķařr	<p><i>Ar.</i> köşk, saray ķ.+ ı 26b/9, 52b/11 ķ.+ ıda 2b/10</p>
		ķař	<p><i>T.</i> kař, yan, ön ķ.+ ı 22a/20, 23a/4, 49b/11 ķ.+ ıdın 17b/9 ķ.+ mı 20b/5 ķ.+ iņ 14a/14, 8b/4 ķ.+ ların 40b/4 ķ.+ larıñmı 26b/11</p>
		ķāřāne	<p><i>F.</i> köşk, yuva ķ. 14a/2, 25a/3</p>
		ķāřkī	<p><i>T.</i> keşke, ne olurdu ķ. 18a/1</p>
		ķatı	<p><i>Ar.</i> öldürme, öldürölme ķ. kılır 49b/11 ķ.+ iga 46a/2 ķ.+ ımĝa 22a/19</p>
		ķatı-ı 'ām	<p>tek seferde veya çok kısa sürede çok sayıda kişinin ķ. eyler 41a/16</p>

kaatre	<p>ķ. �tseŋ 26b/12 <i>Ar.</i> damla ķ.- yi eŋkimni 16a/1 ķ. 22b/14, 25b/8 ķ. sudın 6b/14 ķ.+ sidin 7a/12 ķ.- yi s�m�b 18a/4</p>	k�ce kıl-	<p><i>T.</i> karartmak, �zmek k�nd�zimizni k.- urĝa 21a/5</p>
kaatre katre	<p><i>Ar.</i> damla ķ. 22b/14, 25b/8</p>	k�c�r-	<p><i>T.</i> geirmek k.- gen 24b/4</p>
kaavl	<p><i>Ar.</i> s�z, laf ķ.+ ı 27b/8, 43a/18</p>	kef	<p><i>Ar.</i> avu, ayak altı k.- i p�yinqe 18a/9 k.- i p�yinqi 12b/1</p>
kaaydın	<p><i>T.</i> nereden ķ.+ dın 11a/11</p>	kehkeŋ�n	<p><i>F.</i> saman yolu k.+ dın 49a/16</p>
kaayan	<p><i>T.</i> nereye ķ. 8b/16</p>	k�l-	<p><i>T.</i> gelmek k. 10a/10, 10b/15, 12a/12, 15a/15, 28a/16, 33a/9, 33b/5, 45b/4 k.- di 12b/10, 13a/7, 21a/3, 9a/5 k.- dim 22b/12, 29b/1 k.- diŋ 12a/4, 33b/1 k.- gey 19a/8 k.- ĝıl 27a/15 k.- mes 11a/6, 22b/10 k.- se 19b/1, 21a/1, 24b/6, 26b/15, 41a/2 k.- �r 23a/5, 28a/18</p>
kaayim	<p><i>Ar.</i> durucu, ayakta duran, ayakta bulunan ķ. 6a/13</p>	kel�m	<p><i>Ar.</i> s�z, kelime k. 37a/9 k. eylep 21a/18 ķ.+ ı 44b/2 ķ.+ mı 19a/1 ķ.+ ları 3b/3</p>
kaayser	<p><i>Ar.</i> Rum h�k�mdarı ķ. 7b/8, 32b/8</p>	k�lt�r-	<p><i>T.</i> getirmek, nakletmek k. 17b/15, 20b/16 k.- diŋ 12a/4 m�jde k.- diŋ 12a/10 k.- ge 49b/2 t�b k.- medi 41a/9 k.- �p 30b/6</p>
kaaysı	<p><i>T.</i> hangi, hangisi ķ. 11a/5</p>	kem	<p><i>F.</i> az, eksik k. 3b/8 k. bolmadı 9b/6 ķ.+ d�r 37b/19</p>
kaayu	<p><i>T.</i> hangi ķ. 16b/3</p>	kem�l	<p><i>Ar.</i> olgunluk k.- ı k�dretidin 7a/3 k.- i h�kmeti 1b/8 k. 51b/11</p>
kebab	<p><i>Ar.</i> kebab, kızartma, kızartılmıŝ et k. 17b/18 k. eylep 18b/10</p>	kem�n	<p><i>F.</i> yay, eĝri ķ.+ dur 11a/7</p>
kebi	<p>gibi k. 10b/9, 18a/17, 25b/13, 25b/16, 31a/6, 43b/1, 44b/10 k. boldı 37a/4</p>	kemend	<p><i>F.</i> kement, baĝ</p>
ke-	<p>gemek k. 28a/8, 41b/10, 41b/12, 41b/13, 41b/14, 41b/16, 41b/3, 41b/4, 41b/6, 41b/8, 42a/1, 42a/10, 42a/12, 42a/14, 42a/2, 42a/4, 42a/6, 42a/8</p>		
kece	<p><i>T.</i> 1) gece k. 11a/3, 12a/16, 18b/1, 23a/6, 32b/4, 7b/2 ķ.+ de 18a/12 ķ.+ ler 13a/10, 18a/11, 32a/15 2) d�n k. 19a/11, 48b/5</p>		

	k.- i halka-yı zülfini 21a/16 k.- i zülf-i pürtâb 20b/4 k.- i zülfidin 16a/5		
kemberbend	<i>F.</i> kemer bağı k. 37b/7	kevneyn	k. 22a/4 <i>Ar.</i> iki alem; Dünya ve Ahiret
kerâmet	<i>Ar.</i> Allah'ın salih kullarına ihsan ettiği harikulade haller k. êrür 24a/14	keyfiyet	k. 6a/14 <i>Ar.</i> nasıllık, nitelik k.- i cām-ı keremiñ 6b/1 k.+ ini 33b/2
kêrek	<i>T.</i> gerek, lazım k. 27b/3, 45a/15	ķible	<i>Ar.</i> kible; namazda Mekke'ye dönme, namazda dönülen yön ķ.- yi ehl-i münâcât 24a/11 ķ.- yi erbâb-ı şafâ 11a/13
kêreklik	<i>T.</i> gerekli k.+ dūr 48b/10	ķible-nemâ	<i>Ar.</i> + <i>F.</i> kible gösteren ķ. 11a/14
kerem	<i>Ar.</i> eli açık, cömert, soyluluk k. 14a/15, 3a/11 k. eylep 10b/8 k. ķıl 28a/14 k.+ i 45b/13 k.+ in 4b/13 keyfiyet-i cām-ı k.+ inç 6b/1	ķıl-	<i>T.</i> yapmak, kılmak, eylemek; yardımcı fiil ķ. 18a/19, 42a/11 âzâd ķ. 22b/6 berħurdâr ķ. 16a/4 berpây ķ. 41a/3 bîdâr ķ. 15b/13 bisyâr ķ. 16a/16 dâne ķ. 26a/2 efġâr ķ. 16b/4 fâyizü'l-envâr ķ. 16a/14 ferâmüş ķ. 27b/1 feyz-âsar ķ. 16a/12 güher-i şehvâr ķ. 16a/2 izhâr ķ. 16b/10 kerem ķ. 28a/14 maħrem-i dîdâr ķ. 15b/14 müheyyâ ķ. 26b/8 müyesser ķ. 22a/13 revâ ķ. 43a/9 serşâr ķ. 16a/8 sevdâ ķ. 36a/7 şefî'-yi Aħmed-i muħtâr ķ. 16a/10 taħammül ķ. 26b/19 vâķıf-ı esrâr ķ. 15b/16 vîrân ķ. 26b/10 yâr ķ. 16b/2, 16b/8 zâr ķ. 16b/6 zunnâr ķ. 16a/6 taħammül ķ.- a almas 31a/9 tâķat ķ.- a almayın 44b/5
kervân	<i>F.</i> kervan, uzak yerlere ticaret malı ve yolcu taşıyan, at, deve, katır vb. den oluşan yük hayvanları katarı k.+ dur 20b/17 k.+ ıġa 23a/7		
kesb	<i>Ar.</i> meslek; çalışarak kazanma k. êt 28b/6 k. eyledi 51b/6		
keştzâr	<i>F.</i> tarla k.+ ıda 26b/17		
kêt-	<i>T.</i> git-; gitmek k. 33a/10, 33a/12, 33a/14, 33a/16, 33a/18, 33a/20, 33a/9, 33b/2, 33b/4, 33b/6 k.- di 8b/16 k.- medi 20a/9 k.- ti 11b/13, 18b/10, 18b/19, 40a/9, 48b/3		
kevâķib	<i>Ar.</i> yıldızlar k.- i eşkimni 32a/15 k. 40b/13		
kevkeb	<i>Ar.</i> yıldız		

ķ.- ay 12a/12
edā ķ.- ay 13a/6
ferş ķ.- ay 31b/11
teb ķ.- ay 19a/18
ķ.- dı 47a/16
āşķār ķ.- dı 22b/1
‘ayān ķ.- dı 37b/7
būnyād ķ.- dı 16b/9
çāk-i pīrehen ķ.- dı
25a/19
dīvāne ķ.- dı 8b/1
eşer ķ.- dı 48b/2
gedā ķ.- dı 22b/2
gūherlerini ķ.- dı 37a/10
gūlistān ķ.- dı 12a/3
hazān ķ.- dı 41a/10
hurrem ķ.- dı 40a/16
ih̄tiyāc ķ.- dı 43a/6
inşā ķ.- dı 29b/14
ķara ķ.- dı 17b/8
maħrūm ķ.- dı 50b/2
mūkerrem ķ.- dı 7b/12
pedīdār ķ.- dı 37b/8
peydā ķ.- dı 14a/7
revşen ķ.- dı 2b/1
şarīh ķ.- dı 43b/2
şayd ķ.- dı 23a/3
sūg-vār ħadīş ķ.- dı
37a/14
tuħfe ķ.- dı 47b/2
yaġmā ķ.- dı 9a/16
zār ķ.- dı 43a/12
ābād ķ.- dım 25a/17
ārzū ķ.- dım 25b/3
cūnūn ķ.- dım 22b/19
iķtidā ķ.- dım 13b/2
peydā ķ.- dım 3b/11
su ķ.- dım 51b/7
tilāvet ķ.- dım 8b/3
terk-i vefā ķ.- dı 49b/15
gūftigū ķ.- ġaç 49b/5
vaţan ķ.- ġan 19a/6
āşķār ķ.- ġasen 12a/8
medārā ķ.- ġıl 9a/2
şād ķ.- ġıl 22b/4
vefā ķ.- ġum 25b/1
şarf ķ.- ġumdur 20a/11
da‘vī-yi ‘ışķıġnı ķ.- ip
27b/7

dūçār ķ.- ip 23a/14
eşķ-i şeşķatār ķ.- ip
23a/8
ferāmūş ķ.- ip 49b/16
gūlgeşt-i merġzār ķ.- ip
23a/1
ih̄tiyār ķ.- ip 23a/12
intiżār ķ.- ip 23a/6
izhār ķ.- ip 37b/3
rūsvā ķ.- ip 38a/10
şarşar ķ.- ip 41a/8
şikār ķ.- ip 23a/2
şūmār ķ.- ip 23a/10
yār ķ.- ip 23a/4
ķ.- ip erdi 25b/1
āġāz ķ.- ipdur 50b/20
bīarāmlıġ ķ.- ma 35b/5
bīnevālıġ ķ.- ma 25a/1
cāh ķ.- ma 22a/7
fāş ķ.- ma 36a/14
gile ķ.- ma 14b/3
mūlevveş ķ.- ma 39a/4
mūzeyyen ķ.- ma 52b/9
nevmīd ķ.- ma 22a/10
mūlāyim ķ.- madı
49b/17
pervā ķ.- madı 6b/8
peydā ķ.- madı 39a/5
şād ķ.- madı 52b/14
ķ.- dı 29b/10
yād ķ.- madı 51a/20
āşnā ķ.- maġıl 4b/4
ih̄tiyāc ķ.- maġıl 42b/13
çāre ķ.- mas 41a/12
heves ķ.- mas 20b/8
iķāmet ķ.- mas 31a/6
iştihā ķ.- mas 13b/6
red ķ.- mas 50b/8
vefā ķ.- mas 8b/14
rūşen ķ.- masun 48b/11
taķlīd ķ.- masun 30a/15
āmāde ķ.- miş 21a/15
bahş ķ.- sa 38a/16
ferāmūş ķ.- sa 33b/11
pā ķ.- sa 40a/11
pervāz ķ.- sa 14a/5
temāşā ķ.- sa 6b/12
terahħum ķ.- sa 38b/11
meded ķ.- salar 4a/14

	şerh k.- sam 14a/12		q.- i Yūsuf 27a/6
	baḥş k.- ur 37b/11,	kıymet-behā	<i>Ar. +F.</i> kıymetli, değerli
	37b/12, 37b/14, 37b/16,		gūher-i k. 6b/14
	37b/18, 37b/20, 38a/18,	kızıl	<i>T.</i> kırmızı
	38a/2,		q. 9a/9
	38a/4	ki	<i>F.</i> bağlama edatı; krş.
	cūş k.- ur 24a/13		kim
	fidā k.- ur 15b/12		k. 1b/7, 2b/6, 2b/9,
	ḥār k.- ur 42b/14		2b/12, 3a/7, 4b/15,
	ḥarāb k.- ur 18a/22		6b/12, 6b/13, 7a/10,
	ḳatıl k.- ur 49b/11		7a/14, 7a/8, 7b/10,
	maḳām k.- ur 32b/7		9a/10, 9a/13, 9a/16, 9a/2,
	mülevveş k.- ur 38b/16		9a/6, 9b/4, 10a/11,
	peydā k.- ur 14a/10,		10a/13, 10b/3, 11b/6,
	6b/14		12b/3, 14a/10, 14a/12,
	şevḳ k.- ur 38a/13		14a/14, 14a/15, 14a/2,
	tāb-ı şu‘le-yi ḡayret k.-		14a/6, 16a/6, 16b/3,
	ur 30a/14		17b/4, 17b/5, 19b/8,
	tēlbe k.- ur 49b/10		21a/9, 22a/4, 22b/1,
	temennā k.- ur 8b/12		23a/10, 23a/11, 23a/6,
	q.- ur ērdi 3b/6		24b/6, 25b/16, 25b/7,
	muraşsa‘ k.- ur ērdiler		27a/20, 27b/4, 28b/3,
	3b/10		29b/11, 30b/14, 30b/3,
	iftār k.- urḡa 33a/2		30b/7, 31a/1, 31a/10,
	imdad k.- ur-mēn 23a/7		31a/11, 31b/1, 32b/7,
	tāḳat k.- ur-mēn 31a/10		33a/17, 33a/3, 33b/9,
	terk-i ṭaleb k.- ur-mēn		34a/4, 37b/5, 37a/1,
	19b/2		38a/2, 38a/4, 38b/11,
	‘itāb k.- ur-sēn 18a/20		39a/10, 42b/10, 43b/12,
	ne k.- ur-sēn 38a/6		44b/14, 45b/2, 45b/4,
kılıç	<i>T.</i> kılıç		45b/6, 46a/11, 47/4,
	q.+ ı 49b/11		47a/10, 47a/14, 47a/8,
	q.+ ıḡa 20b/5		47b/2, 49b/14, 49b/7,
kılmaḳ	<i>T.</i> etme, yapma		50b/6, 50b/7, 51a/15,
	cilve q. 36a/2		51b/4, 51b/9, 52b/18,
kısmet	<i>Ar.</i> nasip		52b/8
	q. boldı 33a/2	kim I	ki; bağlama edatı
	q. ērken 9a/3		k. 1b/2, 1b/6, 2a/10,
kışsa	<i>Ar.</i> kıssa, rivayet		2a/11, 2a/6, 2b/4, 2b/5,
	q.- yı ‘ışkımnı 38a/15		3a/10, 4a/16, 4b/11,
	q.- yı rüzḡarım 14a/11		6b/2, 7b/11, 7b/3, 8b/11,
kıya	<i>T.</i> süzgün, sert		10a/10, 10b/15, 12b/16,
	q. 46a/5		12b/6, 16b/5, 16b/7,
	q. bakıp 26b/6		17b/11, 18a/2, 18a/3,
	q. baḳḳay 7b/15		21a/13, 22a/8, 22b/17,
kıyāmet	<i>Ar.</i> kıyamet		22b/2, 22b/3, 25b/16,
	q. 16a/10		25b/17, 25b/9, 29b/7,
	şūr-ı q. 31a/14		35b/9, 37b/4, 37a/15,
kıymet	<i>Ar.</i> kıymet, değer		38a/18, 38b/2, 41a/1,

	41a/15, 42a/13, 43a/4, 43b/16, 44b/4, 46a/13, 47a/16, 48b/12, 48b/2, 49a/12, 49b/2, 50b/11	köke	<i>T.</i> bir şeyin çıktığı, dayandığı temel, biçim, neden veya yer, menşe k.+ niç 31b/13
kim II	kim; soru zamiri k. 4a/9, 11b/11, 31a/16, 41b/12, 42b/14, 42b/15, 42b/16, 48b/10, 50b/6, 50b/7 k.+ de 32a/13, 33b/7 k.+ dedür 31a/12 k.+ ni 10b/2	kökrek	<i>T.</i> göğüş, bağır k.+ imdin 40b/12
kimse	kim olduğu bilinmeyen ya da belirtilmeyen herhangi bir kişi. k. 2a/11, 5a/3, 50b/8	köküs	<i>T.</i> bağır k.+ ümdin (köksümdin) 49a/11
kīne-perver	<i>F.</i> kin tutan k.+ dür 16b/5	kömekdeş	<i>T.</i> yardımcı k.+ im 2b/8
kir-	<i>T.</i> girmek k.- genler 39a/7 k.- ip 42b/5	köñül	<i>F.</i> gönül, kalp, yürek k. 1b/3, 2a/3, 2b/11, 4a/11, 5a/5, 7a/18, 8b/11, 9a/1, 11a/14, 14a/3, 14a/9, 14b/2, 16b/7, 17b/3, 18b/9, 21a/15, 23a/11, 26b/15, 26b/9, 28b/1, 28b/8, 30b/7, 31b/1, 33b/13, 35b/11, 35b/9, 36a/5, 37a/8, 40b/1, 40b/13, 42a/15, 42a/8, 42b/3, 51b/3 k.+ de 11b/1, 16b/10, 2b/6, 33b/4 k.+ ler 26a/1 k.+ ler oldı 44b/11 k.+ leri 3a/13 k.+ ni 15b/13, 23a/2, 47a/10, 52b/14 k.+ imde (köñlimde) 25a/20 k.+ imni (köñlimni) 17b/19, 43a/14 k.+ ini (köñlini) 22b/4 k.+ iñni (köñliñni) 26b/20, 49b/17 k.+ üm (köñlüm) 18a/4, 25b/18, 26b/7, 32b/5, 36a/9, 45b/3 k.+ ümde (köñlümde)13b/11, 2b/14 k.+ üme (köñlüme) 4a/9 k.+ ümni (köñlümni) 22a/20, 4b/2 k.+ ümni 27a/2
kirām	<i>Ar.</i> kerimler, cömertlik gösterenler k.+ ı 40b/1		
kişi	<i>T.</i> kişi, insan k. 12b/16, 12b/6, 28a/9, 2a/12, 31b/10, 33b/11, 38a/5 k.+ ğa 27b/3 k.+ ge 8b/14 k.+ ni 44a/5		
kitābet	<i>Ar.</i> yazı yazma k. 37a/13		
kiy-	<i>T.</i> giymek k.- ib 37a/14		
kiyik	<i>T.</i> geyik, ceylan k. 46a/7 k.+ i 38a/9		
ķoy-	<i>T.</i> koymak, bırakmak ķ. 12b/1, 15a/16, 15b/5, 18a/10 ķ.- ar 52b/18 ķ.- dı 30b/12, 41a/1 ķ.- duñ 7b/1 minnet ķ.- ğıl 31b/14 ķ.- ip 31b/11 ķ.+ mağım 5a/5		
kök	<i>T.</i> gökyüzü, mavi k.+ ni 22b/1		

	k.+ üñni (köñlüñni) 27b/2		k.+ ime 11b/4
köp	<i>T.</i> çok k. 13a/2, 16a/3, 40b/11, 40b/14		k.+ imni 20b/9, 33a/15, 33a/5, 35b/7, 37b/12 k.+ in 22a/18 k.+ inç 18a/21 k.+ leri 40a/14, 46a/8 k.+ lerim 19a/14, 24b/17, 27a/19, 40b/7, 43a/3 k.+ lerimde 36a/2 k.+ lerimdin 22b/14, 25b/8 k.+ lerimdür 12a/15 k.+ lerimni 15b/14 k.+ lerin 40b/2 k.+ leriñni 26b/12, 33b/5 k.+ lerni 23a/6, 40b/4 k.+ üm 10a/10, 15b/9, 6b/12, 9a/5 k.+ ümni 15b/15
kör-	<i>T.</i> gör- râhat k.- di 27a/13 k.- ge-mên 46b/1 k.- günçe 18b/6 k.- medi 32b/11 k.- mey 28b/3 k.- se 15b/11 k.- señ 34a/3 k.- üp 5a/1, 19a/10, 19a/12, 19a/14, 19a/16, 19a/3, 19a/4, 19a/6, 19a/8, 27a/19, 30b/13, 31a/2		<i>T.</i> ayna k. 10b/9 k.+ si 13b/10 k.+ ye 43a/4 <i>Ar.</i> gökyüzü, gök k. 1b/8 <i>F.</i> dar sokak k.+ si 40b/15, 45b/1 <i>Ar.</i> kudret, güç, kuvvet k. 1b/7 kemâl-ı k.+ idın 7a/3 kul, köle k. 24a/15 k.+ dın 24a/16 k.+ dur 31b/8 k.+ ın 24a/15 k.+ larğa 31b/9 k.+ nı 22a/10, 51a/20 <i>T.</i> kulak k.+ inçdağı 37b/20 <i>Ar.</i> çengel k. 20b/3 <i>Ar.</i> kurban k. étip 22a/20 <i>T.</i> kuş k. uçurgen 17b/20 k.+ larığa 9b/4 k.+ ların 17b/3, 26a/1 <i>F.</i> köşe
körgüz-	<i>T.</i> göstermek k.- di 51a/11 k.- me 37b/15 k.- üp 49b/4	közü	
körmek	<i>T.</i> görme k. 29b/11kel	ķubbe	
körset-	<i>T.</i> göstermek k. 28a/11 k.- ip 16a/4, 36a/12	kūçe	
köter-	<i>T.</i> kaldırmak, yükseltmek; götürmek, bertaraf etmek; taşımak k. 40b/9 perdeni k. 36a/4 k.- mes édi 30b/11 k.- ür 30b/7 k.- ürde 30b/10	ķudret	
kötermek	<i>T.</i> kaldırma k. 24a/19	ķul	
köz	<i>T.</i> göz k. 11a/16, 16b/7, 4b/7, 7a/14 k. salur 4b/5 k.+ idın 17b/9 k.+ i 23a/3, 41a/16, 46a/2, 49b/12 k.+ im 11b/6, 20a/19, 36a/, 37a/4, 40b/8 k.+ im peymānesini eşkidın 16a/8 k.+ imdin 20b/19	ķulağ	
		ķullāb	
		ķurbān	
		ķuş	
		ķūşe	

ķuvvet	ķ.+ de 13a/9 <i>Ar.</i> kuvvet, güç	kündüz	k. eyledi 51b/8 <i>T.</i> gündüz
kūy	ķ.+ ī 4a/15 <i>F.</i> köy, sevgilinin bulunduğu yer k.- ı tofrağıda 42a/11 ‘azm-ı k.- i cānān ėt 36a/6 k.+ i 26a/3 k.+ ide 25b/6, 5a/5 k.+ iġa 14a/5 k.+ iġe 24b/12 k.+ iņ 11a/4 ka‘be-yi k.+ iņ 11a/15 k.+ iņde 10a/13 ser-i k.+ iņde 11a/14	küy-	k.+ i 13a/9 k.+ imni keġeķilurġa 21a/5 <i>T.</i> yanmak k.- di 48b/13 k.- ip 28a/19 k.- me 38a/5 k.- mesūn 4a/11 k.- se 25a/5
ķuyaş	<i>T.</i> güneş ķ. ėrdi 3a/8 ķ.+ ga 9b/5 ķ.+ ġa 21a/11	küydür-	yakmak k.- di 10a/15, 4b/2 k.- ũrġa 26b/18
küdüret	<i>Ar.</i> gam, ũzũntü k. 38b/15	küymaķ	yanma k. ėrũr 37b/17
küfr	<i>A/</i> dinsizlik k. 43b/5, 50b/13	küymek	yanma k.+ idin 6b/8 k.+ im 19b/10 k.+ ni 28b/6
kühken	<i>F.</i> daġ kesici k. 30b/1, 40b/11		
kül	<i>T.</i> yanmış şeylerden artakalan, toz durumunda madde k.+ ide 20b/7		
külāle	<i>F.</i> kıvırcık k. 14a/10		
külbe	<i>F.</i> kulübe k.- yi vīrānıma 22b/10 k.+ mġa 32b/3 k.+ mi 27a/16 k.+ mni 12a/3, 18b/12		
külfet	<i>Ar.</i> sıkıntı, zorluk k. 18b/18 k. ġekmesũn 30a/16 k.+ iġa 9a/12		
kün	<i>T.</i> gũn, güneş k. 10a/11, 16a/10, 24a/13, 35b/18, 49b/3, 7a/9, 8b/13 k.+ din 9a/4 k.+ i 7b/15 k.+ ler 29b/10, 2b/12		
künd	<i>F.</i> anlayışsız		
			L
		lā-cerem	<i>Ar.</i> elbette l. 13b/2
		lā-cũr‘a	<i>Ar.</i> damla bıraktıktan l. 33b/12
		lāf	<i>F.</i> söz, boş söz; konuşma l.- ı ‘ıřķ 43b/1 l.- ı muġabbet 30b/15 l.- ı muġabbetdın 47a/7 l. urar 11b/11
		lahza	<i>Ar.</i> an, zaman l. 17b/17, 17b/3, 37b/12, 3a/14, 3b/3
		la‘ın	<i>Ar.</i> lanet eden l. 2a/12
		lāl	<i>F.</i> dilsiz l. olġusıdır 37a/17
		la‘l	<i>Ar.</i> lal, kırmızı renkte deġerli bir taş l.- ı ābdār 37a/6 l.- ı ābdār-ı āftāb 20a/12 l.- ı hecridin 19a/11 l.- ı lebidin 27a/17 l.- ı lebiņ 15b/1 l.- ı lebiņni 37b/9 l.- ı müferriġ 27b/6 l.- ı nābiņ 37a/11 l.- ı řekerbār 37a/15

l.- ı şekerbârimğa 27a/10
 l. 19a/5
 l.+ ın 19a/3
 l.+ ını 18b/13
 leb-i l.+ ıñ 8a/16
 şerbet-i l.+ ıñ 22b/13
 l.+ ıñnı 18a/20
 l.- ı şekerbâri 44a/12
 l.+ ıdın 41a/11
 şerbet-i l.+ ıdın 46a/12
 l.+ ıñ 45b/7
 l.+ ıñdın 40b/9
 şerbet-i l.+ ıñdın 46b/5
lāle *F.* lale
 l. 14b/2, 27a/4
 l.+ ler 4b/16
lā-mekān *Ar.* mekansız, yersiz,
 yere ihtiyâcı olmayan
 l. 7b/1
lāmī‘ *Ar.* Parıldayan, parlak,
 parıltılı
 l. 3a/2
lā-yezel *Ar.* zeval bulmaz, zail
 olmaz, bakî
 kâdir-i l.+ ğa 1b/6
leb *F.* dudak
 l.- i la‘lın 8a/16
 l. 10b/7, 19b/8
 l.+ i 28a/13, 42a/16,
 44a/10
 l.+ idin 18a/15, 18b/17,
 20b/15, 37b/5, 38a/8,
 42b/4, 9a/11
 la‘l-ı l.+ idin 27a/17
 l.+ iĝa 37b/6
 l.+ ıñ 13b/11, 21a/18,
 37a/3, 37a/9
 ‘ināb-ı l.+ ıñ 46b/3
 la‘l-ı l.+ ıñ 15b/1
 l.+ ıñdın 37a/13
 l.+ ıñni 37/7
 la‘l-ı l.+ ıñni 37b/9
 l.+ leri 40a/13
 l.+ leridin 37a/1
 l.+ leriñdür 43b/3
 l.+ leriñni 36a/4
lebāleb *F.* ağızına kadar dolu
 l. 13a/5, 22a/1, 24b/14,
 25b/15, 44a/14

leşker *F.* ordu; asker
 l. 41a/4
 l.+ i 9a/15
 l.+ idin 50a/19
leţâyif *Ar.* latifin çoĝulu, nazik
 ve yumuşak davranan,
 yumuşaklıkla muamele
 edenler
 l. 3a/12
leţâyif-āmiz *Ar.+F.* letafet karışan
 l. 3a/14
levh levha; üzerine yazı
 yazılabilen yassı ve düz
 nesne
 l.- i cemāle 14a/7
 l. érdi 2a/12
 l.+ ine 37a/3
levş *Ar.* kir, pislik, murdarlık
 l.+ idin 38b/15
lezzet *Ar.* lezzet
 l.- i şî‘r-i ‘Ömer
 şāhibkırāndın 49b/6
 l. 31b/10, 32b/12
 l.+ in 46b/5
libās *Ar.* elbise
 l. 37a/14
līk *Ar.* ancak
 l. 6b/9, 13b/8, 18a/19,
 18b/16, 30b/11, 30b/2
liķā *Ar.* yüz, çehre, suret
 l.+ sıĝa 2b/12
līkin *Ar.* ancak, lakin
 l. 38a/13, 41b/14,
 44a/16, 4a/9
luţf *Ar.* iyilik, lütuf; ihsan
 l.- ı güftār-ı ‘aceb 17b/1
 l. 13a/3, 22b/7
 l. étip 27a/7
 l. eyle 29b/2

M

ma‘ānī *Ar.* anlamlar
 vāzıh-ı m.- yi şevķ 43b/9
ma‘āzallah *Ar.* Allah korusun
 m. 9a/15
ma‘bed *Ar.* tapınak
 m. 50b/14
ma‘būd *Ar.* Allah, kendisine
 ibadet olunan

mācerā	m. 50b/13 m.+ idür 2a/1 <i>Ar. cereyan etmiş, serüven</i> m.+ nı 27a/4 m.+ sığa 26b/19 m.+ sın 28a/15	maḥrem	<i>Ar. biriyle çok samimi, gizli</i> m.- i dīdār kıl 15b/14 m.+ idür 2a/10
māçīn	<i>Ö.A/ Çin ülkesinin güney bölgesine verilen bir ad</i> m. 38a/9	māhrū	<i>F. ay yüzlü</i> m.+ lar 22a/3 m.+ larını 20a/13
mā fi'l-bāl	<i>Ar. gönülde olan maksad ve meram</i> izhār-ı m. eter 2b/4	maḥrūm	<i>Ar. yoksun</i> m. kıldı 50b/2
mağrūr	<i>Ar. gururlu, mağrur</i> m. bolma 28b/11, 43a/17 m. édi 34a/1 m. édim 22b/15, 2b/13 m. érdim 2b/12	maḥşer	<i>Ar. kıyamet</i> m. 7b/15
māh	<i>F. ay, ay gibi</i> m.- ı āsmāndın 42a/14 m.- ı münevver 8b/7 m.- ı ramazān 33a/3 m.- ı tābān 17b/17, 22a/6, 24b/17 m. 12a/8, 2a/13	maḥkām	<i>Ar. makam, yer</i> m. eylep 21a/12 m. kılar 32b/7 m.+ ı 33a/19 m.+ ın 11b/12, 7a/16, 7b/3
maḥbūb	<i>Ar. sevgili</i> m.+ lar 33b/8 m.+ lardın 18b/20	maḥdem	<i>Ar. adım, geliş, uğur</i> m.+ ın 12a/2
maḥcūbe	<i>Ar. örtülü, perdeli, kapalı</i> kā'ile-yi m. 2b/3	maḥdūr	<i>Ar. güç</i> m.+ uñ 42a/2
maḥcūre	<i>Ar. bırakılmış, terk edilmiş</i> tālībe-yi m. 2b/3	maḥşad	<i>Ar. istenen, amaç</i> m.- ı ikrām érür 5a/6 m. 33b/1, 36a/5 rāh-ı m. 51a/4 m. bolsa 26a/1 m.+ nı 4b/14
maḥfil	<i>Ar. toplantı yeri</i> m.- i eyyām 45b/5 m. 37b/18 m.+ de 19b/7	maḥşūd	<i>Ar. adım, geliş, uğur</i> m.- ı 'ālem-sèn 7b/10 gūher-i m. 18b/19 m. bolmasa 38b/7 m. érür 51a/10 m. ése 35b/11
māhir	<i>Ar. hünerli, becerikli, elinden iş gelen kimse.</i> m. 3b/12	maḥtel	<i>Ar. ölüm</i> m.+ idür 44a/3
maḥlaş	<i>Ar. kurtuluş yeri, sığınak</i> m. 40b/15	ma' mūr	<i>Ar. bayındır</i> m. 52b/12
maḥmūr	<i>Ar. sarhoş, uyku basmış göz</i> m.+ dur-mèn 35b/1 m.+ ğa 25a/4 m.+ ıdur-mèn 28a/13 m.+ -mèn 25b/15	mānend	<i>F. gibi, benzer</i> m. 5a/1
		ma' nī	<i>Ar. anlam</i> mūmtāz-ı m. bolupdur 44b/1
		mañşūr	<i>Ö.A/ Hallac-ı mansur, 962 yılında asılmak suretiyle öldürülen ve divan edebiyatında adına sık sık rastlanan adı Hüseyin olan sofî</i> m. 28a/16

manzar	<i>Ar.</i> yüz, çehre m.+ ı 35b/7	m.- ı mevc-i bâde-yi nâb 42b/9
manzûr	<i>Ar.</i> bakılmış m.- ı nazar êrdi 10a/12	m. 3b/12 m.+ ını 16b/10
maña	<i>T.</i> bana; teklik I şahis zamirinin yönelme hâli m. 2a/1, 3a/10, 4a/14, 4b/10, 4b/12, 4b/14, 4b/16, 4b/5, 4b/6, 4b/8, 5a/2, 5a/4, 5a/6, 8b/5, 9a/11, 9a/3, 10a/12, 10b/8, 11b/5, 15b/1, 16b/2, 17b/14, 18b/18, 19a/11, 19a/19, 9a/20, 19a/8, 20b/16, 24b/2, 24b/5, 25a/10, 30a/15, 30b/1, 30b/11, 30b/15, 30b/4, 31b/12, 31b/6, 32a/14, 32a/16, 32b/6, 33a/1, 41b/14, 43a/1, 43b/7, 44a/15, 45b/12, 45b/15, 45b/6, 46a/8, 49b/3, 50b/12	m.+ lardın 3b/13 m.+ ları 3b/1
ma‘rifet	<i>Ar.</i> marifet, ustalık; bilme m.+ i 2a/7	ma‘zûr <i>Ar.</i> özürlü, özürlü olan m. tut 25b/5
marîz	<i>Ar.</i> hasta, yaralı m.+ ığa 12b/7	medārā <i>Ar.</i> sebep, vesile m. kılgıl 9a/2
ma‘rķat	<i>Ar.</i> anlam, tanıtım m.+ ıdın 2a/4	medd <i>Ar.</i> 1. uzatma, çekme m.- i āhım 29b/3
ma‘şûķ	<i>Ar.</i> sevilen, sevgili m. 37b/17, 6b/9 m.+ a 7a/7	meddāh <i>Ar.</i> daima medh eden m.+ ım 51b/3
maṭbah	<i>Ar.</i> mutfak m. 47a/16	meded <i>Ar.</i> yardım m. 50a/20, 50b/16 m. kılsalar 4a/14
ma‘vā	<i>Ar.</i> mesken, yer, yurt m. 10a/14	medîd <i>Ar.</i> devamlı, çok uzun süren uzatılmış müddet-i m. 2b/5
māye	<i>F.</i> asıl, esas m.- yi ‘ayş 45b/5	medrese <i>Ar.</i> medrese m. ehli 38a/3
māyil	<i>Ar.</i> eğilen, meyleden m.- i zulm êtme 18a/21 m.+ dür 26b/11	meger <i>F.</i> meğer, halbuki m. 13b/15
mezār	<i>Ar.</i> mezar m.- ı feyż-āsār-ı ziyāretgāh-i ‘ālemdür 16a/13	meh <i>F.</i> ay āftāb-ı m.- i ‘ālem-ārā cemāliñni 13b/9 m.- i burc-ı risālet 7b/6
mazmûn	<i>Ar.</i> mana, anlam, nükteli söz	meḥkeme <i>Ar.</i> mahkeme m.+ de 27b/8
		mehveş <i>F.</i> ay gibi güzel m. 18b/7 m.+ im 22a/17
		mekān <i>Ar.</i> yer, oturlan yer m.+ ım 10a/13
		mekkäre <i>Ar.</i> hileci m. 52b/13
		mekremet <i>Ar.</i> cömertlik, kerem m. 3a/1
		mekteb <i>Ar.</i> okul tıfl-ı m. 22a/12 m.+ idin 33a/15
		melaḥ <i>F.</i> çekirge pāy-ı m. 47b/2
		melāḥat <i>F.</i> güzellik, yüz güzelliği m. 7b/5
		melāhatlıĝ <i>F.+T.</i> +lıĝ; güzel m. 8b/7
		melîḥ <i>Ar.</i> sevimli, güzel

memleket	m. 43a/16 Ar. ülke m.- i cihān 15a/15	himmet-i m. 27b/3, 28b/13 himmet-i m.+ ge 38a/18
men‘	m. 15b/7, 3b/2 Ar. yasaklama	merdüm F. göz bebeği, insan m. 18a/22
mèn	m. ètme 18b/14 T. ben; teklik I şahıs zamiri krş. mèn m. 3b/7, 4a/9, 11a/2, 13a/7, 22a/10, 22b/9, 24a/20, 25b/16, 26b/4, 29b/2, 31a/6, 31b/2, 33a/4, 43b/1, 46a/15, 50b/1, 51a/20, 51b/7 m. bardım 24b/6 m.+ de 30b/2, 43a/2, 45a/15 m.+ din 20a/9 m.+ din üzdi 50a/17 m.+ -mèn 31a/10	merdümlüĝ F.+T.+lîĝ; insanlık m. 49b/9 merĝzār F. çimenlik gülgeşt-i m. kılip 23a/1 merĥabā Ar. merhaba m. 11b/15, 12a/1, 12a/11, 12a/13, 12a/15, 12a/17, 12a/3, 12a/5, 12a/7, 12a/9, 12b/2, 12b/4, 21a/2 merĥale Ar. iki konak arası m.+ de 38a/1 mertebe Ar. derece m.- yi ‘işknı 30b/13 merve Ar. şalışma, gayret sarfetme m. 7b/7
mèni	krş. meni m. 8b/1, 11b/8, 16a/3, 18b/14, 18b/6, 18b/8, 19a/9, 19b/5, 20b/3, 22b/6, 24b/1, 24b/8, 25a/11, 25a/4, 27a/7, 37b/15, 38a/6, 43a/12, 43a/5, 44a/2, 49b/9	mescid Ar. mescit m. 13b/2 mesdūd Ar. kapanmıř m. èdi 51a/4 m. èmes 40b/15
mèniĝ	T. benim; teklik I şahıs tamlayan hâli m. 4a/15, 14a/11, 15b/7, 8b/16, 24b/11, 30a/13, 31a/3, 31a/7, 44a/9,	meserret-engīz Ar.+F. neşelenmiş, sevinç, gülüş m. 3a/14 mesīĥ Ö.A/Hz. İsa’nın lakabı m. 21a/11, 43b/3, 43b/4 mesīĥā Ö.A/Hz.İsa’nın adlarından biri m. 6b/2, 8a/16 meslaĥ Ar. salhane, kanara m. 44a/4 mesned Ar. dayanak m.- i nāz 44a/1 m.+ ide 2b/11, 2b/8 mesrūr Ar. sevinmiş m. 2b/12 m. èdim 2b/13 mest F. sarhoş m.- i nāzdur-sèn 11a/1 m. 10b/12, 18b/8, 46a/15 m. olup 28b/2 F. sarhoşçasına
menşab	Ar. mınsab, rütbe hevā-yi m. 22a/8	
menzelet	Ar. Derece, pāye, rütbe, mertebe. Yükseklik derecesi. m.+ im 3a/1	
menzil	Ar. menzil, konak m. 10a/14 m.+ de 31b/12 m.+ iĝ 11b/2	
merātib	Ar. rütbeler m.+ de 11b/12	
mercān	Ar. mercan m. 25b/8	
merdāne	F. erkekçe	mestāne

mestliġ	nergis-i m.+ ge 38a/10 <i>F.</i> + <i>T.</i> + <i>liġ</i> ; sarhoşluk m. 13a/6		m.+ ġa 39a/9 m.+ i 46b/6 m.+ idin 42b/3
meşġul	<i>Ar.</i> meşgul m.- ı du‘ā 13a/10	meyāşām	<i>F.</i> şarap içen rind-i m. 12b/13
meşķ	<i>Ar.</i> yazı örneġi m.- ı ġayāl-ı rengīn 32b/5	meydān	<i>Ar.</i> alan, meydan m. 22a/17, 22a/15 m. ét 36a/1 m.+ da 41a/16 m.+ ġa 23a/5 m.+ ıdadur 20b/2 m.+ ıġa 48b/1
meşreb	<i>Ar.</i> içki içilecek yer m. 22a/2	meyde	<i>F.</i> küçük m. 13b/4
meşriķ	<i>Ar.</i> güneşin doğduġu yer, doġu m.+ ıda 3a/1	meyġāne	<i>F.</i> meyhane, içki içilen yer m.- yi ‘ışk 33b/9 m. 24b/9, 25a/4, 44a/13 rāh-ı m. 28b/1 sākin-i m. bol 26a/6 m.+ de 24a/13, 34a/3 m.+ din 18b/14, 46b/1 m.+ ġa 13b/3, 42b/5 m.+ ni 18b/1
meşşāta	<i>Ar.</i> gelini süsleyen m. 38a/12, 49b/8 m.+ nı 40a/11	meykede	<i>F.</i> meyhane m. 13a/2 reh-i m. 50b/15 m. +ler 12b/11
me’vā	<i>Ar.</i> sığınacak yer; yurt mesken m. eyledi 19a/5	meymenethiġ	<i>Ar.</i> + <i>T.</i> + <i>liġ</i> ; mutluluk, uġurlu m. érür 44a/13
mevc	<i>Ar.</i> dalga mażmūn-ı m.- i bāde-yi nāb 42b/9 m.- i şahbā 13b/12	meyve	<i>F.</i> yemiş m.- yi elvān-ı bāġ 46b/4
mevcūd	<i>Ar.</i> var olan m. érür 24a/17	mezāk	<i>Ar.</i> zevk alma m.+ ı 3a/13
mevlā	<i>Ar.</i> Allah m. 28b/13	mezheb	<i>Ar.</i> tutulan yol m.- i pervāne 28b/6 m. oldı 22a/14
mevsim	<i>Ar.</i> mevsim m.+ i 12b/11	mezmūm	<i>Ar.</i> beġinilmemiş m. 12b/10
mevzūn	<i>Ar.</i> ölçülü m. 19a/1, 3b/10, 3b/5, 49b/7 büt-i m. 51a/2 serv-i m. 4b/8 m. boldı 12a/6	mışra’	<i>Ar.</i> mısra, dize m. 3b/13, 3b/9 āġir-i m. 3b/14 m.- ı bercestedür 29b/4 m.- yı şūġ 19b/3 m.+ ını 48b/13
mey	<i>F.</i> şarap m. 4b/13, 4b/16, 17b/12, 18b/13, 20a/15, 24b/10, 27b/2, 35b/15, 42a/15, 42a/16, 42b/6, m.- i gülfām 17b/11 m.- i ġamrā 9a/10 m.- i nāb 12b/7, 20b/16, 42b/7 serşār-ı m.- i nāb érür 38a/7 cām-ı m. 12b/14, 28a/13 sāġar-ı m. 35b/4 cām-ı m.+ dür 17b/16	mi‘de	<i>Ar.</i> mide, karın m.+ si 47a/15
		miftāġ	<i>Ar.</i> anahtar

miğfer	m.- ı genc-i dāniş 22a/11 Ar. kepçe	mu	m.+ ı 20b/17 T. soru zamiri
miğhak	m.+ e 45b/16 Ar. her arabi ayın son üç gecesi		m. 20b/11, 21a/14, 7b/15
mihmān	m. 42b/7 F. konuk, misafir	mū	m. 23a/14, 30a/14, 38b/16
miğnet	m. 14a/15, 32b/4 m. bolup 22b/10 m.+ dur 36a/9 Ar. emek, iş; zahmet, eziyet		m. 31a/12 m.- i hicrān 49a/13
mihr	F. güneş, sevgi pertev-i m.- i cemālidin 15b/15	mu‘anber	F. kıl m.- yi ser 18a/14 m.- yi ser-i Mecnūndur 10b/4
	m.- i cemāliq 10b/11 m.- i mücellā 13b/10 m.- i tābān 22b/19 m.- i tābānığa 48b/2 m. 9a/8 gül-i m. 7a/13 ka‘ide-yi m. 50a/1 m. bolmasa 11b/1 m.+ in 12a/8 m.+ ini 49b/4, 50a/17 m.+ iğni 7a/9	muferrih	Ar. eskimiş, ferahlık verici; sıfat m.+ ni 12b/8
miğdār	Ar. sayı, miktar öz m.+ ıça 42b/16	muğān	F. ateşe tapanlar pīr-i m. 13b/1 pīr-i m.+ dın 18b/2, 24a/14, 24b/13
mīnā	F. şişe, billur, cam m. 8b/10, 12b/14, 41a/14	muğtenem	Ar. ganimet alınmış, bedava alan m. 25a/13
minnet	m.+ dın 50b/17 Ar. şükran, ihsan ve lütüftan doğan borç m. 30b/12 m. koygıl 31b/14	muğabbet	Ar. sevgi m. 2b/3, 4a/10, 7a/13, 2b/10, 15b/16, 22a/14, 5a/7, 25b/5, 28a/10, 28a/20, 30b/8, 31a/16, 49b/5, 50a/1, 52b/11 āsār-ı m. 33b/7 bīdār-ı m. 33b/ bīmār-ı m. 33b/18 cām-ı m. 42b/11 ehl-i m. 31a/12 esrār-ı m. 34a/4 iğrār-ı m. 33b/20 lāf-ı m. 30b/15 sāğar-ı serşār-ı m. 33b/12 sāye-yi dīvār-ı m. 33b/16 zamīr-i m. 3a/14 zūnnār-ı m. 34a/2 ta‘mīr-i m. eylediğ 38a/17 inkār-ı m. eyleğil 33b/14 izhār-ı m. eyler 33b/8 lāf-ı m.+ dın 47a/7 m.+ ni 14b/1
miğ	T. bin; Sayı m. 22a/9, 30b/2, 46a/4 m.+ idin 30b/9 yüz m. 21a/14		
mi‘rāç	Ar. miraç m.+ ı 2a/7 m.+ ıdın 7a/15 m.+ ıq 7a/15		
mir’at	Ar. ayine m.+ ın 7a/7		
mişāl	Ar. misal, örnek		

	cām-ı m.+ ni 13a/5 m.+ siz 24b/4	murād	<i>Ar.</i> istek, dilek; maksat, niyet, murat m.+ ı 50b/6
muḥabbetsiz	<i>Ar.</i> + <i>T.</i> + <i>siz</i> ; sevgisiz m. 28a/9	muraşşa‘	<i>Ar.</i> kıymetli taşlarla süslenmiş m. kıllur irdiler 3b/10 m.+ lar 3b/5
muḥālif	<i>Ar.</i> karşı çıkan m.+ dür 43b/16	murğ	<i>F.</i> kuş m.- ı dilin 40b/3
muḥammes	<i>Ar.</i> beşlik m. 3b/5	muşāḥabet	<i>Ar.</i> sohbet etme, konuşma m. 2b/10 m.+ idin 2b/9
muḥkem	<i>Ar.</i> sağlam, güçlü m. eylep 21a/9	musahḥar	<i>Ar.</i> ele geçirilmiş m. 25b/11 m. eyledi 20a/13
muḥtāc	<i>Ar.</i> ihtiyacı olan m. 6a/15 m. - ı dergāḥıñ-mèn 22a/9	muşḥaf	<i>Ar.</i> kitap, Kur’an m.+ ın 8b/3
muḥtāclik	<i>Ar.</i> + <i>T.</i> + <i>lik</i> ; muhtaçlık m. 43a/5	muştāk	<i>Ar.</i> arzu ve iştiyak gösteren, fazla istekli; özleyen m.- ı temāşā 10a/10
muḥtār	<i>Ar.</i> seçkin, Hz. Muhammed’in s.a/v lakabı şefi‘-yi Aḥmed-i m. kıll 16a/10	mu‘tād	<i>Ar.</i> alışılmış m. ét 26b/20
muḥaddem	<i>Ar.</i> önde olan m. 40b/5	muḥahher	<i>Ar.</i> temizlenmiş, temiz m. 39a/8
muḥarnas	<i>Ar.</i> kademeli çıkıntılarının olduğu basamaklı çatma tavandan oluşan kubbe ile birlikte başlık türü olup rengârenk alacalı işleme ḥāk-ı m. ola 6a/13	mu‘temed	<i>Ar.</i> güvenilen, itamat edilen yār-ı m. 50a/17
muḥarreb	<i>Ar.</i> yaklaşmış m. 22a/6	muḥrib	<i>Ar.</i> coşturan m. 40a/10
muḥayyed	<i>Ar.</i> kayıtlı, bağlı, bağlanmış m. boldı 51a/18	mü	krş. mu I <i>T.</i> soru edatı m. 19a/8, 19b/2, 46a/7 m.+ kin 23a/5 mü.+dür 38a/3
muḥterin	<i>Ar.</i> iktiran eden, yaklaşan, yakın gelen m. 9a/7	mü‘ebbed	<i>Ar.</i> ebedi, daimi m. 51a/10, 52b/12
mu‘min	<i>Ar.</i> iman eden, güvenen m. 6a/15	mübārek	<i>Ar.</i> hayırlı m.+ dür 44a/6
munça	<i>T.</i> bunca, bu kadar m. 20a/14, 43b/8, 41a/1	mübārebād	<i>Ar.</i> + <i>F.</i> hayırlı olsun m. 12a/2
mundın	<i>T.</i> bundan ayrılma hâli m. 32b/14	müberhen	<i>Ar.</i> delilli ve bürhanlı. İsbatlı m. 3a/3
mūr	<i>F.</i> karınca m. 47b/2 pāymāl-ı ḥayl-ı m. oldı 25b/12	mübtelā	<i>Ar.</i> düşkün, tutulmuş m.- yı derd-i hicrān eylegeç 41a/12 m.+ dur-mèn 9b/3

müce‘ad	m. -mèn 22b/5 Ar. buruşuk		
mücellā	gīsū-yı m. 51a/12 Ar. parlatılmış	mülk	m. kılma 39a/4 m. kılur 38b/16 Ar. mal, mülk, ülke m.- i ‘ālem 6b/16 m.- i cāvīdāndın 41b/12 m.- i dünyā 8b/14 hūdhūd-i m.- i Süleymān 12a/1 m. 51b/12 hāşıl-ı m. 15b/7 m.+ ide 5a/4 m.+ iğa 6b/15 m.+ ine 14b/3 m.+ ini 28b/13, 41a/4
müctebā	Ar. seçilmiş insan resül-ı m. 4a/12		
müdām	Ar. daima, sürekli m. 14a/15, 20b/20, 25b/17		
müdde‘ā	siyehmest-i m. 12b/13 Ar. dava olunan şey, asılsız iddia edilen m. 19a/19	mümtāz	Ar. seçkin m.- ı ma‘nī bolupdur 44b/1 m. érürsen 22b/3 m. eyleğaç 40b/6
müdde‘ī	Ar. davacı, iddia eden m. 43a/17		
müddet	Ar. zaman m.- i medīd 2b/4 m. 31b/1 m.+ de 19a/15	münācāt	Ar. Allah’a dua etme kıble-yi ehl-i m. 24a/11
müddetī	Ar.+F. bir süre m. 2b/9, 42a/6	münevver	Ar. aydınlatılmış māh-ı m. 8b/7 m. boldı 51a/8 m. bolmasa 20a/19 m. érdi 22a/5
müferrih	Ar. ferahlık veren la‘l-ı m. 27b/6	münfa‘il	Ar. kırılmış m. 12a/6 m. bolsun 36a/3
müflis	Ar. iflas eden m. 6a/15, 7a/4	münhezim	Ar. bozguna uğrayan m. bolsam 50a/19
müheyā	Ar. hazır, hazırlanmış m. 45b/6 m. kıl 26b/8	müntehāb	Ar. seçilmiş m. bolup 19b/4
müjde	F. müjde m.- yi ‘ayş 12b/12 m. keltürdiñ 12a/10	mürüvvet	Ar. yiğitlik, insanlık m. eyle 18b/11
müjgān	F. kirpik m. 51b/5 m.+ ları 46a/1 nāvek-i m.+ ları 22a/19	müste‘ad	Ar. hazır m. 2a/3
mükerrem	Ar. saygın, şerefli m. kıldı 7b/12	müstemend	Ar. hüznünlü m. 16b/6 m. etti 43a/5
mükerrer	Ar. tekrar olunmuş m. eyler 24a/15	müşerref	Ar. şereflendirilmiş, şerefli m. bolmuş érdi 3a/6
mülākāt	Ar. buluşma m. 37a/11	müşk	F. misk, misk kokulu ca‘d-ı m.+ in 14a/10
mülāyim	Ar. yumuşak m. bolur 49b/18 m. kılmadı 49b/17	müşkbār	F. misk yağdıran m. 37a/4
mülevveş	Ar. kirli, pis m. 38b/15, 39a/10, 39a/6, 39a/8 m. bolur 39a/12, 39a/2	müşkil	Ar. güç, zor m. oldu 36a/11

müşkîn	<i>F.</i> misk kokulu m. 17b/3	nāgeh	krş. nāgāh n. 14b/4
müş	<i>F.</i> yumruk m.- i üstühândın 41b/10 m. 47a/13	nāgehān	<i>F.</i> ansızın n. 15b/11
müştaķ	<i>Ar.</i> özleyen m.+ dur 40b/7 m.+ ı érür 6b/11 m.+ ıġa 13a/3 m.+ larġa 24b/18 m.+ -mèn 29b/11kel	naĥ	<i>F.</i> ip n. 47a/12
müşterî	<i>Ar.</i> satın alan m.+ dür 24b/19	naĥl	<i>Ar.</i> hurma ağacı n.- ı vefā 7a/14 n. 29b/5
mütāba‘at	<i>Ar.</i> birine tabi olma, uyuma m.+ ıda 3b/7	naĥlistān	<i>Ar.</i> + <i>F.</i> hurmalık, aġaçlık n. 26b/3
mütemekkin	<i>Ar.</i> yerleşen, yerleşmiş m. érdim 2b/11	nāķa	<i>Ar.</i> dişi deve n.+ ların 23a/8
müvāneset	<i>Ar.</i> arşılıklı yakınlaşma, arkadaşlık, ahbaplık etme m. 3b/11	nākām	<i>F.</i> maksadına ulaşmamış n. 35b/18
müyesser	<i>Ar.</i> kolay m. bolsa 20a/12 m. kıl 22a/13	nākāmlıġ	<i>F.</i> + <i>T.</i> mutsuzluk, nasipsizlik n. 49a/13 n.+ ıdın 4b/12
müzeyyen	<i>Ar.</i> tezyin edilmiş m. kılma 52b/9	naķd	<i>Ar.</i> peşin para, nakit n.- ı cān 26b/8 n.+ ına 20a/11
N		naķş	<i>Ar.</i> nakış, süs, işleme n.- ı dīvār èt 24b/10 n.- ı ķademiņ 11b/5
nāb	<i>F.</i> katkısız, saf mażmūn-ı mevc-i bāde- yi n. 42b/9 mey-i n. 12b/7, 20b/16, 42b/7 serşār-ı mey-i n. érür 38a/7 la‘l-ı n.+ ıņ 37a/11 n.+ ıņ üzre 19a/5	nāle	<i>F.</i> inleme, feryat n. 22b/8, 25a/2, 25b/13, 26b/14, 51b/2
nāĉār	<i>F.</i> çaresiz n. 44b/5	nāliş	<i>F.</i> inleyiş n.+ imdin 11a/3
nādire	<i>Ar.</i> 1. nadir olan şey, 2. Çaġatay Dönemi Şairelerinden biri, Nadire Begim n. 32b/9	nām	<i>F.</i> ad n. 26a/8, 35b/10, 5a/4
nāfi‘	<i>Ar.</i> faydalı n. olmadı 9a/12	nā-ma‘dūd	<i>F.</i> + <i>Ar.</i> sayılmaz, çok. sayısız dürūd-ı n. 2a/5
nāġāh	<i>F.</i> birdenbire n. 26a/3, 26b/15, 37a/17	namāz	<i>F.</i> namaz n.+ ımı 13a/6
		nāme	<i>F.</i> yazı, mektup evvel-i n.+ mni 4a/7
		nā-mihribān	<i>F.</i> sevgisiz, vefasız n. 27a/7 n.+ dın 49b/4 n.+ ım 46a/16
		nā-mübārek	<i>F.</i> + <i>Ar.</i> uğursuz n. 44a/15
		nā-münāsib	<i>F.</i> + <i>Ar.</i> uygun olmayan n. 10b/5, 11a/12

nā-peydā	<i>F.</i> görünmeyen, açıkta değil, belirsiz n. bolsa 6b/16	ne	<i>F.</i> ne...ne... olumsuzluk anlamı veren bağlaç n. 2b/14, 46b/1, 4a/8, 5a/4, 8b/15
nā-şād	<i>F.</i> mutsuz ṭab‘-ı n.+ ım 29b/14	ne	<i>T.</i> ne, ne kadar; soru zamiri n. 6a/13, 6b/16, 6b/6, 11b/1, 25b/6, 27a/11, 32b/12, 33a/4, 42a/2, 42a/4, 50b/19 n. édi 33b/1 n. 27a/13, 28a/7, 43a/18, 47a/11, 47a/16, 50a/19 n. kıılır-sèn 38a/6 n.+ din 37b/14 n.+ dūr 14b/4
na‘t	<i>Ar.</i> medih ve senâ ederek, vasıflarını göstererek bir şeyi anlatmak. Peygamberimiz Aleyhissalâtü Vesselâmı medhederek yazılan kaside n. 4a/12 n.+ ıdın 4a/13	ne	<i>T.</i> krş. <i>ne</i> ; ne soru zamiri n. 14a/8, 19b/7, 45b/11 n.+ din 6b/4, 6b/8, 9a/6 <i>Ar.</i> yalvaç, peygamber n. 7a/11 n.+ ler 2a/10, 7b/13 <i>Ar.</i> soylu, temiz bir soydan gelme n. 2b/7 n.+ im 3a/3 <i>T.</i> ne kadar nice, soru zamiri n. 14a/12, 29b/10, 29b/7, 31b/1, 35b/18, 38a/4, 47a/10, 4b/11, 4b/5, 8b/13 <i>T.</i> nasıl; soru zamiri n. 16b/7, 9a/10, 43b/16, 47a/13, 47b/4, <i>Ar.</i> pişmanlık engüşt-i n. 31a/2
nā-tüvānlig	<i>F.</i> + <i>T.</i> + <i>liğ</i> kuvvetsizlik n.+ dur ki 47b/1	ne	<i>F.</i> fayda n.- i işbāt 24a/18
nā-tüvān	<i>F.</i> zayıf, kuvvetsiz n. 30b/7, 50b/1	ne	<i>Ar.</i> nefes, soluk n. 15b/4, 35b/2 n.+ i 37a/18 <i>T.</i> neden, niçin, soru zamiri n. 11a/9
nāvek	<i>F.</i> ok n.- i müjgānları 22a/19	ne	<i>krş.</i> nümāyān ṭāḳ-ı n.+ ıḡa 48b/4 <i>F.</i> ayıp, utanma
nāyāb	<i>F.</i> bulunmaz n. 20b/14 n. êrmes 5a/5	nebī	
nāz	<i>F.</i> naz, eda serv-i n.- ı bāğ-ı rızvān 12a/7 n. 40a/15 mesned-i n. 44a/1 perde-yi n. 40b/9 n. êtip 17b/11 n. eyleğaç 40a/14 mest-i n.+ dur-sèn 11a/1	necābet	
nażar	<i>Ar.</i> bakma, göz atma, bakış n. 14a/7, 42a/5 manzūr-ı n. êrdi 10a/12 n.+ dın 18b/7, 22b/18 n.+ ımdın 51a/19 n.+ ımğa 10b/15	necābet	
nāzik	<i>Ar.</i> ince n. 37b/6	nēce	
nażm	<i>Ar.</i> vezinli, kafiyeli söz n. 1b/7, 2a/14, 3a/7, 3b/11, 3b/3, 3b/7 n.+ ımı 15b/11	nēçük	
nāzāre	<i>Ar.</i> bir şeye bakış, seyir n.+ si 9b/1 bir n. kıılğança 40b/8	nēçük	
		nedāmet	
		nef‘	
		nefes	
		nēge	
		nemāyān	
		neng	

	āyin-i n. 26a/8 terk-i n. 35b/10		n.- i āstāne-yi şeyḫ ètey 44b/16
nergis	<i>F.</i> nergis, güzelin gözü n.- i mestānege 38a/10 n.- i şehlā 10a/16 n.+ inḍin 51b/5 n.+ leridür 13b/15	niḡār	<i>F.</i> çok güzel n. 36a/11 n.+ ım 18b/5
neseb	<i>Ar.</i> nesil, soy n. èrür 19b/6	nihāl	<i>F.</i> taze, düzgün fidan n.- ı servdür 24b/15 n.- i kām̄eti 44a/11
nesīm	<i>Ar.</i> rüzgar n.+ idin 18a/1	nihān	<i>F.</i> gizli n. 38b/14, 42a/15 n. ètip 33b/4
nesl	<i>Ar.</i> nesil n.+ idin 7b/11	nijād	<i>F.</i> soy, nesep n. 19b/5
neş'e	<i>Ar.</i> neşe, sevinç n.+ sidin n. 38a/8, 46b/2 n.+ sidin 15b/16, 49b/5	niḡāb	<i>Ar.</i> peçe, yüz örtüsü n. salmış 18a/2
neşāt	<i>Ar.</i> sevinç n. 2b/11, 15b/3, 45b/5 şubḥ-ı n.+ ım 17b/15, 25b/9	nīknām	<i>F.</i> iyi nam kazanmış n. eylep 21a/10
nét-	ne yapmak, ne etmek n.- ey 23a/11 n.- güsi 43a/11	ni'met	<i>Ar.</i> nimet n.- i elvān 32b/2
netīce	<i>Ar.</i> sonuç, akibet n.+ si 3b/8	nişār	<i>Ar.</i> serpmeye n. èt 28a/18
nevā	<i>F.</i> ses, nağme n. 26b/13, 7a/8, 9b/6	nisbet	<i>Ar.</i> nispet, oran; bağıllık, ilgi n. 30a/13
nevāle	<i>Ar.</i> bağış n.- yi ġam 33a/1 n. 14a/16	nişān	<i>F.</i> iz n. 3a/7, 50b/3, 5a/4 n.+ ı 52b/15, 6b/3 n.+ ıdır 11a/8
nevāsāz	<i>F.</i> ezgi yapan n. eyleğaç 40a/10	nişāne	<i>F.</i> alamet, belirti, iz n. 51a/11
nevbahār	<i>F.</i> ilk bahar n.- ı āftāb 20a/16 n. 25b/14	nişīmen	<i>Ar.</i> oturacak yer n. 42a/11 n.+ dür 35b/8
nevmīd	<i>F.</i> ümitsiz, me'yus, cesareti kırılmış n. kılma 22a/10	nizām	<i>Ar.</i> düzen, tertip n. 1b/3
ney	<i>F.</i> ney n. 21a/17 n.+ de 13b/4	noḡşān	<i>Ar.</i> eksik, kusur n. 47/4, 47a/11 n.+ dur 6b/16 n.+ larıġa 3b/10
neyreng	<i>F.</i> hile n. 49b/10	nūn	Arap alfabesindeki ن harfīnin adı n.+ ıdın 14a/14
nezāket	<i>F.</i> şeker kamışı n. 20a/15 gülbün-i n.+ -sèn 36a/1	nūr	<i>Ar.</i> nur, ışık, aydınlık, parlaklık n.- ı şafā 7a/10 pertev-i n. 20a/20 n.+ ı 16b/7, 7a/11
nezr	<i>Ar.</i> adama, adak	nūş	<i>Ar.</i> nur, parlaklık, ışık n. èt 35b/5

	n. èter-sèn 35b/15		38a/10, 40a/9, 41a/9,
	n. ètse 12b/6		42a/10, 44a/7, 46a/11,
nüşleb	<i>F.</i> dudağı parlayan		48b/5, 49b/13, 49b/7,
	n. 19a/17		49b/9, 50a/17, 50b/1,
nübüvvet	<i>Ar.</i> peygamberlik,		51a/17
	Allah'ın elçiliği;	ol-	o.+ dur 2a/12, 38b/11
	peygamber		<i>T.</i> I. olmak
	hâtem-i hatm-ı n. èrür-		o.- a 11b/2
	sèn 51a/13		o.- sa 42a/2
nücüm	<i>Ar.</i> yıldızlar		o.- dı 18a/13
	n. èrmes 14a/1		II. olmak yardımcı fiili
nükte	<i>Ar.</i> ince manalı söz, zarif		âbâd o.- a 25a/15, 45b/1
	söz, nükte		ṭāk-ı muḳarnas o.- a
	n.+ sin 14a/12		6a/13
nükte nükte	<i>Ar.</i> ince ince		‘âcizlîğ o.- dı 14a/14
	n. 36a/13		a‘lâ o.- dı 7a/15
nümâyân	<i>F.</i> görünen, aşikâr olan,		âşkâr o.- dı 7a/13
	gözükücü olan		fîrāk o.- dı 14b/4
	n. boldı 20a/17		ḥazân o.- dı 25b/14
			köñüller o.- dı 44b/11
			mezheb o.- dı 22a/14
			müşkil o.- dı 36a/11
			pâyemâl-ı ḥayl-ı mür o.-
			dı 25b/12
			tîğ-i zebânıñ o.- dı
			22a/11
			vîrân o.- dı 29b/8
			zâr o.- dı 6b/4
			zehr o.- dı 46b/2
			vākıf o.- dım 49b/1
			‘âşık o.- dıñ 28b/1
			pâsbân o.- ğay 25b/17
			lâl o.- ğusıdır 37a/17
			nâfi‘ o.- madı 9a/12
			zâhir o.- mas 22a/4
			fâş o.- masın 34a/4
			ġâyib o.- mışdur 22b/18
			belend o.- sa 7b/3
			hemnişîn o.- sañ 26a/3
			bâ‘îs-i hengâme-yi eşyâ
			o.- up 6a/11
			mest o.- up 28b/2
			zühd o.- up 44b/6
			ḥaşr o.- ur 18a/11
			telḥ o.- ur 37a/16
			teşnekâm o.- ur 44b/7
		olmağ	<i>T.</i> olma
			ḥalâş o. 42b/1
		orın	<i>T.</i> yerine

	o.+ ıġa (ornıġa) 20b/19, 25b/7, 40b/12	ö.+ ini 21a/10, 37a/5, 39a/5
oşal	<i>T.</i> işte o, işaret zamiri	ö.+ inñi 28b/4, 39a/4
	o. 11a/16, 16b/5, 27a/12	ö.+ ni 35b/14, 35b/18
ot	<i>T.</i> ateş	ö.+ ünñdin 4b/4
	o. 17b/18, 43b/16, 44b/10, 49b/18	ö.+ ünñi 42b/8
	o.+ ı 10a/15	özge
	o.+ ıda 25a/6	<i>T.</i> ayrı, başka, diğeri
	o.+ ıdın 20a/18	ö. 31b/12, 32b/14, 50b/5
	o.+ ıġa 18b/10	ö.+ lerga 4b/4
	o.+ ımı 38b/13	özgeçe
	o.+ ıka 43b/12	<i>T.</i> bam başka
otluğ	<i>T.</i> ateşli	ö. 10b/2
	o. 40b/12	<i>T.</i> başka türlü, değışik
		ö. 41b/5
		P
	Ö	pā
öl-	<i>T.</i> ölmek	<i>F.</i> ayak
	ö.- di 27a/8	p. 13a/7, 39a/4
öldür-	<i>T.</i> öldürmek	p. kılsa 40a/11
	ö.- di 18b/6	pādşāh
ölmek	<i>T.</i> ölme	<i>F.</i> padişah
	ö. 19a/11, 25a/11, 49a/14	p.+ ı-sen 21a/7
	ö.+ imni 36a/12	pāk
öltür-	<i>T.</i> öldürmek	<i>F.</i> temiz, pak
	ö.- ür 26b/5	zāt-ı p.+ inñe 4a/8
öltürmağ	<i>T.</i> öldürme	pāk-dāmān
	ö.+ ımı 24b/7	<i>F.</i> iffetli
öp-	<i>T.</i> öpmek	p. 12a/9, 16a/11
	ö.- ip 28b/2	pāre
örte-	<i>T.</i> yakmak	<i>F.</i> parça
	ö.- di 22b/16, 40a/10	p. boldı 25b/4
	ö.- p 48b/9	p. eylep 41a/2
örten-	<i>T.</i> yanmak	pāsbān
	bilmedi ö.- ür erdi 41b/2	<i>F.</i> bekçi
öt-	<i>T.</i> geçmek, aşmak	p. olğay 25b/17
	ö. 42a/3	pāy
	ö.- di 16a/11, 18b/5, 9b/5	<i>F.</i> ayak
	ö.- er 21a/10	p.- ı melağ 47b/2
	ö.- se 45b/9	kef-i p.+ inñe 18a/9
	ö.- ti 25b/14, 49a/11, 51a/1	kef-i p.+ inñi 12b/1
öz	<i>T.</i> öz, kendi	pāye
	ö. 11b/11	<i>F.</i> adım, basamak
	ö. miğdāriça 42b/16	p. 7b/4
	ö.+ i 6b/9	pāymāl
	ö.+ idür 6b/9	<i>F.</i> ayak altında kalmış
	ö.+ imdın 24b/6	p.- ı hayl-ı mūr oldı 25b/12
		pedīdār
		<i>F.</i> ortada, açık, belli
		p. kıldı 37b/8
		penāh
		<i>F.</i> sığınma, sığınılacak yer
		p. ét 33b/15
		p.+ ı 21a/7
		penbe
		<i>F.</i> pamuk
		p.+ si ermiş 4b/6
		per
		<i>F.</i> kanat
		p. 14a/6
		perdāz
		<i>F.</i> tertipleyen

perde	p. eyleğaç 40a/12 <i>F.</i> perde p.- yi nâz 40b/9 p.+ ni 40b/8 p.+ ni köter 36a/4 p.+ sin 40a/10	p. boldı 14a/2, 43b/13, 6b/13, 7a/12, 7a/14, 7a/2, 7a/8 p. bolmağay 14a/4 p. bolmuş 14a/6, 7a/10 p. bolupdur 9a/4 p. bolur 14a/12, 14a/16, 14b/2 p. bolur érdi 3b/7 p. émes 9a/6 p. eylese 14a/8 p. kıldı 14a/7 p. kıldım 3b/11 p. kılmadı 39a/5 p. kıılır 14a/10, 6b/14
perhiz	<i>F.</i> yemekten veya diğér zevklerden uzak durma p. eyleme 12b/9	<i>F.</i> haber ve mektup getirip götüren kişi, postacı, haberci p.- i sultân 11b/15
perî	<i>F.</i> peri p. 18b/7, 22b/17, 35b/7, 46a/11 p.+ ler 44a/9	<i>F.</i> okunucu p.+ ı 43b/14
perî-mișâl	<i>F.</i> + <i>Ar.</i> periye benzeyen, güzel p. érdi 23a/13	peyk
perî-rû	<i>F.</i> peri yüzlü p. 10b/15 p.+ lar 21a/16	peykân
perișân	<i>F.</i> dağınık, perișan p. 17b/7 p. eylegeç 41a/5 p. eyledi 21a/6 p.+ ığa 48b/8	peykâr
perîveș	<i>F.</i> peri gibi p. 40a/9	peyker
perîzâd	<i>F.</i> peri çocuğu p. 49b/10, 51a/19 p.+ ım 29b/12	peymân
pertev	<i>F.</i> ışık, parlaklık p.- i mihr-i cemâlidin 15b/15 p.- i nûr 20a/20 p. 6b/5	peymâne
pervâ	<i>F.</i> korku p. kılmadı 6b/8	peymân-șiken
pervâne	<i>F.</i> kanatlı bir böcek p.- yi şem'-i rûh-ı cânâne 28b/10 p. 25a/6, 37b/18, 6b/8 mezheb-i p. 28b/6 p.+ ge 38a/5	peyvend
pervâz	<i>F.</i> uçma p. kılsa 14a/5	peyveste
peydâ	<i>F.</i> ortada, meydana çıkma p. 14a/14, 14b/4, 7a/4	pîç
		pinhân
		<i>F.</i> gizli p. 25a/20, 33b/13, 41a/1 p. bolup 22b/18 p. émesdür 13b/11 genc-i p. érdi 7a/1 p. ét 36a/14

	p. �tdi 18b/7 p. �tti 25b/10 p. eyledi 37a/5 p. eylegeç 41a/6 p.+ dur 42a/13		‘azm-ı r.- ı b�st�n �tip 33a/20 r.- ı maqsad 51a/4 r.- ı meyh�ne 28b/1 r.- ı seng-i �ara 40b/16 delil-i r. �di 7b/2
p�r	<i>F.</i> 1.ululuk, b�y�kl�k en �st; din ulusu, dinde ileri merhaleye ulaşmış kişi; 2. meyhaneci p.- i muġ�n 13b/1 p.- i muġ�ndın 18b/2, 24a/14, 24b/13 p.+ i 50b/17 p.+ ni 42b/10	r�hat	<i>Ar.</i> rahat, g�n�l rahatlıġı r. 31b/12, 33a/4, 33b/15 r. k�rdi 27a/13
p�r�ste	<i>F.</i> d�zen p. 3b/3	raġm	<i>Ar.</i> acıma, esirgeme r.+ ı 19a/8
p�r�ye	<i>F.</i> s�s p.+ si 3b/3	raġmet	<i>Ar.</i> esirgeme, merhamet, baġıřlama r. 30b/14 r.+ idin 32b/10
p�rehen	<i>F.</i> g�mlek �k-i p. kıldı 25a/19 p.+ im 11b/14 ġar�r-i p.+ iņ 47a/11	ra‘iyyet	<i>Ar.</i> halk r.+ ge 38b/11
p�şe	<i>F.</i> iş kar. meřġuliyet kerem p. 3a/11	raġib	<i>Ar.</i> rakip r.- i r�siyeh 48b/12 r. 46a/13, 47b/3 <i>F.</i> boyun eġen r. 25b/18, 35b/6 r. eylep 21a/14
p�şv�	<i>F.</i> �nder, reis, lider p.+ sı 7b/13	r�m	<i>F.</i> boyun eġen r. 25b/18, 35b/6 r. eylep 21a/14
p�rt�b	<i>F.</i> ok parlak kemend-i z�lf-i p. 20b/4 esir-i z�lf-i p.+ iņ 22b/5	ramaz�n	<i>Ar.</i> Ramazan ayı r. 32a/13 m�h-ı r. 33a/3
	R	ra‘n�	<i>Ar.</i> g�zel, hoş r. 24b/15 g�l-i r. 9a/8 g�l-i r.+ sıdın 49b/1
rab	<i>Ar.</i> Rab, Allah r. 4b/1, 4b/4, 15b/13, 15b/14, 15b/16, 16a/10, 16a/12, 16a/14, 16a/16, 16a/2, 16a/4, 16a/6, 16a/8, 6b/10, 16b/2, 16b/4, 16b/6, 16b/8, 22a/10,	r�yg�n	<i>F.</i> bedava r. 15b/8, 42a/16
r�b�ta	<i>Ar.</i> m�nasebet, ilişki r. 1b/3	r�z	<i>F.</i> gizlenen şey, sır r.- ı dilimni 27a/1
raġbet	<i>Ar.</i> istek r.+ inġa 3a/13	red	<i>Ar.</i> geri evirme r. 50b/11 r. kılmaz 50b/8
r�ġb	<i>Ar.</i> isteyen, raġbet eden r. �rdi 3a/14	ref‘et	<i>Ar.</i> esirgeme r. 38b/10
raġ	<i>F.</i> yırtık r. 43b/14	refik	<i>Ar.</i> dost, arkadaş r. 51b/12
r�h	<i>F.</i> yol	refik�	<i>Ar.</i> karı, eş r. 24b/5
		reftr	<i>F.</i> gidiş r. 45b/10, 51a/2 ta‘lim-i r. �t 24b/16 r.+ iņni 28a/11
		reh	<i>F.</i> yol r.- i meykede 50b/15

rem	hāk-ı r.+ ije 15b/6 F. korkma r. 21a/14	risāle	r.+ ler 50b/16 Ar. mektup r. 14a/12
reng	F. renk r.+ im 49a/18 bahār-ı r. 49b/2	risālet	Ar. peygamberlik r. 7b/14 meh-i burc-ı r. 7b/6
rengin	F. renkli, parlak; güzel, hoş meşķ-ı hayāl-ı r. 32b/5	rış	F. yara, sakal r. 27b/4
resm	Ar. eser, izi r.+ ini 24b/5, 27a/15	rişte	F. iplik, tel r.+ siĝa 14a/9, 47a/11
resul	Ar. Peygamber r.- ı müctebā 4a/12	riyā	Ar. riya, iki yüzlülük r. 12b/10, 44b/3, 44b/7
reşk	F. kıskanma r. 10a/15, 20a/18 r.+ din 19a/13	riyāyī	Ar. riyalı tesbīh-i r. 34a/1
revā	F. uygun r. kıl 43a/9	riyāz	Ar. bahçeler, ağaçlık yerler r.- ı ka‘be 16a/14 r.+ ıda 10b/13, 23a/1
revān	F. yürüyen, giden r. 15b/2 r. étip 33a/16	ruĝ	F. yüz, yanak pervāne-yi şem‘-i r.- ı cānāne 28b/10
revşen	serv-i r.+ dın 49a/11 F. aydın, apacık; belli, ortada r. 24a/12 r. étgeç 15b/15 r. étmes 20a/20 r. eyler-mēn 12a/14 r. kıldı 2b/1	rūĝ-efzā	Ar.+F. cana can katan r. 8a/15 r.+ dur 6b/1
reyhān	Ar. fesleĝen r. 19a/4 sevād-ı ĥaṭṭ-ı r.+ ıĝa 48b/10	ruĝsār	F. yüz, çehre şem‘-i r. 27a/16 r.+ ıĝa 18a/2 r.+ imĝa 27a/4 şem‘-i r.+ ını 48b/7 r.+ ıĝ 7b/5
rif‘at	Ar. yükseklik r. 3a/1	ruĝsāre	F. yanak r. 40b/7
rızvān	Ar. Cennetēin kapıcısı olan büyük melek serv-i nāz-ı bāĝ-ı r. 12a/7 rūze-yi r. 32b/10	rū-siyeh	F. siyah yüzlü raķīb-i r. 48b/12
rikāb	Ar. üzengi r. 18a/10	rūşen	F. aydın r. 3a/3, 44b/2 r. kılmasun 48b/11
rind	Ar. dünya işlerini hor gören r.- i dürd bolsa 25b/16 bezl-i cām-ı r.- i dürdāşām 35b/16 r.- i meyāşām 12b/13 r. 33b/9	rüz	F. gün r. 19a/20
		rūze	F. oruç r.- yi rızvān 32b/10 r. 13a/7, 13a/8, 13b/1, 32b/1, 33a/7 r. za‘fıdın 13b/7 r.+ de 32b/14, 32b/9 r.+ din 32b/11
		rūzgār	F. zaman, devir r.- ı āftāb 20a/18 ķışşā-yı r.+ ım 14a/11

rüst-âhîz	<i>Ar.</i> mahşer, kiyamet r. 41a/7		te'şîr-i ş. 13b/4
rüsvâ	<i>F.</i> rüsva, rezil, itibarsız r. bolmay 13a/1 r. êtgenin 40b/1 r. eyledi 49b/9 r. kılıp 38a/10	şadef	<i>Ar.</i> sedef ş. 37a/10, 37a/5
rüsvâlıg	<i>F.</i> + <i>T</i> + <i>hîg</i> ; rüsvalık r.+ ını 43b/2	şadıq	<i>Ar.</i> doğru şubh-ı ş. 7a/10
rütbe	<i>Ar.</i> aşama, mertebe r.+ sidin 11b/11	şadka	<i>Ar.</i> dilenci ş.+ sı 15b/3
rütübet	<i>Ar.</i> nem r. 48b/3	şâf	<i>Ar.</i> temiz ş. 35b/15
	S, Ş, Ş	şafâ	<i>Ar.</i> gönül şenliği kıble-yi erbâb-ı ş. 11a/13 nür-ı ş. 7a/10
sa'adet	<i>Ar.</i> saadet, mutluluk s. 3a/5 s.+ niş 2a/11	sâgar	<i>F.</i> şarap kadehi s. 25a/10 s.+ a 46a/10 s.- ı mey 35b/4 s.- ı şahbâ 10b/8 s.- ı serşâr-ı muhabbet 33b/12 s.- ı serşârı 44a/14 s.- ı zerrîn 9a/10
sâ'at	<i>Ar.</i> saat s. 29b/11kel	sağın-	<i>T.</i> yad etmek s.- ur-mên 19a/4
şabâ	<i>Ar.</i> doğudan esen hafif rüzgâr ş. 24b/12, 27a/1 bâd-ı ş. 12b/12, 31b/14 bâd-ı ş.+ dın 29b/13	şahâb	<i>Ar.</i> gökyüzünde parlayan yıldız ya da göktaş s.+ ını 14b/1
şabâhat	<i>Ar.</i> güzellik ş. 43a/15	şahâvet	<i>Ar.</i> cömertlik s. 32b/9
şabîh	<i>Ar.</i> güzel ş. 43a/15	şahbâ	<i>Ar.</i> şarap ş. 24a/13, 39a/10, 42b/10, 9a/12 mevc-i ş. 13b/12 sâgar-ı ş. 10b/8
şâbit	<i>Ar.</i> sabit ş. 49a/15 hicâb-ı ş. 40b/14	şahîb	<i>Ar.</i> sahip ş.+ i 2a/11
şabrâr	<i>Ar.</i> acıya ve zorluğa katlanmak ş. 9a/16 17b/14, 26b/20, 28b/9, 29b/7, 31a/5, 50a/20,	şahîfe	<i>Ar.</i> sayfa ş.+ sine 37a/8
şabûhî	<i>Ar.</i> sabahleyin yenilen veya içilen, erken sağılan süt ya da sahab içilen şarap câm-ı serşâr-ı ş. 25b/20	şahîh	<i>Ar.</i> gerçek ş. 37b/1, 43a/18
saç	<i>T.</i> saç s.+ ını 14a/9, 8b/2	sâhir	<i>Ar.</i> büyücü s. boldum êrse 3b/12
sa'd	<i>Ar.</i> kutlu s. êrür 31b/7	şahrâ	<i>Ar.</i> kır, ova seyl-i ş.+ da 38a/13 ş.+ da 23a/3 ş.+ dın 22b/11 ş.+ larda 24b/11
şad	<i>F.</i> yüz sayısı ş. 51b/2	sâkî	<i>Ar.</i> içki sunan s.- yi devr 46a/10
şadâ	<i>Ar.</i> seda		

	s.- yi şîrîn 42b/12 s. 4b/13, 4b/9, 9a/11 10b/8, 13a/3, 18b/17, 22a/1, 24b/13, 24b/9, 25b/15, 28b/2, 46a/14, s.+ ni 41a/13		s. 15a/15, 26b/4, 29b/13, 31a/16, 31b/8, 35b/11, 36a/5, 41a/1, 42b/11, 49b/13, 50b/4
saķīm	<i>Ar.</i> hasta s.+ dūr 43a/18	şarf	<i>Ar.</i> harcama ş. kılıgumdur 20a/11
sākin	<i>Ar.</i> sakin	sarıĝ	<i>T.</i> sarı renk s. 9a/9, 49a/18
sāķiyā	s.- i meyhāne bol 26a/6 <i>Ar.</i> sākī'nin ünlem şekli s. 17b/15, 20b/16, 25/19, 28a/14, 35b/1	şarīh	<i>Ar.</i> berrak, net, anlamı açık ş. kıldı 43b/2
sal-	<i>T.</i> salmak s.- dı 18a/6, 41a/7 s.- ip 14b/3, 18b/10 s.- masa 6b/5 niķāb s.- miş 18a/2 s.- ur 31a/14 köz s.- ur 4b/5	şarşar	<i>Ar.</i> gürültü ile gelen pek soĝuk rüzgâr, yel. ş. kılıp 41a/8
salāţin	<i>Ar.</i> sultanlar s. 29b/1	şavma'a	<i>Ar.</i> tapınaklar, savmaalar ş.+ ge 44b/6
şalavāt	<i>Ar.</i> Hz. Muhammed'e edilen dualar dūrūd-ı ş. 2a/6	savrul-	<i>T.</i> savrulmak s.- ur-mèn 19a/9
salţanat	<i>Ar.</i> sultanlık, hükümdarlık s. 31b/8, 32b/8, 38b/10, 3a/2	şavţ	<i>Ar.</i> ses, ün s.+ ıdur 44b/3
saman	<i>T.</i> saman dāĝ-ı s. èt 36a/8 s.+ dın 49a/18	savuķ	<i>T.</i> soĝuk s. 44b/11
şamed	<i>Ar.</i> ihtiyaçların giderilmesi için kendisine başvuru olan kimse ş. 50b/6	şayd	<i>Ar.</i> av ş. ètdi 20b/3 ş. èter 23a/2, 40b/3 ş. ètveli 21a/15 ş. eylemek 26a/1 ş. eylerde 17b/4 ş. kıldı 23a/3 ş.+ ı 35b/11
şan'at	<i>Ar.</i> sanat, hüner ş.+ ıdın 3b/2	şāye	<i>F.</i> gölge s.- yi dīvār 45b/4 s.- yi dīvār-ı muħabbet 33b/16 s. 21a/4
şanem	<i>Ar.</i> put, güzel kadın ş.- i deyr 50b/6 ş. 15b/5 ş.+ ler 44b/5	şayyād	<i>Ar.</i> avcı ş. 52b/18 ş.+ ı 21a/15
şāni'	<i>Ar.</i> yapan, işleyen Tanrı ş.- yi bī-hemtāya 1b/2	sebaķ	<i>Ar.</i> ders, yarış s.+ ın 33a/16
şaņa	<i>T.</i> sana, teklik III şahıs zamiri datif hāli	şebāt	<i>Ar.</i> ararlı olma, sözde durma, ahde vefa etme ş. 50a/20
		sebeb	<i>Ar.</i> sebep s. 38a/7
		sebū	<i>F.</i> testi, şarap kabı s. 12b/14, 25a/9
		sebz	<i>F.</i> yeşil s. 40a/16, 43a/16

sebze	<i>F.</i> sebze, yeşillik, bitki s. 10b/3 s.- yi hatt 19a/4, 19a/5	seni	seni s. 11a/11, 7b/9, 17b/17, 18b/20, 22b/2
sed	<i>Ar.</i> kemer, kuşak s. 50b/18	sêni	<i>T.</i> seni, teklik II. şahıs şahıs zamirinin belirtme hâli s. 18a/7, 29b/11kel
sehî	<i>F.</i> fidan gibi, düz s. 21a/7 serv-i s. 10a/9	seniñ	<i>T.</i> senin s. 6a/14, 6a/15, 6a/16, 7a/9, 7b/14, 9b/3, 35b/13
selām	<i>Ar.</i> selam, merhaba s. 27a/11 s. eylep 21a/2 s.+ imnı 27a/12	seniñle	<i>T.</i> seninle s. 22a/2
selāmet	<i>Ar.</i> güvenlik s. 25/16, 25a/10, 25a/12, 25a/14, 25a/3, 25a/4, 25a/6, 25a/8, 31a/8, 33a/8	sênsiz	<i>T.</i> sensiz s. 27a/13, 31b/12
selāsil	<i>Ar.</i> silsilenin çoğulu, zincirler s.- i zülfiñe 9b/3	ser	<i>F.</i> baş s.- i küyiñde 11a/14 mü-yi s.- i Mecnündür 10b/4 s.- i zülf-i girihin 38a/11 mü-yı s. 18a/14 s.+ ide 45b/16
semā	<i>Ar.</i> gökyüzü s. 6b/13	serā	<i>F.</i> küçük saray, konak s. 7a/12
şemere	<i>Ar.</i> ürün, meyve ş.+ si 2b/7	serāb	<i>Ar.</i> serap s.- ı bañr-ı hayālāt-ı bikerāne-yi şeyh 44b/8
semūr	<i>Ar.</i> samur s. 20b/8	ser-çeşme	<i>F.</i> suyun çıktığı yer s.- yi hayvān 19a/6
sen	<i>T.</i> sen, teklik II. şahıs şahıs zamiri s. 11a/5, 43a/2, 49b/15 s.+ dın 4b/3, 7b/7 s.+ dın 18b/11, 43b/4, 50b/5	ser-efrāz	<i>F.</i> değerlerinden üstün s. eyleğaç 40a/16
sên	<i>T.</i> sen s. 11a/1, 29b/2, 50b/13, 7b/10, 7b/7 s. êrdiñ 7b/11 s.+ dın 27a/9, 29b/12, 29b/5, 31b/10 s.+ dür 7b/7 s.+ iñ 28b/5 s.+ -sên 50b/6	ser-encām	<i>F.</i> bir işin sonu s. eyledi 4b/14
şenā	<i>Ar.</i> övme, yüceltme ş.- yı bî-‘aded 1b/2	ser-gerdān	<i>F.</i> perişan, şaşkın s. 13a/9, 19a/10 s. bolma 38b/3 s. êtip 22b/6
sened	<i>Ar.</i> senetler s. êrdi 50b/12	ser-geşte	<i>F.</i> şaşkın s.+ ni 31b/2
seng	<i>F.</i> taş rāh-ı s.- i ħara 40b/16	serĥōş	<i>F.</i> sarhoş s. 46a/9 s.+ am 4b/15
seng-dil	<i>F.</i> taş yürekli s. 22b/7	serîr	<i>Ar.</i> taht s.+ ide 2b/8
		ser-levĥ	<i>F.</i> başlık s.+ ı 19a/1
		sermed	<i>F.</i> ebedilik, sonsuzluk āftāb-ı evc-i s. 51a/14
		ser-menzil	<i>F.</i> + <i>Ar.</i> durak yeri s.- i āsāyiş êmes 10b/6

ser-şār	<i>F.</i> ağzına kadar dolu s.- 1 mey-i nāb érür 38a/7 sāğar-ı s.- 1 muḥabbet 33b/12 cām-ı s.- 1 şabūhī 25b/20 s. kıl 16a/8 sāğar-ı s.+ 1 44a/14	seyl	gül-i s. 25a/1 <i>Ar.</i> şiddetle gelen şey s.- i şahrāda 38a/13
ser tā pā	<i>Fr.</i> baştan ayak s. 39a/3, 39a/4	seyr	<i>Ar.</i> gezip görme s.- i bāğ 36a/1 s.- i çemen-i cihān étip 33a/10 s.- i gülistān 32b/6 s.- i gülistān eylegeç 41a/10 s.- i gülzār 42a/12 s. ét 45b/13 s. éter 10a/11 s. éterde 26b/3 s. eyle 28a/7 s.+ ine 51a/1
serv	<i>F.</i> servi ağacı, sevgilinin boyu s. 10b/13, 10b/14, 15b/2, 21a/2, 23a/2, 28a/12, 49b/7, 51a/2 s.- i āzād 51b/4 s.- i āzādım 29b/4 s.- i gülrüyüm 21a/1 s.- i ḥirāmān 12b/2, 44a/11 s.- i mevzūn 4b/8 s.- i nāz-ı bāğ-ı rızvān 12a/7 s.- i revāndın 49a/11 s.- i sehī 10a/9 s.+ de 45b/10 nihāl-ı s.+ dūr 24b/15 s.+ ide 13b/14 s.+ iḡni 40a/16 s.+ ni 21a/8	seyyāre	<i>Ar.</i> gezegen s. 40b/14 s.+ si 49a/15
server	<i>F.</i> önder s.+ i 29b/1	şifat	<i>Ar.</i> hal, nitelik ş.+ ı 2a/7 ş.+ ıdın 2a/4 ş.+ ın 37b/9
servināz	<i>F.</i> uzun boylu sevgili s.+ ım 29b/5	sın-	T. kırılmak s.- dı 29b/6 s.- sa 25a/9
sév-	<i>T.</i> sevmek s.- er 45a/15	sırr	<i>Ar.</i> sır, giz s.+ ın 33b/3 s.+ ina 7b/1
sevād	<i>Ar.</i> karaltı, kalabalık s.- ı a‘zamı 2a/11 s.- ı ḥaṭṭ-ı reyḥānığa 48b/10 s. éttim 37a/3	sıb	<i>F.</i> elma s.- i gābgāb 46b/3
sevdā	<i>Ar.</i> güçlü sevgi, aşk s.- yı Züleyḥā 27a/5 s. 10b/2, 8b/2, 9a/14 s. kıl 36a/7 s.+ larını 14a/7 endīşe-yi s.+ sı 38b/3	sihr	<i>Ar.</i> büyü, sihir s.+ ide 3b/12
sevdāyī	<i>Ar.</i> turtkulu, âşık s. 26b/7	sıl	<i>Ar.</i> sel s.- i gāmdın 25a/18
sevsen	<i>F.</i> çiçek türü	sılāb	<i>Ar.</i> + <i>F.</i> sel suyu s.+ ıda 29b/8
		sīmāb	<i>F.</i> gümüş suyu kaṭre-yi s. 18a/4
		sinān	<i>Ar.</i> mızrak, süngü s.+ ıdın 20b/1
		sincāb	<i>F.</i> sincap s. 20b/8
		sipāh	<i>F.</i> asker bāvücüd-ı şuğl-ı umūr-ı s. 3b/2
		sipās	<i>F.</i> şükretme, sua etme; şükür s.- ı bīḳıyās 1b/5

sipehr	<i>Ar.</i> gök, sema s. 30b/13 'azm-ı s. eylep 21a/11 s.+ ide 3a/8			ş. 12a/9, 16a/11, 19a/19, 20a/10, 32b/16 ş.- ı 'ayşım 41a/6 ş.- ı neşatım 17b/15, 25b/9
sirişk	<i>F.</i> gözyaşı s. 23a/8 s.+ im 14b/1, 4b/16			ş.- ı şadık 7a/10 ş.- i dem 26b/13 ş.+ dın 35b/4 ş.+ imnı 21a/6
sitem	<i>F.</i> azarlama s. 16b/4			
sitem-kārī	<i>F.</i> azar verici; zalim hāl-ı s. 17b/8	şubh-dem		<i>Ar.+F.</i> sabah vakti ş. 13a/10
siyādet	<i>Ar.</i> efendilik s. 3a/5, 3a/6 s.+ im 3a/3 s.+ imiz 3a/4	şūd		<i>F.</i> kar, kazanç s. 38b/1 terk-i s. 36a/7
siyeh-mest	<i>F.</i> fazla sarhoş s.- i müdām 12b/13	şūg		<i>F.</i> yaslı, mâtemli, kederli, acılı s.- vār hadîs kıldı 37a/14
şoĥbet	<i>Ar.</i> sohbet, görüşüp konuşma ş.+ idin 44b/11	şūĥ		<i>F.</i> neşeli, şen, işveli ş.- ı ğaddāre 47a/9
soĥra	<i>T.</i> sonra s. 4a/12, 4a/13	sultān		<i>Ar.</i> sultan, hükümdar s.- ı 'ālī 3a/6 s. 19a/8
sor-	<i>T.</i> sormak s.- dı 18a/15 s.- geli 45a/16 s.- ma 37b/5, 38a/7 s.- sa 27a/7, 33b/14			peyk-i s. 11b/15 s. etip 22b/2 s.+ lar 22b/3 s.+ nıĥ 2b/11
şor-	sormak ş.- ar êrdiler 3b/14	sun-		<i>T.</i> sunmak boyın s. 20b/5 s.- dı 42b/12 s.- up 24b/10
soraĥ	<i>T.</i> soru s.+ ıda 50b/3 s.+ iĥnı 22b/11	şun'		<i>Ar.</i> yapma, vücuda getirme ş. 17b/2, 40a/15 ş.+ ıdın 6b/3 ş.+ uĥ 6a/13
sormaĥ	<i>T.</i> sorma s.+ dın 5a/3	şūret		<i>Ar.</i> görünüş, biçim ş.- i dīvār 18a/17
söz	<i>T.</i> söz s. 11a/12, 12b/3 s.+ ine 43a/17 s.+ ni 37a/9, 7b/16 s.+ ümni 4a/13	şübüt		<i>Ar.</i> sabit olma ş. 27b/8
su	<i>T.</i> su s. eyledi 40a/12 s. kıldım 51b/7 kaĥtre s.+ dın 6b/14	şūhen		<i>F.</i> söz, kelam üstād-ı s. 19a/15
su'āl	<i>Ar.</i> soru, sorulan şey, sorma s. 3b/13 s.+ ı 18a/15	sükūn		<i>Ar.</i> hareketsiz s. 28b/9
şubĥ	<i>Ar.</i> sabah	sülūk		<i>Ar.</i> bir yola, tarikata girmek s. 24a/18
		sümen-sā		<i>F.</i> güzel kokulu s. 10b/14 zülfi s. 13b/14

sümbül	<i>F.</i> sümbül çiçeği s. 10b/3 turre-i s. érür 5a/2 s.+ idin 14a/9 s.+ ini 35b/12 s.+ inç 10b/14		
sürāhī	<i>Ar.</i> sürahi s. 24a/15, 25a/9, 42b/2		
šüreyyā	<i>ö.a./</i> Ülker yıldızı š. 11a/8		
sürme	<i>T.</i> sürme s.- yi çeşm-i dilimdür 31b/5		
sürme-āsā	<i>T.+F.</i> sürme gibi s. 11b/3		
sürüd	<i>F.</i> şarkı s.- ı 'işret 32b/16		
sürür	<i>Ar.</i> neşe, sevinç s. 3b/6 s.+ ıdur 16b/7		
sürüg	sürü s. 14a/4		
süst	<i>F.</i> gevşek, tembel, sölpük s. 52b/10		
	Ş		
şād	<i>F.</i> mutlu, sevinçli ş. 2b/13, 32b/15 ş. è 18a/5 ş. èt 26b/8 ş. kılgıl 22b/4 ş. kılmadı 52b/14		
şādāb	<i>F.</i> suya kanmış, taze ş. ediñ 42b/3		
şādān	<i>F.</i> sevinçli ş. érdi 18b/9		
şād-kām	<i>F.</i> çok sevinşli, şad; neşeli ş. 2b/10		
şah	<i>Ar.</i> uç, zirve ş. eyledi 47a/10		
šāh	<i>F.</i> şah, padişah ş.- ı devrān 18a/5 hayāl-ı ş.- ı devrān eylegeç 41b/2 ş. 26b/16, 29b/2, 32b/3, 38b/11, 38b/9, 44a/1, 7a/4, 7b/7		
		şāḥ	ş.+ ı 26b/15 ş.+ ı érdi 44a/9 <i>F.</i> dal ş.- ı şemşādım 29b/6 ş.+ ıda 33a/14
		šāhbāz	<i>F.</i> çevik ve becerikli ş. eyleğaç 40b/4 ş.+ ıdın 28b/7
		šāhid	<i>Ar.</i> tanık ş. 8b/10
		šāhin	<i>F.</i> doğan kuş ş. 23a/4 ş. ètip 40b/4 bāl-ı ş.+ dür 17b/4
		şahne	<i>Ar.</i> bekçi ş.+ si 26b/5
		šāir	<i>Ar.</i> hayal gücü geniş olan, duyarlı, duygulu ş. 3a/12
		şakāyık	<i>Ar.</i> yarıklar ş. 6a/12
		šām	<i>F.</i> akşam, karanlık ş. 19a/19, 32b/4, 33a/1, 33a/5, 35b/4 ş.- ı firāk 22b/15 ş.- ı ğam boldı 25b/9 ş.- ı ğamdur 41a/6 ş.- ı hicrān 17b/16 ş. eylep 21a/6 ş.+ ı 32a/16 ş.+ ım 18b/11 ş.+ lar 13b/5
		šāmīle	<i>Ar.</i> içine alan, kapsayan ş. 2b/3
		šān	<i>Ar.</i> şan, ün, şöhret ş. 38b/10 ş. èdi 3a/11
		šāne	<i>F.</i> tarak ş. 37b/14, 41a/5, 49b/8 ş.+ ge 38a/12
		šarāb	<i>Ar.</i> şarap, içilecek şey ş.- ı erguvān 42b/2 ş.- ı erguvānım 46b/2 ş. 17b/15, 8b/10 teklif-i ş. eylep 18b/18
		šāyiste	<i>F.</i> yakışır, uygun ş. 31b/4
		šāyed	<i>F.</i> eğer ş. 6b/12

şeb	<i>F.</i> gece ş. 19a/20 şem‘-i ş.+ i 19b/9		pervâne-yi ş.- i rûh-ı cânâne 28b/10 ş.- i cilve 48b/11 ş.- i ruhsâr 27a/16 ş.- i ruhsârını 48b/7 ş.- i şebi 19b/9 ş.- i şebistân 32a/16 ş.+ de 6b/7 ş.+ din 28b/6 ş.+ idin 24a/12 ş.+ im 33a/5
şebistân	<i>F.</i> yatak odası şem‘-i ş. 32a/16 ş.+ ıdadur 12a/16		
şecere	<i>Ar.</i> soy; aşaç ş.+ si 2b/6		
şefi‘	<i>Ar.</i> şefaât eden ş.- yi Aḥmed-i muḥtâr kıl 16a/10		
şeh	<i>F.</i> şah, hükümdar ş.- i cihân 15a/15 ş. 51a/17	şemâvil	<i>Ar.</i> huylar ş. 44a/7
şehâdet	<i>Ar.</i> şehadet vaqt-ı ş. êrür 8b/6	şemşâd	<i>F.</i> şimşir ağacı ş. 49b/8 ârzü-yi ş. êt 26b/4 şâh-ı ş.+ ım 29b/6
şehd	<i>Ar.</i> bal ş. 19b/7, 44a/10 ş.+ idin 40a/13	şemşîr	<i>F.</i> kılıç ş.+ i 26b/11
şehlâ	<i>Ar.</i> ela göz ş. 13b/16 nergis-i ş. 10a/16	şer	<i>Ar.</i> kötülük ş. 14a/4
şehr	<i>Ar.</i> il, kent ş.- i fenâ 45b/1 esîr-i ş.- i fenâ boldıñ 41b/11 ş. 31a/6	şerâfet	<i>Ar.</i> şereflik ş. 16a/12
şeh-süvâr	<i>F.</i> ata iyi binen ş.- ı wYeşîrib 7b/8 ş. 23a/5	şerâr	<i>Ar.</i> kıvılcım ş.- ı âftâb 20a/20 ş.- ı âh 44b/9 ş. 26b/17 ş.+ ıdur 14a/1
şehvâr	<i>F.</i> iri cins inci güher-i ş. eyledi 37b/10 güher-i ş. kıl 16a/2	şerbet	<i>Ar.</i> çerbet ş.- i la‘lıdın 46a/12 ş.- i la‘lıñ 22b/13 ş.- i la‘lıñdın 46b/5 becây-ı ş. 33a/6 ş.+ dîn 8b/6
şeker	<i>F.</i> şeker, tatlı ş. 19b/7, ş. 44a/10, 45b/8 ş.+ dîn 21a/17	şeref	<i>Ar.</i> şeref, büyüklük ş. 38b/5
şeker-bâr	<i>F.</i> etrafâ şeker saçarcasına tatlı la‘l-ı ş. 37a/15 la‘l-ı ş.+ ı 44a/12 la‘l-ı ş.+ ımğa 27a/10	şerer	<i>Ar.</i> kıvılcımlar ş.- i şu‘le-yi ḥusnuñ 6b/7 ş. 40b/16 ş.+ i 45b/15, 49b/17
şeker-leb	<i>F.</i> tatlı dudaklı ş. 37a/18	şerḥ	<i>Ar.</i> açıklama ş. êtip 27a/4, 37b/9 ş. êttim 36a/13 ş. kılsam 14a/12 ş.+ ini 30b/9
şem‘	<i>Ar.</i> mum ş. 32a/14, 4b/2, 8b/10, 37b/18, 45b/16, 46a/5, 48b/9	şeri‘at	<i>Ar.</i> Allah'ın emri, doğru yol ş. 2b/3

şerîf	<i>Ar.</i> şerefli, mübarek; soylu, temiz ş. 43b/10		lezzet-i ş.- i ‘Ömer şâhib-kırândın 49b/6
şerm	<i>F.</i> utanma ş. eylep 36a/3	şîr	<i>F.</i> arslan cû-yı ş. 40b/12
şermsâr	<i>F.</i> utanmış ş. 37a/10 ş. èt 28a/12	şîrîn	<i>F.</i> tatlı ş. 13b/6, 18a/16, 21a/18, 46a/14 sâķî-yi ş. 42b/12 ş. èrdi 46a/15
şeş-ķaķâr	<i>F.</i> sıra sıra, dize dize eşk-i ş. ķılıp 23a/8	şîşe	<i>F.</i> şîşe ş. 12b/5, 38a/7 ş.+ de 13b/12
şevķ	<i>Ar.</i> şiddetli arzu ş. 40b/15 vâzih-ı ma‘ânî-yi ş. 43b/9 ş. ķılıp 38a/13 ş.+ ıda 22b/19 ş.+ ıdın 4b/1 ş.+ i 4a/10 ş.+ uķnı 4a/11	şitâb	<i>F.</i> acele etme ş. eylep 18b/5
şeydâ	<i>F.</i> deli ş. 10b/10, 10b/12, 6b/6	şîve	<i>F.</i> naz, usûl ş.+ sini 28a/20
şeyh	<i>Ar.</i> şeyh, yaşlı, tarikat büyüķü, unvan ş. 25b/6 ş.- i ‘ârif-i kâmil 44b/15 âh-ı ‘âşikâne-yi ş. 44b/12 bahâne-yi ş. 44b/6 fesâne-yi ş. 44b/4 serâb-ı baķr-ı hayâlât-ı bikerâne-yi ş. 44b/8 zebâne-yi ş. 44b/10 zîb-ı kârķâne-yi ş. 44b/14 terâne-yi ş. eşitme 44b/3 nezr-i âstâne-yi ş. ètey 44b/16 ş.+ dîn 47a/10	şöhre	<i>F.</i> naz, usûl ş.- yi devrân 22b/20
		şu‘âi	<i>Ar.</i> ışık ş.+ de 25a/5
		şuĝl	<i>Ar.</i> iş bâvücüd-ı ş.- ı umûr-ı sipâh 3b/1
		şüh	<i>F.</i> güzel, neşeli ş. 51b/5 mışra‘-yı ş. 19b/3 <i>F.</i> + <i>T.</i> + <i>lik</i> güzellik ş. 38a/9
		şühlik	<i>Ar.</i> alev ş.+ si 4a/10, 6b/5 ş.- yi âhım 14a/1 tâb-ı ş.- yi ĝayret ķılıp 30a/14 şerer-i ş.- yi ĝusnuķ 6b/7 ş.+ ler 4b/2 ş.+ si 29b/3
		şu‘le	<i>F.</i> uğursuz ş. 2a/12 <i>F.</i> ĝürültü ş.- ı cünûn 41a/3 ş.- ı eşk-i deryâdur 41b/15 ş.- ı kıyâmet 31a/14 ş. 14a/4, 22a/13, 38b/6 <i>Ar.</i> şükür ş. 1b/5, 22b/2, 50b/11 ş. ètmegen bolsam 16a/7 ş. eyle 31a/15 ş.+ iĝa 2a/3
şiddet	<i>Ar.</i> sertlik ş.+ ıdın 51b/1 ş.+ ıdın 50b/9	şüm	
şikâr	<i>F.</i> av ş. 37a/2 ş. ķılıp 23a/2	şür	
şî‘r	<i>Ar.</i> şiiir, nazım ş. 3a/13, 3b/11, 3b/8 ş.- i ĝusrev-i ‘âlicenâb eylep 19a/2	şükr	

şüküh	<i>Ar.</i> ululuk, azamet, haşmet ş. 7b/8		t.+ nı 24a/19, 31a/4, 51b/7
şümār	<i>F.</i> sayı ş. kılp 23a/10	tağallüb	<i>T.</i> dağ t. eyledi 13b/3
	T	tağammül	<i>Ar.</i> dayanma t. 31a/5, 9a/16 t. eter 47a/13 t. eylemegey 30b/6 t. kılp 26b/19 t. kıla almas 31a/9 t.+ ini 30b/12
tā	t. -a, kadar, -incaya kadar t. 2a/2, 3b/11, 11b/7, 12a/12, 13a/10, 18a/8, 20a/17, 22b/5, 25b/13, 32b/16, 35b/13, 35b/4, 45b/1, 48b/3, 52b/12 zerre-i t. 1b/9	tağarrük	<i>Ar.</i> hareket etme t. eylese 18a/1
ta‘arruz	<i>Ar.</i> düşmana saldırma t. 37b/15	tağayyür	<i>Ar.</i> hareket etme t. 19a/12
tāb	<i>F.</i> parlaklık, kıvrım t.- ı şu‘le-yi ğayret kılp 30a/14 t. 18a/9, 19a/18, 48b/7 t. keltürmedi 41a/9 t.+ ıdın 20a/15	tağmîr	<i>Ar.</i> mayalandırma/yoğurma, yoğurtma t.+ larığa 3a/14
tab‘	<i>Ar.</i> tabiat t.- ı nāşādım 29b/14 t.+ ımın 17b/7	tağrîr	<i>Ar.</i> takdir etme t. eterde 21a/17
tābān	<i>F.</i> parlak bedr-i t. 14a/13 hürşîd-i t. 25b/10, 2a/2 māh-ı t. 17b/17, 22a/6, 24b/17 mihr-i t. 22b/19 mihr-i t.+ ığa 48b/2	tağsîn	<i>Ar.</i> takdir etme t. 19a/2 t. eter 19a/16 <i>F.</i> taht, hükümdarlık tahti t.- ı ihşânıdadur 2a/1
tabi‘at	<i>Ar.</i> doğa özellik; huy t.+ ları 3a/13	tağt	<i>Ar.</i> toprak altı t. 48b/3
tābîd	<i>Ar.</i> eBîdileştirme, sonsuzlaştırma t.+ ı 49b/18	tağte’s-serā	<i>Ar.</i> bina kubbesi, çardak t.- ı muqarnas ola 6a/13 t.- ı nemāyānığa 48b/4 t.- ı zeberced 51a/8
tab‘iyet	<i>Ar.</i> bağlı, uyruk t. eyler 2a/11	tağkat	<i>Ar.</i> güç, kudret, yeterlilik, takat t. 30b/6 t. etmedi 47a/14 t. eylemes 43b/12 t. kıla almayın 44b/5 t. kılpur-mên 31a/10
tāc	<i>F.</i> taç, hükümdarlık sembolü olarak takılan başlık t.- ı zere 45b/14	tā key	<i>F.</i> ne zamana kadar t. 19a/18
tağ	<i>T.</i> dağ t. 30b/11, 30b/6, 31a/9 t.+ ıda 30a/16, 40b/11 t.+ large 30b/5	tağklîd	<i>Ar.</i> taklit, aynısını yapma t. 3b/9 t. kılpasun 30a/15
		tağ‘at	<i>Ar.</i> yüz, surat t.+ ığe 2a/13 t.+ ıı 12a/2
		tağleb	<i>Ar.</i> talep, istek terk-i t. kılpur-mên 19b/2

ṭāli‘	<i>Ar.</i> talih, kısmet ṭ. 3a/1, 27a/14, 31b/7, 50b/2	ṭarab	t.- sa 44b/15 <i>Ar.</i> şenlik ṭ. 12b/12 devr-i cām-ı ṭ. 4b/9
ṭālibe	<i>Ar.</i> istekli, isteyen ṭ.- yi maḥcüre 2b/3	ṭaraf	<i>Ar.</i> yan, yön ṭ. bolmağıl 42a/9
ta‘līm	<i>Ar.</i> öğretme t.- i refṭār ét 24b/16 t.- i vefā 49b/14	ṭarāvet	<i>Ar.</i> tazelik ṭ.+ i 9a/9
tam-	<i>T.</i> damlamak t.- dı 25b/8	ṭārem	kubbe, kimbet ṭ. 7b/4
ṭama‘	<i>Ar.</i> tamah, doymazlık ṭ. 39a/1, 44b/3 ṭ.+ dın 39a/6	ṭarḥ	<i>Ar.</i> düzenleme ṭ.- ı istiḳāmet 52b/9
ta‘mīr	<i>Ar.</i> tamir, onarma t.- i muḥabbet eylediḡ 38a/17 t.+ ini 29b/7	ṭarīḳ	<i>Ar.</i> yol ṭ.- i ādāb 20b/6 ṭ.+ ı 37b/17 ṭ.+ ıda 44b/7 ṭ.+ ine 50b/4
ṭanāb	<i>Ar.</i> kalın ip ṭ. 17b/20	ṭarīḳa	<i>Ar.</i> yol, tarz, usul ṭ.+ sıda 3b/13
ta‘ne	<i>Ar.</i> kötüleme t.- yi aḡyārdın 33b/19	ṭarrārī	<i>Ar.</i> yankeseci, hiylekar ṭ. 17b/4
taḡ	<i>T.</i> şüphe, hayret t. 14a/8, 45b/11, 50a/19 t. ėmes 37b/2, 40a/11, 48b/6 t. ėmesdür 19a/15 t. ėrmes 21a/17, 7b/3	tart-	<i>T.</i> çekmek t.- adur-mèn 20a/10 t.- iban 20b/1 t.- ip 26b/13
tap-	<i>T.</i> bulmak t.- almay 22b/11, 51a/17 t.- ar 38a/8 t.- ilmas 20b/13 t.- ip 34a/2 t.- ip ėrdim 18b/20 t.- iptur 7b/7 t.- madı 50b/11 t.- madım 13b/1, 46b/5 t.- mas 5a/3 t.- masa 38b/5 t.- may 3b/3 t.- sa 50b/7 t.- tı 11b/6, 27a/6, 27b/8, 37a/12, 46a/13, 51b/11 emān t. 42b/5 ārām t.- ar 20b/11 behre t.- ip 3b/8 peyvend t.- ip 3a/4 teskīn t.- tı 12a/11	taş	<i>T.</i> dış t.+ ı 16b/4
		taşḳarı	<i>T.</i> dışarı t. 18a/11
		ṭāvus	<i>Ar.</i> tavus kuşu ṭ.+ ḳa 24b/16
		tāze	<i>F.</i> taze, yeni t. 3b/13 t. eyledim 15b/10
		ta‘zīm	<i>Ar.</i> saygı gösterme t.+ iḡa 21a/3
		taẓmīn	<i>Ar.</i> zararı ödeme t.+ iḡa 1b/2
		te‘şīr	<i>Ar.</i> etki t.- i şadā 13b/4 t.+ i bolmasa 38b/13
		teb	<i>F.</i> ateş t. ḳılay 19a/18
		tebāh	<i>F.</i> yıkılma t. 19a/7
		tebessūm	<i>Ar.</i> gülme t. 40a/13
tapıl-	<i>T.</i> bulunmak t.- mas 31b/12	tecellī	<i>Ar.</i> görünme t.+ sidin 22a/3

tecemmül	<i>Ar.</i> süs, süsleme iqlim-i t. 25a/15	terâne	<i>F.</i> nağme t.- yi şeyh eşitme 44b/3
tefvüt	<i>Ar.</i> iki şey arasındaki fark t. 38a/1	tercî'	<i>Ar.</i> terciibent t. 3b/5
tekellüm	<i>Ar.</i> konuşma, söyleme t. êtdi 37a/11 t.+ ini 50b/8 t.+ leri 3b/4	terk	<i>Ar.</i> arzu ettirme t.- i du'â eylesen-men 13b/8 t.- i ğam-ı eyyâm 35b/2 t.- i hizmet emes 31b/4 t.- i 'ışk êt 43b/7 t.- i neng 35b/10 t.- i sūd 36a/7 t.- i taleb kıılır-mên 19b/2 t.- i vefâ eyledi 25b/2 t.- i vefâ kııldıı 49b/15 t. eylemediı 50a/2 t. eylep 36a/6 t.+ in 11a/9 t.+ ini 18a/21
teklîf	<i>Ar.</i> teklif t.- i şarâb eylep 18b/18 t.+ i 22a/7	terkeş	<i>F.</i> ok mahfazası t. 22a/19
tekrâr	<i>Ar.</i> teklif t. bolsa 37b/2	tesbîh	<i>Ar.</i> tespih t.- i riyâyî 34a/1 halka-yı t. 43b/6
tekyegeh	<i>Ar.</i> + <i>F.</i> dayanılacak yer t.+ im êrür 11a/15	teskîn	<i>Ar.</i> sakin kılma t. taptı 12a/11
télbe	deli t. 23a/11, 38a/16, 43b/8 t. boldım 29b/12 t. kıılır 49b/10 t.+ ler 22a/8	teslîm	<i>Ar.</i> bir emaneti yerine verme t. êter 43b/10 t. êterem 38a/4
telh	<i>F.</i> acı t. olur 37a/16 boldı t. 46a/11, 46a/12, 46a/14, 46a/16, 46b/2, 46b/4, 46b/6, 46b/8 telhkâm t. êtdi 27a/9	teşne	<i>F.</i> susamış t. 10b/7
temâşâ	<i>F.</i> gezşnti, seyran t.- yi cemâliĝa 16a/7 muştâk-ı t. 10a/10 t. êt 10b/16 t. kıılsa 6b/12	teşne-kâm	<i>F.</i> bir şeyi çok fazla istemek, can atmak t. olur 44b/7
temennâ	<i>Ar.</i> minnettar olma; dileme t.+ sıda 48b/5 t. kıılır 8b/12	teşrîf	<i>Ar.</i> onurlandırma t.+ iĝa 3a/6 t.- i germnâ 7b/12
ten	<i>F.</i> ten, vücut t.+ de 14a/6 t.+ im 18a/13 t.+ imde 23a/9 t.+ imni 48b/9	teşvîş	<i>Ar.</i> karışırma t.+ idin 18a/3
tenhâ	<i>F.</i> boş, yalnız t. 11a/2	tevehhüm	<i>Ar.</i> kuruntuya düşme t. 20b/1
têḡ	denk, eşit t. emes 45b/7	tevfîk	<i>Ar.</i> uyma, Tanrı yardımı t. 28b/13, 34a/2
terahḡum	<i>Ar.</i> merhamet etme t. 43a/11 t. kıılsa 38b/11	tevfîr	<i>Ar.</i> yalan dolan t. 6b/15
		tez	<i>T.</i> çabuk olan, hızlı, t. êrür 44b/10

tıfl	<i>Ar.</i> küçük, çocuk t.- ı ebced 51a/16 t.- ı gülendām 4b/8 t.- ı mekteb 22a/12 t.+ ıı 7b/10		t.+ ı 11b/3, 31b/5 t.+ ını 16a/12 küy-ı t.+ ıda 42a/11
tığ	<i>F.</i> kılıç, seyf t.- i ecel 19b/1 t.- i zebānıı oldu 22a/11 t.+ i 22a/16, 24b/8, 41a/15, 46a/3 düm-i t.+ ıı 8b/5	tofrağ	<i>T.</i> toprak t. 1b/7
tik-	<i>T.</i> dikmek t.- keni 47a/12	tokkuz	<i>T.</i> dokuz t. 1b/8, 7b/4
til	<i>T.</i> dil t. 2a/2, 37b/14 t.+ ğa 37b/5 t.+ i 6a/12 t.+ iĝa 4a/15	tol-	<i>T.</i> dolmak t.- mas 47a/15
tilāvet	<i>Ar.</i> Kur'ânı güzel sesle ve usulüne göre okuma, okunma t. kıldım 8b/3	tolun	<i>T.</i> dolu t. 37b/19
tile-	<i>T.</i> dilemek, istemek t.- p 50b/3 t.- r 28b/7 t.- rem 18b/2 t.- r-mèn 43a/13 t.- r-sèn 42b/1, 43a/7 t.- seı 33b/15, 42a/3	tök-	<i>T.</i> dökmek t.- er 17b/12, 46a/1 t.- erge 26b/11 t.- erni 51b/6 t.- ip 36a/ t.- me 15b/9 t.- ti 40a/13
tır	<i>F.</i> ok hedef-i t.- i belā boldı 11b/10	tūfān	<i>Ar.</i> tufan, şiddetli yağmur t. 37b/12 t. eylegeç 41a/8
tire	<i>F.</i> karanlık, kara bulanık t. 27a/20 t. boldı 20a/18 t.+ dür 17b/15, 18b/11, 26b/9, 40b/13	tufeyl	<i>Ar.</i> sebep, neden; t.+ idür 51a/9
tire-dil	<i>F.</i> Kötü kalpli t.+ -mèn 41a/5	tuğrā	<i>T.</i> tuğra t. 8b/4
tirig	<i>T.</i> diri, canlı t. bolsun 25a/14	tuğyān	<i>Ar.</i> taşma, coşma; taşkınlık t.+ ıdın 9a/15
tiriglik	<i>T.</i> dirilik, hayat, yaşam t.+ din 27a/13	tuhfe	<i>Ar.</i> hediye t. kıldı 47b/2
tışe	<i>F.</i> balta t.+ sini 51b/8	tūl	<i>Ar.</i> uzunluk t.- ı emelni 16a/6
tışle-	<i>T.</i> ısırma t.- di 19a/12, 31a/2 t.- me 18a/20	tulū‘	<i>Ar.</i> güneşin doğması, doğuşu t. étse 7b/5
tofrağ	krş. tofrağ	tūmārī	<i>Ar.</i> tomar, dürülmüş nesne t. 17b/6
		tur-	<i>T.</i> durmak t.- arge 21a/4 t.- ğıl 24b/13
		turfa	<i>Ar.</i> acayip, tuhaf t. 18a/15, 20a/16, 38a/2, 47a/9, 48b/8
		turre	<i>Ar.</i> alın saçı t.- i sünbül érür 5a/2 t.- yi Leylā 10b/4 t.+ si 17b/3, 17b/7

tut- t.+ sidin 9a/14
T. tutmak, elde etmek
 t. 10b/8, 13a/3, 22a/1,
 25b/15, 25b/16, 25b/18,
 25b/20, 26a/2, 26a/4,
 26a/6, 26a/8, 27a/15,
 28a/13, 28b/1, 28b/10,
 28b/12, 28b/13, 28b/2,
 28b/4, 28b/6, 28b/8,
 33b/13, 35b/1, 35b/10,
 35b/12, 35b/14, 35b/16,
 35b/18, 35b/2, 35b/4,
 35b/6, 35b/8, 42b/6,
 50b/15
 ma‘zūr t. 25b/5
 t.- ar-mèn 25b/3
 t.- ma 9a/11
 t.- tı 31b/1
 t.- tum 22a/2
 berpāy t.- up 50a/1

tutaş- *T.* tutuşmak
 t.- sa 48b/6

tūfi *F.* papağan
 t. 37a/17

tūtiyā *Ar.* kadınların gözüne
 çektikleri sürme
 t.- yı çeşm-i giryān
 12a/13
 t.+ dur 11b/5

tūfiya krş. tūtiyā
 t. 37a/16
 t. eyler 28b/5

tün *T.* gece
 t. 11a/3, 18b/12
 t.+ ler 33b/9

tünd-bād *F.* sert rüzgar
 t.+ ı 51b/9

tüp *T.* dip
 t.+ ide 42a/13

türlüg *T.* çeşitli
 t. 1b/8

tüş- *T.* düşmek, inmek
 t.- di 11a/4, 39a/9
 ayru t.- diğ 42b/4
 t.- er 48b/12
 t.- gen 17b/18
 t.- ip 10b/2, 37a/13
 t.- ti 27a/5, 48b/1,
 48b/14

t.- tünj 50b/4
 t.- üp 16a/5
 t.- üpdür 14a/9

U

u

F. ve krş. ü, vu, vü
 u. 2b/11, 2b/13, 2b/3,
 3a/1, 3a/11, 4a/12, 4b/7,
 5a/3, 6a/15, 6b/13, 6b/2,
 7a/4, 7a/7, 8a/16, 8b/10,
 9a/16, 9b/4, 9b/6, 11a/3,
 11b/7, 11b/9, 12b/12,
 12b/13, 13a/9, 13b/13,
 13b/16, 14a/4, 14a/6,
 15b/12, 15b/3, 16b/5,
 16b/8, 18a/18, 18b/8,
 19a/18, 19a/19, 19a/20,
 19a/7, 19b/3, 19b/5,
 20a/20, 20b/8, 21a/3,
 22a/14, 24a/20, 25a/14,
 25b/1, 25b/5, 26a/7,
 26b/17, 28a/11, 28b/13,
 28b/9, 29b/2, 29b/9,
 30a/14, 31a/10, 31a/16,
 31a/5, 31b/7, 31b/8,
 32b/8, 36a/1, 36a/7,
 37b/16, 38b/1, 38b/10,
 38b/4, 38b/6, 38b/8,
 40b/5, 40b/9, 41b/4,
 42a/12, 43b/11, 43b/4,
 43b/6, 44b/3, 45b/11,
 45b/5, 46b/4, 46b/7,
 49b/15, 50a/20, 50b/1,
 51a/2, 52b/12, 52b/7

uçur- *T.* uçurmak
 kuş u.- gen 17b/20

‘uqāb *Ar.* kartal
 ‘u.+ ını 23a/4

‘uqbā *Ar.* ahiret, öbür dünya
 ‘u. 7b/10

ulus *Mo.* halk, kavim
 u. 37b/2
 u.+ қа 33b/3, 3a/3
 u.+ nı 37a/2

‘ulüvv *Ar.* büyüklük, yükseklik
 ‘u. 3a/11

‘umr *Ar.* ömür, hayat, yaşam
 ‘u. 11b/7
 gızāl-ı ‘u. 21a/13

	<p> furşat-ı ‘u.+ ı 40b/1 ‘u.+ ıda 31b/10 ‘u.+ ıdın 16a/16 ‘u.+ ım 52b/8 beğa-yı ‘u.+ ımı 16a/16 ‘u.- ı cāvīdāndın 42a/6 <i>Ar.</i> işler bāvücūd-ı şugl-ı u.- ı sipāh 3b/2 <i>T.</i> unutmak u.- madı 11a/10 u.- sın 11a/11 <i>ur-</i> <i>T.</i> vurmak; yardımcı fiil u.- ar 48b/7 u.- ıp 43b/1 u.- sa 30b/15, 39a/11, 47a/7 lāf u.- ar 11b/11 dem u.- ma 34a/4 <i>usan-</i> <i>T.</i> bıkmak u.- dım 22a/2 <i>uşbu</i> <i>T.</i> işte bu, bu u. 2a/3, 41a/4, 41b/16 <i>uşla-</i> <i>T.</i> tutmak u.- p 26b/16 ‘uşşāḳ <i>Ar.</i> aşıklar ‘u. 20b/17, 33a/19, 41a/15 ‘u.+ ına 48b/11 ‘u.+ ların 49b/12 ‘u.+ larını 9b/1 <i>uyḳu</i> <i>T.</i> uyuma u. 28b/12 u.+ da 11a/1 u.+ sıdın 40b/2 <i>uzat-</i> <i>T.</i> uzatmak u.- ıp 37b/14 <i>uzun</i> <i>T.</i> uzun u. 9a/14 Ü <i>F.</i> ve krş. vu, vü, u ü. 1b/5, 3b/2, 4a/9, 6a/16, 6b/10, 6b/4, 6b/6, 7a/13, 7a/4, 7a/8, 7b/8, 8b/10, 9a/2, 9a/8, 10a/14, 10b/10, 10b/12, 10b/7, 11a/2, 11b/8, 12b/10, 13a/10, 13a/2, 13a/7, 13b/6, 14a/2, 15b/12, 15b/3, 15b/7, 16b/1, 16b/6, 18b/8, 19b/6, 19b/7, 21a/2, 22a/13, 22a/14, 22b/1, 22b/11, 23a/7, 24b/11, 24b/19, 26a/4, 26a/8, 27a/14, 27b/4, 28a/11, 8a/12, 28a/17, 28b/9, 30b/7, 31a/11, 31b/8, 32a/14, 35b/10, 36a/8, 37a/17, 38b/12, 38b/4, 38b/8, 40a/11, 40a/16, 40b/14, 41a/3, 42a/4, 42a/7, 43a/16, 43b/10, 43b/3, 43b/5, 44a/10, 44a/8, 44b/13, 44b/2, 45a/16, 46a/15, 48b/7, 49a/15, 49b/13, 50a/1, 50b/13, 50b/17, 51b/12, 52b/16 <i>üçev</i> <i>T.</i> üçü, üçü bir olarak ü.+ evni 16b/2 <i>üçün</i> <i>T.</i> için ü. 6b/6, 7b/11, 10b/10, 29b/11, 32b/3, 33b/10, 37b/9, 40b/7, 41b/3, 49b/8, 50b/18 <i>ülfet</i> <i>Ar.</i> ahbablık, dostluk ü. 31b/1 <i>ümīd</i> <i>F.</i> umut, ümit ü. 22a/9 ü.+ im 4b/3 <i>ün</i> <i>T.</i> ses, ün ü.+ im 9b/5 <i>üslüb</i> <i>Ar.</i> üslup ü.+ ıdın 3b/7 <i>üst</i> <i>T.</i> üst, yukarı ü.+ ide 21a/12, 27a/3 ü.+ ine 12b/1 <i>üstād</i> <i>F.</i> usta, hoca ü.- ı sühen 19a/15 ü. 49b/14 <i>üstivār</i> <i>F.</i> sağlam, güvenilir ü. 2a/14 <i>üstühān</i> <i>F.</i> kemik müşt-i ü.+ dın 41b/10 <i>üy</i> <i>T.</i> ev ü.+ i 45b/3, 50a/2 </p>
--	---

	ü.+ ige 22b/12		ḥayāl-ı v.- ı yār èt 28a/8
	ü.+ in 25a/17		v.+ ıdur 36a/5
	ü.+ ini 18a/22, 26b/10		v.+ ın 35b/10
üz-	<i>T.</i> koparmak		v.+ ını 23a/12, 43a/13
	mèndin ü.- di 50a/17		v.+ ın 18b/4
üze	<i>T.</i> üzerinde		v.+ ında 46a/15
	ü. 10b/14, 33b/17, 47/4		v.+ ınğa 24b/19
üzre	<i>T.</i> üzerine, üstünde		v.+ ınını 4a/9, 8b/12, 9a/13
	ü. 17b/10, 19a/1, 19a/5, 19a/10, 1b/7, 21a/5, 22b/6, 44a/1, 4b/16	vaṭan	<i>Ar.</i> vatan, yurt
			v. kılgan 19a/6
		vāy	<i>F.</i> eyvah, yazık; ünlem
			v. 46a/13
	V	vāzıḥ	<i>Ar.</i> açık, aşikâr
vādī	<i>Ar.</i> vadi, alan, yol		v.- ı ma‘ānī-yi şevk 43b/9
	v.+ si 19a/9		v. 43b/10
vaḥş	<i>Ar.</i> yabani	ve	<i>T.</i> ve
	v.+ ıdur 35b/6		v. 1a/2, 1b/2, 1b/3, 1b/6, 2a/1, 2a/4, 2a/5, 2a/7, 2b/10, 2b/11, 2b/12, 2b/14, 2b/3, 2b/4, 2b/5, 2b/7, 2b/8, 2b/9, 3a/1, 3a/13, 3a/14, 3a/2, 3a/3, 3a/4, 3a/6, 3b/10, 3b/12, 3b/2, 3b/4, 3b/5, 3b/6, 3b/7, 3b/9, 4a/9, 18a/19, 44a/16
	v.+ ını 21a/14		<i>Ar.</i> vefa, sözünde duran
vaḥşet	<i>Ar.</i> vahşilik, ıssızlık		v. 16a/2, 19a/1, 20b/13, 7a/15, 41b/7, 52b/14, 9a/8
	v. 25b/18	vefā	dāmān-ı v. 11b/8
	v. eyler 46a/7		ehl-i v. 25a/3
	v.+ dedür 21a/13		naḥl-ı v. 7a/14
vaḥşī	<i>Ar.</i> yabani		ta‘līm-i v. 49b/14
	v.+ ler 24b/11		terk-i v. eyledi 25b/2
vākıf	<i>Ar.</i> bilen, haberli olan		v. eylemedi 13a/4
	v.- ı esrār 37b/4		terk-i v. kıldı 49b/15
	v.- ı esrār kıl 15b/16		v. kılgum 25b/1
	v. èrdi 14a/14		v. kılmaz 8b/14
	v. oldım 49b/1	vefā-bāb	<i>Ar.</i> + <i>F.</i> vefaya uygun
vaḫt	<i>Ar.</i> çağ, zaman		v. èrür 20b/18
	v.- ı ḥırām 15b/5	vefādār	<i>Ar.</i> + <i>F.</i> vefalı
	v.- ı şehādet èrür 8b/5		yār-ı v.+ ımğa 27a/8
	v.+ ı 13b/5, 16a/5		<i>Ar.</i> yersiz korku, şüphe
	v.+ ıda 32b/4		v. 38b/4, 42a/7, 42a/8
vālih	<i>Ar.</i> şaşırılmış, hayrette kalmış		
	v. 6b/4, 6b/6, 10b/10		
vaşf	<i>Ar.</i> nitelik, övme		
	v. + ın èrür 51a/6		
	v.+ ını 21a/18		
vaşl	<i>Ar.</i> ulaşma, kavuşma		
	v. 9a/2, 22b/15, 25a/17, 35b/13, 35b/17, 41a/11, 41b/1, 42a/3, 46b/7, 49a/14,		
	v.- ı yār 42a/1		
	v.+ ı 2b/13, 17b/13, 18a/5, 22a/5, 41b/6, 42b/3		

velī	<i>F.</i> fakat, ama v. 2a/12		
veyā	<i>Ar+F.</i> veya v. 10b/4	ya	yay y.+ sığa 22a/20
vezn	<i>Ar.</i> ölçü, tartı v. 3b/4	yā	<i>Ar.</i> ya da; y. 11b/2, 39a/8, 4a/15, y. 35b/1450b/6
vīrān	<i>F.</i> yıkık v. boldı 25a/18 v. kıl 26b/10 v. oldı 29b/8 v.+ ıda 22b/9 külbe-yi v.+ ıma 22b/10	yā	<i>Ar.</i> ey; ünlem y. 15b/13, 15b/14, 15b/16, 16a/10, 16a/12, 16a/14, 16a/16, 16a/2, 16a/4, 16a/6, 16a/8, 16b/10, 16b/2, 16b/4, 16b/6, 16b/8, 22a/10, 4b/1, 4b/4
vīrāne	<i>F.</i> yıkılmış, harap v. 25a/8 güşe-yi v. 28b/8 v.+ de 10b/5 bu v.+ de 45b/4 v.+ ge 38a/14	yād	<i>F.</i> anma, hatırlama y. 49a/11, 49a/12, 49a/14, 49a/16, 49a/18, 49b/2, 49b/4, 49b/6 y. ét 26b/3 y. éter-mèn 19a/3 y. étsem 17b/17 y. eyleğil 52b/16 y. eylemediñ 49b/16 y. eylep 26b/14 y. kılmadıñ 51a/20 y.+ ı 13b/11, 36a/9, 42a/16 y.+ ım 29b/10 y.+ ıñı 18a/8
vişāl	<i>Ar.</i> kavüşma, ulaşma v.- ı dāmenim 25b/3 v.- ı yārdın 12a/10 v. 19a/17, 2b/10, 2b/8, 32b/15 ‘arz-ı v. eyledi 51a/3 v.+ e 14b/4 v.+ ı 38b/7 cām-ı v.+ ı 20a/11 cām-ı v.+ ıdın 46a/13 cür‘a-yı cām-ı v.+ ıdın 18b/9 v.+ ıñ 10a/11, 19a/20 v.+ ıñ 15b/8, 6b/11	yağın	<i>T.</i> yağın, yağmur y. 27a/20
vu	<i>F.</i> ve, krş vü, ve, u, ü v. 12b/14, 16b/7, 25a/13, 38b/8, 41b/8, 42a/10, 42a/9, 44b/3, 44b/7, 45b/7, 7b/10	yağmā	<i>F.</i> yağma y. kıldı 9a/16
vü	<i>F.</i> ve v. 10b/3, 12b/11, 13a/7, 22b/8, 25a/2, 25a/9, 30b/11, 44a/16, 45b/8, 50b/14, 51b/2	yağ	<i>F.</i> buz y. 43b/16
vübāl	<i>Ar.</i> gunah v. 47b/3	yağşı	<i>T.</i> güzel, iyi y. 12a/4, 25a/13, 3a/8, 41b/8, 42a/10, 42a/9
vücūd	<i>Ar.</i> beden, varlık v.- ı āferiniş 51a/9 v.+ ı 2a/4, 6a/14, 7a/1 v.+ ıdın 6b/15 işbāt-ı v.+ ıña 6a/12	yağşılık	<i>T.</i> iyilik y. 21a/9
		yāķūt	<i>Ar.</i> yakut, değerli, süs taşı y. 27b/6
		yala-	<i>T.</i> yalamak y.- dıñ 19b/7
		yalğan	<i>T.</i> yalan ‘ahd-ı y. 25b/2
		yaman	<i>T.</i> kötü

	y. 25a/13		y. 40b/12, 46a/4
	y.+ dın 41b/8, 42a/10		y.+ mnı 47a/12
yan	y.+ ğa 42a/9	yārān	<i>F.</i> dostlar
	<i>T.</i> yan, yakın		y.+ larıdır 2a/13
yana	y.+ imdın 18b/5	yarım	<i>T.</i> yarım
	<i>T.</i> tekrar		y. 18a/12
	y. 16a/4, 22b/12, 23a/5,	yārsız	<i>F.</i> + <i>T.</i> yarsız
yağlıĝ	25b/9, 38a/4, 4b/2		y. 32b/12, 33a/4
	<i>T.</i> gibi, benzer	yarut-	<i>T.</i> aydınlatmak
	y. 12a/9, 16a/11,		y. 18b/12, 27a/16
	16a/14, 18a/4, 18b/7,	yaş	y.- duĝ 7a/7
	20a/10, 25/19, 28b/8,		<i>T.</i> yaş, göz yaşı
yār	37b/4, 46a/5, 4b/2		y. 18a/14, 20b/19, 36a/
	<i>F.</i> yar, sevgili		y.+ ı 20b/9, 33a/5,
	y. 2b/10, 2b/13, 3a/6,		37b/12
	8a/2, 14a/5, 17b/13,		y.+ ıdın 7a/14
	18a/15, 18b/13, 19a/14,	yaşun-	y.+ ım 11a/16, 4b/7
	9a/3, 19b/6, 21a/3,		y.+ ın 7a/11
	24b/6, 25b/6, 26a/3,	yaşurun	<i>T.</i> gizlenmek
	26b/3, 26b/8, 27a/15,		y.- dı 44b/6
	27a/17, 29b/9, 30b/4,	yat	<i>T.</i> gizli
	36a/5, 36a/9, 7b/6,		y. 27a/10
	37a/1, 38b/5, 8b/7,	yabancı	
	40b/5, 41b/3, 41b/6,	y. 24b/2	
	41b/13, 42a/13, 43a/13,	yaz-	<i>T.</i> yazı yazmak
	44a/7, 45a/15, 47b/3,		y.- ar 19a/2
	48b/11		y.- mışam 37a/8
	y. boldı 26b/7	yazmağ	<i>T.</i> yazma
	y. èdi 3a/10		y. 37b/9
	y. kıl 16b/2, 16b/8	ye‘cüc	<i>Ar.</i> Zülkarneyn
	y. kılıp 23a/4		döneminde ortaya çıkan
	y.+ dın 45b/12		ve kıyametin kopmasına
	y.- ı ĝār èrdi 2a/14		yakın dönemde zuhur
	y.- ı mu‘temed 50a/17	yek-bāre	ederek yeryüzünde
	y.- ı vefādārımĝa 27a/8		bozgunculuk yapacak
	dāmen-i y. 11b/13	yektā	olan topluluk
	vaşl-ı y. 42a/1		y.+ ı 50b/18
	ħayāl-ı vaşl-ı y. èt 28a/8	yektā	<i>F.</i> bir kere, birdenbire
	vişāl-ı y.+ dın 12a/10		y. aç 41a/4
	y.+ ı 32b/13, 44a/5	yel	<i>F.</i> tek, eşsiz
	y.+ ıdın 49b/3		y. 2a/1
	y.+ ıĝa 16b/9	yer	<i>T.</i> yel, rüzgar
	y.+ ım 44a/9		y.+ ı 49a/17
	y.+ ımĝa 24b/12, 27a/1		<i>T.</i> yer, yeryüzü
	y.+ ımını 16a/4, 22a/5		y. 22b/1, 24b/18, 42a/13
	y.+ ın 23a/13, 28a/18,		y.+ dın 21a/4
	49b/16		y.+ ge 11a/6, 31b/3
	y.+ ını 48b/8		y.+ ğe 7b/4
yara	<i>T.</i> yara	yêt-	<i>T.</i> yetmek, erişmek

	y.- di 9b/5 y.- ip 41b/5 y.- medi 50a/20 y.- mes 45b/10 y.- se 15b/8 y.- ti 48b/4		
yêtkür-	<i>T.</i> ulaştırmak, götürmek		
yêtküz-	y.- üp 16a/15 <i>T.</i> ulaştırmak, götürmek		
yetti	y.- edür 12b/12 <i>T.</i> yedi		
yığla-	y. 1b/7 <i>T.</i> ağlamak		
	y.- dı 27a/19 y.- dım 16a/1, 22b/13 y.- ma 15b/9 y.- r 22b/8, 24b/1, 24b/11		
yığlat-	<i>T.</i> ağlatmak		
yıkıl-	y.- dı 41a/14 <i>T.</i> yıkılmak, çökmek		
yırağ	y.- dım 21a/4 <i>T.</i> uzak		
yoh	y. 3b/2 <i>T.</i> yok		
	y. 45a/15, 45a/16, 45b/10, 45b/12, 45b/2, 45b/4, 45b/6, 45b/8		
yok	<i>T.</i> yok		
	y. 14a/5, 16a/3, 18a/9, 25a/11, 25a/5, 27b/4, 32b/14, 32b/8, 38b/4, 50b/3, 50b/5, 6b/15 y. êrdi 37b/8 y. êse 38b/12 y.+ dın 17b/2 y.+ dur 22a/8, 31b/10 y.+ tur 41b/7, 6b/7		
yoksa	<i>T.</i> yoksa		
	y. 13a/4, 18a/22, 31b/4, 51a/4		
yol	<i>T.</i> yol, kez		
	y.+ ıda 12b/10, 25a/7, 28b/13, 33b/5 y.+ ında 19b/2		
yolu	<i>T.</i> defa, kez, sefer		
	y. 27a/11, 28b/4, 41b/8		
yoluğ-	<i>T.</i> karşılaş-, buluş-		
		yol yol	y.- tı 23a/12, 47a/16 <i>T.</i> çizgi çizgi, çizgili y. 43b/13
		yumul-	<i>T.</i> kapanmak y.- mas 24b/17
		yut-	<i>T.</i> yutmak y. 27a/18 y.- uptur 7b/4
		yutmağ	<i>T.</i> yutma y. 18b/17
		yüğür-	<i>T.</i> koşmak yüz y.- gey 21a/2
		yürek	<i>T.</i> kalp, gönül y. 43b/13 y.+ de 27a/3 y.+ im 25b/7 y.+ in 22a/16 y.+ ni 15b/9
		yüz	<i>T.</i> yüz sayısı y. 4a/16, 7b/7, 19a/12, 19a/13, 26b/17, 27a/11, 30b/14, 40a/14, 46a/3 51b/2, 52b/7, y.+ din 14a/10, 23a/10, 30b/8, 31a/13 y. miņ 21a/14
		yüz	<i>T.</i> yüz, çehre y. 22a/9, 30b/9, 46a/4, 47/4, 47a/8 y.+ din 36a/4, 40b/8 y.+ i 16a/3, 40a/11, 44a/12, 44a/6, 47b/3, 51a/12 y.+ idür 44a/15 y.+ iĝe 14a/15 y.+ imde 9a/9 y.+ imĝe 9a/7 y.+ in 18b/6 y.+ ini 26b/14 y.+ inĝ 11a/13, 20a/13, 20a/17, 8b/7, 8a/15, 9a/7, 9b/1 y.+ inĝdür 24a/11 y.+ inĝe 10b/12 y.+ ünĝ 13b/9, 14a/13, 6b/5 y.+ ünĝni 43a/3
		yüzlüĝ	<i>T.</i> yüzlü, yüzü olan y.+ üm 17b/17

yüz miğ	<i>T.</i> yüz binlerce y. 21a/14	zamānī	<i>Ar. +F.</i> öyle zaman, o vakit z. 35b/6
yüz tümen	<i>T.</i> on binlerce y. 4a/10	zamīr	<i>Ar.</i> iç, iç yüz, görünmeyen yüz z.- i muhabbet 3a/14
za‘f	Z, Ż, Z <i>Ar.</i> güçsüzlük z.+ dın 13b/6 rūze z.+ ıdın 13b/7	zār	<i>F.</i> ağlama, inleme z. 19b/5 z. èt 25a/2 z. kıl 16b/6 z. kıldı 43a/12 z. oldu 6b/4 āşüfte-yi z.+ imğa 27a/12
zāhid	<i>Ar.</i> zahit, dinin emirlerini yerine getirip, yasaklarından sakınan kişi z. 18b/14, 25a/9, 34a/1, 37b/15, 39a/11, 43b/1, 43b/15, 43b/7, 44a/15, 47a/8, 50b/19, 51a/15 z.+ ğa 13b/2 z.+ ni 24b/10, 24b/14, 39a/9	zarar	<i>Ar.</i> zarar, ziyan, kayıp z. 28b/3 z.+ ıdın 25a/11
zāhidā	<i>Ar.</i> ey zāhid z. 13a/1, 25b/5	zarūret	<i>Ar.</i> zaruret, ihtiyaç z. èrdi 31b/3
zāhir	<i>Ar.</i> görünen, açık z. 2a/5 z. ètdi 20a/16, 37a/9 z. ètse 37a/1 z. ètsem 14a/10 z. ètsej 43a/11 z. eyledi 37a/6 z. eylep 13b/5 z. olmas 22a/4 elem-i z. 38b/14	zār zār	<i>F.</i> inleye inleye, zar zor z. 17b/10
zahm	<i>F.</i> yara z.- ı ‘ışk 25a/20 z. 23a/9 z.+ ıda 43b/13 z.+ lar 49a/12	zāt	<i>Ar.</i> kişiliği, varlığı güzel, hoş, temiz z.- ı pākiñge 4a/8 z.+ ı 2a/4, 51a/10
zākir	<i>Ar.</i> zikreden, zikirde bulunan z. 2a/3	zebān	<i>F.</i> dil z. 42b/12 z.+ ım 46a/14 tīg-i z.+ ıñ oldu 22a/11
zāl	<i>Ar.</i> doğru yoldan çıkan, sapan z.- ı bī-vefādur 52b/13	zebāne	<i>F.</i> alev, ateş yalını z.- yi şeyh 44b/10
zamān	<i>Ar.</i> zaman, vakit, an z. 3b/2, 42b/6 Cemşid-i z. 25/16 ‘allāme-yi z.+ dur 22a/12 z.+ ı 26a/5	zeberced	<i>F.</i> Zümrüd cinsinden ve onun kadar kıymetli olmayan, sarımtırak yeşil, cam parlaklığında kıymetli taş tāk-ı z. 51a/8
		zehr	<i>F.</i> zehir z.- i firāk 27a/9 z. oldu 46b/2
		zekāt	<i>Ar.</i> zekat, müslümanlar için mali bir ibadet biçimi z.+ ın 43a/1
		zem zem	<i>Ar.</i> Suudi Arabistan'da Mekke'de Kabe'nin 20 m doğusundaki su kaynağı ve kuyusu. z. 11a/16

zenaḥ	<i>F.</i> çene z. 47a/7	zinhār	<i>F.</i> sakin ola ki, hiçbir zaman, asla z. 42b/13, 43a/8
zencīr	<i>F.</i> zencir z.+ idin 8b/2 z.+ iḡa 14a/3, 51a/18	ziyā	<i>Ar.</i> ışık aydınlık z. 11b/4, 4a/10, 7b/7
zer	<i>F.</i> altın tāc-ı z.+ e 45b/14	ziyāde	<i>Ar.</i> artma, bol z. bolur 30b/4
zerḳ	<i>Ar.</i> hile z. 44b/7	ziyān	<i>F.</i> kayıp, zarar z. 38b/1
zerrāt	<i>Ar.</i> ufak parçalar, zerreler z. 10b/12	ziyāretgāh	<i>Ar.+F.</i> saygı göstermek ya da hayır işlemek ereğiyle ziyaret edilen yer mazār-ı feyż-āsār-ı z.- i ‘ālemdür 16a/13
zerre	<i>Ar.</i> zerre, çok küçük parça z.- i tā 1b/9 z. 25a/11, 2a/2 z.+ sini 30b/5	zū-fünūn	<i>Ar.</i> bilgi sahibi, fenleri bilen z.+ dur 51a/15
zerreçe	<i>Ar.+ T.</i> +ça; zerre kadar z. 31a/7	zuhūr	<i>Ar.</i> görünme z. étgeç 51a/7
zerrīn	<i>F.</i> sarı, altından altın gibi parlak āḡar-ı z. 9a/10 börk-i z. 46a/5 büt-i z. 18a/10 ḥudd-ı z. 45b/15	zulm	<i>Ar.</i> eziyet z. éter 4b/11 māyil-i z. étme 18a/21
zevk	<i>Ar.</i> zevk, haz, hoşça giden hal z.+ i 39a/1	zulmet	<i>Ar.</i> karanlık z.+ ide 17b/16
zīb	<i>F.</i> süs z.- i kārḥāne-yi şeyḥ 44b/14 z. 14a/2	zühd	<i>Ar.</i> kendini ibadete verme z. 12b/10, 22a/2, 34a/3 z. olup 44b/6
zībā	<i>F.</i> güzel, çekici kāmet-i z. 10a/9	zūlf	<i>F.</i> zūlf, saç z.- i dilāvīz 10b/1 z.- i dilāvīzini 37b/13 ser-i z.- i girihin 38a/11 kemend-i z.- i pūrtāb 20b/4 esīr-i z.- i pūrtābı 22b/5 z.- i sūmensā 13b/14 z.+ i 48b/8 kemend-i z.+ idin 16a/5 z.+ iḡa 49b/8 kemend-i ḥālka-yı z.+ ini 21a/16 z.+ iḡ 17b/19, 26a/2 selāsil-i z.+ iḡe 9b/3 z.+ iḡni 14a/3, 27a/19, 41a/5 z.+ iḡdın 43b/5
zihī	<i>F.</i> ne güzel z. 7a/15	zümre	<i>Ar.</i> topluluk z.+ side 43a/16
zīkr	<i>Ar.</i> zikir, anma, akla getirme z. étmek 4a/9 z.+ iḡa 2a/2		
zilzile	<i>Ar.</i> deprem z. 14b/3		
zincīr	<i>F.</i> birbirine geçmiş bir sıra metal halkadan oluşan bağ z.- i emeldür 52b/17		
zinde	<i>F.</i> canlı, diri, sağlam, dinç z.- yi cāvīd érür 6b/2		

zünnār z.+ siġa 2b/3
Ar. papazların bellerine
baġladıkları ipten
örölmüş kuşak, kemer
z.- 1 muġabbet 34a/2
'aġd-ı z. 43b/6
z. kıl 16a/6

Özel Adlar Dizini

Ādem Hz. Adem peygamber
ā. 7b/11, 7b/12, 50b/4
ā.+ ni 1b/8

Aġmed Hz. Muhammed
A/ 51a/5
şefi'-yi A/- i muġtār kıl
16a/10

Behrām Behrām ya da Behrām-ı
Gūr, 421 - 438 yılları
arasında Sasani
İmparatorluġunun
hükümdarı
b/ 35b/14

Cemşid İran'ın mitolojik
hükümdarlarından biri
c.- i zamān 25/16
c. 35b/14

Ebū'l-Ķāsım Muġammed kişi adı
e. 51a/6

Ebū Bekr Ebu Bekr Sıddık
e. 2a/14

Ferhād "Husrev ve Şirin",
"Ferhad ve Şirin"
eserlerinin erkek
kahramanı, Çin
şehzadesi
f. 26a/7, 8b/15, 19b/5,
30a/15, 30b/15, 38a/15,
40b/5, 51b/8, 52b/15
f.+ da 31a/3

Kāmile Nādire Begim'in
mahlaslarından biri
k. 2b/4

Leylī Ar. Leyli; "Leyli vü
Mecnun" destanının
kadın kahramanı
l. 6b/10, 11a/9, 19b/6,
52b/16,

Leylā krş. **Leylī**,

Maġmūd turre-yi L. 10b/4
Hz. Peygamber'in
isimlerinden biri
ism-i m.+ ırdur 51a/5

Mecnūn "Leyli vü Mecnun"
destanının erkek
kahramanı
m. 6b/10, 30b/1, 31a/1,
38a/16, 52b/15,
m.- ı bīnevānı 22a/7
m. 11a/9, 19a/9, 19b/5,
26a/7,
m.+ da 31a/5, 31a/13
m.+ dın 40b/5, 46a/7
m.+ dur 17b/5
mū-yi ser-i .+ dur 10b/4
m.+ ġa 37b/16
m.+ ını 14a/3
m.+ nı 30a/13

Muġammed Hz. Muhammed
m. 2a/10, 4a/16

Murtażā kişi adı
m. 2b/1

Nādire Çaġatay Dönemi
şairelerinden biri,
Nadire Begim
n. 2a/14, 4b/3, 5a/5,
6b/11, 7a/14, 7b/16,
9a/3, 9b/6, 11a/11,
11b/14, 12b/3, 13a/5,
13b/7, 14a/5, 14b/4,
16b/9, 17b/13, 18a/8,
19a/1, 19a/16, 19b/10,
20b/1, 20b/19, 21a/18,
2a/13, 22b/19, 22b/8,
23a/13, 24b/3, 25a/2,
25b/13, 26a/8, 26b/19,
27a/13, 27b/7, 28a/19,
28b/13, 29b/13, 31a/15,
33a/8, 33b/6, 34a/3,
35b/17, 36a/14, 37a/13,
37b/10, 38a/18, 38a/3,
38b/13, 39a/11, 40b/6,
41a/3, 41b/1, 41b/15,
42b/11, 43a/13, 43b/9,
44a/3, 44b/1, 44b/15,
45b/12, 46a/9, 46b/8,
47b/3, 48b/14, 49b/5,
50a/2, 50b/9, 51a/17,

n.- yi g zelsere 15b/11
 ey . 25a/15
 N.+ din 51b/11
 N.+ d r 10b/10
 N.+ ga 31b/13, 51a/3
 N.+ ni 18b/4, 30b/14
‘Osm n Hz. Osman, d rt b y k
 halifelerden biri
‘Omer ‘O.  er g dın 2b/1
 Hz. Omer, d rt b y k
 halifelerden biri
 ‘O 2a/14
Omer Őahib-kıran Emir Omer Han
 lezzet-i Şi‘r-i .+ dın
 49b/6
Şan‘ n Seyh San‘ n,
 Abdülkadir-i Geyl ni
 (ks) Hazretleri
 zamanında yaşamış veli
 bir z t
 Ő. 25b/6
Seyyid Muĥammed ‘Omer Bahadır
Han
 Hokand hanı Emir Omer
 Han
 S. 2b/8
Sikender Büyük İskender,
 Makedonya Kralı
 s. 3a/11
S leym n Hz. Süleyman
 peygamber
 hüdhüd-i mülk-i
 s. 12a/1, 25b/12
 s.+ ga 47b/2
Şirin ‘‘Husrev   Şirin’’,
 ‘‘Ferhad ve Şirin’’
 destanlarının kadın
 kahramanı
 Ő. 19b/6, 44a/7, 52b/16,
 8b/15
V mık ‘‘Vamık ve Azra’’
 destanının erkek
 kahramanı
 v. 40b/5, 6b/10
Y suf Hz. Yusuf, ‘‘Yusuf ve
 Züleyha’’ hikayesinde
 adı geçen peygamber
 y. 24b/20, 8b/16
 kıymet-i . 27a/6

y.+ da 6b/3
 y.+ nı 11a/10, 31a/8
Z leyh  ‘‘Yusuf ve Züleyha’’
 hikayesinde adı geçen
 kadın kahraman
 z. 11a/10, 24b/19, 6b/4,
 8b/16
 sevd -yı z. 27a/5
Kibriy  kişi adı
 K. 13a/6
Mesih  Hz. İsa peygamber
 M. 33b/17
Meĥmed Em n Han Omer Han ve
 N dire’nin oĥlu, Hokand
 hanı
 M. 16b/1
Selm n İnan Şairi Selm n S veci
 S. 19a/16
 S.+ da 31a/7

Yer Adları Dizini

Baĥh  Mekke-i Mükerreme
 b/ 11b/2
Ferg ne Fergana, Türkistan
  lkesindeki Şehirlerden
 biri
 ĥusrev-i F. 25/16
Yeşrib Medine-i Münevvere
 Y. 11b/2
 Őehs v r-ı Y. 7b/8

Arapça İfadeler Dizini

aş-Őohbeti mu‘aŐıratun Ar. İki r vinin
 aynı zaman dilimi içinde
 yaŐaması, sohbeti
 3b/8
biĥamdill h Ar. Allah’a hamd olsun
 b/ 7a/13, 9a/7
el-mulaĥķab bi’l-K mile Ar. Kamile
 lakaplı
 e. 2b/4
eş-Őems  ve’l-kamer Ar. Güneş ve
 Ay
 e. 2a/13

raḥmeten li'l-‘ālemīn *Ar.* Bütün
âlemlere rahmet olan Hz.
Muhammed
r. 7b/9

nevverallāhu merḳadehu *Ar.* Allah
kabrini nurlu eylesin.
n. 2b/8

**ve mā erselnāke raḥmeten li'l-
‘ālemīn** *Ar.* “Biz
seni âlemlere ancak
rahmet olarak
gönderdik”.
v. 2a/6

levlāk lemā ḥalaḳātu'l-eflāk *Ar.*
“Sen olmasaydın, Ben
âlemi yaratmazdım”
l. 2a/7

maḥzenü'l-‘ulūm *Ar.* ilimlerin
hazinesi

m. 2a/12

mürebbü'l-mesākin *Ar.* yoksulların
yetiştiricisi, koruyucusu
m. 2b/7

müreffehü'l-ḥāl *Ar.* hâli müreffeh olan
m. 2b/9

li ma‘allāh *Ar.* Allah benimledir.
l. 2a/10

subḥānellezī *Ar.* O Allah eksiklikten
uzaktır.
s. 7b/2

‘umdetü's-selāṭīn *Ar.* sultanların
reisi
‘u. 2b/7

yevmü'l-ḥesāb *Ar.* kıyamet günü
dem-i y. 18a/8

KAYNAKÇA

- Abdullayev, V. (1967). *O'zbek Adabiyoti Tarixi 2- Kitob(XVII asrdan XIX Asr Ikkinchi Yarmigacha)*. Taşkent: Okıtuvchi Neşriyatı.
- Akbarov, H. (2015). *Hokand Hanlığı Tarihi*. Fergana: FarDU Neşriyatı.
- Alaviya, M. (1957). “Nadire”. *Özbekistan kadın-kızları*, s. 4, s. 7
- Alim, L. (1923). “Nadire”. *Bilim Oçağı*, s. 2 s. 3-4
- Alimov, İ. (2017). *Hokand Hanlığı Medrese ve Mektepleri Tarihi*. Taşkent: Fen Neşriyatı.
- Argunşah, M. (2017). *Çağatay Türkçesi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Arşiv, Ö. (б.д.). *Nadire Divanı Arşiv Kayıt Evrağı*. Taşkent: Özbekistan Bilimler Akademisi Berunî adındaki Şarkşinaslık Araştırmaları Enstitüsü arşivi.
- Aynî, S. (1926). “Nadire”. *Numunei Edebiyatı Tacik*. Duşanbe
- Barthold. V.V. (2011). *Orta Asya Türk Tarihi. Çev., Hüseyin Dağ*. Ankara: Divan Kitap.
- Bobobekov, H. (1996). *Hokand Tarihi*. Taşkent: Fen Neşriyatı.
- Bobobekov, H. ve Hasaniy, M. (1991). *İshakhan Töre İbret, Tarih-i Fergana/ Taşkent: Kamalak Neşriyat*.
- Boltabayev, S. (2017). *Çağatayca Mevahib-i Aliyye (Tefsir-i Hüseyini) Tercümesi (183b-308b Giriş-Gramer-Metin-Dizin)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Boltabayev, S. (2021). “Emir Ömer Han’ın Sultan II. Mahmud’a Gönderdiği Muhabbetname Mecmuası Hakkında”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 98, s. 107-130.
- Boltabayev, S. (2022). *Ali Şir Nevâyî Divanlarının Dibaceleri (Giriş-Metin-Aktarma-Dizin-Tıpkıbasım)*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1964). *Türk Dili Tarihi*. İstanbul.
- Clauson, S. (1972). *An Etymological Dictionary Of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford: The Claredon Press.
- Cüme, O. (2016). *20.Yüzyılın Başlarında Çağatay Türkçesinde Yazılmış SŪRE-İ YÂSİN TEFSİRİ (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)*. Konya: Kömen Yayınları.
- Eckmann, J. (1964). “Çağatay Edebiyatının Son Devri (1880-1920)”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, (121-156). Ankara/

- Eckmann, J. (1988). *Çağatayca El Kitabı. (Karaağaç, G. Çev.)*. İstanbul: Akçağ Yayınları
- Eckmann, J. (2003). “Çağatay Edebiyatının Son devri (1800-1920)”. Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar.Yayına hazırlayan. Osman Fikri SERTKAYA/ *TDK Yayınları*, 208-243.
- Eraslan, K. (1980). *Eski Türkçe'de İsim-Fiiller*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Eraslan, K. (1993). “Çağatay Edebiyatı”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 8, s. 168-176.
- Eraslan, K. (1999). *Mevlâna Sikkâkî Divanı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergin, M. (1962). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul.
- Erkinov, A. (2014). “Altın Beşik Efsanesi ve Dakayıkı Semerkandıyning “Baxtiyarnama” eseri”. *Jahon Adabiyoti Jurnalı*, 181-188.
- Eşonov, B/ (2012). *Özbekistan Devletçiliği ve Başkaruvu*. Taşkent: Kamalak-PRESS Neşriyatı.
- Eşonov, B., Odilov, A. (2020). *Özbekistan Tarihi. II. Kitap*. Taşkent: Kamalak-PRESS Neşriyatı.
- Fazilov, E. vd. (1983-1985). *Ali Şir Nevâyî Eserleri Dilining İzahlı Lug'atı*. 4 Cıltlı. Özbekistan FA Dil ve Edebiyat Enstitüsü. Taşkent: Fen Neşriyatı.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*: Ankara: TDK Yayınları.
- Hakkulov, I. (1982). *Üveysiy shiiriyatı*. Taşkent: Fen Neşriyatı.
- Halfin, N. (1965). *Rossiya i Hanstva Sredney Azii*. Moskova: Nauka Neşriyatı.
- Hanım., H. Z. (17 Mayıs. 1946). “Şaire Nadire Hanım”. *Oqituvçiler Gazetası* .
- Hassani, B/ N. (2022). *Çağatay Dönemi Kadın Şairlerinden Nadire Begüm'ün Şiirleri (Transkripsiyonlu Metin-İnceleme-Dizin)*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Hatiboğlu, V. (1981). *Türkçenin Ekleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hüdaybergenova, Z. ve Hamidov, H. (2015). *Türk Tilining Nazariy Gramatikasi*. Taşkent: Tefekkür Bostanı Neşriyatı.
- Isakova, B. (2022). *Uvaysiy. Uch maqola*. Taşkent: Tefekkür Dergisi, s. 5.Ocak.

- Jalolov., T. (1958). *Özbek Şaireleri*. Taşkent: ÖzEdebiNeşr.
- Jalolov, T. (1980). “Özbek Şaireleri”. *Özbek Dili ve Edebiyatı Meseleleri*. Toshkent, s. 4, s. 3-4.
- Joraboyev, O. (2017). *Metnning Metnastı Sırları, Mumtoz Bitikler ve Abdulla Kahhar Eserleri Tahlili Esasida*. Taşkent: Tamaddun Neşriyatı.
- Kabilova Zebo vd. (2017). *Amiriy Devon 1-2 Ciltler*. Taşkent: Tamaddun Neşriyatı.
- Kaçalin, M.S. (2011). *Niyâzî Nevâyî'nin Sözlere Ve Çağatayca Tanıklar El-Luğātu'n-Nevâ'iyye Ve'l-İstihādātu'l-Cağatâ'iyye Giriş-metin-dizinler-tıpkıbası*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kadirova, M. (1948). *Özbek Poeziyasi Antologiyasi*. Taşkent: Fen Neşriyatı.
- Kadirova, M.(1945). “Nadire”. *Özbek Edebiyatı Hrestomatiyasi*. Taşkent: ÖzDevNeşr.
- Kadirova, M. (1958). “Nadirening Yengi Tapılgen Tacikçe Divanı”. Taşkent: *Özbek Dili ve Edebiyatı Meseleleri*, s. 2, s. 3-4
- Kadirova, M. (1959). *Devoni Tochikii Naveftshudai Nadire*. Özbekistoni Surh. 18 Mart
- Kadirova, M. (1959). “Nadire Biografiyasining Bazı Meselelerige Dair”. Taşkent: *Özbekiston Madaniyati*. 17. Temmuz.
- Kadirova, M. (1959). “Nadire İjodi ve Hayoti”. Taşkent: *Sharq Yulduzi*, s. 11, s. 6-7.
- Kadirova, M. (1960). “Shoira Nadire”. Taşkent: *Gulhan*, s. 3, s.3
- Kadirova, M. (1962). “Poetessa Nadira”. Taşkent: *Zvezda Vostoka*, s. 5, s. 4
- Kadirova, M. (1963). “Nadirening Yengi Özbekçe Divanı Tapıldı”. *Özbek Dili ve Edebiyatı*, s. 4, s. 6.
- Kadirova, M. *Nadire Divan (Çağatayca ve Farsça-Tacikçe Gazeller) Hazırlayan M. Kadirova*. (1963). Taşkent: ÖzSSR FA Neşriyatı.
- Kadirova, M. (1964). “Svet Vo Mgle”. *Komsomolets Uzbekistana*. 25 Ocak.
- Kadirova, M. (1964). “Nadire”. *Özbekiston Xotin-Ƙizlari*, s. 3, s. 5.
- Kadirova, M. (1964). “Nevaî ve Nadire”. *Özbek Dili ve Edebiyatı*, s. 5, s. 12.
- Kadirova, M. (1965). *Nodira Hayoti ve İjodi*. Taşkent: Fen Neşriyatı.
- Kadirova, M. *Nadire*. (1965.). Taşkent: ÖzSSR FA Neşriyatı
- Kadirova, M. (1967). *Nadira. Ocherk Jizni i Tvorchestva*. Taşkent: Fen Neşriyatı.

- Kadirova, M. (1972). *Amiriy Devon Özbek Tilidagi Şerlar*. Taşkent: Fen Neşriyatı.
- Kadirova, M. (1972). *Dilşad. Tenlengen Eserler*. Taşkent: G.Gulam adındaki Edebiyat ve Sanat Neşriyatı.
- Kadirova, M. (1991). *Devr Nadiresi (Nadirening Hayatı ve Icad Yolu)*. Taşkent: ÖzFA Fen Neşriyatı.
- Kadirova, M. (1998). “Mâhlar Âyim Nâdire (Hayatı ve Sanatı)”. *Bilig Ahmet Yessevi Üniversitesi Dergisi*, s. 7, s. 92-101.
- Kadirova, M. (2001). *Nadire-Kamile*. Taşkent: Abdulla Kadırı Adındaki Halk Mirası Neşriyatı.
- Kamalova, Z. (2019). *Türk Kültür Mirasında Kılıç ve Kalem Tutan Hanımlar*. İstanbul: Çağaloğlu Yayınevi.
- Kamalova, Z. (2020). “Hokand Hanlığı Hanedanı ve Meşruiyet Temelleri”. *İnsan ve Toplum Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, S. 9/4 s. 28-47.
- Karahan, L. (2010). *Türkçede Söz dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kasimov, B. vd. (2004). *Milli Uygunuş Devri Özbek Edebiyatı*. Taşkent: Maneviyat Neşriyatı.
- Kaşğarlı Mahmut. *Dîvânu Lugâti't-Türk. 1. Kitap*. ÖzSSR Fenler Akademisi Neşriyatı
- Kayumov, A. (1958). “Nadire”. *Özbek Dili ve Edebiyatı Meseleleri*, s. 1, s. 3
- Kayumov, A. (1958). *Nadire (Gazeller)*. Taşkent: ÖzEdebiNeşr.
- Kayyumov, P. (1998). *Tezkire-yi Kayyumî*. Taşkent: O'RFAKI.
- Koraş, H. (2007). “Özbek Türkçesinde –gän/-kän, -қан Sıfat-Fiil Eki, Yapım Ekiyle Genişlemiş -gänlig/-känlig, -қанlig Şekli ve Türkiye Türkçesinde Kullanışlara Karşılık Gelen Şekiller”. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 21, , 143-167.
- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Köprülü, M. F. (1981). *Türk Edebiyatı Tarihi (haz.Orhan F. Köprülü – Nermin Pekin)*. İstanbul .
- Kurbanali, İ. (1910). *Tavarihi Hamsa-i Şarkın*. Kazan: İmamkulu Kurba Ebu Reyhan Birüni adını taşıyan Özbekistan Fenler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü Arşivi, k/n 1200. Kazan. 1910.
- Macit, A/ (2009). “Osmanlı Devleti ile Hokand Hanlığı Münasebetleri”. *İLEM Yıllık* , Sayı 4, s. 67-81.

- Madaminov, A., Açılov, E., Kabilova, Z. (2008). *Amiriy, Kaşingga Teguzmağil Kalamni*. Taşkent: Şark Neşriyatı.
- Mahmudov, S. (2020). “1864 Yılında Hokand’dan İstanbul’a Gönderilen Diplomatik Misyona”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Hokand Hanlığı Özel Sayısı, s. 58-74.
- Muhtarov, A/ (1969). *Dilşad i Eye Mesto v İstorii Mıslı Tadcıkskogo Naroda v XIX - Naçale XX v*. Duşanbe: Daniş Neşriyatı.
- Nadire Divanı*. Ebu Reyhan Birüni adını taşıyan Özbekistan Fenler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü Arşivi, k/n 4182/1 .
- Omonov, I. (2016). “Umarhon Hukumdorligi Davrida Kokand Honliginiñ Siyosiy, İctimoiy-İktisodiy ve Madaniy Ahvoli” *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Nemengen: Nemengen Devlet Üniversitesi.
- Omorov, T. (2012). “Türkistan’daki Özbek Hanlığının Kısaca Tarihi ve Özbek Boyları”. *TÜBAV Bilim Dergisi*, Cilt:5, Sayı:2, Sayfa: 7-18.
- Osman, T. (1958). *Bistu Se Adibe*. Duşanbe.
- Ozgun, S. (2021). *Nadire Dîvânı Sözlüğü: Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kayseri, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öz, Ö. (2001). “Özbek Türkçesi Edebî Dilinde Sıfat Fiiller”. *Türkoloji Dergisi*, 14(1), 213-229.
- Özkan, M., Sevinçli, V. (2009). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi (Kelime Çözümlemeli)*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Öztürk, F. (2020). *Üveysî Dîvânı: Edebiyat ve Dil İncelemesi*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Radloff, W.W. (1960). *Versuch Eines Wörterbuches Der Türk-Dialecte. 1-4*. Mouton Co: Gravenhage.
- Radlov, V.V. (1963). *Opıt Slovarya Tyurkskih Nareçiy-Versuch Eines Wörterbuches der Türk-Dialecte. 4 cilt*. Moskva: Proizvodstvenno-izdatel’skiy kombinat VİNİTİ.
- Reşid, Ö. (1940). “Nadire”. *Yarkın Hayat*. Taşkent: S.5, s. 3
- Reşid, Ö. (1949.). “Nadire, Üveysî, Mahzüne (Vatanimizniñ ajoyib kishilari haqida suhbatlar)”. *Özbek Dili ve Edebiyatı Meseleleri*, s. 2, s. 6
- Reşid, Ö. (1958). *Üç Şaire*. Taşkent: Devlet Bedii Edebiyat Neşriyatı.

- S.Ünlü. (2013). *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*. EğitimYayınevi.
- Tanç, M. (2005). “Eski Türkçe ve Çağatay Türkçesinde Belirtme Durumu Ekinin İşlevlerine Dair”. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 229-234.
- Tekin, F. (2010). *XIX. Yüzyıl Çağatay Edebiyatının İki Kadın Şairi-Üveysî ve Nadire*. Ankara: Vizyon Yayınları.
- Temel, E. (2018). *Doğu Türkçesi (14.-16.YY) Cümle ve Sözcük Öbekleri*. İstanbul Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü: Yayınlanmamış Doktora tezi.
- Tolkun, S. (2001). “Son Devir Çağatay edebîyatının İki Önemli Kadın Şairi: Nadire ve Üveysî”. *İlmi Araştırmalar Dergisi 2001*, s. , 167-174., 167-174.
- Türkçe Sözlük*. (2005). Ankara: TDK Yayınları.
- Türk, V. vd. (2019). *XIV-XV. Yüzyıllar Türk Dili*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Usmonova, G. (2022). “Üveysiy Hayatı ve İcadı”. *Tefekkür Dergisi*. Taşkent: S.5.s. 4.
- V. Nalivkin ve M. Nalivkina/ *Ocherki Bita Jenshini Osedlogo Tuzemnogo Naseleniya Fergani* .
- Vohidov, Ş. (2010). *Muhammed Hakimhan Töre, Müntehabü't-Tevarih*. Taşkent: Yangi Asr Evladı Neşriyatı.
- Vohidov, Ş. ve Holikova, R. (1992). *Mulla Olim Mahdum Hoji, Tarihi Türkiston*. Karşı: Nesev Neşriyatı.
- Yaman, E. (2005). *Özbek Türkçesinde Edatlar*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Yarkın, Ş. (1989). *Nadire Begüm 'ün Şiirleri*. Kabul.
- Yoldaşev, J., Hasanov, S. (1994). *Jadid Tarbiyashunosligi Asoslari*. Taşkent: Okıtuvçı.
- Zahidov, V. (1961). *Özbek Edebiyatı Tarihiden*. Taşkent: Özedebineşr.
- URL 1: <https://n.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/uzbek-sheriyati/o-zbek-mumtoz-adabiyoti/anbar-otin-1870-1906> Erişim tarihi: 10.07.2023

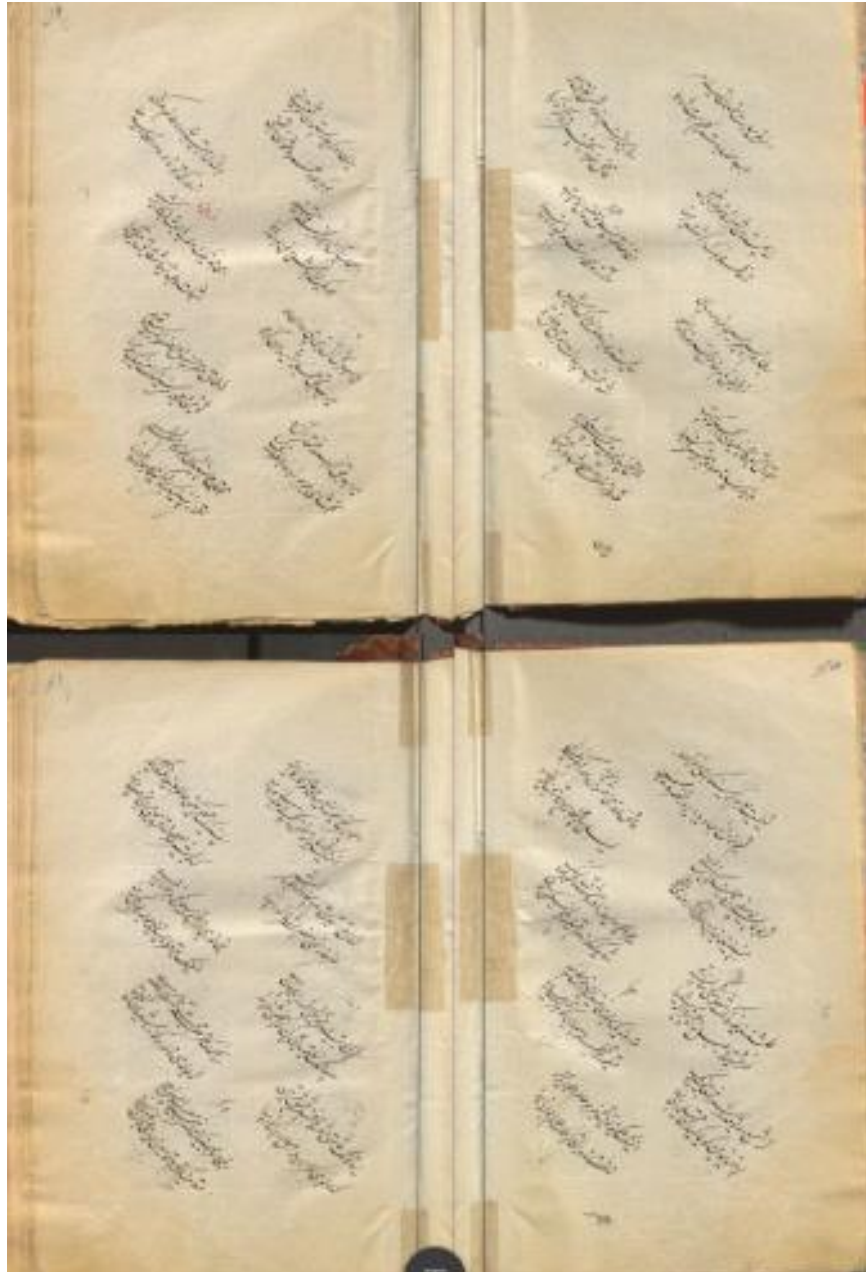
EK (TIPIKIBASIM)

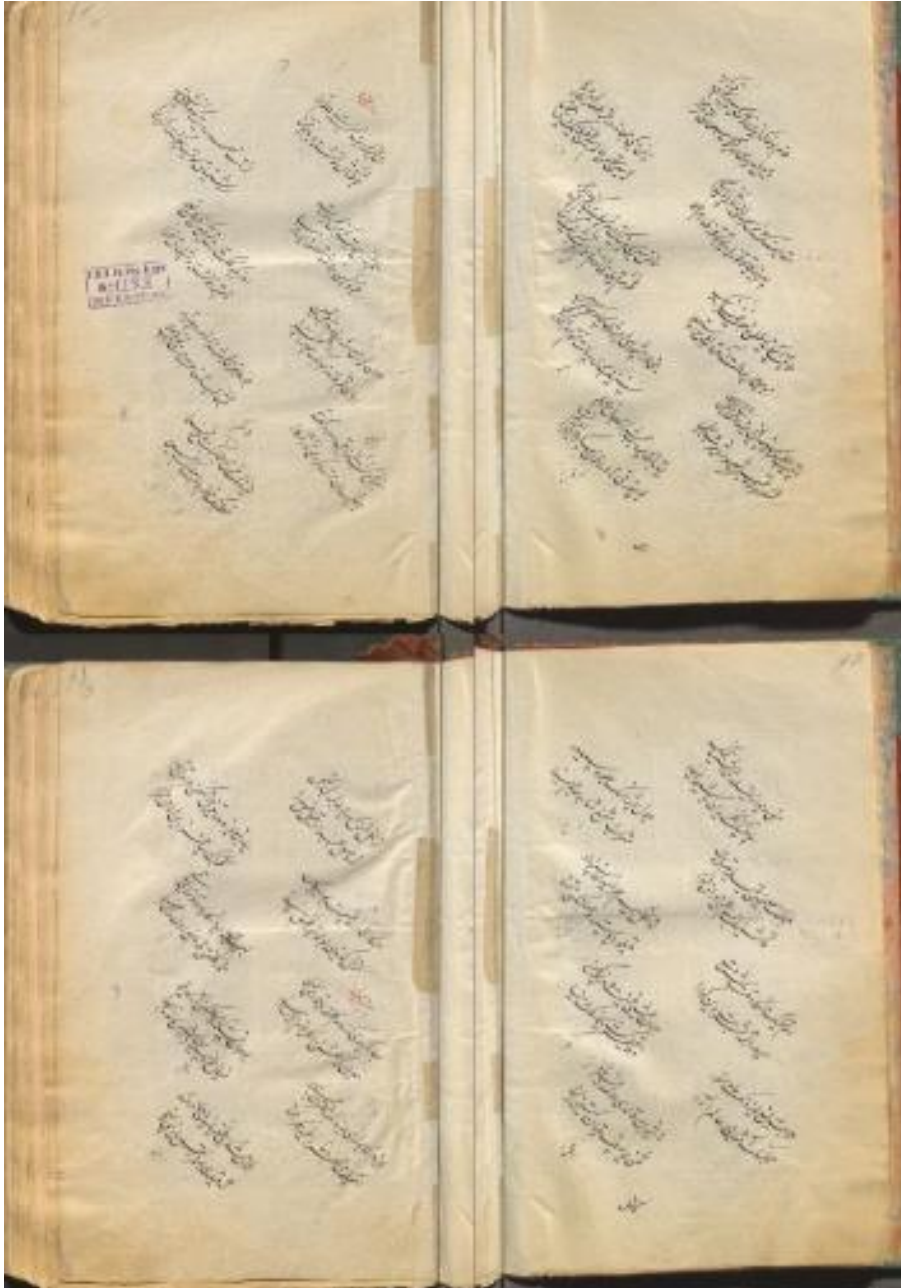
1b/2a; 2b/3a

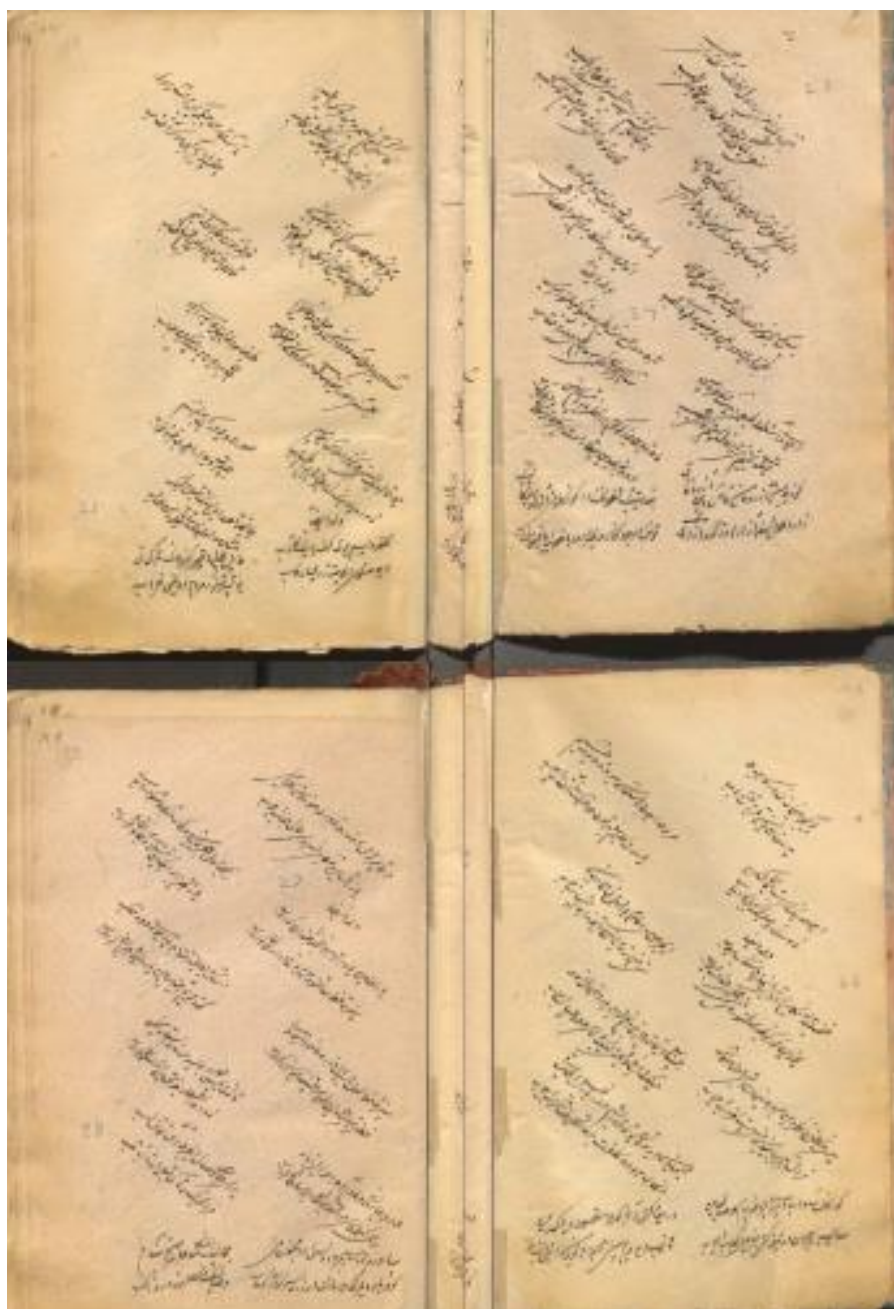
3b/4a; 4b/5a

5b/6a; 6b/7a

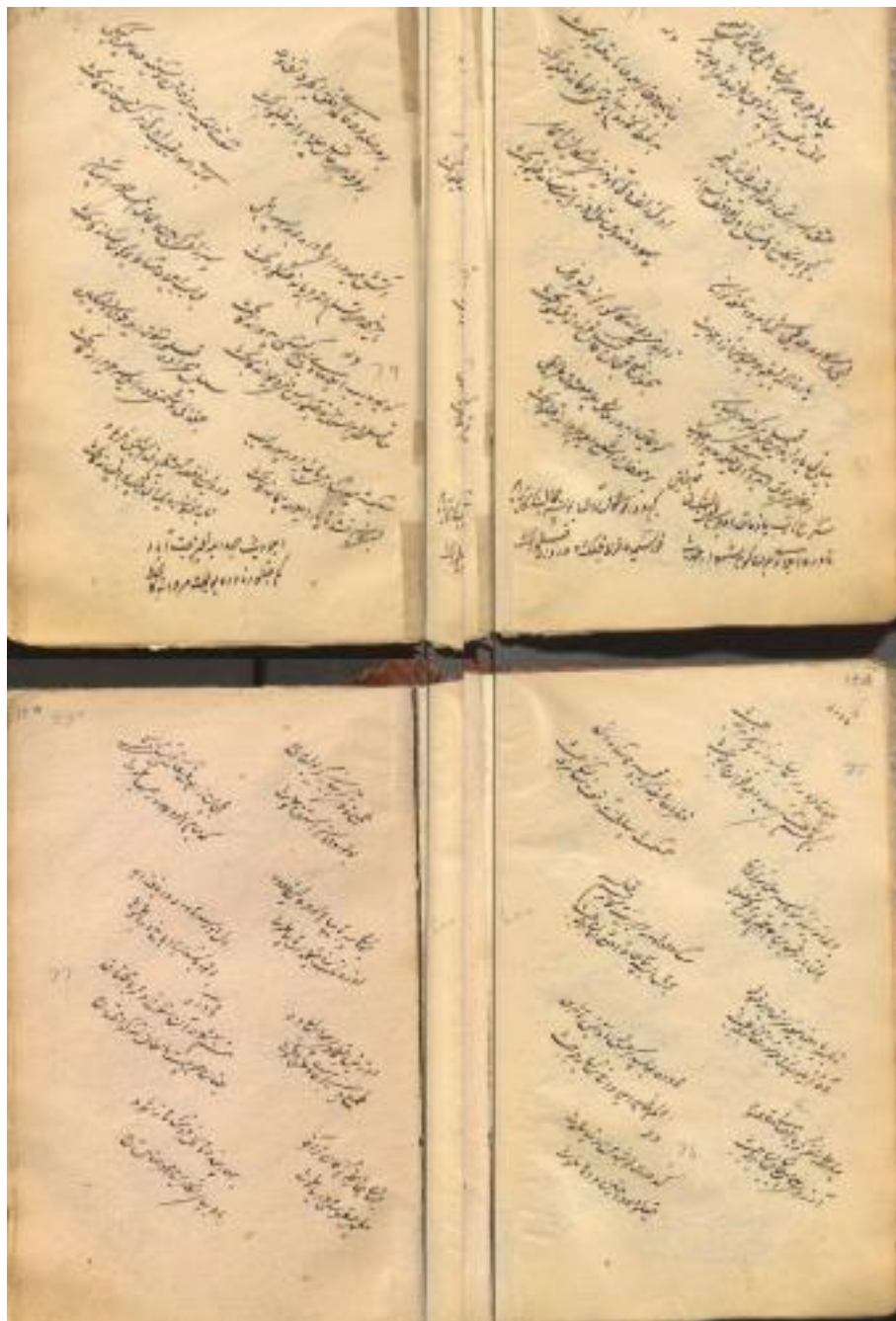
7b/8a; 8b/9a

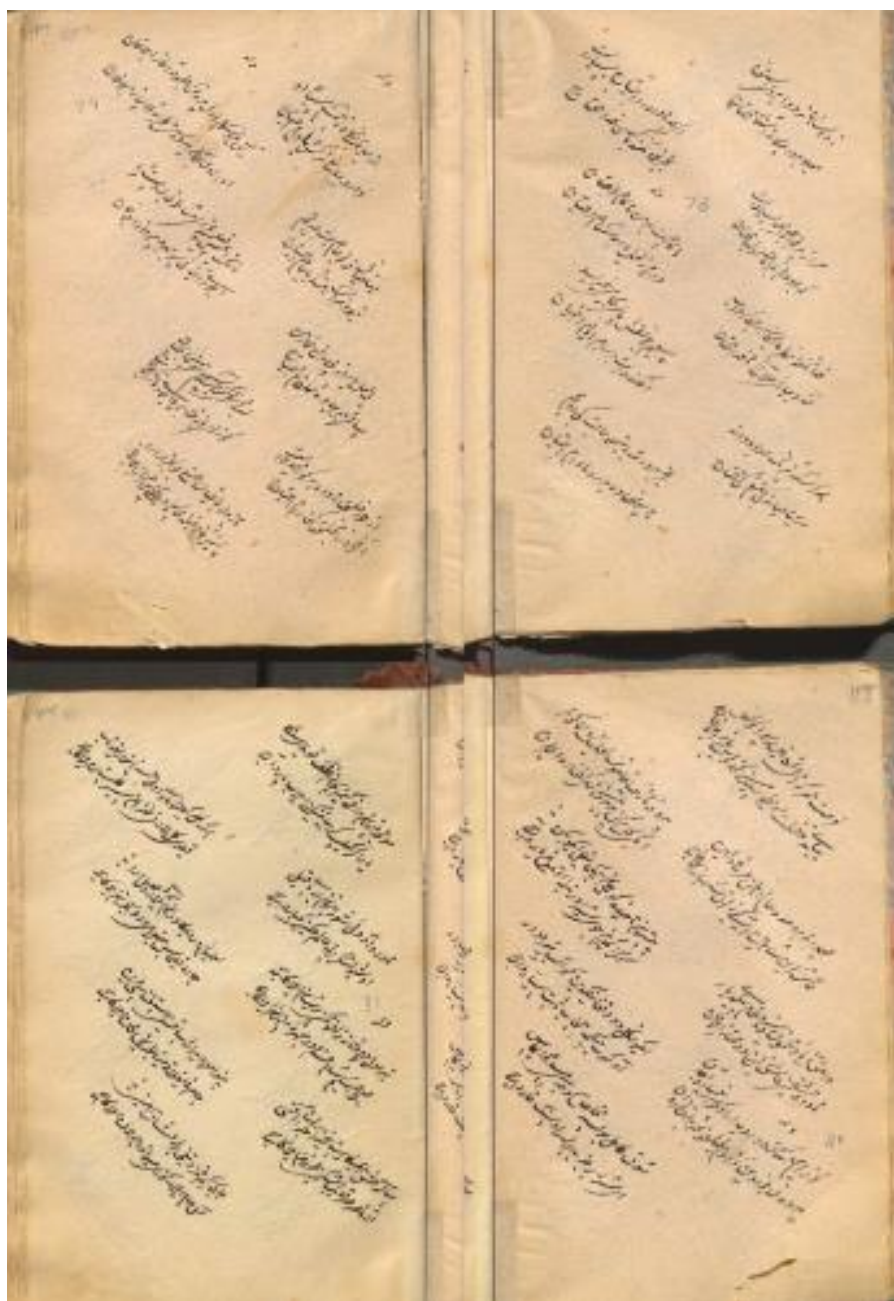
17b/18a; 18b/19a

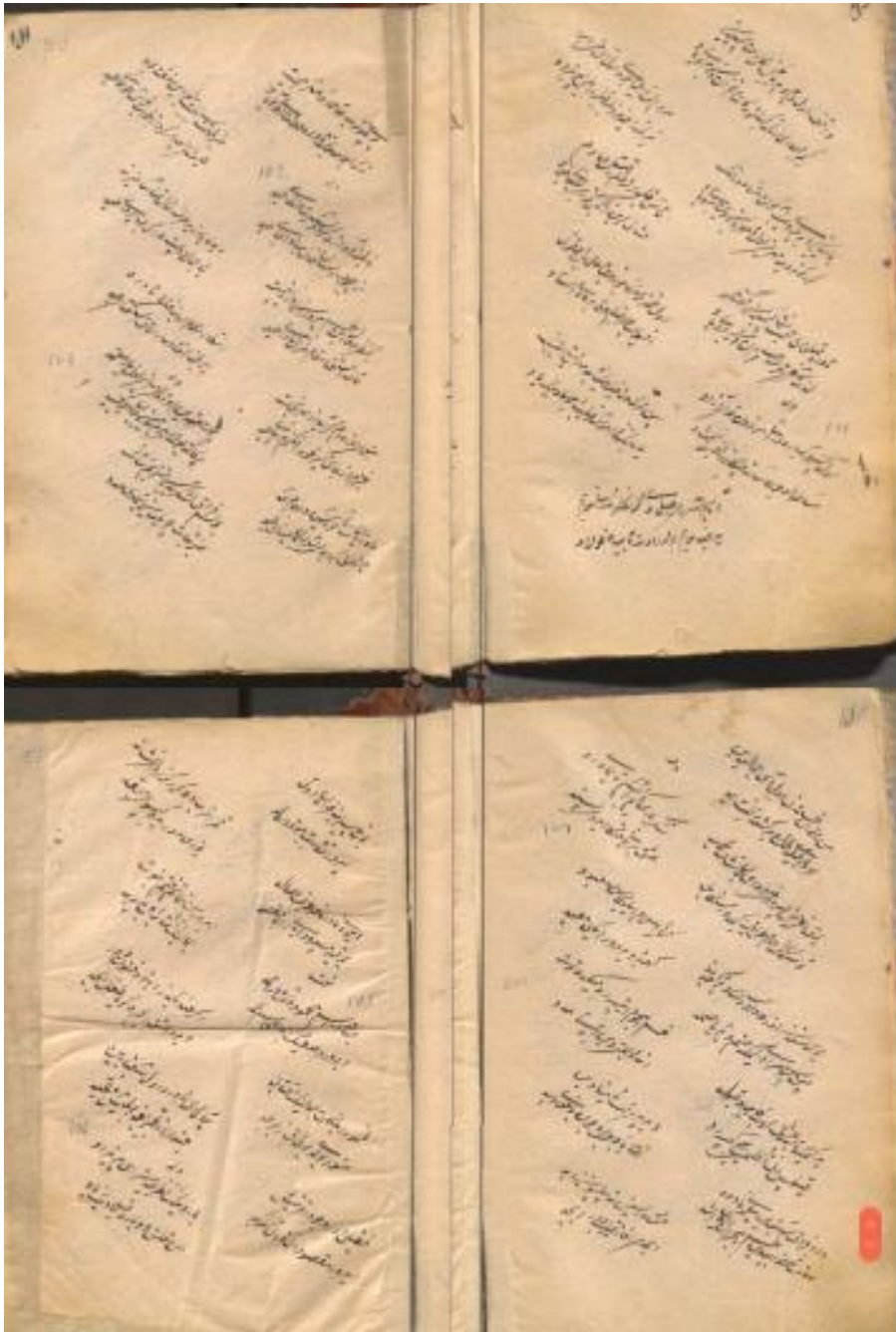
35b/36a; 36b/37a

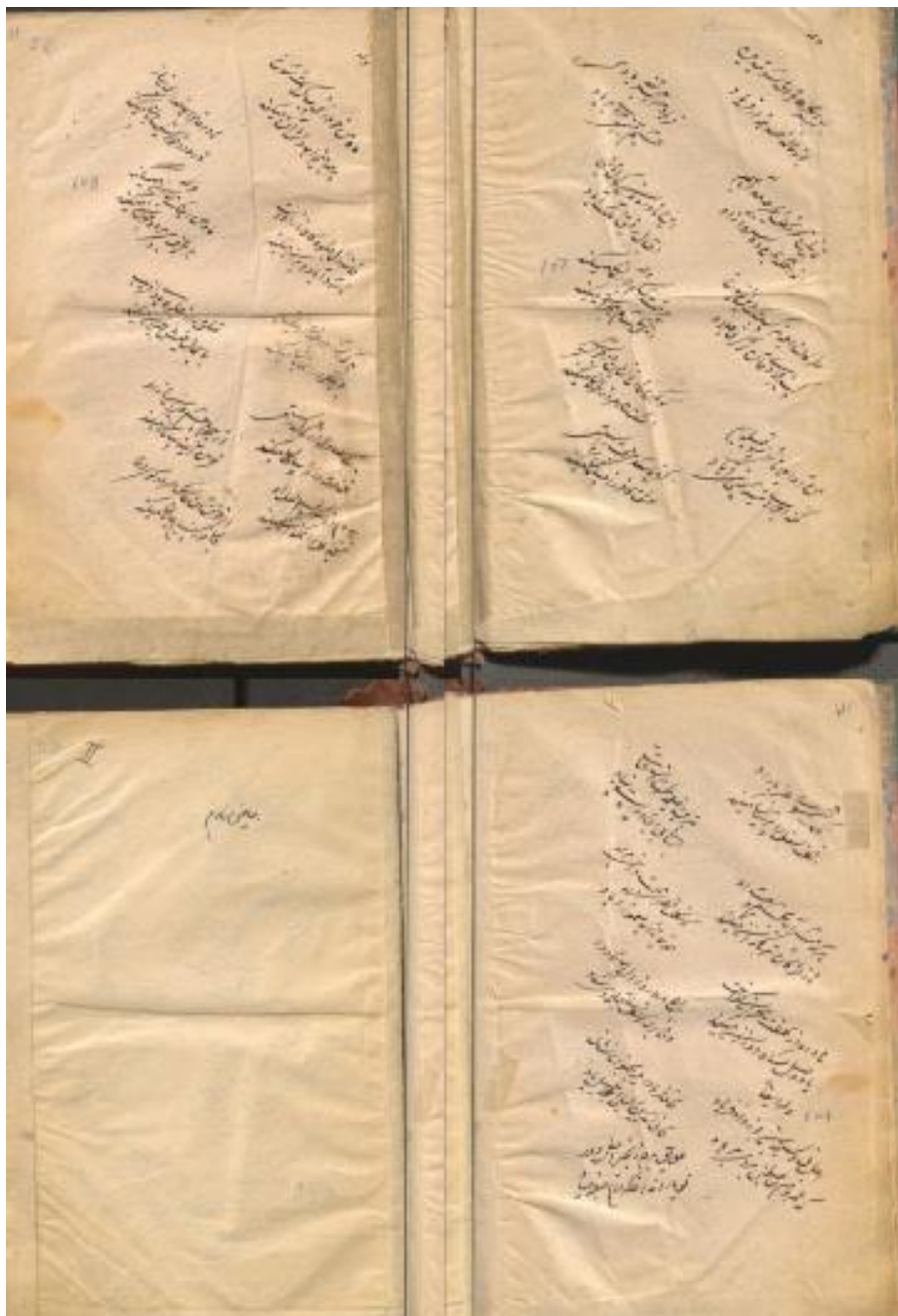
37b/38a; 38b/39a

40b/41a; 41b/42a

49b/50a; 50b/51a

51b/52a; 52b

ÖZGEÇMİŞ

Zamirakhon KHALMATJANOVA, ilk ve orta eğitimini Özbekistan'ın Andican ilinde yer alan Calakuduk 20 numaralı okulda tamamladı. 1989 yılında orta okulu altın madalya ile tamamladıktan sonra Taşkent Devlet Üniversitesi (şimdiki Özbekistan Milli Üniversitesi) nin Özbek Filolojisi Fakültesinde lisans eğitimine başladı. 1994 yılında Doç. K. NAZAROV'un danışmanlığında hazırladığı *Özbek Dilinde A, O, U Sesleri Fonetikası* başlıklı lisans bitirme tezini hazırlayarak mezun oldu. 1997-2013 yılları arasında Taşkent Almazar Tıp Kolejinde, Cumhuriyet Nefis Sanat Lisesinde Özbek Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak çalıştı. 2019 yılında Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı. 2021 yılında Dr. Öğr. Üyesi Saidbek BOLTABAYEV'in danışmanlığında "*Nadire Divanı (İnceleme – Metin – Dizin)*" başlıklı yüksek lisans tezini hazırlamaya başladı. Evli ve bir kız çocuğu annesidir.